

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ

Danışman: Doç. Dr. A. Ufuk Sezgin

KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ ÇOCUKLARIN SUÇ NİTELİĞİNDEKİ
DAVRANIŞLARA YÖNELMESİNDE ETKİLİ BİR RİSK FAKTÖRÜ OLMASI
HUSUSUNDA EBEVEYNLERİN FARKINDALIK DURUMLARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

PSK. DANIŞMAN SERAP DUYGU DEMİRKAN
İSTANBUL, 2014

ÖNSÖZ

Araştırmam süresince bilgisini, tecrübesini ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Ufuk SEZGİN'e, araştırmaya başlarken fikirleriyle yol gösteren Doç. Dr. Gökhan ERSOY'a, fikirleriyle ve dostluğuyla her daim motivasyonumu arttıran Uzman Psikolog Sanem ÖZEN'e, yardımlarını esirgemeyen M. Uğur PEKER'e ve eğitim hayatım boyunca maddi manevi yanımda olan yaşamımdaki en büyük desteğim babam Mustafa DEMİRKAN ve annem Türkan DEMİRKAN'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
TABLolarLİSTESİ	iv
ŞEKİLLERLİSTESİ	vii
KISALTMALAR	x
ÖZET	xi
ABSTRACT	xii
1. Giriş ve Amaç	1
1.1. Araştırmanın hipotezleri:	2
2. Genel Bilgiler	3
2.1. Çocuk Kavramı	3
2.1.1. Psikolojide çocuk kavramı	4
2.1.1.1. Çocuğun gelişim evreleri	5
2.1.1.2. Çocukta ahlak gelişimi:	10
2.1.1.3. Psikanalitik yaklaşım açısından ahlak gelişimi:	10
2.1.1.4. Bilişsel yaklaşım açısından ahlak gelişimi:	12
2.1.2. Uluslararası sözleşme ve ilkelerde çocuk:	15
2.1.2.1. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi:	15
2.1.2.2. Pekin Kuralları 1985(Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adalet Sistemi'nin Uygulanması Hakkındaki Asgari Standart Kurallar) :	16
2.1.2.3. Riyad İlkeleri 1990(Çocuk suçluluğunun önlenmesine ilişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri):	16
2.1.2.4. Havana Kuralları 1990(Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları):	16
2.1.2.5. Çocuk Hakları Sözleşmesi:	17
2.1.3. Hukukta Çocuk Kavramı	18
2.1.3.1. 756 Sayılı Türk Ceza Kanunu:	18
2.1.3.2. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu:	18
2.1.3.3. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK):	19
2.2. Suç Kavramı	20
2.2.1. Suça sürüklenen/suça itilen çocuk kavramı	21
2.2.2. Çocuk suç istatistikleri:	23
2.3. Çocuğun Suça Sürüklenmesinde Etkili Risk Faktörleri	27
2.3.1. Bireysel faktörler	28
2.3.1.1. Ruhsal ve zihinsel faktörler	28
2.3.1.2. Kalıtsal ve biyolojik faktörler	29
2.3.2. Çevresel faktörler	29
2.3.2.1. Aile çevresi	29
2.3.2.2. Okul çevresi	32
2.3.2.3. Arkadaş çevresi	33
2.3.2.4. İş çevresi	34
2.3.2.5. Göçler	35
2.3.2.6. Kitle iletişim araçları	36
2.4. Kitle İletişim Araçları İle Suç Niteliğindeki Davranışlara Yönelme İlişkisinin İncelendiği Araştırmalar:	38
2.5. Kitle İletişim Araçlarının Doğru Kullanımı Üzerine Türkiye'deki Uygulamalar:	45

2.5.1.	Medya okuryazarlığı dersi:	45
2.5.2.	Televizyonlarda akıllı işaretler uygulaması:	47
2.5.3.	5651 Sayılı İnternet Kanunu:	49
2.5.4.	Güvenli internet hizmeti:	50
3.	Gereç ve Yöntem:	52
3.1.	Araştırma Modeli:	52
3.2.	Araştırmanın evreni:	52
3.3.	Araştırmanın Örnekleme:	52
3.4.	Araştırmada kullanılan veri toplama araçları:	53
3.4.1.	Anket Formu:	53
3.4.2.	Uygulama ve yönerge:	54
3.4.3.	Araştırmanın değişkenleri:	55
3.4.4.	Verilerin analizi	56
4.	Bulgular	57
4.1.	Sosyo-Ekonomik Ve Demografik Özellikler	57
4.2.	Televizyon İzleme Alışkanlığı	63
4.3.	İnternet Kullanım Alışkanlığı	90
4.4.	Gazete	107
4.5.	Ebeveynlerin Çocukları İle Kitle İletişim Araçlarının Kullanımı Konusundaki İletişimlerine Dair Bulgular	112
4.6.	Kitle İletişim Araçlarının Etkisine Yönelik Ebeveyn Görüşlerinin Dağılımları	121
4.7.	Ebeveynlere Göre Çocukların Suç Niteliğindeki Davranışlara Yönelmesinde Etkili Olduğu Düşünülen Kitle İletişim Araçlarının Değerlendirilmesi	126
4.8.	Kitle İletişim Araçlarının Çocukların Suç Niteliğindeki Davranışlara Yönelmesinde Etkili Olduğunu Belirtenlerin, Kitle İletişim Aracı İçerik Değerlendirmeleri	129
4.9.	Kitle İletişim Araçlarının İçeriklerinin Çocukların Suç Niteliğindeki Davranışlara Yönelmesinde Etkisi Yoktur Diyen Ebeveynlerin Görüşleri	131
5.	Tartışma ve Sonuç	132
6.	Araştırmanın Bulgularından Elde Edilen Sonuçlar	140
7.	Öneriler	146
	KAYNAKLAR	149
	EKLER	156
	EK 1 PEKİN(BEIJING)KURALLARI	157
	EK 2- RİYAD İLKELERİ	174
	EK 3- HAVANA KURALLARI	181
	EK 4- ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ	189
	EK 5- ÇOCUK KORUMA KANUNU	206
	EK 6- ARAŞTIRMADA KULLANILAN SORU FORMU	221
	ÖZGEÇMİŞ	225

TABLolarLISTESİ

Tablo I. Türkiye’de Çocuk Suç Türleri/Sayı ve Yüzde Oran(2008-2009-2010).....	25
Tablo II.Güvenlik Birimlerine Suça Sürüklenme Nedeni ile Getirilen Çocuk Sayısı(2008-2009-2010-2011-2012)	25
Tablo III. 2012 yılı içerisinde güvenlik birimlerine suça sürüklenme nedeni ile gelen veya getirilen çocukların isnat edilen suç türlerine göre dağılımları.....	26
Tablo IV. Yıllara göre ceza infaz kurumlarındaki çocuk mevcutları	27
Tablo V. Araştırmaya katılanların cinsiyet ayrımında yaş istatistikleri	52
Tablo VI. Cinsiyet.....	57
Tablo VII. Medeni durum	58
Tablo VIII. Çocuk sayısı	59
Tablo IX. Eğitim durumu.....	60
Tablo X. Aylık gelir düzeyi.....	61
Tablo XI. Eğitim durumuna göre aylık gelir düzeyi.....	62
Tablo XII. Günlük ortalama kaç saat tv izliyorsunuz?	63
Tablo XIII. Çocuğunuz/çocuklarınız günde ortalama kaç saatini televizyon karşısında geçiriyor?	63
Tablo XIV. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtların cinsiyete göre dağılımı	65
Tablo XV. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı.....	66
Tablo XVI. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtlarının eğitim düzeyine dağılımı.....	67
Tablo XVII. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı.....	68
Tablo XVIII. Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?	69
Tablo XIX. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı	70
Tablo XX. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı.....	71
Tablo XXI. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı.....	72
Tablo XXII. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı.....	73
Tablo XXIII. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtlarına göre “Çocuğunuz/çocuklarınız günde ortalama kaç saatini televizyon karşısında geçiriyor?” yanıtların dağılımı	74
Tablo XXIV. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtlarına göre “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının dağılımı.....	76
Tablo XXV. Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?.....	77
Tablo XXVI. Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?	78
Tablo XXVII. “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı.....	79
Tablo XXVIII. “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı80	

Tablo XXIX. “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı	81
Tablo XXX. “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı	82
Tablo XXXI. “Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı	83
Tablo XXXII. “Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı	84
Tablo XXXIII. “Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı.....	85
Tablo XXXIV. “Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı	87
Tablo XXXV. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz? “ yanıtlarına göre dağılımı .	88
Tablo XXXVI. Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor? (%).....	90
Tablo XXXVII. “Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı	91
Tablo XXXVIII. “Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı.....	92
Tablo XXXIX. “Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı.....	93
Tablo XL. “Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı.....	94
Tablo XLI. Çocuğunuzun internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?.	96
Tablo XLII. “Çocuğunuzun internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı.....	97
Tablo XLIII. “Çocuğunuzun internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı	98
Tablo XLIV. “Çocuğunuzun internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı	99
Tablo XLV. “Çocuğunuz internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı	100
Tablo XLVI. Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?.....	101
Tablo XLVII. “Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı	102
Tablo XLVIII. “Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı.....	103
Tablo XLIX. “Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı	104
Tablo L. “Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı	106
Tablo LI. Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor?.....	107
Tablo LII. “Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor ?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı	108
Tablo LIII. “Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor ?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı.....	109

Tablo LIV. “Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı	110
Tablo LV. “Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor ?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı.....	111
Tablo LVI. Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?	112
Tablo LVII. Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?.....	113
Tablo LVIII. “Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” yanıtlarına göre “Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?” yanıtlarının dağılımı	114
Tablo LIX. “Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” ve “Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı	115
Tablo LX. “Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” ve “Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı	116
Tablo LXI. “Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” ve “Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?” yanıtlarının ebeveynin eğitim düzeyine göre dağılımı.....	118
Tablo LXII. “Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” ve “Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı	120
Tablo LXIII. Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?	121
Tablo LXIV. “Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” yanıtlarının ebeveynlerin cinsiyetlerine göre dağılımı.....	122
Tablo LXV. “Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı	123
Tablo LXVI. “Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” yanıtlarının ebeveynin eğitim düzeyine göre dağılımı.....	124
Tablo LXVII. “Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı	125
Tablo LXVIII. Çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olması açısından kitle iletişim araçlarının önem deresi.....	127
Tablo LXIX. Kitle iletişim araçları içeriklerin çocuğun suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olması bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	129

ŞEKİLLERLİSTESİ

Şekil 1. Cinsiyet (%)	57
Şekil 2. Medeni durum (%)	58
Şekil 3. Çocuk sayısı (%)	59
Şekil 4. Eğitim durumu (%)	60
Şekil 5. Aylık gelir düzeyi (%).....	61
Şekil 6. Eğitim durumuna göre aylık gelir düzeyi (%)	62
Şekil 7. Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz? (%).....	64
Şekil 8. Çocuğunuz/çocuklarınız günde ortalama kaç saatini televizyon karşısında geçiriyor? (%)	64
Şekil 9. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtların cinsiyete göre dağılımı	65
Şekil 10. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı.....	66
Şekil 11. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı (%).....	67
Şekil 12. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı.....	68
Şekil 13. Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz? (%)	69
Şekil 14. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı	70
Şekil 15. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı.....	71
Şekil 16. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı (%).....	72
Şekil 17. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı (%).....	73
Şekil 18. “Günlük ortalama kaç saat tv izliyorsunuz?” yanıtlarına göre “Çocuğunuz/çocuklarınız günde ortalama kaç saatini televizyon karşısında geçiriyor?” yanıtların dağılımı (%).....	74
Şekil 19. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtlarına göre “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının dağılımı (%).....	76
Şekil 20. Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz? (%).....	77
Şekil 21. Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor? (%).....	78
Şekil 22. “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı (%).....	79
Şekil 23. “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı.....	80
Şekil 24. “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı (%)	81
Şekil 25. “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı (%)	82
Şekil 26. “Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı	83

Şekil 27.	“Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı (%)..	84
Şekil 28.	“Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı.....	85
Şekil 29.	“Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı (%)	87
Şekil 30.	“Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarına göre dağılımı (%)	88
Şekil 31.	Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor? (%).....	90
Şekil 32.	“Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı (%)	91
Şekil 33.	“Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı (%).....	92
Şekil 34.	“Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı (%).....	93
Şekil 35.	“Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı (%).....	94
Şekil 36.	Çocuğunuzun internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz? (%)	96
Şekil 37.	“Çocuğunuzun internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı (%).....	97
Şekil 38.	“Çocuğunuzun internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı (%).....	98
Şekil 39.	“Çocuğunuzun internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı (%)	99
Şekil 40.	“Çocuğunuz internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı (%)	100
Şekil 41.	Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor? (%).....	101
Şekil 42.	“Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı	102
Şekil 43.	“Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı.....	103
Şekil 44.	“Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı (%)	104
Şekil 45.	“Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı.....	106
Şekil 46.	Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor? (%).....	107
Şekil 47.	“Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor ?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı (%)	108
Şekil 48.	“Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor ?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı (%).....	109
Şekil 49.	“Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor ?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı (%)	110
Şekil 50.	“Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı.....	111
Şekil 51.	Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz? (%)	112

Şekil 52.	Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz? (%).....	113
Şekil 53.	“Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” yanıtlarına göre “Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?” yanıtlarının dağılımı (%)	114
Şekil 54.	“Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı (%).....	115
Şekil 55.	“Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” ve “Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı (%)	116
Şekil 56.	“Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” yanıtlarının ebeveynin düzeyine göre dağılımı (%).....	118
Şekil 57.	“Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” ve “Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı (%)	120
Şekil 58.	Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz? (%)	121
Şekil 59.	“Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” yanıtlarının ebeveynlerin cinsiyetlerine göre dağılımı (%).....	122
Şekil 60.	“Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı (%)	123
Şekil 61.	“Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” yanıtlarının ebeveynin eğitim düzeyine göre dağılımı (%).....	124
Şekil 62.	“Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı (%)	125
Şekil 63.	Çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olması açısından kitle iletişim araçlarının önem deresi (%)	127
Şekil 64.	Kitle iletişim araçları içeriklerin çocuğun suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olması bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? (%)	130

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ÇHS: Çocuk Hakları Sözleşmesi

ÇKK: Çocuk Koruma Kanunu

İHA: İhlas Haber Ajansı

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

NICAM: Netherlands Institute for the Classification of Audiovisual Media

RTÜK: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

TCK: Türk Ceza Kanunu

TİB: Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TV: Televizyon

ÖZET

Son yıllarda çocuk suçluluğun nedenleri ve önlenmesi konusunda birçok araştırma yapılmış ve yapılmaktadır. Çocuğun suça sürüklenmesinde etkili risk faktörleri araştırmacılar tarafından ailevi faktörler, psikolojik faktörler, biyolojik faktörler, çevresel faktörler gibi başlıklar altında incelenmektedir. Bu başlıklardan “çevresel faktörler” altında incelenen kitle iletişim araçları ve suç ilişkisi son yıllarda araştırmacıların üzerinde sıklıkla durduğu konulardandır. Çocukların suç niteliğinde davranışlara yönelmesinde kitle iletişim araçlarının etkisi olduğunu savunan araştırmacılar bu etkiyi ortaya koyacak çalışmalar yürütmüş ve yürütmektedirler. Kitle iletişim araçları ile şiddet ve saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkiyi ve kitle iletişim araçlarının çocukların uzun ve kısa vadede olumsuz davranışlar sergilemesine etki ettiğini ortaya koyan araştırmalar mevcuttur.

Bu çalışmada, kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesi üzerine etkilerinin incelenmesi ve ebeveynlerin bu konudaki farkındalık durumlarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Araştırmaya katılan ebeveynlere demografik bilgi formu ile birlikte, araştırmacı tarafından hazırlanan ve çalışmanın hipotezlerini sınamak amacı ile oluşturulan anket formu verilmiştir.

Araştırmanın sonucunda; ebeveynlerin en riskli kitle iletişim aracını bilgisayar olarak değerlendirdikleri tespit edilmiştir. Araştırmanın amacına yönelik olarak, ebeveynlerin farkındalık düzeyinin genel popülasyon içerisinde düşük olduğu, farkında olan kesim içerisinde kadınların erkeklere, eğitim ve gelir seviyesi yüksek olan ebeveynlerin eğitim ve gelir seviyesi düşük olan ebeveynlere oranla farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu ve daha bilinçli hareket ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: çocuk, kitle iletişim araçları, bilgisayar, ebeveyn, davranış, şiddet ve saldırgan davranışlar

ABSTRACT

In past few years, studies about juvenile crimes and prevention have been carried out by researchers. Risk factors associated with juvenile crimes have been studied under these subcategories family factors, biological factors, environmental factors, and so on. The effects of mass media tools and juvenile crimes have been studied and evaluated under the environmental factors. There has been many studies that argue the effects of mass media tools on criminal acts of juveniles. Other studies have been conducted that look into the effects of mass media tools and violent and aggressive behavior in juveniles and also the effects of mass media on short and long term negative behavior of juveniles.

This study has aimed to investigate the influence of mass media on tendencies of criminal behavior of juveniles, and the awareness of parents about this subject. Participants were given a survey, with demographic information form, that has been designed by the researcher specifically for this research.

Results of the study have shown that; parents ranked computer to have the highest influence on juveniles' behaviors. The awareness rate of parents have been low in general population. When looked into parents with awareness women scored higher than men, and parents with higher education and income tended to be more aware of the effects of mass media on juveniles behavior than parents with lower education and less income.

Key terms: juvenile, mass media, computer, parents, behavior, violent and aggressive behavior

1. Giriş ve Amaç

Suç, topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanun koyucu tarafından kabul edilen ve belirtilen eylemdir(Dönmezer,1994). Batı literatüründe “Juvenile Delinquency” terimiyle açıklanan ve tam karşılığı “reşit olmayanın suçluluğu” olarak çevrilebilecek terim, “çocuk suçluluğu” olarak hem çocukluk hem de ergenlik dönemini kapsayacak şekilde kullanılmaktadır. Günümüzde, Batı ülkelerinde olduğu gibi bizde de “Suçlu Çocuk” yerine “Suça Sürüklenen Çocuk” ifadesi kullanılmaya özen gösterilmektedir. Bu yaklaşım, “Her suça bulaşan çocuk, aynı zamanda mağdur çocuktur.” anlayışıyla hareket etmemiz gerektiğini vurgular(Solak, 2011, s. 62)

Son yıllarda çocuk suçlarındaki artışla birlikte çocukların suça yönelmesine etki eden risk faktörleri üzerine araştırmaların da yoğunlaştığı görülmektedir. Çocuğun suça sürüklenmesinde etkili risk faktörleri araştırmacılar tarafından ailevi faktörler, psikolojik faktörler, biyolojik faktörler, çevresel faktörler gibi başlıklar altında incelenmektedir (Bartol & Bartol, 2008, s. 37-38). Çocukların suça yönelmesine etki eden risk faktörlerinin belirlenmesi, çocuk suçluluğunu önleyici tedbirlerin alınması ve toplumun bu hususta bilinçlendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Günümüzde kitle iletişim araçlarının hayatımızdaki yeri azımsanamayacak kadar büyüktür. Kitle iletişim araçlarının hızla yayılması, çeşitliliğinin artması, bunlarla seyirci, dinleyici ve okuyucuya şiddet eylemleri ve suçlu davranış biçimlerinin sunulması, suçlu davranışla kitle iletişim araçları arasındaki ilişki sorununu ön plana çıkarmıştır(Yavuzer, 2001) . Kitle iletişim araçlarından kasıt; gazete, dergi, internet, televizyon, sinema gibi kitlelere ulaşan ve amacı düşünce, fikir, haberleri geniş kitlelere kısa zamanda ulaştırabilmek olan araçlardır. Kitle iletişim araçları yaşamımızı kimi zaman olumlu yönde etkileyip kolaylaştırırken kimi

zaman da olumsuz örnekler teşkil ederek bireylerin olumsuz birtakım davranışlar sergilemelerine de neden olabilmektedir. Kitle iletişim araçlarındaki şiddete kısa ve uzun dönem maruz kalmasının sonucu olarak çocuk bu öğelerden etkilenmekte, uzun ve kısa dönemde bir takım davranışsal ve duygusal problemler yaşayabilmektedir(Bushman & Huessman, 2006). Yoğun olarak medya şiddetine maruz kalmaları çocukların ve gençlerin şiddete yönelmelerine neden olabilmektedir(Bushmann & Anderson, 2001).

Yapılan çalışmaların birçoğu “Kitle iletişim araçları bir risk faktörü müdür?” sorusuna cevap aramaktadır. Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili bir risk faktörü olduğu sonucunu ortaya koyan birçok çalışma olmasına karşılık, toplumun özellikle de ebeveynlerin bu risk faktörlerinin ne kadar bilincinde olduğunu ortaya koyan çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu noktadan yola çıkarak, bu çalışmada hedeflenen; ebeveynlerin bu konudaki farkındalık durumlarının değerlendirilmesidir.

1.1.Araştırmanın hipotezleri:

Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili bir faktör olması hususunda;

Erkek ebeveynlerin farkındalık düzeyi kadın ebeveynlerin farkındalık düzeyine göre daha düşüktür.

Eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlerin farkındalık düzeyi eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlere göre daha düşüktür

Gelir düzeyi düşük olan ebeveynlerin farkındalık düzeyi gelir düzeyi yüksek olan ebeveynlere göre daha düşüktür.

Sahip olunan çocuk sayısı fazla olan ebeveynlerin farkındalık düzeyi sahip olunan çocuk sayısı az olan ebeveynlere göre daha düşüktür.

2. Genel Bilgiler

2.1.Çocuk Kavramı

Çocukluk, herhangi sabit bir döneme ait tek bir evrensel deneyim değildir. Daha çok, tarihsel olarak değişen kültürel bir yapıdır(Franklin, 1993, s. 22).

Çocukluğa ilişkin ilk araştırmalar Philippe Ariés'in(1973) çocukluk kavramının modern bir yaratım olduğu görüşünü geliştirdiği çalışmasıyla başlar. Ariés bu çalışmasında, ortaçağ yazarlarının gelişim dönemlerine ilişkin yazılarını, ortaçağ resim sanatındaki çocuk portrelerini, çocukların giysilerini, oyun ve eğlencelerini, ahlakçıların masum çocuk kavramına ilişkin görüşlerini inceleyerek ortaçağda çocukluk kavramının olmadığı sonucuna varıyordu. Ortaçağda çocuk minyatür bir yetişkin olarak görülüyordu; onu yetiştiren ayıran en önemli özellik sadece beden ölçüleriydi (Onur, 2005, s. 13)

17. Yüzyıldan itibaren çocuk sosyal ve psikolojik bir varlık olarak ele alınmaya başlanmış, çocuğun psikolojik yönüne dair tanımlar 17. yüzyıldan itibaren gündeme gelmiştir. 17. Yüzyılın başlarından itibaren, çocuklar kendilerine özgü giysilere oyunlara, öykülere, müziğe ve resimlere sahip olmaya başlamışlardır. Böylece çocuklar, yetişkin etkinliklerinden uzak tutulmuş ve yetişkinlerle çocukların dünyası birbirinden ayrılmıştır. Bütün bunlar yüksek sınıfa mensup varlıklı ailelerde görülmekteydi. Yoksul sınıf çocuklarında gerek giysi ve oyun gerek çalışma ve yetişkinlerin dünyasını paylaşma bakımından eski yaşam biçimi sürmekteydi. Bu dönemde çocukların içki, kumar ve cinsel taşkınlık gibi yetişkin yaşamının bütün yönlerine katıldıkları belirtilmektedir. Zenginlik yayılınca işçi sınıfı da kitlesel eğitimden yararlanmış, çocuklar yetişkinlerden ayrı bir dünyaya sahip olmaya başlamışlardı(Plump, 1976, s. 205-210).

18. Yüzyıldan itibaren çocuğun sosyal ve psikolojik yanının, ihtiyaçlarının yanı sıra eğitimiyle ilgili ihtiyaçlar da gündeme gelmiştir. Birinci Dünya Savaşı ile birlikte çocukların

korunması gündeme gelmiş ve takip eden dönemlerde imzalanan sözleşmelerle çocuk hakları güvence altına alınmıştır. Çocuk kavramının tartışıldığı bir dönem olarak on dokuzuncu yüzyıl sonu ve yirminci yüzyıl, çocuklarla ilgili ulusal ve uluslararası düzenlemelere gidilen bir dönemi içermektedir (Baykara Acar, 2011, s. 1).Türk toplumunda çocuk hakları konusunda üç dönem bulunmaktadır. Bunlar İslamiyet öncesi, İslamiyet sonrası ve Cumhuriyet dönemleridir. İslamiyet öncesi dönemde çocuklar ataerkil aile içerisinde yaşamaktadır. Bu dönemde Türkler’de ataerkil aile yapısının hakimdi, fakat babanın çocuklar üzerinde sınırsız yetkisi yoktu. İslamiyet öncesi Araplarda çocuklar babaları tarafından satılabiliyor ve öldürülebiliyordu. İslamiyetle birlikte çocuk üzerinde babanın sınırsız hakimiyeti sona erdi. İslamiyet döneminde İslam dininin çocuklara vermiş olduğu haklar Türk toplumu için de geçerli olmuştur. Cumhuriyet döneminde ise Batı hukukunun kabul edilmesi ile birlikte çocuk haklarının Avrupa’da geçirmiş olduğu süreç ülkemizde de yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir. Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgütler tarafından kabul edilen çocuk hakları ile ilgili sözleşmeler Türkiye Cumhuriyeti tarafından imzalanmıştır (Demir, 2012). Günümüzde çocuk kavramı farklı dinler, farklı etnik yapılar gibi birtakım belirleyicilere göre değişiklik kazansa da biz çocuğu tanımlarken Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’ndeki tanımı esas alırız. Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır(ÇHS M/1).

2.1.1. Psikolojide çocuk kavramı

Bilim insanları çocuk kavramını birçok farklı şekilde tanımlamışlardır. Hızla değişen ve gelişen dünya düzeni ve bu düzenin beraberinde getirdiği etkiler, insanların farklı kültürlerde ve farklı coğrafyalarda dünyaya gelmiş olması gibi birtakım sebeplerden ötürü çocuk kavramı farklı birçok şekilde tanımlanmıştır.

İnsanın doğumdan sonraki ilk evresi olması sebebi ile konusu insan olan psikolojinin en sık tanımladığı kavramlardan birisidir çocuk kavramı. Aynı zamanda çocukluk, yetişkinlikte sergilene davranışların ve kişiliğin temellerinin atıldığı dönem olması itibari ile büyük önem taşır.

Yörükoğlu'na göre çocuk; olgunlaşmamış, reşit sayılmayan yurttıştır(Yörükoğlu, 1983, s. 3).

Beşmert'e göre çocuk; toplum, aile, okul, çevre, milliyet ve insanlıkla karşılıklı ilişki kuran, yaptığıının kanunsuz ve uygunsuz olduğunu anlama çağında bulunmayan canlı, fakat dağınık ve yumuşak bir varlıktır (Beşmert, 1967, s. 5)

Yavuzer'e göre çocuk; yaşamın doğuştan ergenliğe kadar süren dönemini yasayan varlıktır(Yavuzer, 2006, s. 8).

Bu dönemde gelişim yetişkinlikteki gelişime göre daha hızlı olmakta ve dönemin kendi içerisinde de gelişme hızı değişiklik göstermektedir. Bu farklılıkları açıklamak ve gelişim evrelerini daha detaylı bir şekilde ele almak için bilim insanları gelişimi evrelere ayırmışlardır.

2.1.1.1. Çocuğun gelişim evreleri

Psikologlar çocuğun gelişim evrelerini bebeklik evresi (0-2 yaş), ilk çocukluk evresi(2-6 yaş), orta çocukluk dönemi(6-12 yaş) ve ergenlik dönemi(12-18 yaş) olarak dört evrede incelerler(Binbaşoğlu, 2000, s. 62).

Bebeklik Evresi (0-2 yaş) :

İnsanın dünyaya geldiği andan itibaren ilk 2 yıllık yaşam sürecini kapsayan dönemdir. Bu yaş döneminde “bebek” olarak adlandırılan insan yavrusu tamamen dış dünyaya bağımlıdır. Bebeğin tüm ilgisinin ağız çevresinde olduğu dönemdir. Yutma, emme, ısırma gibi az sayıda davranışı gerçekleştirebilir.

Bu dönemde bebeğin ihtiyaçlarının karşılanması, anneye bebek ilişkisi bebeğin yaşamının ileriki dönemlerdeki tutumlarını etkiler.

Bu dönemde bebeğin en çok ihtiyaı olan duygu güven duygusudur ve bebek bu ihtiyaını anneden karşılar.

Bu dönemdeki ihtiyaçlarının karşılanmasındaki aksaklıklar yetişkinlikte bağımlılık, aşırı iyimserlik, özseverlik, kıskançlık gibi kişilik özelliklerine neden olabilir. Bu dönemin başarıyla tamamlandığı durumlarda birey diğer kişilerle dengeli, güvene dayalı bir ilişkiye girebilir (Atamanalp, 1997, s. 6). Bebeğin yaşamının ileriki dönemlerdeki gelişimi açısından en önemli dönem bu dönemdir, çünkü gelişimin ilk temelleri bu dönemde atılır.

İlk ocukluk Evresi (2-6 yaş):

0-2 yaş dönemi çocuğuna oranla büyüme hızı yavaşlar, buna karşılık motor becerileri hızlı bir şekilde gelişir. Bu yaş dönemi çocuğunu bazı kaynaklarda okul öncesi dönem çocuğunu olarak da adlandırılır. Bu dönemde ocuk artık yürümeye, konuşmaya başlar ve ilgileri farklılaşır. Sağlıklı bir gelişim süreci yaşayan çocuklar bu dönemin sonunda okula gitmeye hazır hale gelirler.

Erikson bu dönemi ilk çocukluğun ilk yarısı olan 2-4 yaş arası çocukluk ve ilk çocukluğun ikinci yarısı olan 4-6 yaş arası çocukluk olmak üzere ikiye ayırır (Erikson, 1984, s. 5).

Freud'un psikoseksüel gelişim kuramına göre bu dönemin ilk bir yılında çocuğun ilgisi anüs bölgesinde toplanmıştır. Bu dönemde ocuk tuvalet alışkanlığı kazanır. Çocuğun tuvalet eğitiminin başarılı olması önemlidir (Cücelioğlu, 2002, s. 337).

Piaget'in bilişsel gelişim kuramına göre bu dönemde çocuklar, dili ve sembolik düşünme yeteneklerini kullanmaya başlarlar. Dilin ortaya çıkması ile birlikte, davranışlar zeka yönünden olduğu kadar, duygu açısından da temelde değişir. Bireyler arası duygu gelişimi

(sevgi, empati, saygı ... vs.) ve iç sevme yetisi önceki evrelere göre daha dengeli şekilde örgütlenir(Piaget, 2004, s. 31-32).

Bu dönemde çocuklar çok soru sorarlar, bu çocukların keşfetme isteğinden kaynaklanır. Bu dönem çocuğu kendi başına bir şeyler yapabilmek ister, bağımsız hareket etmeye çalışır, arkadaşlarıyla oyun oynamak ister. Bu dönemin sonlarına doğru çocuk artık okula gitmeye hazır hale gelmiştir. Bu dönemde çocuğun gelişiminde yaşanan aksaklıklar ilerideki yaşamında utangaç, çekingen, cimri ya da aşırı savurgan olması gibi olumsuz birtakım davranışlar geliştirmesine neden olabilir.

Adler'e göre çocuk, yaşamının beşinci yılının sonlarında sorunlara ve görevlere karşı kendine özgü yaklaşımıyla onun "yaşam biçimi" olarak adlandıracağımız bileşik ve billurlaşmış bir yaşam kalıbı benimsemiş olur. Dünyadan ve kendisinden ne bekleyeceğine ilişkin en derin ve en kalıcı kavramı oluşturmuş olur. Bundan böyle dünya belirlenmiş bir algı tasarımı yoluyla izlenir. Deneyimler kabullenilmeden önce yorumlanır ve yorum her zaman çocuğun yaşama yüklemiş olduğu özgün anlamla uyumludur(Adler, 2003, s. 20).

Orta Çocukluk Evresi(6-12 yaş)

Çocuğun okula gidecek olgunluğa ulaşmasından ergenliğine kadar olan süreci kapsayan evredir.

Bu dönemde çocuklar çok hareketlidirler, kendi cinsinden arkadaşlarıyla küçük gruplar halinde oyunlar oynamayı tercih ederler ve arkadaşlık onlar için artık önemlidir.

Okula başlama çocuğun hayatında önemli bir gelişmedir. Anne-babanın tutumlarının yanısıra okuldaki öğretmenin tutumları da önemlidir. Bu dönem çocukları için takdir edilmek ve beğenilmek önemli bir ihtiyaçtır(Erikson, 1984, s. 39)

Temel güven duygusu ne kadar sağlıklı olursa olsun, bu dönem çocukları için insanların duyguları çok önemli olduğundan, onlara dikkatli davranılmalıdır. Özellikle okul içerisinde

öğretmenlerin bu dönem çocuklarına karşı en ufak bir zedeleyici, yanlış tutumu çocuğun ilerideki bütün yaşamını etkileyebilecek aşağılık duyguları geliştirmesine neden olabilir.

Bu dönem çocuğun zihinsel gelişiminde kesin bir dönemeci oluşturur. İster zeka, ister duygusal yaşam söz konusu olsun, ister toplumsal ilişkiler ya da bireye özgü etkinlikler olsun, psişik yaşamın oldukça karmaşık görünümlerinden her birisi yeni örgütlenme biçimlerinin ortaya çıkışına yardımcı olacaktır. Bireyler arası ilişkiler açısından çocuk yedi yaşından sonra gerçekte işbirliği yapacak yeteneğe kavuşur, çünkü kendi görüşlerini artık başkalarınınkiyle karıştırmaz(Piaget, 2004, s. 57-58).Bu dönemde çocuk yazı yazmayı öğrenir, cinsiyet rollerini öğrenir, hayal ve gerçeği ayırt edebilecek olgunluğa ulaşır, somut düşünebilme yetişi gelişir. Temel matematik ve fizik prensiplerini öğrenebilecek düzeye ulaşır. Düşünme öğrenme, diğer bireyleri ve sosyal yapıyı anlama biçiminde önemli değişiklikler olur. (Küçüköner, 2004).

Ergenlik Evresi(12-18 Yaş)

0-2 yaş sonrasında yavaşlayan büyüme hızının tekrar ivme kazandığı, bireyin yeniden hızlı bir gelişme ve değişme dönemine girdiği dönemdir. Bu dönemde birey gerek biyolojik gerekse psikolojik açıdan hızlı bir gelişme aşamasındadır. Birey bu dönemde ne tam olarak çocuktur, ne de tam olarak gençtir(Cücelioğlu, 2002, s. 345). Vücuttaki hormonal üretimin bir sonucu olarak vücutta belirgin değişiklikler ortaya çıkar. Bu dönemde bireylerin dış görünüşleri, benlik algılarını büyük ölçüde etkiler(Erden & Akman, 2009, s. 52-53).

Ergen davranışının büyük bölümü bağımsızlığını, yetişkinlerle eşitliğini ve erkeklik ya da kadınlığa geçmiş olduğunu gösterme arzusunun sonucudur. Bu davranışın hangi yöne sapacağı çocuğun “yetişkin” olmaya yüklediği anlama bağlıdır. “Yetişkin olmak” sınırlamalardan kurtulmak anlamı taşıyorsa çocuk tüm kısıtlamalara karşı duracaktır. Bu evrede çocuklar genellikle böyle yapar. Pek çok ergen sigara içmeye, sövmeye ve geceleri geç vakte kadar dışarıda kalmaya başlar(Adler, 2003, s. 150-151).Bu dönem bireyler için

çalkantılı bir dönemdir. Ergen birey, fevri davranışlar sergileyebilir, içine kapanabilir, daha çok arkadaşlarıyla vakit geçirmek isteyebilir.

Benliğin yeniden yapılandığı bu geçiş döneminin tipik özellikleri abartılmış bir egosantrizm(benmerkezcilik) ve narsizmdir. Ergen birey her şeyi kendi üstüne alır, sadece kendini görür, başka hiçbir şeye ve başkasına şans tanımaz(Saygılı, 2011, s. 19).

Birey bu dönemde kişiliği için bir kimlik geliştirmeye çalışır. Bu dönemi başarı ile atlatan kişiler kimlik duygusu edinirken, başarıyla atlatamayanlar kimlik karmaşasına düşerler(Erikson, 1984, s. 39).

Bu dönemde birçok ergen sinema artistlerine, dizi oyuncularına, şarkıcılara büyük hayranlık duyar, onlar gibi giyinip, onlar gibi davranmaya çalışabilir, kendilerine model alabilirler.

Bireyin en büyük bilişsel, duygusal gelişme gösterdiği, her şeyi eleştirip, soruşturup kendine özgü yeni bir dünya kurmaya çalıştığı ergenlik çağında, dayanabileceği en önemli güven kaynağını arkadaşlık oluşturur. Bu yaşlarda yaşlılarının çocuk üzerindeki etkisi, çoğu kez ailenin etkisi kadardır, hatta bazı ülkelerde ondan daha büyüktür(Cücelioğlu, 2002, s. 360).

Bu dönemde birey yanlış arkadaş gruplarına dahil olabilir ve bunun sonucu olarak istenmeyen bir takım olumsuz davranışlar geliştirebilir. Gerek Batı'daki, gerekse ülkemizdeki istatistiklerin çocuk suçlarının en çok 14 yaşında işlendiğini göstermesi, zorlu ergenlik dönemiyle suç arasında dinamik bir ilişkinin varlığını kanıtlamaktadır(Yavuzer, 2012, s. 299).

Adler'e göre ergen özellikle ortaya çıkmamış kötü davranışlarda bulunmuş ve yeniden yakalanamayacak kadar akıllı olduğunu düşünüyorsa suçlu olma yoluna gitme olasılığı yüksektir. Suç, yaşam sorunlarından ve özellikle de geçimini sağlama sorunundan kaçmanın kolay yollarından biridir. Bu nedenle 14 ile 20 yaşları arasında çocuk suçlarında büyük bir artış vardır(Adler, 2003, s. 153-154).

Bu dönemde ergen bireyin yanlış ilişkiler geliştirmemesi ya da bu ilişkiler içerisinde çabuk sınırlanabilmesi için önceki dönemlerde sağlıklı aile ilişkileri ve sosyal ilişkiler geliştirmiş olması gerekir. Bu dönemde aile, çocuğa karşı aşırı baskıcı bir tutum sergilememeli, zorlama ve şiddete başvurmamalıdır. Aile çocuğa yol gösterici ve destekleyici olmalıdır.

2.1.1.2. Çocukta ahlak gelişimi:

Ahlak, en genel tanımıyla toplumun kurallarına ve toplumsal standartlara uygun davranma olarak tanımlanmaktadır.

Her insanda “doğru ya da yanlış”, “iyi ya da kötü”, “yapılması hoş karşılanabilen ya da hiçbir şekilde kabul edilemeyen” davranışların neler olduğuna dair ilişkin yargılar bulunmaktadır. Bu yargılar; bireyin kendi davranış ve eylemlerini de belirleyen, neleri yapıp neleri yapmaması gerektiği konusundaki, bireye özgü inançlar ve değerler sisteminden kaynaklanmaktadır. Bireyde var olan değerler sistemi, gelişimsel bir süreç içerisinde ortaya çıkmaktadır.(Erden & Akman, 2009). Bu süreç ahlak gelişimi süreci olarak adlandırılmaktadır.

2.1.1.3. Psikanalitik yaklaşım açısından ahlak gelişimi:

Freud, ahlak gelişimini duygusal-güdüsel bir süreç olarak ele almıştır. Freud'a göre ahlak gelişimi cinsellik ve saldırganlık olarak belirlenen güdülerle, sosyal engeller, yasaklamalar arasında sağlıklı bir dengenin kurulmasıyla oluşur. Freud'a göre, kişilik gelişimi ve ona paralel olarak ahlak gelişimi, sırasıyla oral, anal, fallik, latent ve genital dönemlerden geçerek gerçekleşir. Süperego'nun gelişimi ise, üç ile beş yaşları arasındaki fallik döneme rastlamaktadır. Bu dönemde erkek çocukları Oedipus karmaşası, kız çocukları da Electra karmaşası yaşar ve karşı cinsten olan ebeveyne yönelik cinsel bir yakınlık beslemelerinden dolayı suçluluk duyarlar. Bu dönemin sonuna doğru erkek çocukların babalarıyla, kız çocukların da anneleriyle özdeşim kurmaları neticesinde karmaşalar çözümlenir ve süperego

gelişir. Böylece çocuklar, toplum tarafından belirlenen cinsel rolleri ve kuralları öğrenirler(Freud, 1994, s. 92-93). Bu kurama göre ahlak gelişimi id-ego-süperego arasındaki dengenin sağlanmasına bağlıdır. İd(alt-benlik), insanın en temel dürtülerinin yer aldığı, en ilkel yanıdır ve ilişkilerinde sürekli doyum arar. İd, bizim bencil kısmımızdır ve yalnızca kişisel isteklerimizi tatmin etmeye çalışır. Bebekler gördükleri bir şeyi istedikleri zaman ona doğru uzanırlar. O nesnenin başkasına ait olması ya da zararlı olması onlar için fark etmez. Bu reflekssel hareket yetişkin olduğumuzda da kaybolmaz. Ancak sağlıklı bir yetişkin kişilikte id, diğer bölümler tarafından denetim altında tutulur. Çevreleriyle etkileşime geçen 2 yaş ve altı çocuklarda, kişilik yapısının ikinci kısmı gelişmeye başlar(Burger, 2006). Ego(benlik), kişiliğin gerçekçi ve ussal ögesidir. Ego, “gerçeklik ilkesi”ne uyarak işler. Gerçek dünya ile id arasında aracı olarak işlev görür(Cücelioğlu, 2002). İd “hemen istiyorum” der ve buna karşılık ego “koşulları ve uygunluğunu değerlendirelim” der. Çocuk beş yaşına geldiğinde, kişilik yapısının üçüncü bölümü de oluşur. Süperego(üst-benlik), toplumun, özellikle de anne babaların değer yargılarını ve standartlarını temsil eder(Burger, 2006). Süperego, egonun isteklerinden hangisinin bilinç düzeyine çıkabileceğini, hangisinin bilinç altında tutulması gerektiğini belirler. Ahlâkî gelişim açısından süperego önemlidir ama ulaşılması gereken son nokta egonun güçlenmesidir. Güçlü ve gerçekçi bir ego, idden gelen ve doyum isteyen güdülerle, çoğunlukla cinsel ve saldırgan güdülerle süperegonun bazen aşırıya kaçan yasaklamaları arasında sağlıklı bir denge kurabilir. Bu durumda hem ahlâk gelişimi yeterlidir hem de psikolojik sağlık yerindedir. Bu dengenin bozulduğu hallerde, eğer süper-ego ağır basarsa, kişi suçluluk duyguları içinde bunalır, eğer id ağır basarsa, kontrolsüz, taşkın davranışlar görülebilir(Kağıtçıbaşı, 1999). Eğer arkadaşınızın evindeyken masanın üzerinde bir miktar para görürseniz, id bu parayı almanızı ister. Ego parayı yakalanmadan nasıl alabileceğinizi bulmaya çalışır. Parayı kimseye yakalanmadan almanın bir yolunu

bulsanız bile süpergonuz bunu yapmanıza izin vermez. Para çalmak, yakalanmadan yapılsa bile toplumun ahlaki değerlerine aykırıdır(Burger, 2006).

2.1.1.4. Bilişsel yaklaşım açısından ahlak gelişimi:

Piaget'in Ahlak Gelişimi:

Piaget'e göre ahlak gelişimi bilişsel gelişime paralellik göstererek, birbirlerinden farklı nitelikler taşıyan ve hiyerarşik bir sıra izleyen dönemler içinde ortaya çıkmaktadır(Erden & Akman, 2009). Çocukların ahlaki gelişim özelliklerini oyunlarını inceleyerek açıklamaya çalışmış ve iki kısa öykü geliştirmiştir. Çeşitli yaşlardaki çocuklara, oyunların akışını düzenleyen kurallar ve anlattığı kısa öyküler hakkında bazı sorular sormuş ve çocukların bu sorulara verdikleri cevapları incelemiştir. Araştırmalarının sonucunda “dışa bağımlı evre” ve “özerk evre” olmak üzere iki dönem halinde ahlaki gelişim kuramını kavramlaştırmış, ahlaki yargının, zihinsel gelişime paralel ve yaşa bağlı olarak, düzenli ve hiyerarşik bir sıra ile dışa bağımlı dönemden özerk döneme doğru geliştiğini belirtmiştir. Son çocukluk yıllarının bu geçişte önemli olduğu vurgulanmıştır(Piaget, 2005, s. 194-197).

Dışa Bağımlı Dönem: Ahlak gelişiminde on yaşına kadar olan dönemdir. Bu dönemde çocuklar ahlaki yargıları açısından başkalarına bağımlıdırlar. Yetişkinler tarafından konulan kuralları sorgulamadan kabul ederler. Dönemin sonuna kadar çocuklar için, işlenen bir suçun önem derecesini, suça bağlı olarak ortaya çıkan fiziksel sonuçlar belirler. Sonuçta daha fazla fiziksel zarara yol açan suçlar, daha az fiziksel zarara yol açan suçlara göre daha kötüdür.

Özerk Dönem: On bir yaş ve üstüne doğru çıkıldıkça çocukların yaptıkları değerlendirmeler “görelilik” kazanmaya başlamaktadır. İçinde bulunulan koşulları dikkate alarak değerlendirmeler yapan çocukların, ahlaki yargıları ve kuralları uygulayışları esneklik göstermektedir. Bu döneme geçen çocuklar, başkalarının değerlendirmelerinden çok, kendi yaptıkları değerlendirmeye uygun davranmaya başlarlar. Bir davranışın iyi ya da kötü

olduğuna karar verirken davranışın altında yatan niyet te dikkate alınır(Erden & Akman, 2009).

Kohlberg'in Ahlak Gelişimi:

Kohlberg çocuklarda ahlak gelişimini incelerken, Piaget'in kuramını temel almıştır. Ancak Kohlberg, araştırmasını çocukları oyunlarında gözleyerek değil, onlara ahlaki ikilemleri kapsayan durumlar vererek bu durumlarda nasıl tepkide bulunacaklarını sorarak yürütmüştür (Senemoğlu, 2005, s. 62).

Piaget'in iki dönemde incelemesine karşılık Kohlberg ahlak gelişimini üç büyük düzey içinde ele almıştır. Düzeyler içinde yer alan ve hiyerarşik bir sıra izleyen dönemlerin her birinde yeni bir zihinsel örgütlenme, buna bağlı olarak da farklı bir dünyaya bakış açısı ortaya çıkmaktadır. Dönemler içinde ilerleme, takvim yaşı ile birlikte bilişsel gelişim düzeyindeki ilerlemeye bağlı olmaktadır(Erden & Akman, 2009, s. 112). Her dönem kendi içerisinde iki ayrı aşamadan oluşmaktadır. Kohlberg'e göre, ahlaki yargı gelişim evreleri, sistematik ve hiyerarşik bir sıra izlemektedir. Her bir evre, kendinden öncekilerin sentezi niteliğinde olup, birey bir sonraki evreye ilerlemeden önce başarılmalı ve özümsemelidir. Evrelerde, geriye dönüş söz konusu değildir. Ayrıca Kohlberg, ahlaki gelişim kuramının, insanların ahlaki yargılarının nasıl geliştiğini ortaya koymayı amaçladığını, evrelerin sıralamasının bireylerin ahlaki değerlerine ilişkin bir dereceleme olmadığını belirtmektedir(Kohlberg, 1976, s. 46).

Gelenek Öncesi Düzey(4-10): Yargılama kişisel ihtiyaçlara ve başkalarının kurallarına dayalıdır.

1- Evre: Ceza – İtaat Eğitimi (Etik Eğitimi)

Cezadan kaçmak için kurallara uyulur. Davranışın iyi ya da kötü olduğu, onun fiziksel sonuçları tarafından belirlenir.

2- Evre : Bireysellik - Karşılıklı Çıkara Dayalı İlişkiler

Kişisel ihtiyaçlar iyi ve kötüyü belirler.Kurallara, kurallar kişinin ihtiyacını karşıladığı sürece uyulur. Kişinin kendi çıkarları ve ihtiyaçları neyi gerektiriyorsa o şekilde davranması gerekir.

Diğer insanlarla ilişkilerimizde karşılıklı çıkarları gözetmemiz gerekir.

Geleneksel Düzey(10-15): Yargılama başkalarının onayı, ailenin beklentileri, geleneksel değerler, toplum kuralları ve ülkeye bağlılığa dayanır.

1- Evre: Kişilerarası Uyum

“İyi olmak” önemlidir. Memnun etme, yardımcı olma ve başkalarınca onaylanma yoluyla belirlenir. İnsanlar arasındaki rolün neyse ondan beklenen iyi davranışı gerçekleştirmek önemlidir.

2- Evre: Kural ve Düzen Eğilimi

Kurallar mutlakdır. Kanunlara, toplumsal kurallara uymalı ve sosyal düzen devam ettirilmelidir.

Gelenek Sonrası Düzey(15 ve sonrası):

1- Evre: Sosyal Anlaşma Eğilimi

İyi davranış, tüm toplum tarafından kabul edilmiş normlara göre belirlenir.

2- Evre : Evrensel Ahlak İlkesi Eğilimi

Etik ilkeler ve insan hakları önemlidir. İyi ve doğru kişisel vicdan sorunudur ve adalet, insanlık onuru ve eşitlik kavramlarını kapsar(Kohlberg, 1976, s. 172-176).

Ahlak gelişimi dönemleri gözden geçirildiğinde, Kohlberg'in yaklaşımında kişinin içinde bulunduğu düzeyi saptamak için bir sorunla karşılaşıldığında bulunan çözüm ile değil, çözüme varılırken gözlenen akıl yürütme süreci ile ilgilenildiği görülmektedir. Örneğin ; bir

öğrencinin kopya çekmesinden çok, kopya çekmemesine gösterdiği neden ya da bir çocuğun yalan söylemeyi neden kötü bir davranış olarak kabul ettiği, onun hangi ahlak gelişimi döneminde bulunduğunu göstermektedir(Erden & Akman, 2009, s. 117).

2.1.2. Uluslararası sözleşme ve ilkelerde çocuk:

Çocukların korunması çalışmaları 1900'lü yılların başında çocukların fuhuş pazarına çıkarılmasına karşı önlem alma çabalarıyla başlamıştır. Sanayi kapitalizminde ucuz çocuk işçileri, fabrikalarda, madenlerde ve gece işlerinde çalıştırmayı önleme çabaları da yine yirminci yüzyılın başına rastlamaktadır(Balo, 2003, s. 45)

Yirminci yüzyılın başlarında çocukların erişkinlerden farklı haklara sahip olduğu, dolayısıyla da bu hakların ayrıca tanınması gerektiği konusunda, değişik ülkelerde farklı hareketler ortaya çıkmaya başlamıştır(İnan, 1968).

Birinci Dünya Savaşı sırasında çocukların korunması ihtiyacı ile gündeme gelen çocuk hakları, dönemi takip eden yıllarda yayınlanan bildirgeler ve imzalanan sözleşmeler ile güvence altına alınmaya çalışılmıştır.

2.1.2.1. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi:

I. Dünya Savaşı'ndan sonra, Milletler Cemiyeti döneminde, Cenevre'de çocuk ticaretine karşı ilk uluslararası konferans toplanmıştır. Çocuk Hakları 1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesinde ilk kez özel olarak korunmaya alınmıştır. Türkiye adına bu sözleşmenin altında M. Kemal Atatürk'ün imzası bulunmaktadır(Balo, 2003, s. 47-48).Söz konusu bu bildiri daha sonra geliştirilerek 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi olarak kabul edilmiş ve 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme olarak son halini almıştır.

2.1.2.2. Pekin Kuralları 1985(Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adalet Sistemi'nin Uygulanması Hakkındaki Asgari Standart Kurallar) :

6 bölüm ve 30 maddeden oluşmaktadır. Çocukların fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişme açısından yetişkinlerden farklı olması durumundan yola çıkarak, adli bir durum söz konusu olduğunda çocukların yetişkinlerden farklı kategoride değerlendirilmesi gerektiğini öne süren çocuk ceza adalet modelini tavsiye niteliği içermektedir (Ek-1).

2.1.2.3. Riyad İlkeleri 1990(Çocuk suçluluğunun önlenmesine ilişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri):

1990 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. 7 bölüm ve 66 maddeden oluşmaktadır. Çocuk suçluluğunun ve çocukların suç teşkil eden olaylara karışmasının önlenmesi, çocukların yaşam kalitesinin iyileştirilmesi hususunda alınması gereken önlemleri içermektedir (Ek-2).

2.1.2.4. Havana Kuralları 1990(Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları):

1990 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. 5 bölüm ve 87 maddeden oluşmaktadır. Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların toplumla bütünleşmesi ve özgürlüğü bağlayıcı cezaların düzenlenmesi ile ilgili kuralları içermektedir (Ek-3).

2.1.2.5. Çocuk Hakları Sözleşmesi:

20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen sözleşme, 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme Türkiye tarafından 14 Ekim 1990'da imzalanmış ve 27 Ocak 1995'te resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu sözleşme ile çocuk hakları güvence altına alınmıştır. Sözleşme çocuğa karşı, sözleşmeyi imzalayan devletlerin yükümlülüklerini içermektedir (Ek-4).

Sözleşmenin birinci maddesinde çocuk; çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar olan bireyler olarak tanımlanmaktadır(ÇHS M.1)

Çocuk Hakları Sözleşmesi çocukların yetiştirilmesinde toplumun, devletin ve ailenin sorumluluklarını, yeni ilke ve standartlarla açıklamaktadır. Bu ilke ve standartlarla "nitelikli insan"ın yetiştirilmesi temel hedef olarak belirlemiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde çocuğun sağlığı, gelişimi, eğitimi ve katılımı temel konuların yansısı ihmal edilmiş ve istismara uğramış çocuklarla birlikte, suç işlemiş çocuklara yönelik maddeleri de içermektedir (Kunt, 2003).

Sözleşmenin birinci bölümünde, çocukların sahip olduğu haklar ve bu haklar konusunda taraf devletlerin neler yapması gerektiği ile ilgili maddelere, ikinci bölümde, sözleşmenin uygulanması ve uygulanmasının izlenmesi konusundaki maddelere, üçüncü bölümde ise sözleşmenin yürütülmesi ile ilgili maddelere yer verilmiştir.

Sözleşme uluslararası bir sözleşme olması bakımından, sözleşmenin imzalanan devletler tarafından kendi iç hukuklarından üstün tutulmasını ve bu bağlamda kendi iç hukuklarını sözleşmeye uyacak nitelikte düzenlemelerini gerektirmektedir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi geniş kapsamlı olarak çocuk haklarını ve bu hususta uygulanması gereken yasal düzenlemeleri içermektedir ve imzalanan devletler tarafından hukuki bağlayıcılığı bulunmaktadır. Buna karşılık, söz konusu diğer ilke ve kurallar tavsiye niteliği taşımakta olup, hukuki bağlayıcılıkları bulunmamaktadır.

2.1.3. Hukukta Çocuk Kavramı

Hukukumuzda 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu yürürlüğe girmeden önceki dönemde yasa koyucu net olarak açık bir şekilde çocuğun tanımını yapmamış, reşit olmayanları tanımlamak için” çocuk”, “küçük” ve bazı yerlerde “genç” tabirlerini kullanmıştır. Anayasanın 19, 24, 50, 144. maddelerinin küçük, 41, 61, 62, maddelerinde çocuk, 58. maddesinde ise genç terimi kullanılmıştır (Yelesdağ, 2006).

2.1.3.1. 756 Sayılı Türk Ceza Kanunu:

756 Sayılı TCK’da çocuk kavramı üzerinde durulmadığı görülmektedir. Ancak ceza ehliyeti konusunda suçun işlendiği tarihte bulunan yaş itibari ile, 0-11 yaş grubu, 11-15 yaş grubu ve 15-18 yaş grubu olmak üzere üç yaş grubu öngörülmüş, ceza hukuku karşısında sorumluluk yaşı 12 yaşından itibaren başlatılmış, ikinci grupta bulunan küçüklerin işlediği iddia olunan suçun farik ve mümeyyizi olmaları halinde indirimli ceza sorumluluğu kabul edilmiş, üçüncü grubu oluşturan çocukların ceza hukuku karşısında sorumluluğu prensip olarak kabul edilmiş, ancak; indirimle ceza uygulanmasına tabi tutulmuşlardır (Balo, 2003, s. 32).

2.1.3.2. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu:

5237 sayılı TCK’nın 6. maddesinin 1. fıkrasının b bendindeki tanımıyla çocuk, henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişidir (TCK M.6). Çocuğun cezai ehliyeti açısından üç dönem belirlenmiştir. Bu dönemler ;

12 yaşın altındaki çocukların cezai sorumlulukları yoktur.Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir (TCK M.31/1).

Fiilli işlediği sırada 12 yaşını doldurmuş olup 15 yaşını doldurmamış olan kişilerin cezai sorumlulukları işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve davranışlarını yönlendirebilme yeteneklerine bakılarak belirlenir. Çocuk fiili işlediği sırada işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama veya davranışlarını yönlendirme yeteneğine sahip değilse cezai sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiili algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan oniki yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde yedi yıldan dokuz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte ikisi indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası altı yıldan fazla olamaz (TCK M.31/2)

Fiilli işlediği sırada 15 yaşını doldurmuş olup 18 yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde ondört yıldan yirmi yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan oniki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası sekiz yıldan fazla olamaz(TCK M.31/3)

2.1.3.3. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK):

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. maddesinin 1. fıkrasının b bendinde belirtildiği haliyle çocuk ; daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlanır(ÇKK M.3/1)

Çocuk Koruma Kanunu'nun amacı ; korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir(ÇKK M.1). Bu kanundaki temel ilkelerden birisi çocuk haklarının korunması amacı ile çocukların karar sürecine katılımın sağlanmasıdır (ÇKK M.4/1) (Ek-5).

2.2.Suç Kavramı

Suç kavramı insanların toplu halde yaşamaya başladığı ilk zamanlardan bu yana incelenmekte, suç ve suçlu kavramları üzerine araştırmalar yapılmakta ve suçu konu eden eserler ortaya konulmaktadır. Antik çağda Yunan düşünürü Platon “ Kanunlar” adlı eserinde suçu bir ruh hastalığı olarak görmüş, suçlunun aydınlatılarak iyi edilmesini öngörmüştür. Ortaçağlarda suç, şeytani bir davranış ve kötü ruhların teşvikiyle ortaya çıkan şeytani bir eylem olarak kabul edilmiştir(Yavuzer, 2006, s. 26)..

Makbet, Suç ve Ceza gibi büyük edebi eserler değişik çağlarda suçu esas konu olarak ele almıştır. Gillin'e göre çağdaş hayat o derece karmaşık, sosyal iş bölümü o kadar gelişmiş ve kişilerin ilgileri dar çerçeveleri kaplayan amaçların izlenmesi hususunda o derece merkezileşmiş bulunmaktadır ki, hepimiz gündelik adet ve itiyatların rutinini bozan faaliyetler karşısında fazla üzülüyor ve sıkılıyoruz. İşte suçlu, bu yerleşmiş adet ve itiyatlar karşısında onları bozan bir karıştırıcı olarak meydana çıkmaktadır(Dönmezer, 1994, s. 22-23).

Lombrosso'ya göre, suç doğum, ölüm gibi doğal bir olaydır. Bir davranış ya da eylem, belirli bir ülkenin ve dönemin adet, töre, gelenek ve düşünceleriyle çelişki halinde bulunduğu takdirde, suç niteliği taşır(Yavuzer, 2006, s. 27).

Tarih boyunca ve günümüzde yapılmış olan suç tanımlarından yola çıkarak; suç, bireyin içerisinde yaşadığı toplumun düzen ve kurallarını, normlarını, yasalarını ihlal edici nitelikteki eylemleridir denilebilir. Uyulması gereken normlar toplumdan topluma, kültürden kültüre

farklılık göstermesine rağmen, toplumsal normlara uymayan davranışlar suç ya da sapkın davranış olarak nitelendirilmektedir(Robertson, 1981, s. 191).

Toplumca benimsenmiş hukuk kuralları ve yasalarca suç olarak tanımlanmış bir eylemde bulunan birey suçlu olarak kabul edilir. Tarih boyunca her toplum suçluluk konusuna kendi gelişmişlik düzeyi ölçüsünde yaklaşmış, bir yandan suçluluğun önlenmesi için tedbirler alırken, diğer yandan cezaların yerine getirileceği kurumlar açmışlardır(Ünlü, 2002, s. 121).

İnsanların suça yönelmesinin altında yatan nedenler psikoloji, sosyoloji, kriminoloji gibi bir çok bilim dalı tarafından incelenmekte olup, bu araştırmalar suçun önlenmesi veya azalması açısından büyük önem taşımaktadır.

Suç kavramı ile ilgili araştırmalara bir bütün olarak bakıldığında, önemle üzerinde durulan iki kavram olduğu görülür. Birincisi suçu önlemeye yönelik tedbir ve erken tanı çabaları, ikincisi suçun ortaya çıkışındaki ilk belirtilerin çocuklukta görüldüğü düşüncesiyle, çocuk suçluluğu araştırmalarıdır. Bunlar suçun ortaya çıkışı, gelişmesi ve önlenmesi için alınması gereken tedbirlerin tanımlanması amacıyla(Aydın & Ergenç, 2009).

Tarihsel sürece bakıldığında suç denildiğinde akla sadece yetişkinler gelmemekte, çocukların da zaman zaman suç niteliğinde davranışlar sergilediği, suça karıştığı durumlar da görülmektedir. Suçluluk, sadece belirli bir yaşın üzerindekiilere, yetişkinlere özgü bir kavram olmamakla birlikte, yakın tarihimizden itibaren suç işlemiş çocuklar “suça sürüklenen çocuklar” başlığı altında değerlendirilmektedir.

2.2.1. Suça sürüklenen/suçta itilen çocuk kavramı

Bugün bütün ülkelerde isnat yeteneğine etkili olduğu kabul edilen yaş küçüklüğünün, ceza sorumluluğuna tarihsel açıdan bakıldığında; Eski Hint, Çin, Mısır, Sümer, Asur, Babil ve İbrani toplumlarında, cezanın yaşa göre tespit edildiği söylenmemektedir. Bu milletlerin

hukuk uygulamalarında yaş küçüklüğünün göz önünde bulundurulmadığı, herkesin aynı derecede sorumlu tutulduğu görülmektedir(Balo, 2003, s. 33-34).

Tarihsel süreç içerisinde, çocuk kavramı, çocukluk yaş sınırı, toplumlara ve kültürlere göre kimi zaman değişiklik gösterse de, her toplumda suça karışmış çocukların olduğu vakalardan söz edebilmek mümkündür. İçerisinde yaşadığı toplumun hukuk kurallarına uymayan davranışlarda bulunan çocuklar suça itilmiş çocuklar olarak kabul edilmektedir(Ünlü, 2002, s. 121).

2005 yılında kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre suça sürüklenen çocuk; kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuktur. ÇKK'ya göre çocuk; daha erken yaşta ergin olsa bile 18 yaşını doldurmamış kişidir. ÇKK ile getirilen modern yaklaşım çocuğun bir suçu işlediği yönünde değil, bir suça başkaları tarafından sürüklendiği yönündedir. Bu yaklaşım, çocuğu suç işleyen bir suçlu olarak görmeyip onun suça sürüklendiğini temel ilke olarak ele almakta, bir anlamda fail çocuğu da suç mağduru konumunda kabul etmektedir. Bunun doğal sonucu olarak da suça sürüklenen çocuğun cezalandırılmasını değil korunmasını, suçtan ve onu suça sürükleyen çevreden uzaklaştırılmasını temel amaç edinmiştir(Aydın & Ergenç, 2009). ÇKK öncesinde suça sürüklenen çocuk kavramı ile ilgili herhangi bir tanım yapılmamıştır.

Suçta sürüklenen çocuk kavramı, henüz kişilik gelişimini tamamlamamış çocuğun, hiçbir şeyin etkisi altında kalmadan, bilerek ve isteyerek suç işlemediği yönündeki görüşü destekleyici nitelikte bir kavram olmakla beraber, çocuğun çeşitli sebeplerden ötürü suça bir şekilde itildiğini destekleyen bir kavramdır.

İnsanın belli bir yaşı ve dönemi geçirmesinden sonra doğruyu ve yanlış anlama yeteneği kazanabileceği gerçeği dikkate alındığında, yaş küçüklüğünün bazı dönemlerinde ceza

sorumluluğu tamamen kaldırılmış, bazı dönemlerinde ise cezada indirim sebebi olarak düzenlenmiştir. 5237 sayılı TCK'nın ceza sorumluluğuna yönelik hükümlerine bakıldığında, 12 yaşın altındaki çocukların işledikleri suçlarda cezai sorumluluk kabul edilmemiştir. Fakat bu yaş grubundakilere takdire bağlı olarak çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmedilebilecektir. 12-15 yaş grubundaki kişilerde ise cezai sorumluluk, işlenen fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin gelişip gelişmediğine bağlanmıştır. Bu yetenek gelişmişse cezai sorumluluk bulunmakta ve fakat cezada indirim yapılmaktadır. Eğer bu yaş grubundakilerin işledikleri fiillerin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve davranışlarını yönlendirme yetenekleri gelişmemişse, cezai sorumluluk bulunmamakta ve fakat zorunlu olarak çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükümlenmektedir. 15-18 yaş grubundaki kişilerin ise, cezai sorumlulukları bulunmakla birlikte bu husus cezada indirim sebebidir(Polat, 2010).

Çocuk suçluluğunu, yetişkinlik döneminde işlenen suçtan ayırt eden en önemli özellik, bu dönemin gelişiminde problemlili evre ya da geçiş evresi olarak adlandırılan ergenlik dönemine rastlamasıdır. Böylesine kritik bir dönemdeki gencin işlediği suç bu dönemin özelliklerinden soyutlayarak, ona alelade bir suçlu gözüyle bakmak olanaksızdır. Gençler tarafından işlenen suçlar gerek tür, gerekse neden açısından yetişkin suçlarından farklıdır(Yavuzer, 2006, s. 33).

2.2.2. Çocuk suç istatistikleri:

Amerika'da 2013 yılında yayınlanan ulusal adalet raporlarına göre 2011 yılında Amerika'da 18 yaşın altında yaklaşık olarak 1,5 milyon kişi herhangi bir suç nedeniyle güvenlik birimleri tarafından tutuklanmıştır. Bu oranlara bakıldığında 2002 verilerine kıyasla %31'lik bir azalma görülmektedir. Aynı rapor içerisinde belirtilen tutuklanma nedenlerine bakıldığında şahsa karşı işlenen suçlar ilk sırada yer almaktadır (U.S. Department of Justice, 2013).

Almanya’da 2007 yılındaki polis suç istatistiklerine göre kayıtlara geçen çocuk şüpheli sayısı(18 yaş ve altı) genel şüpheli sayısının yaklaşık olarak %17’sini oluşturmaktadır(Jehle, 2009). 1990 yılına kıyasla 2006 yılında genç suçluların oranında %45 artış mevcuttur(Lorenz, 2008).

2011 verilerine göre Çin’de çocuk suçluların oranında son yıllarda düşüş olduğu görülmektedir. 2009 yılında çocuk suçluların oranı toplam suçluların oranının %7.78’ini oluştururken, 2011 yılına gelindiğinde bu oran %6,40’a düşmüştür(Information Office of the State Council, 2012).

Türkiye’de ilk defa Devlet İstatistik Kurumu (2006 ve sonrasında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 1997’de yayın haline getirilen Güvenlik Birimine Gelen/Getirilen Çocuk İstatistikleri çalışması, ülkemizde çocuk ve gençlerin suçluluğuna ilişkin çok önemli bilgiler sunmaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı’na bağlı olarak çalışan karakollar, çocuk şube müdürlükleri ve çocuk merkezlerine gelen veya getirilen çocuklar üzerinde uygulanan standart anket formları ışığında elde edilen bilgiler ülkemizde çocuk suçluluğunun yıllar içinde ciddi oranda artmakta olduğunu göstermektedir(Topçuoğlu, 2014).

Solak ve arkadaşları tarafından, toplumun şiddet yönünden, suç yönünden nereye gittiğini ortaya koymak; böylelikle, özellikle çocuklar boyutunda doğru sosyal politikalar, sosyal projeler üretilmesine, yürütülmesine ışık tutmak amacıyla yürütülen proje kapsamında, Türkiye genelinde çocukların fail olarak yer aldığı olaylar üzerinden seçilen 2008-2009-2010 yılları verilerine göre çocuk suç olayları beş kategoride incelenmiştir. Bu kategoriler sırasıyla;

Şahsa karşı suçlar,

Mala karşı suçlar,

Cinsel suçlar,

Uyuşturucu suçları,

Siyasi suçlar olarak belirlenmiştir.

Projeden elde edilen verilere göre %48,39 oranla şahsa karşı suçlar ilk sırada, %42,67 oranla mala karşı suçlar ikinci sırada, %4,04 oranla uyuşturucu suçları üçüncü sırada yer almaktadır(Solak, 2011).

Tablo I. Türkiye’de Çocuk Suç Türleri/Sayı ve Yüzde Oran(2008-2009-2010)

SUÇ TÜRLERİ	SAYILAR	YÜZDELER
Şahsa karşı suçlar	206,651	%48,39
Mala karşı suçlar	182,213	%42,67
Uyuşturucu suçları	17,241	%4,04
Cinsel suçlar	12,861	%3,02
Siyasi suçlar	8,113	%1,90
Toplam	427,079	100

Kaynak: (Solak, 2011).

Türkiye İstatistik Kurumu’nun güvenlik birimlerine suça sürüklenme nedeni ile gelen veya getirilen çocuk sayısı istatistiklerine göre; 2008 yılında sayı 62.430 iken 2012 yılında bu sayı 100.831’e çıkmıştır(TÜİK). 81 ilin güvenlik birimlerinden elde edilen verilere dayanarak suça sürüklenen çocukların sayısında 4 yıl içerisinde ciddi oranda artış olduğu görülmektedir.

Tablo II. Güvenlik Birimlerine Suça Sürüklenme Nedeni ile Getirilen Çocuk Sayısı(2008-2009-2010-2011-2012)

	2008	2009	2010	2011	2012
Kız	5,965	7,193	9,142	8,511	11,164
Erkek	56,465	61,151	74,251	76,405	89,667
Toplam	62,430	68,344	83,393	84,916	100,831

Kaynak: TÜİK

2012 yılı içerisinde güvenlik birimlerine suça sürüklenme nedeni ile gelen veya getirilen çocukların isnat edilen suç türlerine göre dağılımlarına bakıldığında ilk üç sırada sırasıyla yaralama, hırsızlık, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, satmak, satın almak suçlarının bulunduğu görülmektedir(TÜİK).

Tablo III. 2012 yılı içerisinde güvenlik birimlerine suça sürüklenme nedeni ile gelen veya getirilen çocukların isnat edilen suç türlerine göre dağılımları.

İsnat edilen suç türü	Kız	Erkek	Toplam
Öldürme	55	402	457
Yaralama	6.051	32.997	39.048
Cinsel Suçlar	186	2.811	2.997
Tehdit	734	2.790	3.524
Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Bırakma	249	1.375	1.624
Konut Dokunulmazlığının İhlali	74	429	503
Hakaret	365	862	1.227
Cebir	14	132	146
Hırsızlık	1.738	26.768	28.506
Yağma(Gasp)	87	1.824	1.911
Mala Zarar Verme	202	3.452	3.654
Yangın Çıkarma	24	456	480
Trafik Suçları	19	638	657
Genel Ahlaka Aykırı Suçlar	23	81	104
Aile Düzenine Karşı Suçlar	107	523	630
Çevreye Karşı Suçlar	17	99	116
Görevli Memura Mukavemet	17	631	648
Adliyeye Karşı Suçlar	106	179	285
Sahtecilik	133	713	846
Uyuştucu ve Uyarıcı Madde Kullanmak, Satmak, Satın Almak	321	5.488	5.809
Toplumsal Olaylar	59	906	965
5682 Sayılı Kanun'a muhalefet	22	74	96
6136 Sayılı Kanun'a muhalefet	21	921	942
Bilişim suçları	20	61	81
Diğer	520	5.055	5.575

Kaynak: TÜİK

Ülkemizde çocuk suçluluğuna ilişkin bir diğer veri kaynağı da ceza infaz kurumlarına giren çocuk ve genç hükümlü sayılarına ilişkin verilerdir. (Bu bilgiler, 1951 ile 2005 yılları arasında TÜİK tarafından yayınlanan Adalet İstatistikleri kapsamında yer alırken, 2006 yılından itibaren Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri adı altında yayınlanmaya başlanmıştır)(Topçuoğlu, 2014). Ceza İnfaz Kurumu İstatistiklerine göre 2006-2012 yılları arasında Ceza İnfaz Kurumları'nda bulunan hükümlü ve tutuklu çocuk sayıları aşağıda Tablo IV. 'te verilmiştir.

Tablo IV. Yıllara göre ceza infaz kurumlarındaki çocuk mevcutları

Yıllar	TUTUKLU	HÜKÜMLÜ	TOPLAM
2006	1.794	321	2.115
2007	2.148	539	2.687
2008	2.075	671	2.746
2009	2.047	632	2.679
2010	1.584	529	2.113
2011	1.924	410	2.334
2012	1.583	418	2.001

Kaynak: <http://www.cte.adalet.gov.tr>

2.3.Çocuğun Suça Sürüklenmesinde Etkili Risk Faktörleri

Çocuk suçlarındaki ciddi artış ile birlikte, son yıllarda ülkemizde ve dünyada, çocukları suça sürükleyen nedenler ile ilgili olarak geniş çapta araştırmalar bulunmaktadır. Şüphesiz ki çocukları suça sürükleyen nedenlerin ve çocukların suça sürüklenmesinde etkili olabilecek olası risk faktörlerinin belirlenmesi, çocuk suçlarının önlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Suçluluk olgusunu araştıran uzmanların bir bölümü kalıtsal, biyolojik ve fizyolojik nedenler üzerinde dururken, diğerleri duygusal, toplumsal ve yakın çevre etkenlerine ağırlık vermişlerdir(Yavuzer, 2006, s. 81). Biyolojik bir varlık olarak dünyaya gelen çocuğun, sosyal bir varlığa dönüşmesi sosyalleşme süreciyle olur. İnsan, etrafında bulunanların, her gün karşılaştığı sayısız olayların ve kişilerin, içinde bulunduğu sosyo-ekonomik kültürel koşulların, gelenek, töre ve kanunların, fiziksel çevrenin ve sayılmakla bitmeyen daha pek çok etkenin etkisindedir(Kağıtçıbaşı, 1999, s. 246). Bu etkenlerin etkileşimlerinin bir sonucu olarak bireyler olumlu veya olumsuz birtakım tutum ve davranışlar geliştirirler. Bu tutum ve davranışlar olumsuz yönde olduğunda suç niteliğinde davranışlar ortaya çıkabilir.

Çocukları suça sürükleyen risk faktörleri genel olarak, bireysel ve çevreselfaktörler olarak iki ana başlık altında incelenmektedir.

2.3.1. Bireysel faktörler

Bireysel faktörler, bireyin suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olan ruhsal, zihinsel, biyolojik, kalıtsal nedenlerdir.

2.3.1.1. Ruhsal ve zihinsel faktörler

Davranışı ve davranışın altında yatan süreçler psikoloji biliminin çalışma alanını oluşturmaktadır. Davranış, toplumsal çevreden bireye yönelen sayısız etkenlerin bir sonucu olarak ortaya çıkar(Yavuzer, 2006, s. 171). Toplumsal etkenler davranışın gelişmesinde tek başına etkili değildir. Davranışı gerçekleştiren kişinin akıl, zihin, duygu ve dürtüleri de davranış biçimlerinin gelişmesinde önemli bir etkidir.

Duygusal olarak tatmin edilememiş, kişilik ve karakterleri ile ilgili olarak ihtiyaçlarını giderme adına çaba gösteren ve bunu giderme konusunda karmaşa ve bocalama yaşayan çocuğun eksik yönlerini tamamlamak amacıyla suç işlediğine inanılmaktadır(Siegel & Welsh, 2011, s. 80).

Psikiyatrist ve psikanalistler, suçlu davranışı açıklarken, zihni çatışmaları, içe itilmiş arzuları ve diğer güdülendirilen(motive edilen) eğilimlerle davranışın simgesel biçimi olan suçluluğu ele alırlar(Yavuzer, 2006, s. 180).

Bazı kriminologlara ve psikologlara göre zeka ile suçlu davranış arasında bir bağ bulunmaktadır. Bazı bilim insanlarına göre, dürtü kontrol bozukluğu, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, davranım bozukluğu ile suç arasında ilişki bulunmaktadır. Araştırmacılar bu ilişkiyi ortaya çıkarmak amacı ile bir çok çalışma yapmışlardır (Bartol & Bartol, 2008, s. 51-58).

2.3.1.2. Kalıtsal ve biyolojik faktörler

Lombroso, suçlulukla kalıtım arasında ilişki kurarak, doğuştan suçlu olduğuna, buna da kişinin sahip olduğu fiziki, biyolojik ve psikolojik anormalliklerin neden olduğunu ileri sürmektedir(Siegel & Senna, 1991, s. 90).

Genetik teoriler kromozomlarda bulunan genler yoluyla tıpkı anne-babanın özelliklerinin ve bazı hastalıkların çocuklara geçtiği gibi biyo-psikolojik veya genetik yapıya dayanan suç davranışının nedeninin de genetik özelliklerden kaynaklandığını ileri sürmektedir(Soyaslan, 1996, s. 48).

Lombroso, Garafalo ve Ferri kalıtımsal kökenli olan geniş elmacık kemikleri, yassı burun ve kalın kaslar gibi fiziksel anormallikleri suça eğilimli olmanın birer işareti olarak görmüşlerdir(McLaughlin & Muncie, 2006, s. 19).

2.3.2. Çevresel faktörler

Aile çevresi, okul çevresi, okul dışındaki arkadaş çevresi, iş çevresi, göçler, kitle iletişim araçları gibi çevresel faktörler çocukların suça sürüklenmesinde etkili başlıca risk faktörleri olarak incelenmektedir.

2.3.2.1. Aile çevresi

Aile, bireyin en yakın olduğu ve toplumsallaşma sürecinin içinde birey üzerinde en etkin olan toplumsal gruptur. Çünkü çocuğun ilk ve doğal çevresi ailesidir. Çocuk, ailenin bir üyesi olarak kişiliğini, davranışlarını, ahlak yargılarını her şeyden önce, aile içinde aldığı eğitimle elde etmektedir. Ana-baba-çocuk ilişkilerinde, ana babanın çocuğuna ilişkin bakım ve eğitimini içeren davranışları, çocuğun bu davranışlara ilişkin algısı, toplumsallaşma sürecinin en önemli evreleridir(Uluğtekin, 1991, s. 35).

Ailenin çocuğa olan yaklaşımı ve çocuğa karşı tutumları, çocuğun davranışlarının şekillenmesinde büyük bir öneme sahiptir. Aşırı baskıcı bir ailenin çocuğu çekingen ve özgüveni olmayan kişi özellikleri gösterebilir. Buna karşılık, birbirine güven duygusunun hakim olduğu, kişilerin birbirini duygu ve düşüncelerine önem verdiği, demokratik bir aile yapısı içerisinde yetişmiş bir çocuk, özgüven sahibi ve istediklerini rahatça ifade edebilen bir birey olarak yetişir. Ebeveyn çocuk ilişkisinde sıcaklık ve duygunun eksikliği nevroz, saldırganlık, çekingenlik, güvensizlik gibi istenmeyen kişilik özelliklerinin gelişmesine sebep olmaktadır(Baltaş, 1993, s. 177).

Ebeveynin çocuğa karşı tutumu da suçlu davranışın ortaya çıkmasında bir risk faktörü olabilir. Diana Baumrind (1991), otoriter, izin verici, demokratik ebeveyn olarak üç farklı ebeveyn yaklaşımından bahseder.(Bartol & Bartol, 2008, s. 47). Maccoby ve Martin (1983), ebeveynliği, ilgi/kabul ve talep olmak üzere iki boyut üzerinden ele almışlardır. İlgi/kabul ve talep boyutlarının birbirleriyle kesiştikleri noktalara göre dört bölümlük bir ebeveyn özellik planı tanımlamışlardır. Talep ve kabul etmede yüksek olan ebeveynleri demokratik; talepte yüksek fakat kabul etmede düşük olan ebeveynleri otoriter; talepte düşük, fakat kabulde yüksek olanlar izin verici; talepte de kabulde de düşük olan ebeveynler ihmalkar ebeveynler olarak nitelendirmişlerdir (Karabulut Demir & Şendil, 2008).

Özellikle son yıllarda, çocuk suçları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya yönelik bir çok araştırma gerçekleştirilmektedir. 2004 yılında, cinsel suçtan hüküm giymiş çocuklarla ilgili yapılan araştırma sırasında görüşülen çocukların ailelerinde iki tipik ve uçta anababa tutumunun hakim olduğu görülmüştür: kısıtlayıcı ve baskıcı ya da aşırı serbestlik tanıyan tutumlardır. Her iki tutumda da aileler, çocuklarına fiziksel ve duygusal şiddetin çoğunlukla kullanıldığı bir ortama sahiptir(Acar, 2011, s. 111). İstanbul'un Beyoğlu ilçesinde, lise öğrencilerinin suç eğilimleri ile anne baba tutumlarının ilişkisini ortaya koymaya yönelik olarak yapılan araştırmanın sonuçlarına göre; anne-babaların çocuklar üzerinde gerektiği yer

ve zamanda kabul / ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol / denetleme tutumlarını sergilemelerinin, çocuklarının suça olan eğilimlerini azalttığı söylenilebilmektedir(Ersin, 2010).

Aile içerisinde sadece ailenin çocuğa karşı olan davranışları değil, aile bireylerinin birbirleriyle ve çevreleriyle olan iletişimleri de önemlidir. Ailenin çocukların ilk sosyal çevreleri olmasından yola çıkarak ve yine gelişim dönemlerini de göz önünde bulundurarak denilebilir ki; çocuklar ilk anne-babalarını taklit ederek öğrenirler. Evde anne baba arasında şiddet içerikli davranış ve sözlere şahit olan çocuk, okulda arkadaşlarına aynı davranışları sergileyebilir ve benzer söylemlerde bulunabilir. Anne babadan veya diğer aile büyüklerinden herhangi birisinin, aile dışından birisiyle bir problemi çözerken kullandığı yöntem çocuk tarafından da kendi sosyal çevresine karşı sergilenebilir. Eğer aile bireyleri problem çözme yöntemi olarak şiddete başvuruyorsa, çocuk ta genelde problem çözme yöntemi olarak şiddet içerikli davranışlara yönelir. Yapılan araştırmalar, saldırgan örnekleri gören insanların saldırganlık davranışını taklit ettiğini göstermektedir(Burger, 2006, s. 574). Aile bireyleri ile olan ilişkileri, çocuğun diğer bireylere, nesnelere ve tüm yaşama olan tutumlarının temelini oluşturur. Aile aynı zamanda çocuğa, ailenin bir üyesi olduğu bilincini aşlar ve toplumsallaşmanın temelini atar(Yavuzer, 2006, s. 126).

Ailenin parçalanmış olması veya aile bireylerinden herhangi birisinin olmaması durumu da çocukların suça yönelmesinde etkili bir risk faktörü olabilmektedir. 1995 yılında suçlu çocuklarla ilgili yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre suçlu çocukların %24.7 sinin anne-babalarının birlikte yaşamadığı, anne-babaların birlikte yaşamama nedenlerini %66.7 ile ölüm, %20.4 ile boşanma oluşturmaktadır(Türkeri, 1995). 1998 yılında suça yönelmiş ergenlerle ilgili olarak yapılan araştırmanın sonuçlarına göre; söz konusu araştırmaya dahil olan ergenlerin %68.6'sı öz anne ve babası ile birlikte kalmakta %10.5'nin annesi, %13.1'inin babası ve %7'sinin ise anne ve babası ölmüş, %7.1'ininde anne ve babalarından ayrı

yaşadıkları bilgisi elde edilmiştir(Alagöz, 1998). 2001 yılında yapılan bir diğer çalışmanın sonucuna göre; anne veya babanın ölümü, boşanma veya diğer sebeplerden parçalanmış aile oranı %26.4'tür (Türker, 2001). Aile bütünlüğü üzerine yapılan araştırmaların sonuçlarının genelde birbirine yakın veriler sunduğu görülmektedir. Yapılan bu araştırmalardan yola çıkarak, aile bütünlüğün, çocukların suça yönelmesi hususunda azımsanamayacak oranda öneminin olduğu sonucuna varılabilir. Fakat parçalanmış aileler çoğu zaman tek başına bir risk faktörü olmamakta ve diğer etkenlerle birleştiğinde bir risk olarak ortaya çıkmaktadır.

Ailenin yaşadığı çevre, ailenin ekonomik durumu, çocuğun aile içerisinde ihmal ve istismara maruz kalmış olması durumu, ailedeki kardeş sayısı, aile bireylerinden herhangi birisinin daha önce hüküm giymiş olması, aile içi şiddet gibi diğer etkenler de çocuğun suça yönelmesinde etkili diğer risk faktörleri olarak değerlendirilmektedir.

2.3.2.2. Okul çevresi

Bilindiği gibi çocuğun aileden sonra gelen ilk sosyal çevresi okul çevresidir. Günümüz şartlarında artık çocuklar yaklaşık olarak 4 yaş civarı okul öncesi eğitime başlamakta ve bu dönemi takip eden 2 yıl içerisinde ilköğretime devam etmektedirler. Aile içerisinde belirli bir takım davranışlar geliştirmiş olan çocuk, yeni sosyal çevresiyle birlikte de birtakım yeni bilgiler öğrenmeye ve yeni davranışlar geliştirmeye devam eder.

Okul çocuğun, örgütlü, kurumsal ve toplumsallaştırma tekniği yüksek yapıyla karşılaştığı ilk yer olup; aileden edinilen kimliğin pekiştirileceği, topluma uygunluk tanımlarının net olarak öğrenildiği ve çocuğun gelecek fikriyle tanıştığı yerdir. Toplumun örgütlü bir kurumu olan okulda, roller, sorumluluklar ve uyulması gereken yazılı kurallar söz konusudur. Toplumun ve yetişkinlerin çocuk üzerinde doğrudan bir etkisinin görüldüğü bir ortam oluşturan okulda; toplumsal değerlerin ve normların biçimlenmesine, diğer bir deyişle toplumsallaşmaya önemli ölçüde katkı sağlanır (Polat, 2004)

Birçok araştırmacı çocuğun okul başarısı ile suç işleme davranışı arasında ilişki olduğunu öne sürmüştür. Söz konusu araştırmaların sonuçlarına göre okul başarısı düştükçe suç işleme davranışına olan eğilimin de arttığına yönelik sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin; suçlu ve suçlu olmayanların okul kayıtlarının karşılaştırıldığı okul başarısı ve suçluluk konusundaki bir araştırma sonucunda, okuldaki başarısızlığın ya da okuldan ayrılmanın, anti-sosyal davranışa neden olduğu belirlenmiştir (Yörükoğlu, 2000).

Okul bir sosyal kurum olarak, gerektiğinde bir aile ve yakın çevrenin veremediği olumlu etkileşim ortamını hazırlayan, bu boşluğu dolduran bir kuruluştur. Okul, bu önemli işlevini gereği gibi yerine getirebildiği ölçüde başarılı sayılır(Yavuzer, 2006).

Türkiye İstatistik Kurumu 2009-2011 yılları verilerine göre; Hükümlü çocukların suç işlediği anda %1.1'i lise ve dengi meslek okul mezunu, %8.8'i okuma yazma bilmeyen, %15.5'i okuryazar olup bir okul bitirmeyen, %33.0'ı ilköğretim terk, %41.6'sı ise ilköğretim mezunudur(TÜİK, 2011).

Sonuç olarak; okul, suçluluğu önlemede tek başına etkili olmasa da suçlu davranışa eğilimi engelleme açısından büyük bir öneme sahiptir.

2.3.2.3. Arkadaş çevresi

Arkadaşlık ilişkileri her ne kadar her çağda önemli olsa da ailelerin sayıca küçülmesi, geniş aile ile ilişkilerin azalması, okulda geçen yılların artması, okul dışında çok sayıda örgütlü biçimde faaliyet gösteren grupların gelişmesi ile özellikle günümüzün bireyci toplumlarında giderek önem kazanmaktadır(Hortaçsu, 2003, s. 243).

Çocuğun okula başlaması ile birlikte aile çocuğun tek sosyal çevresi olmaktan çıkar. Ergenlik çağına giren çocuklar kendi çevrelerinde özellikle sayılan sevilen insanlar olmayı çok isterler. Kendilerine devamlı olarak ilgi ve sevgi gösterilmesini arzu ederler(Saygılı, 2011, s. 45).

Yaşamının ilk yıllarında aile içerisinde ve/veya ailenin sosyal çevresi içerisinde vakit geçiren çocuk, zaman içerisinde kendi seçtiği bireylerle iletişime geçip yeni sosyal çevrelere dahil olmaya başlar. Bu yeni çevre çocuğun aileden sonraki en güçlü sosyal çevresi olan arkadaş gruplarıdır. Çocuk artık okul içerisinde başlayan arkadaşlık ilişkilerini okul dışına da taşımaya ve okul dışında da yeni arkadaşlar edinmeye başlar. Sevgiyi paylaşmak, ilgi ve kabul görmek, bir gruba dahil olmak isteyen çocuk kendisini yalnız hissetmemek için arkadaş grubuyla birlikte hareket etmeye ve gruba uymaya çalışır. Çocuğun dahil olduğu grubun suça eğilimli olması durumunun bir risk faktörü oluşturmasının yanı sıra çocukların bir araya geldiklerinde sadece oyun amaçlı olarak yaptıkları bazı eylemler de suç niteliğindeki davranışlar olarak bir risk faktörü oluşturabilir. Örneğin; arkadaşının korumak amaçlı bir başkasına sataşma, arkadaş grubu ile çeteleşme gibi eylemler suç niteliğindeki eylemlerdir. Çocuğun arkadaş grubuna karşı çıkması çok zordur. İstemeyerek de olsa grubun çoğunluğunun istediği davranışı yapmak zorunda kalır. Aksi takdirde korkaklıkla, mızıkçılıkla suçlanır ki hiç bir çocuk bu duruma düşmek istemez(Peker, 1994, s. 54).

Çocukluğun ileri dönemlerinde yani ergenlik dönemindeki bir gruba dahil olma ve kabul görme arzusu ve dışlanma korkusu sonucunda alkol ve madde bağımlılığı önemli bir başka risk olarak karşımıza çıkar. Bununla birlikte, bireyin boş zamanlarını nasıl değerlendirdiği, dahil olduğu arkadaş grubunun niteliği ve çocuğun aile bağlarının ne kadar sağlam olduğu da bu dönemde dikkat edilmesi gereken diğer faktörlerdir.

2.3.2.4. İş çevresi

Ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olması, eğitimsizlik gibi nedenlere bağlı olarak çocuklar erken yaşta, hiçbir tecrübesi olmadan ve kimi zaman yaşlarının kaldıramayacağı ağırlıkta işlerde çalıştırılmaktadırlar.

Çocuğun iş hayatına, vaktinden önce karışması, onun çeşitli çevrelerle temasa geçmesini, ekonomik güçlüklerle vaktinden önce maruz kalmasını eğitim yolu ile kötü etkilere direnmeyi sağlayacak manevi desteklerden yoksun duruma düşmesini sonuçlamakta ve suça yöneltmek hususunda önemli bir faktör niteliği göstermektedir(Dönmezer, 1994). Özellikle aile denetiminden uzakta bir işte ve sokakta çalışan çocuklar, uyuşturucu, uçucu madde, alkol ve suç gibi sapma davranışlara karşı korumasız bırakılmaktadır(Akalın, 1999).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2012 yılı Ekim, Kasım ve Aralık aylarında uygulanan Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre; Kurumsal olmayan nüfusun %20,6'sını 6-17 yaş grubu çocuklar(15 milyon 247 bin kişi) oluşturmaktadır. Çalışan çocuk sayısı 6-14 yaş grubunda 292 bin kişi, 15-17 yaş grubunda ise 601 bin kişidir. Çalışan çocukların %49,8'i bir okula devam ederken, %50,2'si okula devam etmemektedir. Yaş grupları itibarıyla, 6-14 yaş grubundaki çalışan çocukların %81,8'i, 15-17 yaş grubundaki çalışan çocukların ise %34,3'ü bir okula devam etmektedir (TÜİK, 2012).

Ülkemizde çalışan çocukların nitelikli işlerde çalışmadığı görülmektedir. Eğitimsizlik, göç, yoksulluk, çocuk sayısının ailenin bakabileceğinden fazla olması gibi bir çok nedene bağlı olarak çocuklar yapabileceklerinden çok daha ağır işlerde ve ağır şartlarda çalışmaktadırlar. Bu durum çocuğun sosyal ve psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

2.3.2.5. Göçler

Göç en yalın ifadeyle birey ve grupların, ekonomik, sosyal, kültürel, politik nedenlerden dolayı bir yerden bir yere gitmeleridir(Tuzcu, 2008). Göçler beraberinde gecekondulaşma, işsizlik, kültürler arası çatışma, yabancılaşma gibi birçok sorunu getirmektedir(Sarpdağ, 2005, s. 44). Bazı araştırmacılar, nüfusun bölgesel dağılımı, iç göçler, kentleşme gibi nüfus hareketleriyle suçluluk ve suç türleri arasındaki ilişki üzerinde durmuşlardır. Demografik etkenlerin ekonomik ve kültürel sorunlarla iç içe bulunması, suç olgusunu ortaya çıkarmakta

ve suçluluğun artışına neden olmaktadır(Yavuzer, 2006, s. 211). Özellikle kırsaldan kentlere göçlerde kişiler şehire uyum sağlamakta zorlanmakta, iyi bir maddi birikimle göç etmedikleri sürece gecekodu bölgelerine yerleşmekte ve yaşamlarını burada sürdürmeye çalışmaktadırlar. Gecekodu bölgelerinin suç işleme oranlarının yüksek olduğu ve gecekodulaşmanın suç oranını arttırdığı belirtilmektedir(Açma, 2005).

1990-1993 yılları arasında İzmir Çocuk Mahkemesi'nde yargılanan 2466 çocuk üzerinde yapılan araştırmaya göre; bu çocuklardan % 80'inin gecekodu bölgelerinde ya da kısmen gecekodulardan oluşan bölgelerde oturdukları tespit edilmiştir(Hancı, 1995).

2008 yılında Adana Emniyet Müdürlüğü tarafından gözaltına alınmış 470 çocukla yapılan görüşmelerden elde verilere göre; çalışmaya dahil olan çocukların %55,8'i Adana'ya göçle gelmiştir(Gönültaş & Hilal, 2012). Diyarbakır'da 2005 yılında yapılan bir çalışmaya göre; suç isnadı ile haklarında işlem yapılmış çocukların önemli bir oranının(%70) göç etmiş ailelerin çocukları olduğu tespit edilmiştir(Kızmaz & Bilgin, 2010).

Kırsaldan kente iş bulmak, daha fazla para kazanmak umuduyla göç eden kişiler kentlerde daha büyük bir geçim sıkıntısının içine düşmektedirler. İşsizlik, yoksulluk, yaşanan yerdeki hayat şartlarının kötülüğünden göç eden insanların göç ettikleri yerlerdeki problemleri de bitmemektedir. Aksine katlanarak devam etmektedir. Bu durum çocuklar üzerinde derin problemler ortaya çıkarabilmekte ve bu problemlili çocuğun suça sürüklenmesi ise daha kolay olabilmektedir(Güngör, 2008).

2.3.2.6. Kitle iletişim araçları

Kitle iletişim araçları en genel tanımıyla; gazete, dergi, internet, televizyon, sinema gibi kitlelere ulaşan ve amacı düşünce, fikir, haberleri geniş kitlelere kısa zamanda ulaştırabilmek olan araçlardır. Bu araçlar insanın bilgiye, habere, çeşitli düşünce ve fikirlere en kısa sürede ulaşmasını sağlayan yazılı ve/veya görsel her türlü aracı kapsamaktadır.

İnsanlar yüzyıllardır bilgi alışverişinde bulunmak, çevresinde olup bitenlerden haberdar olmak için çeşitli teknikler kullanmışlardır. Özellikle matbaanın icadı ile birlikte bu bilgi alışverişi yeni bir boyut kazanmış ve bilgiye ulaşmak zamanla daha kolay hale gelmiştir. Kitle iletişim araçlarının dünyada etkili olarak kullanılması yazılı basın ile başlamıştır. Daha sonra 1930'lardan 1950'lere kadar radyonun etkili bir elektronik basın aracı olduğu görülmüştür. 1950'li yıllarda Amerika'da gelişen ve yaygınlaşan televizyon kısa sürede insanların yaşamlarının önemli bir bölümünü işgal etmiştir. (Kocadaş, 2005). Televizyonun insan hayatına girmesiyle birlikte insanlar sadece yakın çevrelerindeki değil, buldukları bölgelerden çok uzaklarda yaşanan olaylar hakkında da hızlı bilgi sahibi olmaya başlamış ve bilgiye ulaşmak daha kolay hale gelmiştir. Günümüzde televizyonun yanısıra, internet bilgiye ulaşma konusunda en hızlı iletişim aracı olarak baş sıralardaki yerini almıştır. Değişen dünya ve gelişen teknoloji ile birlikte insanoğlu bilgiye tek tuşla ulaşabilir hale gelmiştir. Gazete, telgraf, telefon, radyo, televizyon ve son olarak ta internetin gelişmesi ile birlikte kitle iletişim araçları insanların hayatında büyük bir yer edinmiş ve çoğu zamanda insanların zamanlarının büyük bir bölümünü kaplar hale gelmiştir.

Son yıllarda ülkemizde ve dünyada kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesine etkisinin olup olmadığına dair bir çok araştırma yapılmaktadır. Özellikle bilgisayar ve televizyon üzerinden maruz kalınan şiddet görüntülerinin çocukların şiddet içerikli davranışlara yönelmesi üzerinde etkisinin olduğu sonucunu ortaya koyan birçok çalışma bulunmaktadır. Araştırmacılar yaptıkları bütün çalışmalarda, çok miktarda saldırgan TV programı izlemenin çocuklarda ve yetişkinlerde saldırganlığı arttırdığına yönelik bulgular elde etmişlerdir(Burger, 2006, s. 582).Yapılan bir araştırmaya göre medyadaki şiddete kısa ve uzun dönem maruz kalma sonucunda değişik etkiler ortaya çıkmaktadır. Kısa dönem maruz kalan kişilerde, fiziksel ve sözel saldırgan davranışlarda, saldırgan düşünce ve duygularda artış, anksiyete gözlenmektedir. Medyadaki şiddete uzun dönem maruz kalan çocuklarda,

şiddet ve saldırganlık içeren eylem ve davranışlarda artış olduğu tespit edilmiştir (Berkowitz, v.d., 2003).

2.4.Kitle İletişim Araçları İle Suç Niteliğindeki Davranışlara Yönelme İlişisinin İncelendiği Araştırmalar:

Son yıllarda ülkemizde ve dünyada kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesine etkisinin olup olmadığına dair bir çok araştırma yapılmaktadır. Özellikle bilgisayar ve televizyon üzeri üzerinden maruz kalınan şiddet görüntülerinin çocukların şiddet içerikli davranışlara yönelmesi üzerinde etkisinin olduğu sonucunu ortaya koyan birçok çalışma bulunmaktadır. Araştırmacılar yaptıkları bütün çalışmalarda, çok miktarda saldırgan TV programı izlemenin çocuklarda ve yetişkinlerde saldırganlığı arttırdığına yönelik bulgular elde etmişlerdir(Burger, 2006, s. 582). Bandura tarafından 1965 yılında yapılan bir deneyde anaokulu öğrencilerine bir yetişkinin yine bir yetişkin boyutundaki plastik bebek Bobo üzerinde dört değişik saldırganca eylem gerçekleştirdiği bir televizyon programı izletilmiştir. Filmin üç değişik sonu vardır ve değişik gruplara değişik birer son izletilmiştir. Birinci gruptaki çocuklar filmin sonunda bir başkasının gelip saldırgan adamı içecek, şeker ve övgüyle ödüllendirdiğini, ikinci grup filmin sonunda adamın rulo yapılmış bir gazete ile hafifçe dövülerek bir daha saldırganca davranmaması konusunda uyarıldığını izlemiş, üçüncü grup ise saldırgan davranışların sonuçlarıyla ilgili bir bilgi almamıştır. Sonra çocuklara 10 dakika serbest oynama süresi verilmiştir. Odadaki oyuncular arasında Bobo bebeği ve görmüş oldukları saldırgan davranışları gerçekleştirmelerine yarayacak malzemeler de vardır. Bir gözlemci küçük bir pencereden çocukların az önce gördükleri dört saldırgan davranıştan hangilerini yapacaklarını izlemiştir. Şiddet uygulayan kişinin ödüllendirildiğini gören çocukların, aynı kişinin cezalandırıldığını gören çocuklara göre davranışları yerine getirmeye daha eğilimli oldukları gözlenmiştir. Saldırgan davranışların sonuçlarıyla ilgili bilgi almayan gruptaki çocukların tepkileri şiddet uygulayan

kişinin ödüllendirildiğini gören çocukların tepkileriyle benzer orandaydı. Sonuç olarak; çocukların hepsinin saldırganca davranmayı öğrendikleri gözlenmiştir(Burger, 2006, s. 536-537). Yapılan bir araştırmaya göre medyadaki şiddete kısa ve uzun dönem maruz kalma sonucunda değişik etkiler ortaya çıkmaktadır. Kısa dönem maruz kalan kişilerde, fiziksel ve sözel saldırgan davranışlarda, saldırgan düşünce ve duygularda artış, anksiyete gözlenmektedir. Medyadaki şiddete uzun dönem maruz kalan çocuklarda, şiddet ve saldırganlık içeren eylem ve davranışlarda artış olduğu tespit edilmiştir (Berkowitz, v.d., 2003).

Türkiye’de yapılan bir araştırmada anne babaların %70’inin çocuklarının şiddet içeren programları izlemelerini kontrol edemedikleri belirlenmiştir (Mete, 1999) Cheng ve arkadaşları tarafından 2004 yılında yapılan bir araştırmada ebeveynlerin %53’ünün şiddet içeren televizyon yayınlarını izlemeyi sınırlandırdıkları fakat buna rağmen %73’ünün “çocuklarının televizyonda haftada en az 1 kez şiddet içeren görüntü seyrettiklerini düşündüklerini” belirtmişlerdir (Cheng, v.d, 2004).

Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen ve 25 Avrupa ülkesinin katılımıyla gerçekleşen Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Araştırma Projesi sonuçlarına göre; çocukların %60’ı sosyal ağlarda sanal zorbalıkla karşılaşmış ve aynı şekilde %60’ı sanal zorbalıkla sindirilmiştir. Ayrıca zorbalık gören çocuklar da daha sonra zorbalığa başvurmuştur. Araştırmaya katılan çocukların %9’u sosyal ağlarda daha önce tanımadıkları kişilerle karşılaşmış, %9’luk bu grubun %1’i de tanımadıkları bu kişilerle bağlantı kurarak kötü deneyimler yaşamışlardır(Oktik, 2013). Siber zorbalık olarak adlandırılan bu durum, çocukların internet kullanımına dair en büyük risk grubunu oluşturmaktadır. Çocuklar sosyal ağlar üzerinden mağdur edilebileceği gibi, başkalarını mağdur edebilecek nitelikte davranışlar da sergileyebilmektedir. İnsanların birbirlerinin yüzünü görmemesi, kimliklerini açıklamak zorunda olmamaları, kendilerini istedikleri gibi tanıtabilmeleri gibi faktörlerden ötürü

çocuklar internet üzerinden zorbaca davranışlarda bulunabilmekte, çeşitli çetelerle iletişime girebilmektedirler.

İnternet kullanımı ile ilgili bir diğer tehlike de internet üzerinden oynanan şiddet içerikli oyunlardır. Yapılan araştırmalara göre; şiddet içerikli video oyunlarına maruz kalan çocukların ve gençlerin saldırganlaştıkları ve şiddete başvurma eğilimlerinde artış olduğu gözlemlenmiştir(Bushmann & Anderson, 2001). Oyunlardaki ve videolardaki şiddet içeriklerini görmemek mümkün değildir. Günümüzde bilgisayar oyunları her yaş grubundan oyuncular için popüler bir aktivite haline gelmiştir. Çocuklar küçük yaşlarda elektronik aletlerle tanışmakta ve bu aletler üzerinden oyunlara dahil olmaktadır. İnternet üzerinden oynanan bazı oyunlar sayesinde kişiler sanal ortamda tanımadıkları, kim olduğunu bilmedikleri insanlarla etkileşime geçebilmekte, oyun oynayabilmektedirler. İnternet üzerinden oynanan bazı oyunlar negatif düşünceleri vurgulamakta, negatif düşünce ve davranışlara teşvik edici nitelik taşımaktadır. Hayvanları ve insanları öldürmek, alkol ve madde kullanımı, suç işleme, kanuna karşı gelme, istismar, ırkçılık, cinsiyet ayrımı, küfürlü konuşma, müstehcen davranışlar gibi içerikler internet üzerinden oynanan oyunlardaki negatif içeriklerden bazılarıdır(American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 2011). Bununla birlikte şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının şiddete karşı duyarsızlaştırdığını, şiddetin normal bir davranış olarak algılanmasına yol açtığını ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur. ABD'deki Missouri-Columbia Üniversitesi'nden bir araştırma ekibinin gerçekleştirdiği bir araştırmanın sonuçlarına göre; şiddet oyunlarının beyinde agresif davranışı tetiklediği sonucu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında bilgisayar oyunu oynayan 39 kişinin beyin faaliyetleri incelenmiş, bir görüntünün insan üzerindeki duygusal etkilerini yansıtan ve P 300 adı verilen bir beyin faaliyeti gözlemlenmiştir. Deney sırasında şiddet içerikli video oyunları oynayanlara, gerçek yaşamdan şiddet görüntüleri gösterildiğinde, daha düşük bir tepki verdikleri görülmüştür. Ancak aynı gruptakiler ölü hayvan ya da hasta çocuk

görüntülerine çok daha doğal tepki göstermişlerdir. Bilgisayar oyunu oynayanların kendilerinde bir farklılık görmemelerine karşılık, duyarlılıklarının azaldığı tespit edilmiştir(New Scientist, 2005). Ülkemizde yapılmış olan bir araştırmada en sık oynandığı beyan edilen oyunların büyük ölçüde şiddet içerdiği fakat bu oyunları oynayanların bu durumun farkında bile olmadıkları tespit edilmiştir (Akgündüz, v.d., 2006). 5–12 yaşları arasında 66 çocuk üzerinde yapılan bir çalışmada şiddet içerikli oyunların ve bu oyunları oynama süresinin çocukların hassasiyet ve ahlaki değerlendirme süreçleri üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Çalışmada, öncelikle çocuklara şiddet içeren ve içermeyen oyunlar oynatılmış, daha sonra da bu çocuklara saldırganlık ve empati içeren senaryolar verilmiş, bu senaryolara bağlı sorular sorulmuştur. Araştırma bulguları uzun süre şiddet içerikli oyun oynamanın çocuklarda empatiyi ve hassasiyeti azalttığını ortaya koymuştur (Funka, v.d, 2003). 2004 yılında yapılmış olan başka bir çalışma ise şiddet içerikli video oyunlarının çocuk ve gençleri gerçek hayat koşullarında yüksek stres, heyecan, öfke ve endişe durumlarında şiddet kullanmaya yönlendirdiği tespit edilmiştir(Grossman & Christensen, 2004). Araştırmalardan elde edilen sonuçlardan da görüldüğü üzere şiddet içerikli oyunlar oynayan çocuklar farkında olmayarak saldırgan davranışlara yönelmekte, şiddete karşı duyarsızlaşmakta ve şiddete başvurumaktadırlar. Bütün bunlar bir araya geldiğinde ortaya korkutucu bir tablo çıkmaktadır. Çocuğun kendisinin bile farkında olmadığı bu durumda ebeveynlere büyük görevler düşmektedir. Ebeveyn çocuğun ne yaptığı ile ilgili bilgi sahibi olmalı, çocuğa rehberlik edebilmelidir. Çocukla kitle iletişim araçlarının zararları üzerine konuşmak bu araçların doğru kullanımının sağlanması ve çocuğun yaşamında risk faktörü oluşturmaması açısından önem taşımaktadır.

Günümüzde televizyon içeriklerine bakıldığında televizyonun çocuklar üzerindeki azımsanamayacak olumsuz etkisi hala yerini korumaktadır. Kitle iletişim araçları üzerinden çocuklara ulaşan şiddet öğeleri gözlemlendiğinde, şiddet uygulayıcı kişinin kahraman kişi,

kurtarıcı kişi olarak sunulduğu ve iyiliğin kazanmasına giden yolda bile şiddet uygulandığı yayınların olduğu açıkça görülmektedir. Çocuklar, sadece kendi çıkarları için şiddete başvuran kötü adamdansa, toplumun iyiliği için kötü adamı döven bir süper kahramanı taklit etmeye eğilimlidir. Çocuklar kötü adamın cezalandırıldığını görmekte; ancak aynı zamanda kahramanın saldırgan davranışının ödüllendirildiğini de izlemektedirler(Burger, 2006, s. 577). Dubow ve Miller tarafından yapılmış olan bir araştırmada, televizyonda şiddet içeriği izlemenin çocuklarda gözlemsel öğrenme aracılığıyla saldırgan davranışları etkilediği ortaya konmuştur(Erol, 1999, s. 126). Elazığ ilinde ilköğretim öğrencileri ile yapılan bir çalışmada şiddet içeriği yoğun olan programları izleyen öğrencilerin daha yüksek oranda fiziksel şiddete başvurdıkları ve fiziksel şiddeti yüksek oranda çözüm olarak gördükleri ortaya konmuştur (Tokdemir, v.d, 2009). Medyada yer alan şiddetin, çocuklukta izlendikten sonra, kısa ve uzun dönemde ortaya çıkan saldırganlık ve şiddet davranışı ile ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar vardır. Çocukluk çağında medya şiddetine sıklıkla maruz kalındığında hayatın ileri dönemlerinde fiziksel saldırı ve eş kötüye kullanımının arttığı görülmüştür (Anderson, v.d., 2003).Medyadaki şiddete kısa ve uzun dönem maruziyetlerde ise değişik etkilerin ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Kısa dönem etkilerin yetişkinlerde, uzun dönem etkilerin ise sıklıkla çocuklarda ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmıştır(Bushman & Huesman, 2006). Huesmann ve Eron tarafından beş ülkede gerçekleştirilen boylamsal çalışmada, çocukların televizyon izleme alışkanlıklarının hem kızlarda hem de erkeklerde ergenlik dönemindeki saldırganlığı etkilediği belirlenmiştir. Çocuklara şiddet filmi izleterek davranışları gözlemlenmiş, aynı çocuklar 11 yıl sonra tekrar incelendiğinde bu çocukların şiddet içerikli filmler izlemeyen çocuklara oranla daha fazla saldırgan davranışlar sergilediği görülmüştür (Huesmann & Eron, 1986). Yapılmış olan 3500'den fazla araştırmada medyadaki şiddet ile saldırgan davranışlar arasındaki ilişki gösterilmiş, yalnızca 18 çalışmada televizyon ve davranış arasında olumlu bir ilişki saptanmıştır. Topluma dayalı birçok çalışmada medyada yer alan şiddet ile saldırgan

davranışların arttığı gösterilmiştir. Biri 28, diğeri de 217 çalışmadan oluşan iki meta analiz televizyondaki şiddetin toplum dışı davranışa yol açtığını kanıtlamaktadır(Villani, 2001). Televizyon programlarına maruziyete bağlı şiddet eğilimin incelendiği bir meta-analiz çalışmasında, şiddet içerikli televizyon programları izlemenin çocuk ve gençlerin suça yönelmesinde 13 kat artışa neden olduğu sonucu ortaya konulmuştur(Paik & Comstock, 1994). Kanada'da yapılan ve Stanford Üniversitesi'nde yürütülen bir çalışmada Amerika ve Kanada'da yüksek düzeyde televizyon etkisine maruz kalan çocukların daha saldırgan olduğu tespit edilmiştir (Scramm, v.d., 1961). İstanbul'da ortaöğretim öğrencileri üzerine yapılan bir araştırmada, disiplin suçu işleme ile medyanın tutum ve davranışlar üzerinde etkisinin olması düşüncesi arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir(Koptur Şen, 2008). Televizyonlarda yayınlanan şiddet içeriklerinin azımsanamayacak oranlarda olması dikkate alındığında ve çocukların model alma yoluyla, gözlemleyerek öğrendikleri düşünüldüğünde söz konusu şiddet içeriklerinden etkilenme oranlarının da düşük olmayacağı rahatlıkla düşünülebilir. Dizilerdeki gün yüzüne çıkmış şiddet görüntülerinin yanı sıra, çok masum görünen çizgi filmlerin içeriklerine bakıldığında da şiddet öğelerini sıklıkla görmek mümkündür. Yarışma programlarındaki rekabet ortamı ve şiddet içerikli söylemler ve görüntülerin de özellikle gençleri olumsuz etkileyebileceği aşikardır. Ülkemizde 3-6 yaş grubu çocuklar ile yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre; Çocukların %80'i TV'de izledikleri çizgi film karakterlerini 1taklit ettikleri, %80.2 gibi büyük bir oranla çizgi kahramanları oyunlarına kattıkları, ayrıca çizgi kahramanları taklit eden çocukların %80.2'si bu kahramanları oyunlarına kattıkları tespit edilmiştir(Özakar & Koçak, 2012). Çizgi filmlerdeki masum görünen şiddet öğeleri gözden kaçırılmakla birlikte, çocuklara iyiliğe giden yolda şiddete başvurulabileceğine dair örnekler sunulmaktadır. Çoğunlukla çocukların şiddet içeren filmleri veya haber programlarını izlememesi gerektiği düşünülmektedir, fakat aynı hassasiyet "masum" çizgi filmler konusunda gösterilmemektedir. Örneğin, Tom ve Jerry tüm bir film boyunca

birbirlerini yemekte, kafalarını yüzlerce kez tavana çarpmakta, vücutlarının üzerinden tanklar geçmektedir, ama sonuçta bir şey olmamaktadır. Ve bu sonuçsuz şiddet, çocukların hafızalarında, yumruklanan veya yüksekten atılan canlıların bir silkelenip yeniden hayata dönebilecekleri yönünde bir mesajla dönüşmektedir(İşsever, 2008). Süper kahramanlar insanları kurtarmak için başka güçlerle savaşmak ve onları yok etmek, etkisiz hale getirmek zorundadırlar. Karakterler haksızlık karşısında şiddete başvurarak kendilerini savunmaktadırlar. Bazı çizgi filmlerde kazanan ve kaybeden grupların yaşadığı çatışmalar sonucu çocuğa “ya kazanırsın ya da kaybedersin ve kaybetmemek için savaşmalısın” gibi mesajlar iletilmektedir. Bütün bunlar şiddetin çözüm yolu olarak algılanmasına yol açmaktadır. Şiddet karşısında sürekli ayağa kalkan karakterlerin olması, çocuğun şiddetin zararlı bir şey olmadığı mesajını çıkarmasına ve taklit etmesine yol açabilmektedir. Çocuğun televizyonda gördüğü çizgi filmde etkilenmesi sonucu uçabileceğini sanarak balkondan atlaması, kendisini asma gibi bir çok olumsuz örnek mevcuttur. Ülkemizde 7 yaşında bir kız çocuğunun Pokemon gibi uçmak istediğinden 5'nci kattan atlaması, Norveç'te Ninja Kaplumbağalar'dan etkilenen 7 yaşındaki 2 çocuğun yere yatırdıkları arkadaşlarını tekmeleyerek öldürmesigibi olaylar ülkemizde ve dünyada yaşanmış olumsuz örneklerden bir kaçıdır(Eskişehir(İHA)). Görüldüğü gibi; amacı çocukları eğlendirmek, eğitmek olan çizgi filmler pek de masum olmamakla birlikte, şiddet öğelerini de yoğunlukla barındırmaktadırlar ve çocuklar bu çizgi filmlerden etkilenerek olumsuz davranışlara yönelebilmektedirler.

RTÜK tarafından hazırlanan, 6-18 yaş arasındaki 4306 öğrenciden oluşturulan örnekleme gerçekleştirilen, 2013 yılındaki 1. Çocuk ve Medya Kongresi'nde sunulan Türkiye'de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması'ndan elde edilen verilere göre araştırmaya katılan öğrencilerin %46,3'ünün cep telefonu olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Cep telefonunda internet bağlantısının varlığına ilişkin sorgulamada %75,5 oranında internet bağlantısı olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin, cep telefonunu hangi

amaçla kullandıkları da incelenmiş olup, ilk sırada %64.9 oranında “konuşma”, ikinci sırada %48.8 oranında “mesajlaşma”, üçüncü sırada %28.3 oranında “internet kullanımı” amacıyla kullandıkları tespit edilmiştir. Marmara Bölgesi %73.9, İç Anadolu Bölgesi%71.9’luk oranlarla “internete bağlanma” amacıyla cep telefonu kullanımının ortalamanın üstünde değerlere sahip oldukları bölgelerdir(RTÜK, 2013). İlk senelerinde evlerimize yazmak, oyun oynamak gibi meziyetleriyle giren bilgisayar nasıl günümüzde internetten bağımsız düşünülemez duruma geldiyse bugün cep telefonlarının da benzer bir çizgide ilerlediği görülmektedir. Cep telefonu üzerinden internet erişimin olması ile birlikte sosyal ağlara, videolara, oyunlara her an erişilebilir duruma gelinmiştir.

2.5.Kitle İletişim Araçlarının Doğru Kullanımı Üzerine Türkiye’deki

Uygulamalar:

2.5.1. Medya okuryazarlığı dersi:

Kitle iletişim araçlarının hızla gelişmesi ve yaygınlaşması neticesinde bu araçlar üzerinden bilgiye ulaşmak her geçen gün daha kolay hale gelmektedir. Bu araçlar kişilere evden çıkmadan sosyalleşebilecekleri ortamlar sunmakla birlikte, sosyal yaşamlarını yönlendirebilecek seçenekler de sunmaktadırlar. Sosyal paylaşım siteleri üzerinden kişiler tanıdıkları ve/veya tanımadıkları insanlarla rahatça iletişim kurabilmekte, günlük yaşamlarında yapmak zorunda oldukları bir çok işi cep telefonları ya da bilgisayarlar üzerinden halledebilmektedirler. Bu durum kişilere zaman kazandırması açısından yararlı görünse de her türlü sosyalliğin sağlandığı bu sanal ortamlar bir takım tehlikeler de taşımaktadırlar. Medya tarafından sunulan bu hizmetlerin ve unsurların doğruluğunun ve işlevselliğinin incelenmesi gerekmektedir. Medya her zaman her şeyi doğru bir biçimde aktarmamakta ya da kimi zaman insanların işine yaramayacak unsurları sunabilmektedir. Bunun yanı sıra medyanın aktardıklarının doğru algılanması, ihtiyaca göre tanımlanıp

şekillendirilmesi ve yetkin bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Günümüzdeki geleneksel eğitim sistemlerinin ve politikalarının yetersiz kaldığı bir ortamda, bu amaca ulaşabilmek için medya okuryazarlığının kullanılması ve insanların medya okuryazarı olmaları gerekmektedir(Alagözlü, 2012). Bu amaçla dünyada gelişmiş olan bir çok ülkede okullarda “medya okuryazarlığı” dersi mevcuttur. Medya okuryazarlığı, medyaya maruz kalma ve karşılaşılan mesajların anlamının yorumlanması(Potter, 2005, s. 23-28), medya mesajlarının nasıl bir işlevselliğe sahip olduğunun, bu mesajların kişisel deneyimlerden ve birbirlerinden nasıl ayrıldıklarının ve medya mesajlarının ana unsurlarının öğrenilip kullanılmasıdır(Hart, 1991, s. 9). Medya okuryazarlığı dersi 2006 yılından bu yana ülkemizdeki okullarda da yerini almıştır.

Uzmanların ve eğitimcilerin, başta televizyon, internet ve radyo olmak üzere kitle iletişim araçlarının çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yarattığına ilişkin görüşleri, okullarda şiddet olaylarının meydana gelmesi ve bu olaylara televizyon yayınlarındaki ve internet oyunlarındaki şiddet içeriğinin neden olduğuna ilişkin görüşler ortaya konması üzerine Radyo ve Televizyon Üst Kurulu konuyu gündemine almıştır. 2004-2006 yılları arasında yapılan çalışmalar ve araştırmalar neticesinde “İlköğretim Seçmeli Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı” 31.08.2006 tarihinde MEB Talim ve Terbiye Kurulunda görüşülerek kabul edilmiştir(Medya Okuryazarlığı Tarihiçesi, 2008). MEB Talim ve Terbiye Kurulu, 2006–2007 Eğitim ve Öğretim yılında Medya Okuryazarlığı dersinin okutulacağı 5 pilot okul belirlemiş ve bu okullardaki 7. Sınıf öğrencilerine 2006-2007 öğretim yılında seçmeli ders olarak okutulmuştur. Medya okuryazarlığı dersinin başarıya ulaştığı görülünce “Medya Okuryazarlığı” dersi 2007-2008 Eğitim ve Öğretim yılında seçmeli ders olarak tüm Türkiye’yi kapsayacak şekilde müfredattaki yerini almıştır(Alagözlü, 2012).

Medya Okuryazarlığı dersi 8 ünitelerden oluşmaktadır. Derste işlenecek olan üniteler sırasıyla ;

1. Ünite iletişime giriş, 2. Ünite Medya Kavramı ve Medyanın İşlevleri, 3. Ünite Medya

Okuryazarlığı ve Türkiye'deki Uygulama Alanları, 4. Ünite Aile, Çocuk ve Televizyon, 5. Ünite Televizyon, 6. Ünite Radyo, 7. Ünite Gazete ve Dergi, 8. Ünite İnternet olarak belirlenmiştir (RTÜK, 2007, s. 4). Medya okur yazarlığı dersinin içeriği incelendiğinde dersin öğrencilere eleştirel düşünme, okuduğunu ve/veya izlediğini yorumlayabilme, medyayı ve gelişen teknolojileri etkin ve doğru kullanabilme, yaratıcı düşünme, araştırma yapmayı öğrenme gibi konularda yol gösterici ve öğretici olduğu görülmektedir.

2.5.2. Televizyonlarda akıllı işaretler uygulaması:

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, televizyon yayınlarında çocuk ve gençlerimizin zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişimleri üzerinde olumsuz etkileri olabilecek mevcut zararlı içeriğin sınıflandırılması amaçlı bir sistem geliştirmek üzere 2001 yılından itibaren çeşitli komisyonlar aracılığıyla çalışmalar sürdürmektedir. Üst Kurul uzmanlarının yanı sıra üniversitelerin ilgili bölümlerinden akademisyenlerin katılımı ile oluşturulan komisyonlar, öncelikle Türk izleyici profiline ve yayıncılık sektörümüzün yapısına uygun zararlı içerik kategorilerini, toplumunun yapısına uygun yaş kategorilerini ve televizyon programlarına yerleştirilecek sembol özelliklerini belirlemiştir. Komisyonların çalışmaları sırasında incelediği Avrupa'daki benzer uygulamalar arasında Hollanda'daki Görsel-İşitsel Medyanın Sınıflandırmasından Sorumlu Enstitü'nün (NICAM) sembol sistemi uygulaması ülkemize uyarlanabilir olarak değerlendirilmiştir. RTÜK, 2003 yılında, komisyonlar tarafından üzerinde çalışılan sistemin uygulanması amacıyla Hollanda Hükümeti tarafından, MATRA-Katılım Öncesi Projeler Programı adı altında geliştirilen fon için başvuruda bulunmuştur. RTÜK tarafından hazırlanan, Hollanda'da uygulanan sınıflandırma sisteminin ülkemizin kültürel ve sosyo-ekonomik yapısına uyarlanmasını içeren proje başvurusu, yapılan değerlendirme sonucu Hollanda Hükümeti tarafından kabul edilmiştir. MATRA Fonundan belirli bir bütçe ayrılan projenin gerçekleştirilmesi için 2 yıllık bir süre öngörülmüş ve Akıllı İşaretler sisteminin tüm çalışmaları RTÜK bünyesinde uzman akademisyenlerin işbirliğiyle tamamlanmıştır(RTÜK).

Akıllı İşaretler Uygulaması 23 Nisan 2006 tarihinde hizmete girmiş olup, 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanun'un 03.03.2011 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiş ve resmiyet kazanmıştır.

Bu sistem, televizyon yayıncılarının, anne babaların ve genelde toplumun, çocukları ve gençleri televizyon yayınlarının olası zararlı etkilerinden koruma sorumluluğunu yerine getirmelerinde onlara yardımcı olmak üzere tasarlanmıştır.

Akıllı işaretler sistemi, iki konuda bilgi vermektedir. Bunlar, programın olası zararlı içeriği ve programın hangi yaş grubuna uygun olduğudur.

1) Programın olası zararlı içeriği: Zararlı etkileri olabilecek içerik alanları; şiddet ve korku, cinsellik ve örnek oluşturabilecek olumsuz davranışlar (ayrımcılık, alkol ve sigaranın aşırı kullanımı, madde kullanımı, yasa dışı davranışlar ile kaba konuşma / küfür) olarak belirlenmiştir.

2) Programın hangi yaş grubuna uygun olduğu: Programlardan etkilenme düzeylerine göre yaş grupları, Tüm izleyici, 7 yaş, 13 yaş ve 18 yaş olmak üzere dört grupta ele alınmıştır.

Bir programın ne tür bir zararlı içerik taşıdığını ve hangi yaş grubu için önerildiğini belirtmek için semboller kullanılır(RTÜK).

Semboller ve Anlamları

	Genel İzleyici Kitlesi
	7 Yaş ve Üzeri için
	13 Yaş ve Üzeri için
	18 Yaş ve Üzeri için
	Şiddet / Korku
	Cinsellik
	Olumsuz Örnek Oluşturabilecek Davranışlar

2.5.3. 5651 Sayılı İnternet Kanunu:

İnternet ortamında yapılan yayınların düzenlenmesi ve bu yayınlar yoluyla işlenen suçlarla mücadele edilmesi hakkında 5651 sayılı kanun İnternet ortamında işlenen belirli suçlarla içerik, yer ve erişim sağlayıcıları üzerinden mücadeleye ilişkin esas ve usulleri düzenlemek

amacıyla 4 Mayıs 2007 tarihinde kabul edilmiş ve 23 Mayıs 2007 tarihinde resmi gazete yayınlanarak yürürlüğe girmiştir(Resmi Gazete, 2007). 06 Şubat 2014 tarihinde kanunda yeni düzenlemeler kabul edilmiş ve bu düzenlemeler 19 Şubat 2014 tarihinde resmi gazete yayınlanmıştır(Resmi Gazete, 2014).

Söz konusu kanunda çocukların güvenli internet kullanımını engelleyecek durumlarda erişimin engellenmesi ile ilgili kararlar kanunun 8. Maddesinde belirtilmiştir. Kanunun 8. Maddesinde belirtildiği haliyle; intihara yönlendirme, çocukların cinsel istismarı, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma, sağlık için tehlikeli madde temini, müstehcenlik, fuhuş, kumar oynanması için yer ve imkan sağlanması suçları oluşturduğu hususunda yeterli şüphe sebebi bulunan yayımlarla ilgili olarak erişimin engellenmesine karar verilir(Resmi Gazete, 2014).

2.5.4. Güvenli internet hizmeti:

İnternet servis sağlayıcıları tarafından ücretsiz olarak sunulan ve internetteki zararlı içeriklerden aile ve çocukları koruyan alternatif bir internet erişim hizmetidir(Güvenli İnternet). Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurulu'nun 22.08.2011 tarihli kararı ile yürürlüğe girmiş olup (TİB), halen uygulanmaktadır.

Güvenli internet hizmeti, Çocuk ve Aile olmak üzere iki farklı profil seçeneği ile sunulmaktadır.

Çocuk Profili

Çocuk Profili çocukların internetteki risklerden en yüksek oranda korunmasını sağlar. Çocuk Profili ile erişilecek tüm siteler uzman kontrolünden geçmiş belirli kriterlere göre onaylanmış sitelerdir. Çocuk Profili yabancı kişilerle temas kurulmasının önüne geçer. Çocuk Profili'nde sohbet ve sosyal medya siteleri gibi içeriğini herkesin değiştirebileceği siteler

yoktur, sabit içerikli oyun oynanabilir.Çocuk profili, çocukların rahatlıkla ödev yapabileceği sitelerden oluşan bir internet alanıdır.

Aile Profili

Müstehcenlik, şiddet, ırkçılık, kumar gibi yasadışı ve zararlı içerikleri barındıran siteler; Sağlık Bakanlığı'nın zararlı olduğunu açıkladığı ürünlerin siteleri ve dolandırıcılık sitelerinin önüne geçmek için kullanılır(Güvenli İnternet)

Bu uygulamayı kullanarak aileler çocuklarının internette güvenli bir şekilde dolaşmasını sağlayabilmekte ve istenmeyen içeriklere erişmelerini engelleyebilmektedirler.

3. Gereç ve Yöntem:

3.1.Araştırma Modeli:

Bu çalışma, tarama modeli olarak tasarlanmış ve belirli bir zaman kesitinde araştırmaya konu olan kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili bir risk faktörü olması hususunda ebeveynlerin farkındalık durumlarını betimlemek amacıyla tekil veriler toplanarak ilişkisel karşılaştırmalı bir uygulama yapılmıştır.

3.2.Araştırmanın evreni:

Araştırmanın evreni 4-12 yaş grubu çocuk ya da çocukları olan farklı hanelerde yaşayan tüm bireylerdir.

3.3.Araştırmanın Örneklemi:

Araştırmanın örneklemi İstanbul ilinde, 4-12 yaş grubu çocuk ya da çocukları ile birlikte yaşayan, farklı hanelerdeki 200 ebeveynidir. Örneklem seçiminde cinsiyet kotası uygulanmış ve 100 erkek, 100 kadın ebeveyn seçilmiştir.

Tablo V. Araştırmaya katılanların cinsiyet ayrımında yaş istatistikleri

	Ortalama	Standart sapma	En az	En çok
Kadın	35.4	7.44	20	62
Erkek	38.9	8.48	25	61
Toplam	37.1	8.15	20	62

Araştırmaya katılan ebeveynlerin yaş istatistikleri incelendiğinde, erkeklerin kadınlara göre daha yaşlı olduğu ve bununla istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (Mann-

Whitney U: 3818,500, $p= 0,004<0,005$). Kadınların yaş ortalaması 35,4 iken, erkeklerin yaş ortalaması 38,9'dur ve toplamda yaş ortalaması 37,1 şeklinde olduğu görülmektedir

3.4.Araştırmada kullanılan veri toplama araçları:

3.4.1. Anket Formu:

Araştırmacı tarafından hazırlanan, araştırma yapılan konu hakkında bireylerin görüşlerini almaya yönelik bilgi edinme formudur. Form hazırlanırken ulusal ve uluslararası literatürden yararlanılmış olup, anketi oluşturan sorular bugüne kadar yapılmış olan çalışmalardan elde edilen sonuçlardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Genel olarak iki bölümden oluşan anket formunun ilk bölümü demografik ve ekonomik bilgilerin yanı sıra kitle iletişim araçlarını kullanım şekli ile ilgili bilgilerin de toplandığı bölümdür. Anket formunun ikinci bölümünde ise kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesindeki etkisi konusunda ebeveynlerin tutumları incelenmektedir.

Anket formunun ilk bölümü ile elde edilen bilgiler;

i) Demografik ve ekonomik bilgileri içeren kısım;

- Cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sayısı, doğum yeri, yaşadığı yer, eğitim düzeyi, ailenin aylık geliri.

ii) Ebeveynlerin ve çocuklarının kitle iletişim araçlarını kullanım sıklığı ve kullanım şekline yönelik bilgileri içeren kısım;

- Televizyon, internet, gazete kullanım sıklığı
- Ebeveynlere göre çocukların televizyon ve internette geçirilen zamanı değerlendirme şekli

- Ebeveynin çocuk ile kitle iletişim araçlarının kullanımı konusunda konuşup konuşmadığı ve herhangi bir sınırlama yapıp yapmadığı konularında davranış şekli.

Anket formunun ikinci bölümü araştırmaya katılanları kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünenler ve düşünmeyenler olarak iki kategoriye ayırmaktadır.

i) Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünenler için;

- Kitle iletişim araçlarının çocukları suç niteliğindeki davranışlara yönlendirmede en etkili olanın hangisi olduğu konusundaki düşünceleri,
- Şiddet içeren yazılı ve görsel basın içerikleri (yarışma, dizi/film, haber/görüntü), çocuğun yaşına uygun olmayan internet içerikleri, şiddet içeren bilgisayar oyunları, şiddet içeren süreli yayınlar (çizgi roman, dergi, kitap) başlıkları altında altı önerme ile çalışma için önemsenen boyutlar hakkında ebeveynlerin kendilerine özgü tutumlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

ii) Etkili olduğunu düşünmeyenler için;

- Etkili olmadığını düşünme nedenleri

3.4.2. Uygulama ve yönerge:

İstanbul ilinde Kadıköy, Ataşehir, Beşiktaş, Gaziosmanpaşa, Eyüp ilçelerinde ve 04.2013-07.2013 tarihleri arasında 200 kişi ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Anket çalışmasında her bir aileden sadece bir ebeveyn araştırmaya dahil edilmiştir. Ebeveynlere önce çalışmacı

hakkında bilgi verilmiş, çalışmanın ne amaçla yapıldığı, nerede ve ne için kullanılacağı detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Katılımcılara formlar verilmeden önce “ Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili bir risk faktörü olması hususunda ebeveynlerin farkındalık durumlarının değerlendirilmesi amacıyla yapmakta olduğum yüksek lisans tez çalışmama gönüllü olarak katılmak ister misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Çalışmaya katılmaya gönüllü olanlara “Görüşme katılımcı onayı” imzalatılmış ve ardından katılımcılara formlar dağıtılmıştır.

Katılımcılara formlar dağıtıldıktan sonra sözlü olarak verilen yönerge şöyledir: “Birinci bölümdeki kişisel bilgi formu ve ikinci bölümde bulunan ankete vereceğiniz yanıtlarda doğru ya da yanlış cevap yoktur, sizin ne düşündüğünüz önemlidir. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmadan elde edilen bilgiler toplu halde değerlendirilecek ve sadece bilimsel çalışmalarda kullanılacaktır. Size ait bilgiler gizli tutulacaktır. Form ve anketi cevaplarken sorular karşısında herhangi bir rahatsızlık duyarsanız anketi yarıda bırakabilirsiniz. Rahatsızlığınızla ilgili görüşmek isterseniz araştırmacıya başvurabilirsiniz. Soruları eksiksiz bir biçimde ve içtenlikle doldurmanız sağlıklı veri toplanabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Lütfen her bölümü başındaki açıklamayı okuduktan sonra cevaplamaya başlayınız.”

Katılımcılardan gelebilecek soruların olma ihtimali göz önünde bulundurularak, katılımcı formu doldurmayı bitirene kadar araştırmacı da katılımcının yanında bulunmuş, açıklanması istenilen ya da anlaşılmayan noktalarda gerekli açıklamaları yapmıştır.

3.4.3. Araştırmanın değişkenleri:

Araştırmanın bağımsız değişkenleri cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sayısı, eğitim düzeyi, hanenin gelir düzeyidir.

Araştırmanın bağımlı değişkenleri televizyon izleme alışkanlığı, internet kullanım alışkanlığı, ebeveynlerin çocuklarla kitle iletişim araçları konusunda iletişimi, kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliği taşıyan davranışlara yönlendirme etkisi hakkındaki ebeveynlerin tutum ve düşünceleridir.

3.4.4. Verilerin analizi

Çalışmadan elde edilen veriler SPSS 20.0 Programı ile analiz edilmiştir. Anketlerde yer alan bilgiler elle bilgisayara girilmiş, bu şekilde elde edilen veri tabanı iç tutarlılık bakımından kontrol edilmiştir. Verilerin analizinde değişkenler sayı ve yüzde olarak tablolarda ifade edildikten sonra gerekli karşılaştırmaların yapıldığı tablolar oluşturulmuştur. Bu tablolar üzerinden değişkenler arası ilişkiler ki-kare testi ile, oransal karşılaştırmalar z testi ile 0,05 anlam düzeyinde gerçekleştirilmiştir. Ki-kare istatistikleri karşılaştırma tablolarının altında sunulmuştur.

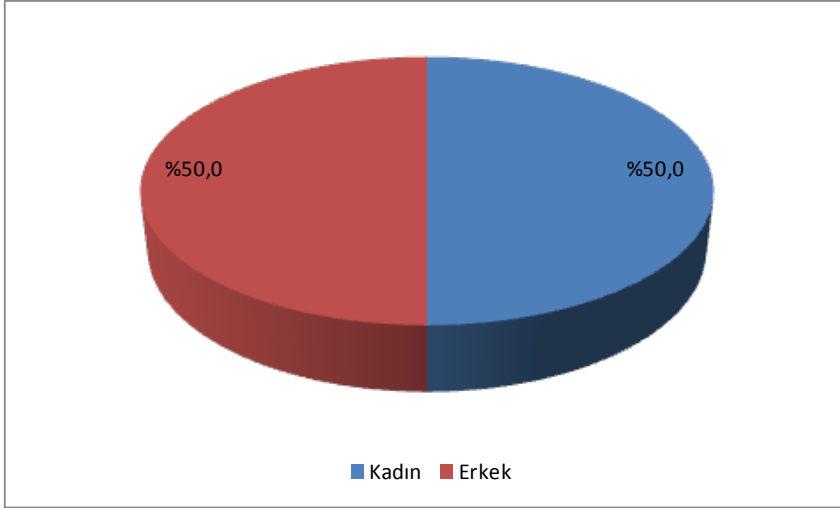
Ki-kare sınamalarında 5'ten küçük değere sahip hücrelerin oranı %20'den fazla ise satır ya da sütün kategorilerinde birleştirme veya düşük değer alan kategorileri analiz dışında bırakma tercih edilmiştir. Gerekli olarak yapılan bu dönüştürmeler analiz tablolarının altında ki-kare istatistikleri sunulurken ayrıca belirtilmiştir.

4. Bulgular

4.1.Sosyo-Ekonomik Ve Demografik Özellikler

Tablo VI. Cinsiyet

	Sayı	%
Kadın	100	50,0
Erkek	100	50,0
Toplam	200	100,0

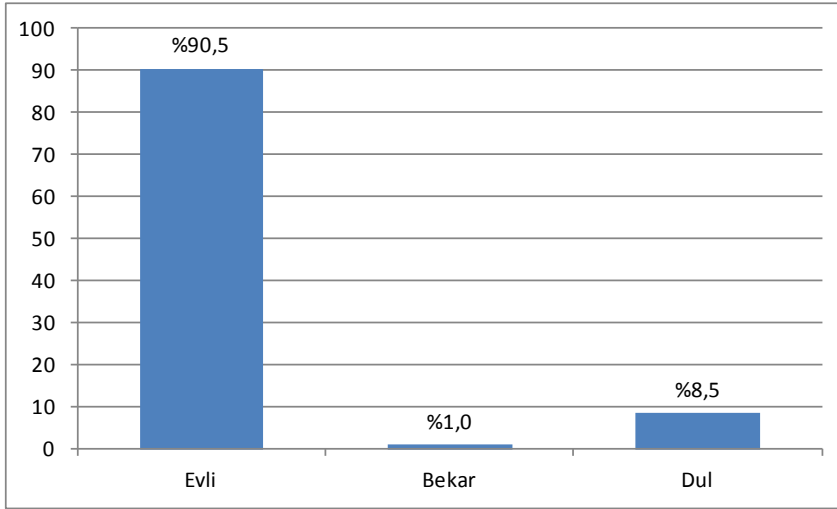
Şekil 1. Cinsiyet (%)

Tablo VI. ve Şekil 1'den görüleceği gibi araştırmaya katılanların %50'si kadın, %50 erkektir.

Bu da araştırmanın cinsiyet kotasına uygun bir yapıya sahip olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo VII. Medeni durum

	Sayı	%
Evli	181	90,5
Bekar	2	1,0
Dul	17	8,5
Toplam	200	100,0

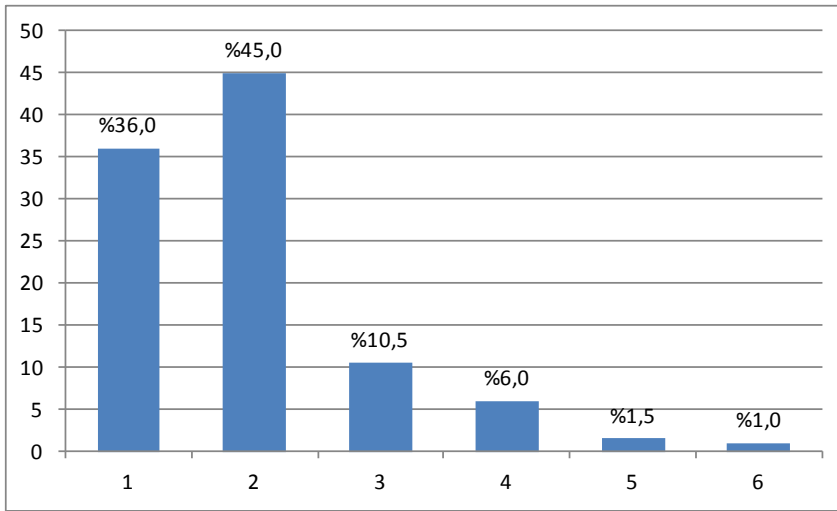

Şekil 2. Medeni durum (%)

Araştırmaya dahil olanlar medeni durumlarına göre incelendiğinde, %90,5 oranında evli oldukları görülmektedir. Diğer taraftan iki kişi bekar, 17 kişi ise dul olduğunu beyan etmiştir.

Tablo VIII. Çocuk sayısı

	Sayı	%
1	72	36,0
2	90	45,0
3	21	10,5
4	12	6,0
5	3	1,5
6	2	1,0
Toplam	200	100,0

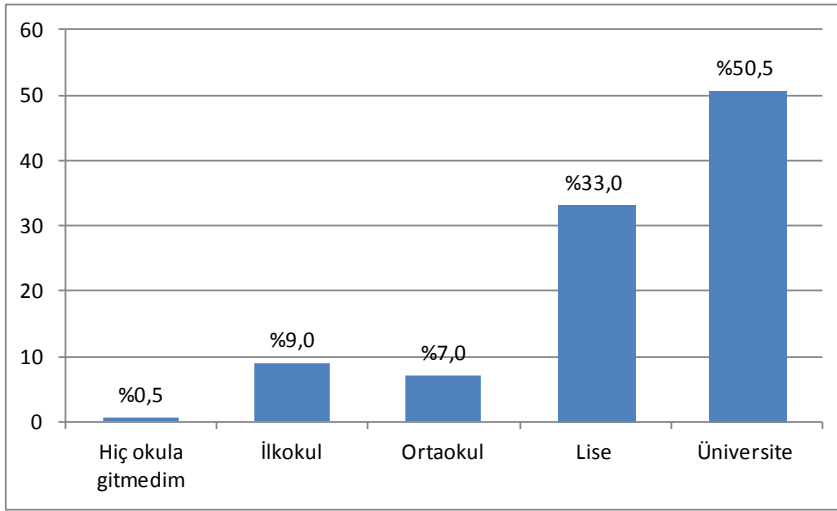

Şekil 3. Çocuk sayısı (%)

Tablo VIII. ve Şekil 3 incelendiğinde araştırmaya katılanların yarıya yakınının (%45) iki çocuk sahibi oldukları görülmektedir. Tek çocuk sahibi olanların oranı %36, üç çocuk sahibi olanların oranı %10,5'dir. Dört ve daha fazla çocuk sahibi olanlar ise araştırmaya katılanların %8,5'lik bir kitesini oluşturmaktadırlar.

Tablo IX. Eğitim durumu

	Sayı	%
Hiç okula gitmedim	1	,5
İlkokul	18	9,0
Ortaokul	14	7,0
Lise	66	33,0
Üniversite	101	50,5
Toplam	200	100,0

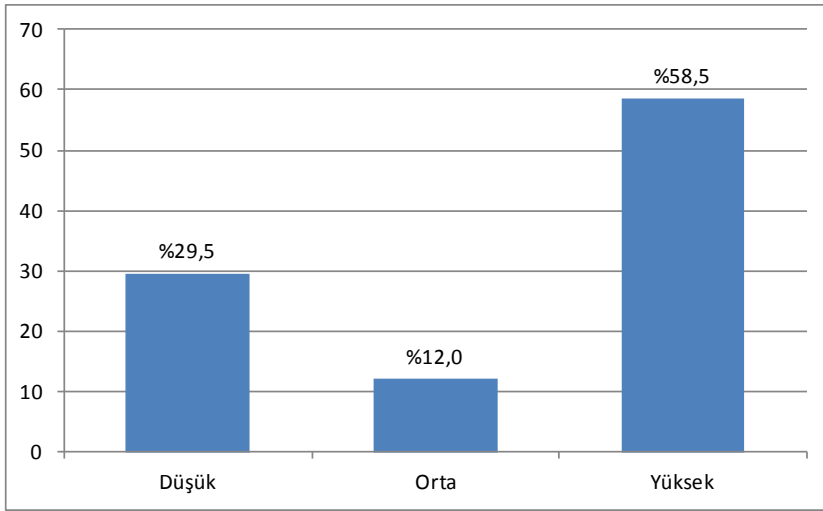
Şekil 4. Eğitim durumu (%)

Araştırmaya dahil olan ebeveynlerin %50,5'i üniversite mezunudur. Lise mezunu olanlar %33, daha düşük eğitim seviyesinde olanlar ise %16,5'dur (Tablo IX. Şekil 4).

Bulguların ilerleyen bölümlerinde eğitim durumu düşük düzey (hiç okula gitmedim, ilkokul ve orta okul), orta düzey (lise) ve yüksek düzey (üniversite) olarak üç kategoride değerlendirilecektir.

Tablo X. Aylık gelir düzeyi

	Sayı	%
Düşük	59	29,5
Orta	24	12,0
Yüksek	117	58,5
Toplam	200	100,0

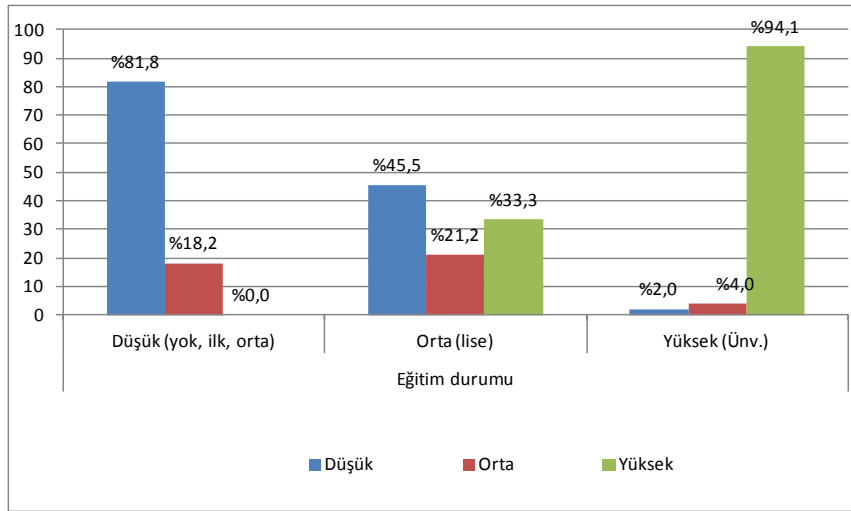
Şekil 5. Aylık gelir düzeyi (%)

Araştırmaya dahil olan ebeveynlerin gelir düzeyleri incelendiğinde, %58,5'inin gelir düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Geriye kalan %41,5'lik grubun gelir düzeyleri düşük (%29,5) ve orta (%12) düzeydedir (Tablo X. Şekil 5).

Tablo XI. Eğitim durumuna göre aylık gelir düzeyi

	Eğitim durumu							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Düşük	27	81,8	30	45,5	2	2,0	59	29,5
Orta	6	18,2	14	21,2	4	4,0	24	12,0
Yüksek	-	-	22	33,3	95	94,1	117	58,5
Toplam	33	100,0	66	100,0	101	100,0	200	100,0

Ki-kare= 121,684, p= 0,0001

Şekil 6. Eğitim durumuna göre aylık gelir düzeyi (%)

Ebeveynlerin gelir durumlarının eğitim seviyelerine göre değişimi incelendiğinde; eğitim seviyesi yükseldikçe gelirin de yükseldiği Tablo XI. ve Şekil 6 'da görülmektedir. Eğitime göre gelir seviyelerinin farklılaşması istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$).

4.2. Televizyon İzleme Alışkanlığı

Tablo XII. Günlük ortalama kaç saat tv izliyorsunuz?

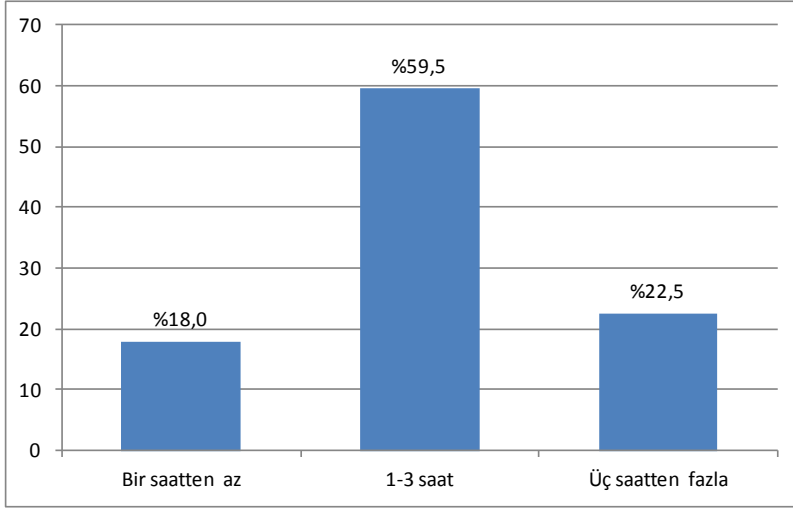
	Sayı	%
Bir saatten az	36	18,0
1-3 saat	119	59,5
Üç saatten fazla	45	22,5
Toplam	200	100,0

Tablo XIII. Çocuğunuz/çocuklarınız günde ortalama kaç saatini televizyon karşısında geçiriyor?

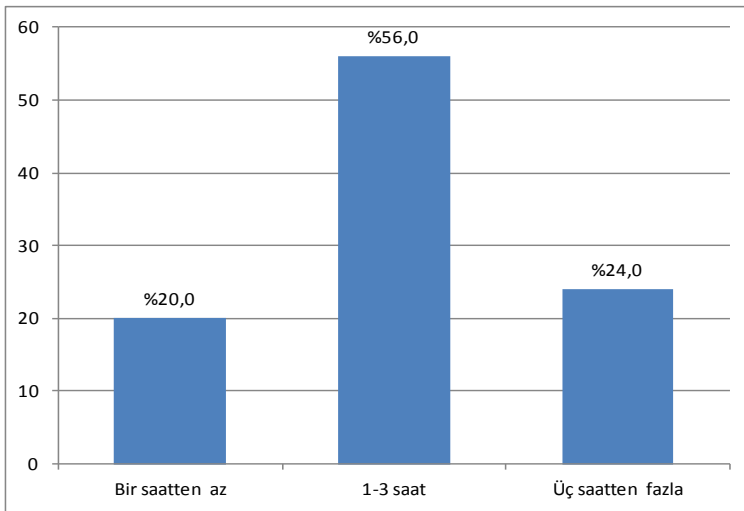
	Sayı	%
Bir saatten az	40	20,0
1-3 saat	112	56,0
Üç saatten fazla	48	24,0
Toplam	200	100,0

Yukarıdaki tablolardan da izleneceği gibi, araştırmaya katılanların üçte ikisi günlük (%59,5) 1-3 saat ,%22,5'i üç saatten fazla, %18'i 1 saatten az televizyon izlemektedir (Tablo XII.).

Çocukların televizyon izleme alışkanlıkları incelendiğinde ise ebeveynleriyle benzer sıralamaya sahip oldukları görülmektedir (Tablo XIII.).

Şekil 7. Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz? (%)

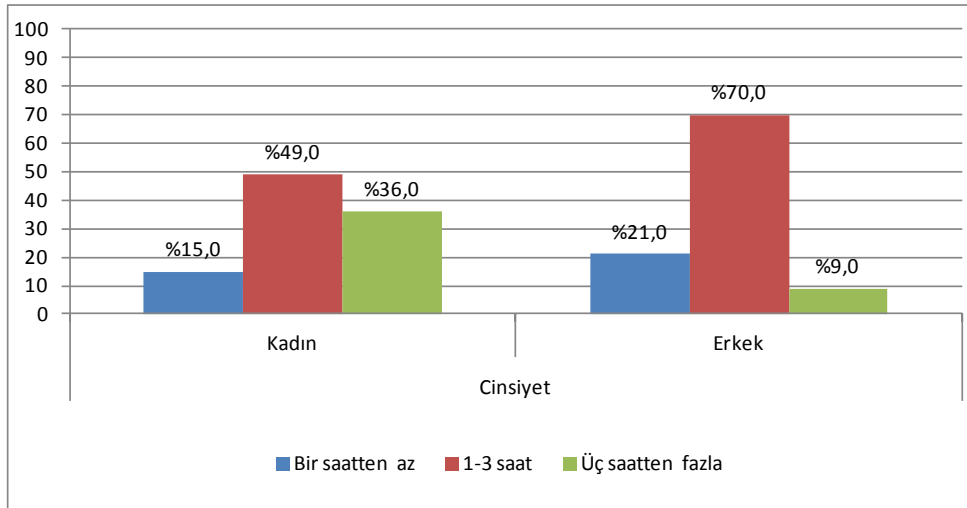
Şekil 8. Çocuğunuz/çocuklarınız günde ortalama kaç saatini televizyon karşısında geçiriyor? (%)

Tablo XIV. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtların cinsiyete göre dağılımı

	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bir saatten az	15	15,0	21	21,0	36	18,0
1-3 saat	49	49,0	70	70,0	119	59,5
Üç saatten fazla	36	36,0	9	9,0	45	22,5
Toplam	100	100,0	100	100,0	200	100,0

Ki-kare= 20,906, p= 0,0001

Araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre günlük televizyon izleme sıklıkları Tablo XIV. 'de verilmiştir. Televizyon izleme sıklığı cinsiyete göre istatistiksel olarak 0,05 anlam düzeyinde farklılık göstermektedir ($p < 0,05$)

Şekil 9. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtların cinsiyete göre dağılımı

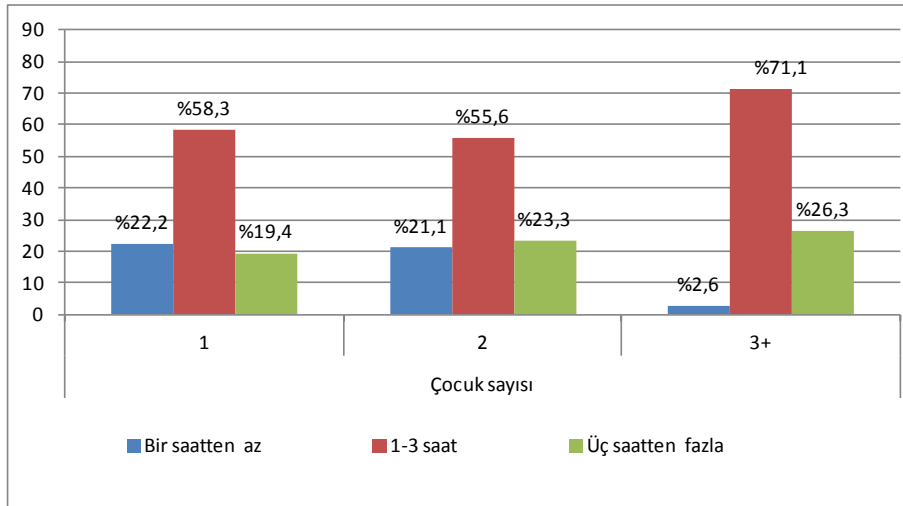
Kadınlar erkeklerden daha fazla oranda üç saatten fazla televizyon izlemektedirler (kadın:%36, erkek:%9). Erkekler ise kadınlardan daha fazla oranda 1-3 saat televizyon izlemektedirler (erkek:%70, kadın:%49).

Tablo XV. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı

	Çocuk sayısı							
	1		2		3+		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bir saatten az	16	22,2	19	21,1	1	2,6	36	18,0
1-3 saat	42	58,3	50	55,6	27	71,1	119	59,5
Üç saatten fazla	14	19,4	21	23,3	10	26,3	45	22,5
Toplam	72	100,0	90	100,0	38	100,0	200	100,0

Ki-kare= 7,860, p= 0,097

Araştırmaya dahil olan ebeveynlerin çocuk sayılarına göre televizyon izleme sürelerinde istatistiksel olarak 0,05 anlam düzeyinde bir farklılık oluştuğu tespit edilememiştir (Tablo XV.). 1-3 saat televizyon izleme tüm kategorilerde en yüksek orana sahiptir.

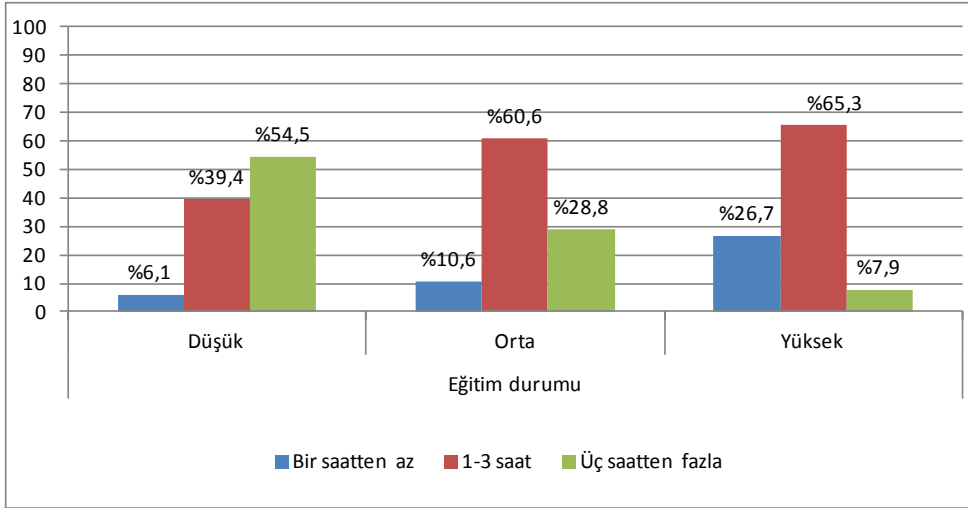

Şekil 10. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı

Tablo XVI. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtlarının eğitim düzeyine dağılımı

	Eğitim düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bir saatten az	2	6,1	7	10,6	27	26,7	36	18,0
1-3 saat	13	39,4	40	60,6	66	65,3	119	59,5
Üç saatten fazla	18	54,5	19	28,8	8	7,9	45	22,5
Toplam	33	100,0	66	100,0	101	100,0	200	100,0

Ki-kare= 37,495, p= 0,0001

Şekil 11. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı (%)

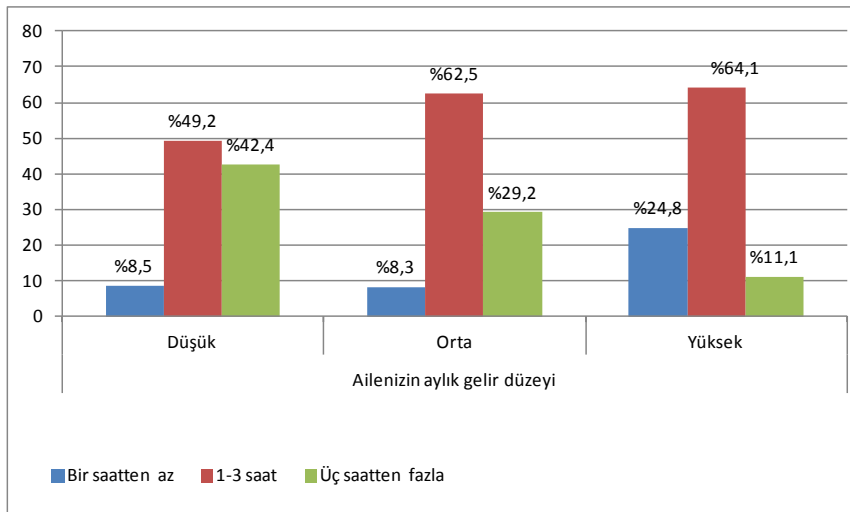
Tablo XVI. ve Şekil 11 araştırmaya dahil olan ebeveynlerin eğitim düzeyine göre günlük televizyon izleme sürelerinin dağılımını yansıtmaktadır. Tablo ve grafik incelendiğinde eğitim düzeyine göre televizyon izleme sürelerinde farklılaşma olmaktadır, bu durum istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlıdır ($p < 0,05$). Bir saatten az televizyon izleyenlerin oranı eğitim seviyesi yüksek (üniversite mezunları) olanlarda daha düşük eğitim seviyesindekilere göre yüksektir. Diğer taraftan, üç saatten fazla televizyon izleyenler incelendiğinde, düşük eğitim seviyesinde olanların oranının orta ve yüksek eğitim seviyesinde olanlardan, orta düzeyde

eğitim seviyesine sahip olanların oranının ise yüksek düzeyde eğitim seviyesine sahip olanların oranından yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur(z test; $p>0,05$).

Tablo XVII. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı

	Aylık gelir düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bir saatten az	5	8,5	2	8,3	29	24,8	36	18,0
1-3 saat	29	49,2	15	62,5	75	64,1	119	59,5
Üç saatten fazla	25	42,4	7	29,2	13	11,1	45	22,5
Toplam	59	100,0	24	100,0	117	100,0	200	100,0

Ki-kare= 26,303, $p= 0,0001$

Şekil 12. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı

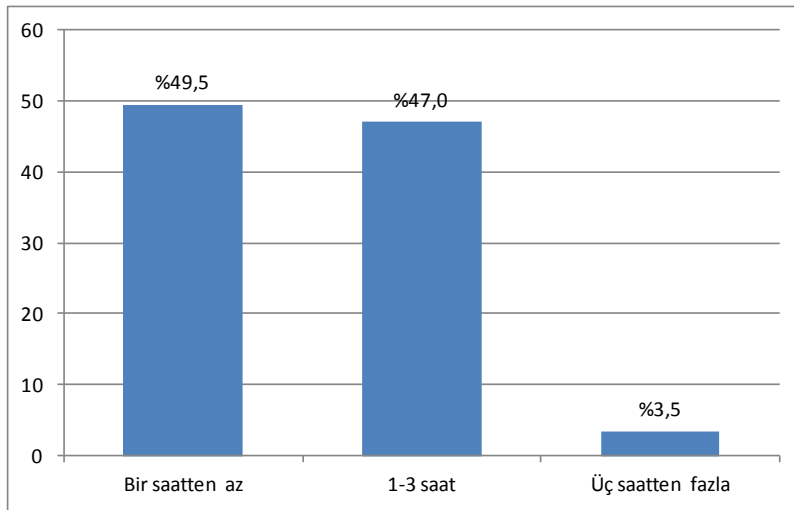
Araştırmaya dahil olan ebeveynlerin aylık gelir düzeylerine göre televizyon izleme süreleri

Tablo XVII. ve Şekil 12’de incelenmiştir.

Gelir düzeyi ve televizyon izleme süreleri istatistiksel olarak farklılaşmaktadır ($p<0,05$). Gelir düzeyi yükseldikçe bir saatten az televizyon izleme ve gelir düzeyi düştükçe de üç saatten fazla televizyon izleme davranışında artış olduğu görülmektedir.

Tablo XVIII. Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?

	Sayı	%
Bir saatten az	99	49,5
1-3 saat	94	47,0
Üç saatten fazla	7	3,5
Toplam	200	100,0

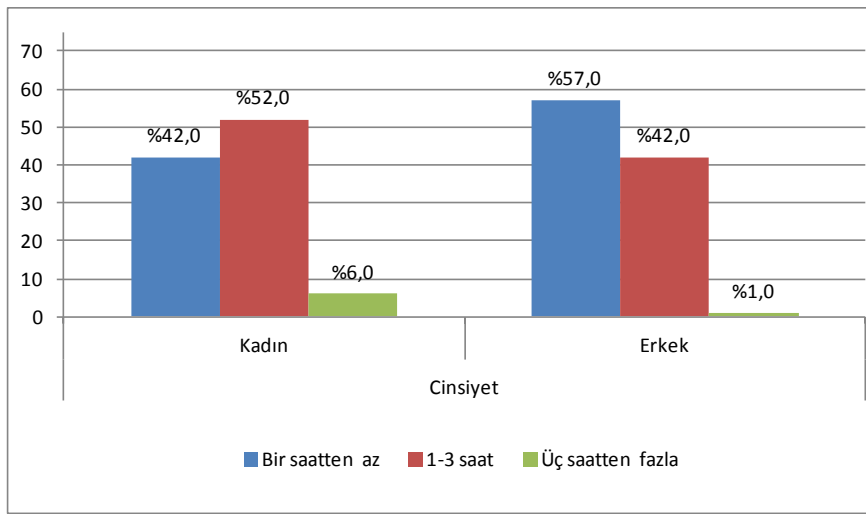
Şekil 13. Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz? (%)

Tablo XVIII. 'e göre ebeveynlerin yaklaşık yarısı (%49,5) çocuklarla beraber bir saatten az, %47'si ise 1-3 saat beraber televizyon izlemektedir. Üç saatten fazla beraber zaman geçirenlerin oranı ise sadece %3,5 kadardır. Tablo XIII. ile beraber değerlendirildiğinde uzun süre televizyon başında zaman geçiren çocukların çoğunun bu süre içerisinde yalnız oldukları ya da büyüklerin ilgisini çekmeyen yayınları izledikleri söylenebilir.

Tablo XIX. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı

	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bir saatten az	42	42,0	57	57,0	99	49,5
1-3 saat	52	52,0	42	42,0	94	47,0
Üç saatten fazla	6	6,0	1	1,0	7	3,5
Toplam	100	100,0	100	100,0	200	100,0

Ki-kare= 3,209, p= 0,073

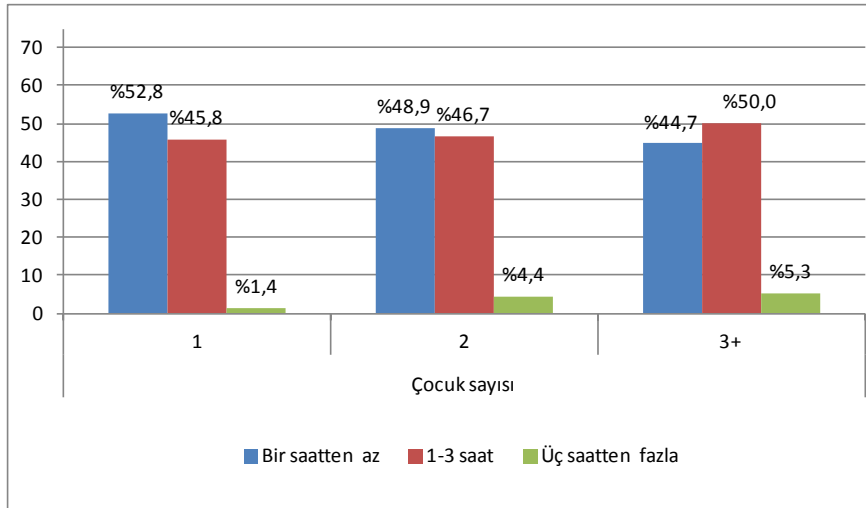
Şekil 14. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı

Tablo XIX. 'a bakıldığında, kadınların erkeklere oranla çocuklarıyla daha fazla oranda 1-3 saat televizyon karşısında vakit geçirdikleri(kadın:%52, erkek:%42), erkeklerin ise kadınlara göre çocuklarıyla daha fazla oranda bir saatten az televizyon karşısında vakit geçirdikleri(erkek:%57, kadın:%42) görülmektedir. Ancak bu farklılaşma istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo XX. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı

	Çocuk sayısı							
	1		2		3+		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bir saatten az	38	52,8	44	48,9	17	44,7	99	49,5
1-3 saat	33	45,8	42	46,7	19	50,0	94	47,0
Üç saatten fazla	1	1,4	4	4,4	2	5,3	7	3,5
Toplam	72	100,0	90	100,0	38	100,0	200	100,0

Ki-kare= 0,380, p= 0,827

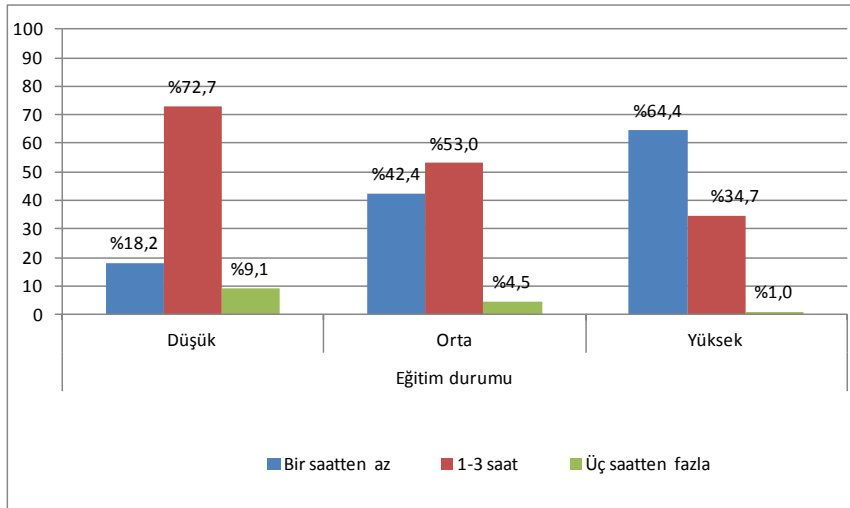
Şekil 15. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı

Araştırmaya dahil olan ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte televizyon karşısında geçirdikleri süre çocuk sayısına göre incelendiğinde kategoriler arasında istatistiksel olarak 0,05 anlam düzeyinde bir farklılaşma oluşmadığı hesaplanmıştır ($p>0,05$) (Tablo XX.).

Tablo XXI. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı

	Eğitim düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bir saatten az	6	18,2	28	42,4	65	64,4	99	49,5
1-3 saat	24	72,7	35	53,0	35	34,7	94	47,0
Üç saatten fazla	3	9,1	3	4,5	1	1,0	7	3,5
Toplam	33	100,0	66	100,0	101	100,0	200	100,0

Ki-kare= 20,462, p= 0,0001 (üç saatten fazla seçeneği hariç)

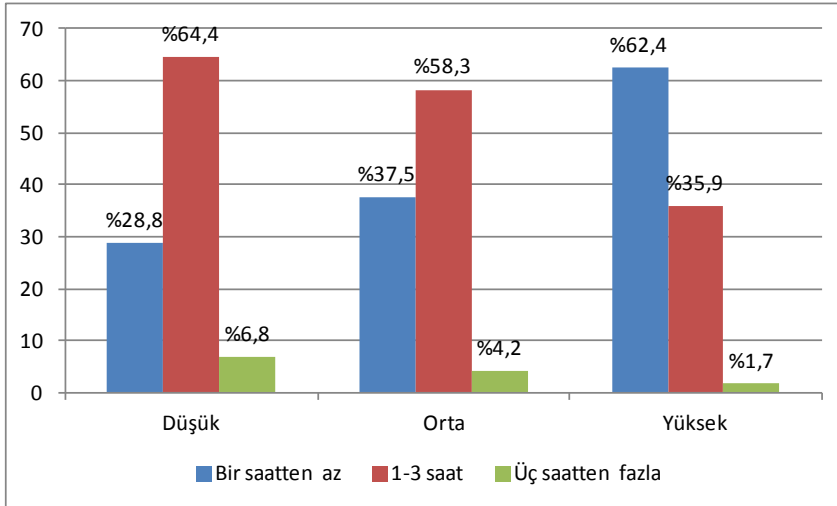
Şekil 16. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı (%)

Araştırmaya dahil olan ebeveynlerin çocuklarıyla beraber televizyon izleme alışkanlıklarında Tablo XXI. ve Şekil 16’da görüldüğü gibi eğitim düzeyi açısından dikkate değer farklılaşma olmaktadır ($p < 0,05$). Bu farklılaşma, eğitim düzeyi yükseldikçe bir saatten az televizyon izleyenlerin oranlarının artması yönündedir (z test; $p < 0,05$). 1-3 saat televizyon izleyenlerin oranları incelendiğinde ise düşük eğitim seviyesine sahip olanların oranının yüksek eğitim seviyesine sahip olanların oranından yüksek olduğu görülmektedir (z test; $p < 0,05$).

Tablo XXII. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı

	Aylık gelir düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bir saatten az	17	28,8	9	37,5	73	62,4	99	49,5
1-3 saat	38	64,4	14	58,3	42	35,9	94	47,0
Üç saatten fazla	4	6,8	1	4,2	2	1,7	7	3,5
Toplam	59	100,0	24	100,0	117	100,0	200	100,0

Ki-kare= 17,344 p=0,0001) (üç saaten fazla seçeneği hariç)

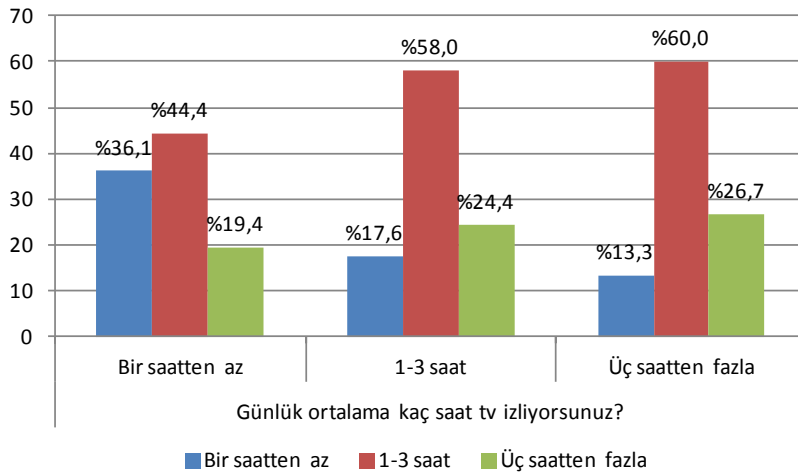
Şekil 17. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı (%)

Araştırmaya dahil olan ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte televizyon izleme alışkanlıklarında gelir düzeylerine göre farklılaşma olup olmadığına bakılmış, gelir düzeyi yükseldikçe ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte televizyon izleme sürelerinin azaldığı tespit edilmiştir (Tablo XXII. ve Şekil 17). Bu durum istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo XXIII. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtlarına göre “Çocuğunuz/çocuklarınız günde ortalama kaç saatini televizyon karşısında geçiriyor?” yanıtların dağılımı

	Günlük ortalama kaç saat tv izliyorsunuz?							
	Bir saatten az		1-3 saat		Üç saatten fazla		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bir saatten az	13	36,1	21	17,6	6	13,3	40	20,0
1-3 saat	16	44,4	69	58,0	27	60,0	112	56,0
Üç saatten fazla	7	19,4	29	24,4	12	26,7	48	24,0
Toplam	36	100,0	119	100,0	45	100,0	200	100,0

Ki-kare= 7,524, p= 0,111

Şekil 18. “Günlük ortalama kaç saat tv izliyorsunuz?” yanıtlarına göre “Çocuğunuz/çocuklarınız günde ortalama kaç saatini televizyon karşısında geçiriyor?” yanıtların dağılımı (%)

Ebeveynler ile çocukların televizyon izleme alışkanlıkları beraber incelendiğinde, istatistiksel olarak 0,05 anlam düzeyinde birbirlerinden farklı olmadıkları görülmüştür ($p>0,05$).

Şekil 18’den de görülebileceği gibi bir saatten az televizyon izleyen ebeveynlerin çocuklarının %36,1’i bir saatten az televizyon izlerken, %44,4’ü 1-3 saat, %19,4’ü ise üç saatten fazla televizyon izlemektedirler.

1-3 saat televizyon izleyen ebeveynlerin çocuklarının yarısından fazlası da (%58) yine 1-3 saat televizyon izlemektedirler. Bu ebeveynlerin çocuklarının %24,4'ü ise üç saatten fazla televizyon izlemektedirler.

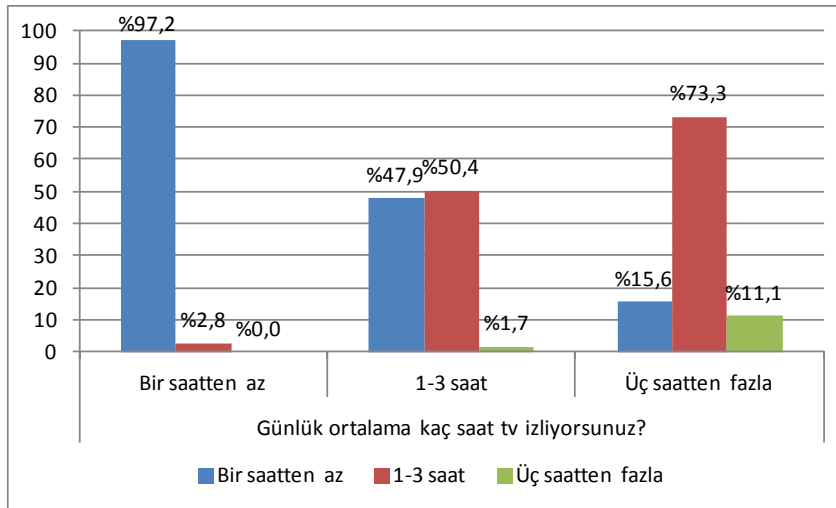
Günde üç saatten fazla televizyon izleyen ebeveynlerin çocuklarının %60'ı 1-3 saat, %26,7 si ise üç saatten fazla televizyon izlemektedirler.

Bu tabloda dikkat çeken nokta, bir saat ve daha fazla televizyon izleyen ebeveynlerin çocuklarının bir saatten az televizyon izleme olasılıklarının hızlı bir şekilde azalıyor olmasıdır. Aynı şekilde, bir saatten az televizyon izleyen ebeveynlerin çocukları düşük bir olasılıkla üç saatten fazla televizyon izlemektedirler.

Tablo XXIV. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtlarına göre “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının dağılımı

	Günlük ortalama kaç saat tv izliyorsunuz?							
	Bir saatten az		1-3 saat		Üç saatten fazla		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bir saatten az	35	97,2	57	47,9	7	15,6	99	49,5
1-3 saat	1	2,8	60	50,4	33	73,3	94	47,0
Üç saatten fazla	0	,0	2	1,7	5	11,1	7	3,5
Toplam	36	100,0	119	100,0	45	100,0	200	100,0

Ki-kare= 48,991, p=0,0001 / Linear-by-Linear Association= 47,369, p= 0,001 (üç saatten fazla seçeneği hariç tutulmuştur)

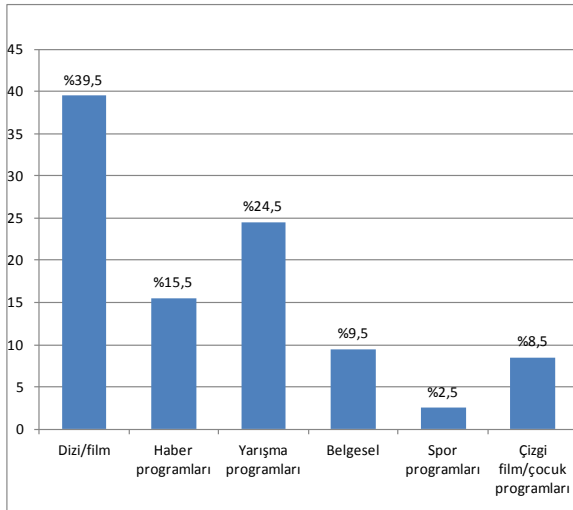
Şekil 19. “Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” yanıtlarına göre “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının dağılımı (%)

Tablo XXIV. ‘den de anlaşılacağı gibi ebeveynlerin televizyon izleme süresi ile çocuklar ile birlikte televizyon izleme süreleri beraber incelendiğinde farklılaşmanın olduğu ve bunun istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlı olduğu (p<0,01) görülmektedir. Ayrıca farklılaşmanın doğrusallığı da anlamlıdır (p<0,001). Bu sonuçlara göre ebeveynlerin

televizyon izleme süresinin uzunluğu ile çocukları ile beraber televizyon izleme süreleri birbirleri ile ilişkilidir ve biri artarken diğeri de artmaktadır.

Tablo XXV. Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?

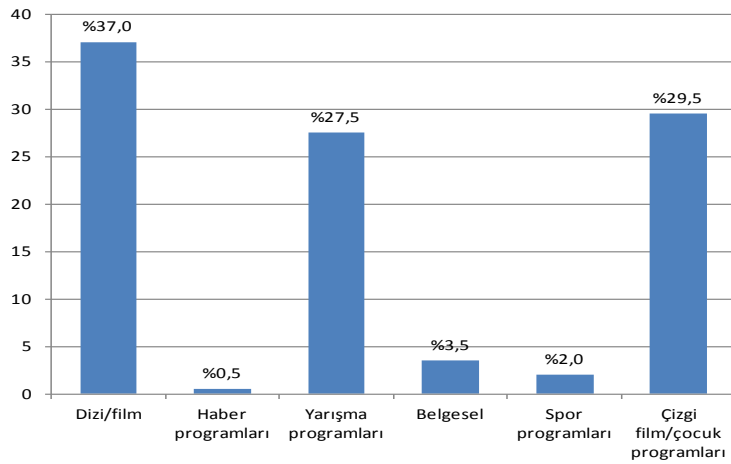
	Sayı	%
Dizi/film	79	39,5
Haber programları	31	15,5
Yarışma programları	49	24,5
Belgesel	19	9,5
Spor programları	5	2,5
Çizgi film/çocuk programları	17	8,5
Toplam	200	100,0

Şekil 20. Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz? (%)

Tablo XXVI. Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?

	Sayı	%
Dizi/film	74	37,0
Haber programları	1	,5
Yarışma programları	55	27,5
Belgesel	7	3,5
Spor programları	4	2,0
Çizgi film/çocuk programları	59	29,5
Toplam	200	100,0

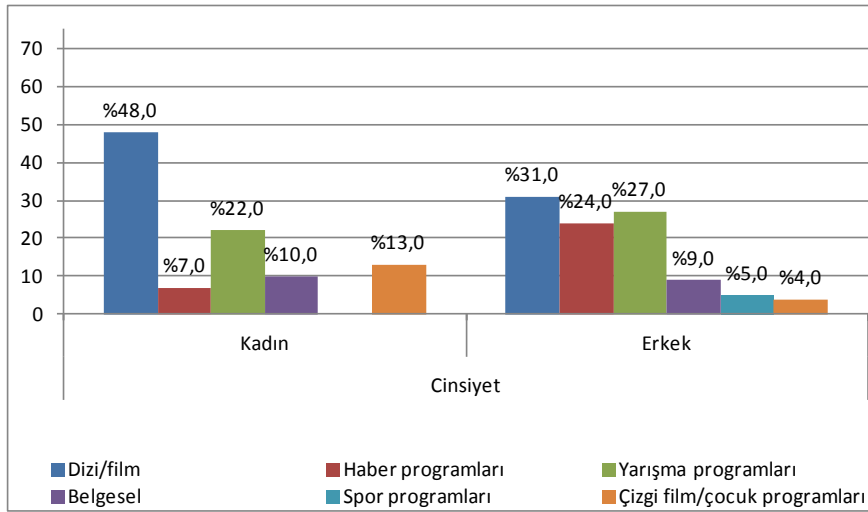
Şekil 21. Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor? (%)

Yukarıdaki tablo ve grafikler incelendiğinde (Tablo XXV. Tablo XXVI. Şekil 20, Şekil 21) çocuklarla beraber izlenen programlar sırasıyla dizi film (%39,5), yarışma (%24,5) ve haber (%15,5) programlarıdır. Çizgi film ve çocuk programları beşinci sırada yer almaktadır (%8,5). Çocuklarının izledikleri programların sıralamasının ise dizi film (%37), çizgi film, çocuk programları (%29,5) ve yarışma programları (%27,5) şeklinde olduğu görülmektedir.

Tablo XXVII. “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı

	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Dizi/film	48	48,0	31	31,0	79	39,5
Haber programları	7	7,0	24	24,0	31	15,5
Yarışma programları	22	22,0	27	27,0	49	24,5
Belgesel	10	10,0	9	9,0	19	9,5
Spor programları	0	,0	5	5,0	5	2,5
Çizgi film/çocuk programları	13	13,0	4	4,0	17	8,5
Toplam	100	100,0	100	100,0	200	100,0

Ki-kare =23,308, p=0,0001

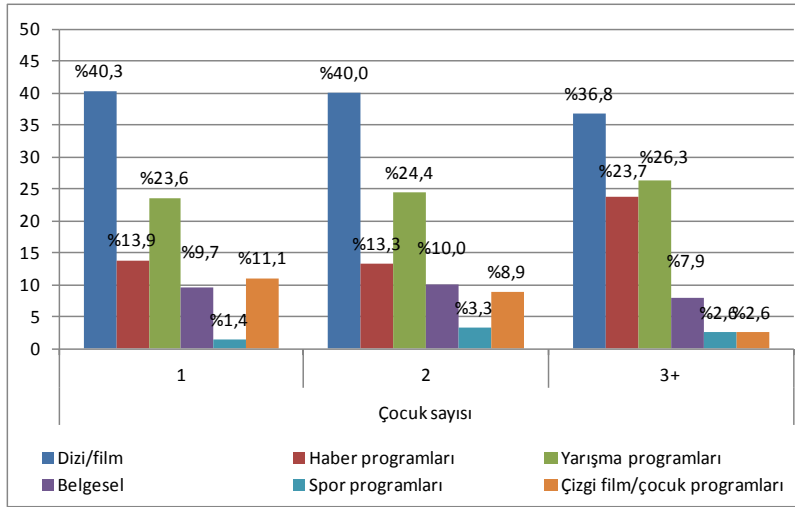
Şekil 22. “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı (%)

Tablo XXVII. Şekil 22 ebeveynlerin cinsiyetlerine göre, çocuklarıyla beraber televizyon karşısında geçirdikleri zaman içerisinde neler izlediklerini göstermektedir. Tabloya göre ebeveynin cinsiyeti, çocukla beraber televizyonda izlenen programların türünü belirleyicidir ($p < 0,05$). Kadın ebeveynler çocuklarıyla birlikte televizyon karşısında geçirdikleri sürede erkek ebeveynlere oranla daha fazla dizi/film ve çizgi film/çocuk programı izlemekte iken erkek ebeveynlerin haber programlarını izleme oranı kadınlarınkinden daha yüksektir (z test: $p < 0,05$).

Tablo XXVIII. “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı

	Çocuk sayısı							
	1		2		3+		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Dizi/film	29	40,3	36	40,0	14	36,8	79	39,5
Haber programları	10	13,9	12	13,3	9	23,7	31	15,5
Yarışma programları	17	23,6	22	24,4	10	26,3	49	24,5
Belgesel	7	9,7	9	10,0	3	7,9	19	9,5
Spor programları	1	1,4	3	3,3	1	2,6	5	2,5
Çizgi film/çocuk programları	8	11,1	8	8,9	1	2,6	17	8,5
Toplam	72	100,0	90	100,0	38	100,0	200	100,0

Ki-kare =4,577, p=0,802 (spor programları ve belgesel kategorileri birleştirilmiştir)

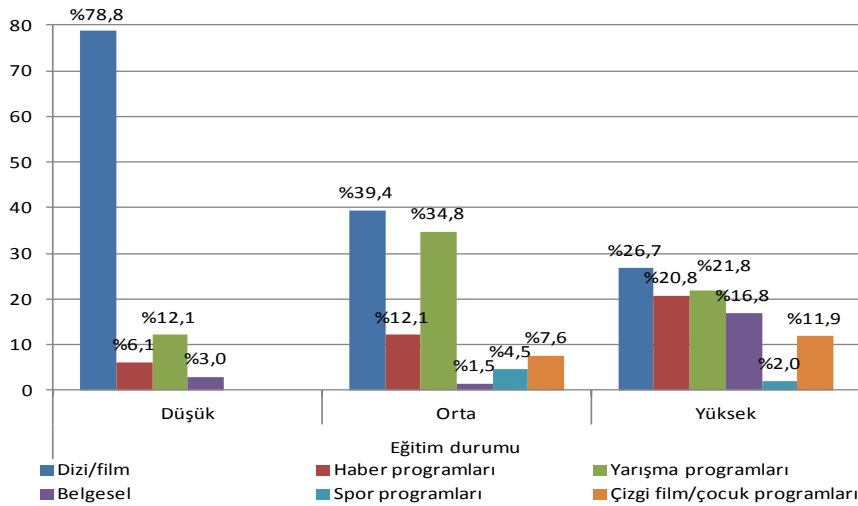
Şekil 23. “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı

Ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısı, çocuklarıyla beraber izlenen televizyon programlarının türü açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmamaktadır (Tablo XXVIII. , Şekil 23) (p>0,05).

Tablo XXIX. “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı

	Eğitim düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Dizi/film	26	78,8	26	39,4	27	26,7	79	39,5
Haber programları	2	6,1	8	12,1	21	20,8	31	15,5
Yarışma programları	4	12,1	23	34,8	22	21,8	49	24,5
Belgesel	1	3,0	1	1,5	17	16,8	19	9,5
Spor programları	0	,0	3	4,5	2	2,0	5	2,5
Çizgi film/çocuk programları	0	,0	5	7,6	12	11,9	17	8,5
Toplam	33	100,0	66	100,0	101	100,0	200	100,0

Ki-kare =38,813, p=0,0001 (spor programları ve belgesel kategorileri birleştirilmiştir)

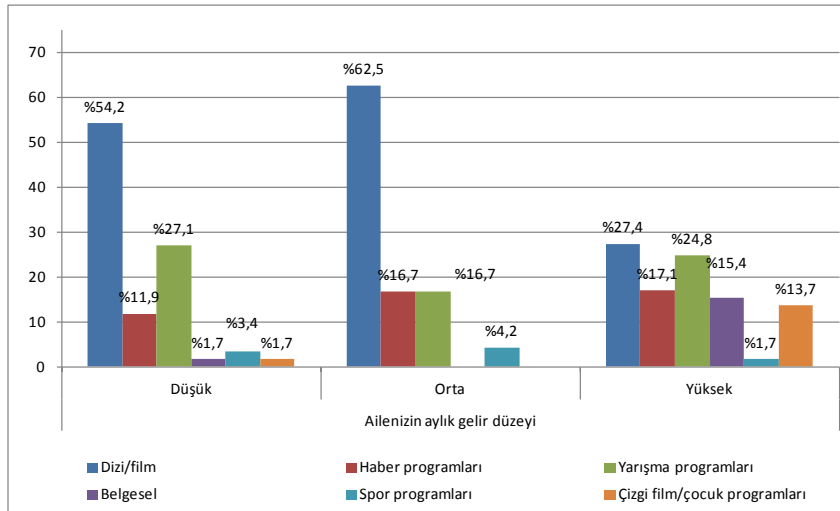
Şekil 24. “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı (%)

Tablo XXIX. ve Şekil 24’e göre, ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte izledikleri program türleri ebeveynlerin eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde farklılaşmaktadır ($p < 0,05$). Düşük eğitim seviyesine sahip ebeveynler, orta ve yüksek eğitim seviyesine sahip olanlara göre daha yüksek oranda dizi ve film izlemeyi tercih etmektedirler (z test: $p < 0,05$).

Tablo XXX. “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı

	Aylık gelir düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Dizi/film	32	54,2	15	62,5	32	27,4	79	39,5
Haber programları	7	11,9	4	16,7	20	17,1	31	15,5
Yarışma programları	16	27,1	4	16,7	29	24,8	49	24,5
Belgesel	1	1,7	0	,0	18	15,4	19	9,5
Spor programları	2	3,4	1	4,2	2	1,7	5	2,5
Çizgi film/çocuk programları	1	1,7	0	,0	16	13,7	17	8,5
Toplam	59	100,0	24	100,0	117	100,0	200	100,0

Ki-kare =25,221, p=0,0001 (Haber ve spor programları ile belgesel kategorileri birleştirilmiştir)

Şekil 25. “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı (%)

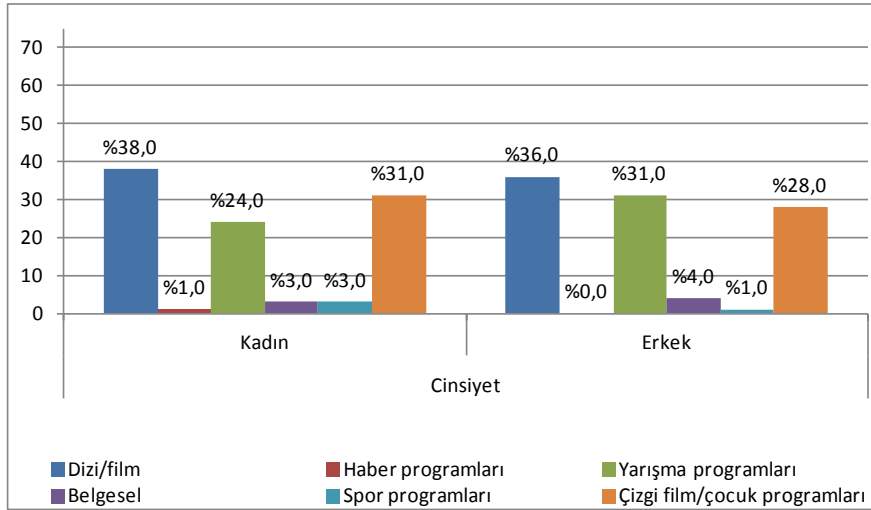
Tablo XXX. ve Şekil 25 çocuklarla beraber televizyon karşısında geçirilen zaman diliminde izlenen programların içeriği konusunda belirleyicidir (p<0,05). Düşük ve orta gelir düzeyine sahip ailelerde ebeveynlerin çocuklarla beraber televizyon karşısında geçirilen zaman diliminde dizi ve film izleme oranları yüksek gelir düzeyindeki ailelere göre daha yüksektir (z test: p<0,05). Diğer taraftan, çocuklarıyla beraber televizyon karşısında oldukları zaman

diliminde yüksek gelir düzeyine sahip ailelerdeki ebeveynler düşük gelir düzeyine sahip olanlardan daha yüksek oranda çizgi film ve çocuk programlarını izlemeyi tercih etmektedirler (z test: $p<0,05$).

Tablo XXXI. “Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı

	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Dizi/film	38	38,0	36	36,0	74	37,0
Haber programları	1	1,0	0	,0	1	,5
Yarışma programları	24	24,0	31	31,0	55	27,5
Belgesel	3	3,0	4	4,0	7	3,5
Spor programları	3	3,0	1	1,0	4	2,0
Çizgi film/çocuk programları	31	31,0	28	28,0	59	29,5
Toplam	100	100,0	100	100,0	200	100,0

Ki-kare =1,431, $p=0,698$ (Haber ve spor programları ile belgesel kategorileri birleştirilmiştir)

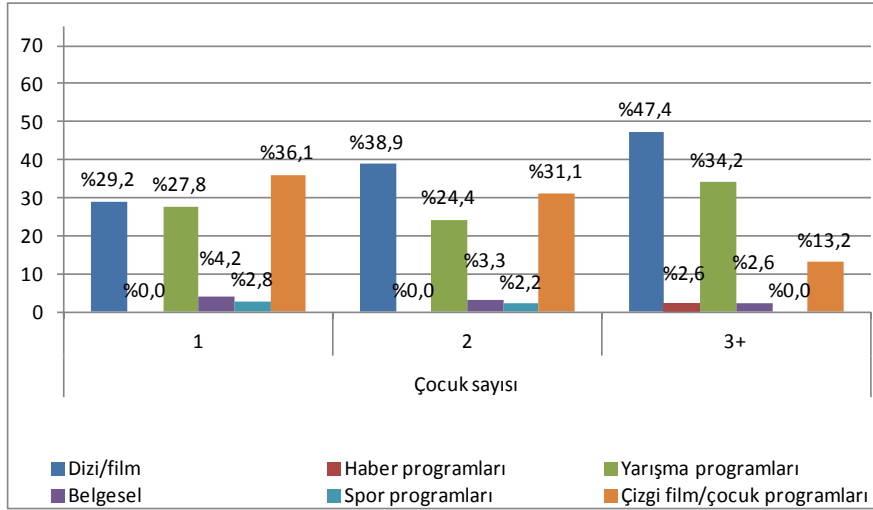
Şekil 26. “Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı

Tablo XXXI. Şekil 26’ya göre, ebeveynlerin çocukları ile birlikte televizyon karşısında geçirdikleri sürelerde izlemeyi tercih ettikleri program türleri istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo XXXII. “Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı

	Çocuk sayısı							
	1		2		3+		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Dizi/film	21	29,2	35	38,9	18	47,4	74	37,0
Haber programları	0	,0	0	,0	1	2,6	1	,5
Yarışma programları	20	27,8	22	24,4	13	34,2	55	27,5
Belgesel	3	4,2	3	3,3	1	2,6	7	3,5
Spor programları	2	2,8	2	2,2	0	,0	4	2,0
Çizgi film/çocuk programları	26	36,1	28	31,1	5	13,2	59	29,5
Toplam	72	100,0	90	100,0	38	100,0	200	100,0

Ki-kare =8,072, p=0,233 (Haber ve spor programları ile belgesel kategorileri birleştirilmiştir)

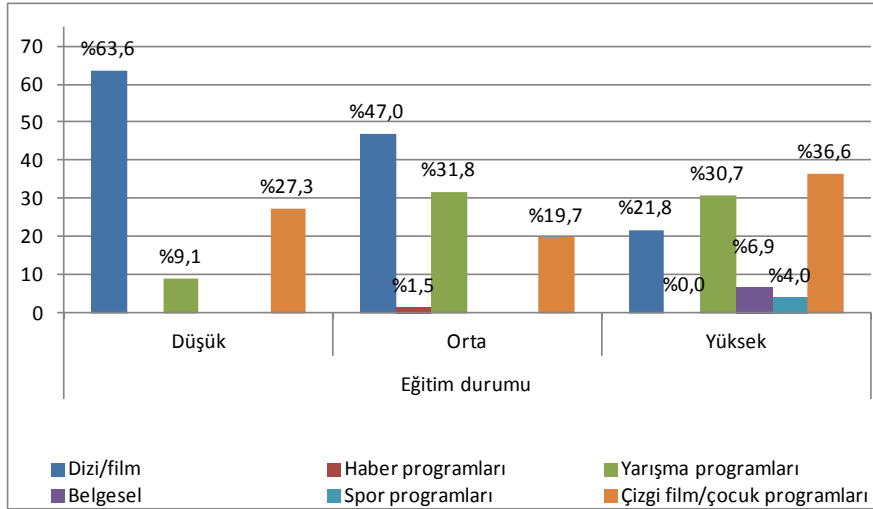
Şekil 27. “Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı (%)

Ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısına göre, çocuklarının televizyonda izledikleri programların çeşitliliği konusunda genel dağılımdan farklı bir durum tespit edilememiştir (Tablo XXXII. Şekil 27) (p>0,05).

Tablo XXXIII. “Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı

	Eğitim düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Dizi/film	21	63,6	31	47,0	22	21,8	74	37,0
Haber programları	0	,0	1	1,5	0	,0	1	,5
Yarışma programları	3	9,1	21	31,8	31	30,7	55	27,5
Belgesel	0	,0	0	,0	7	6,9	7	3,5
Spor programları	0	,0	0	,0	4	4,0	4	2,0
Çizgi film/çocuk programları	9	27,3	13	19,7	37	36,6	59	29,5
Toplam	33	100,0	66	100,0	101	100,0	200	100,0

Ki-kare =31,479, p=0,0001 (Haber ve spor programları ile belgesel kategorileri birleştirilmiştir)

Şekil 28. “Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı

Tablo XXXIII. Şekil 28’e göre, çocukların televizyonda izlemeyi tercih ettikleri program türleri ebeveynin eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır(p<005).

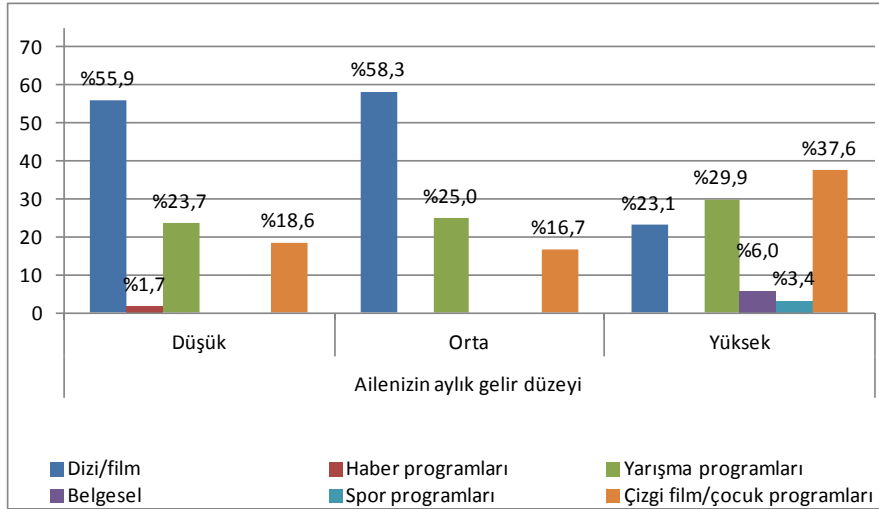
Haber, spor ve belgesel programları kategorilerinin birleşimi incelendiğinde, yüksek eğitim seviyesindeki ebeveynlerin çocukları orta eğitim seviyesindekilere oranla daha fazla bu programları izlemektedirler (ara toplam için z test: $p<0,05$).

Düşük ve orta seviye eğitime sahip ebeveynlerin çocukları (%63,6, %47,0) yüksek eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin çocuklarına göre (%21,8) daha fazla oranda dizi/film izlerken, yarışma programlarını orta (%31,8) ve yüksek (%30,7) seviyede eğitime sahip olanların çocukları düşük seviyede eğitime sahip olanların çocuklarına göre (%9,1) daha fazla oranda izlemektedirler (z test: $p<0,05$).

Tablo XXXIV. “Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı

	Aylık gelir düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Dizi/film	33	55,9	14	58,3	27	23,1	74	37,0
Haber programları	1	1,7	0	,0	0	,0	1	,5
Yarışma programları	14	23,7	6	25,0	35	29,9	55	27,5
Belgesel	0	,0	0	,0	7	6,0	7	3,5
Spor programları	0	,0	0	,0	4	3,4	4	2,0
Çizgi film/çocuk programları	11	18,6	4	16,7	44	37,6	59	29,5
Toplam	59	100,0	24	100,0	117	100,0	200	100,0

Ki-kare =27,288, p=0,0001 (Haber ve spor programları ile belgesel kategorileri birleştirilmiştir)

Şekil 29. “Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı (%)

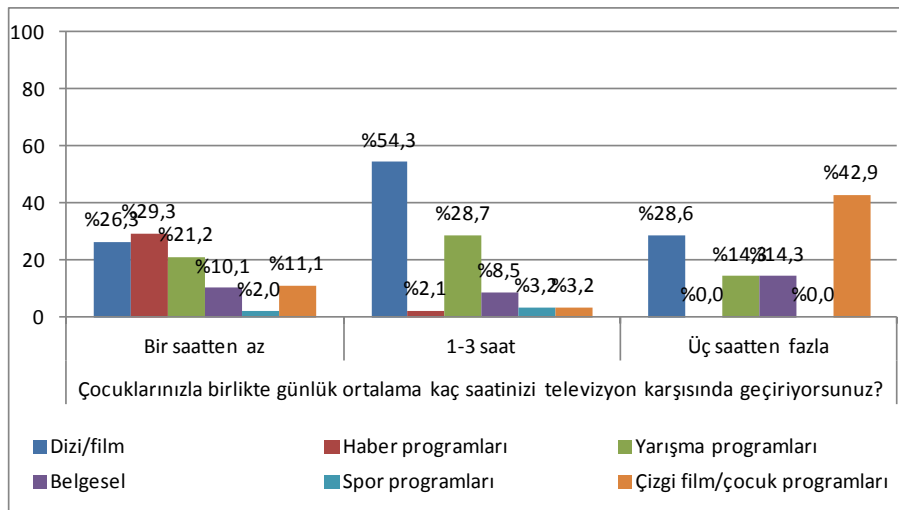
Tablo XXXIV. ve Şekil 29 incelendiğinde, çocukların izledikleri televizyon programlarının türlerinin ebeveynin gelir düzeyine göre farklılaştığı görülmektedir(p<0,05).

Düşük ve orta gelir düzeyine sahip ailelerin çocukları, yüksek gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarına göre daha fazla oranda dizi ve film izlemektedirken, çizgi film ve çocuk programları izleyen çocukların oranı gelir düzeyi yüksek olan ailelerde düşük gelir düzeyine sahip olanlara göre daha yüksektir (z test: $p < 0,05$).

Tablo XXXV. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarına göre dağılımı

	Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?							
	Bir saatten az		1-3 saat		Üç saatten fazla		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Dizi/film	26	26,3	51	54,3	2	28,6	79	39,5
Haber programları	29	29,3	2	2,1	0	,0	31	15,5
Yarışma programları	21	21,2	27	28,7	1	14,3	49	24,5
Belgesel	10	10,1	8	8,5	1	14,3	19	9,5
Spor programları	2	2,0	3	3,2	0	,0	5	2,5
Çizgi film/çocuk programları	11	11,1	3	3,2	3	42,9	17	8,5
Toplam	99	100,0	94	100,0	7	100,0	200	100,0

Ki-kare =37,023, $p=0,0001$ (spor programları ve üç saatten fazla yanıtları hariç)

Şekil 30. “Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?” yanıtlarının “Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?” yanıtlarına göre dağılımı (%)

Tablo XXXV. ve Şekil 30 incelendiğinde, ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte izlemeyi tercih ettikleri program türlerinin çocuk ile birlikte televizyon karşısında geçirdikleri süreye göre farklılaştığı görülmektedir ($p<0,05$).

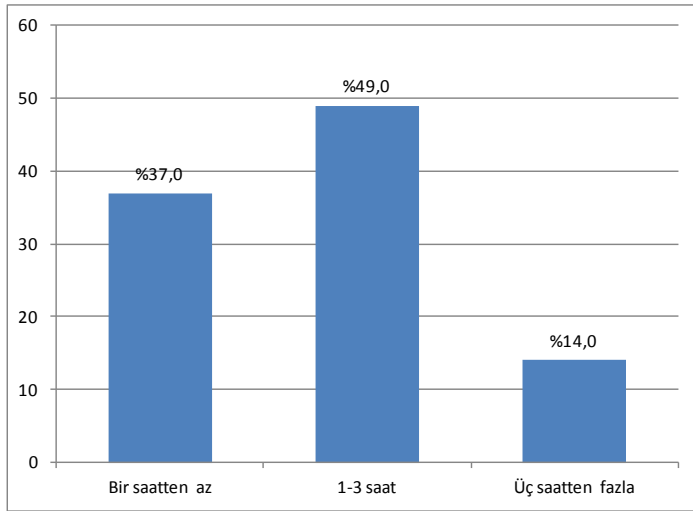
Dağılıma göre, çocuklarıyla beraber üç saatten fazla televizyon izleyenler bu süre içinde en fazla çocuk programları izlediklerini beyan etmişlerdir (%42,9).

Diğer taraftan, bir saatten kısa beraber televizyon izleyenlerin %29,3 ile en fazla haber programlarını, 1-3 saat beraber televizyon izleyenlerin %54,3 ile en fazla dizi ve film izledikleri görülmektedir.

4.3. İnternet Kullanım Alışkanlığı

Tablo XXXVI. Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor? (%)

	Sayı	%
Bir saatten az	74	37,0
1-3 saat	98	49,0
Üç saatten fazla	28	14,0
Toplam	200	100,0

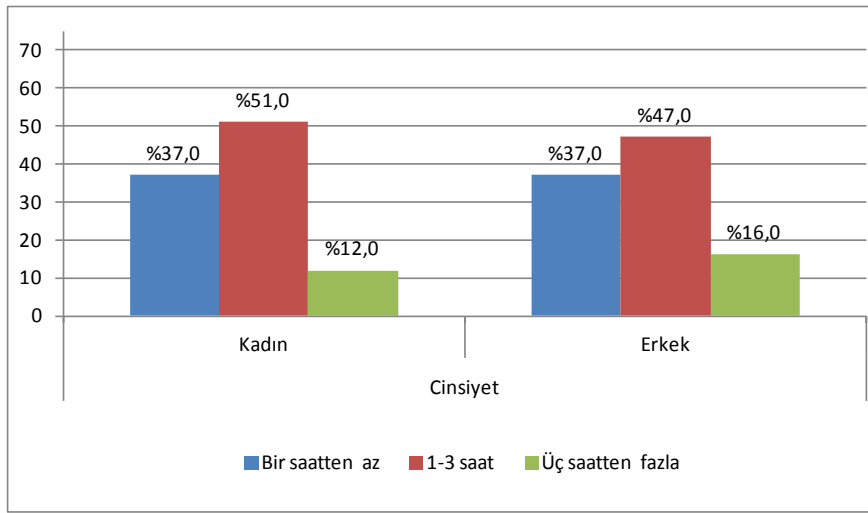
Şekil 31. Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor? (%)

Tablo XXXVI. ve Şekil 31 çocukların yaklaşık yarısının (%49) internette 1-3 saat zaman geçirdiklerini, %37'sinin bir saatten az ve %14'ünün de üç saatten fazla zaman geçirdiklerini göstermektedir.

Tablo XXXVII. “Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı

	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bir saatten az	37	37,0	37	37,0	74	37,0
1-3 saat	51	51,0	47	47,0	98	49,0
Üç saatten fazla	12	12,0	16	16,0	28	14,0
Toplam	100	100,0	100	100,0	200	100,0

Ki-kare= 0,735, p= 0,693

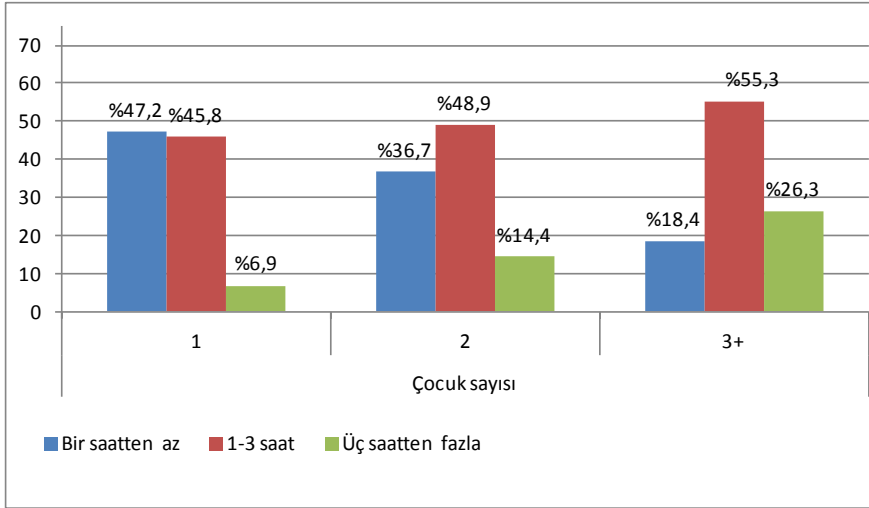
Şekil 32. “Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı (%)

Araştırmaya dahil olan ebeveynlerin cinsiyetlerine göre çocuklarının günlük kaç saatini internette geçirdiklerini ifade ettikleri Tablo XXXVII. ve Şekil 32’de sunulmuş ve istatistiksel olarak 0,05 anlam düzeyinde bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo XXXVIII. “Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı

	Çocuk sayısı							
	1		2		3+		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bir saatten az	34	47,2	33	36,7	7	18,4	74	37,0
1-3 saat	33	45,8	44	48,9	21	55,3	98	49,0
Üç saatten fazla	5	6,9	13	14,4	10	26,3	28	14,0
Toplam	72	100,0	90	100,0	38	100,0	200	100,0

Ki-kare= 12,723, p= 0,013

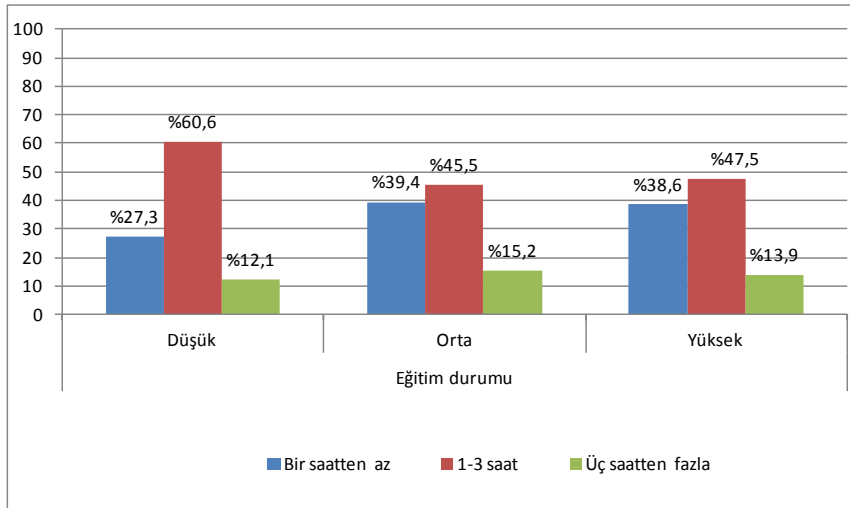
Şekil 33. “Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı (%)

Tablo XXXVIII. ve Şekil 33’den de görüleceği gibi ebeveynlerin çocuk sayısı arttıkça çocukların internette geçirdikleri süre de artmaktadır. Bu durum istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur(p<0,05).

Tablo XXXIX. “Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı

	Eğitim düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bir saatten az	9	27,3	26	39,4	39	38,6	74	37,0
1-3 saat	20	60,6	30	45,5	48	47,5	98	49,0
Üç saatten fazla	4	12,1	10	15,2	14	13,9	28	14,0
Toplam	33	100,0	66	100,0	101	100,0	200	100,0

Ki-kare= 2,286, p= 0,683

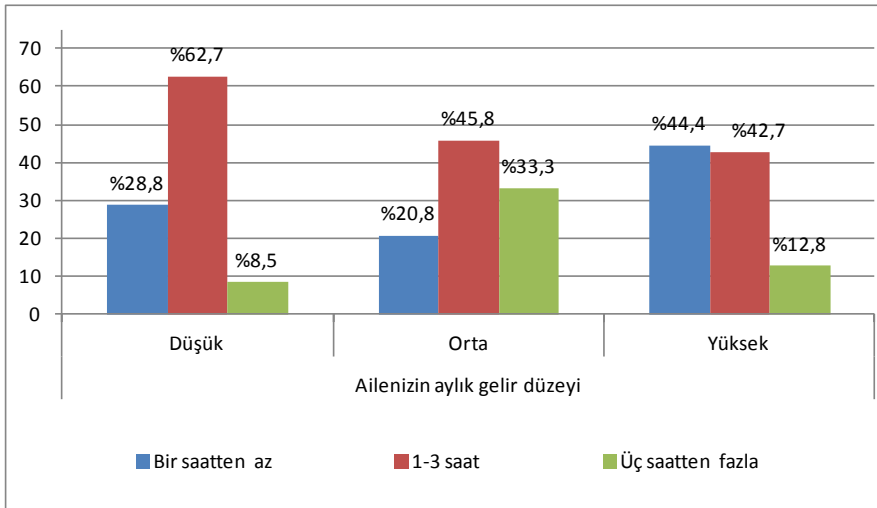
Şekil 34. “Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı (%)

Tablo XXXIX. ve Şekil 34’de görüldüğü gibi ebeveynlerin eğitim düzeylerinin çocuklarının internette geçirdikleri süre ile herhangi bir ilişkisi yoktur ($p>0,05$).

Tablo XL. “Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı

	Aylık gelir düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bir saatten az	17	28,8	5	20,8	52	44,4	74	37,0
1-3 saat	37	62,7	11	45,8	50	42,7	98	49,0
Üç saatten fazla	5	8,5	8	33,3	15	12,8	28	14,0
Toplam	59	100,0	24	100,0	117	100,0	200	100,0

Ki-kare= 15,577, p= 0,04

Şekil 35. “Çocuğunuz günlük kaç saatini internette geçiriyor?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı (%)

Tablo XL. ve Şekil 35 ebeveynlerin aylık gelir düzeylerine göre çocuklarının internette geçirdikleri sürelerin dağılımını sunmaktadır. Düşük gelir düzeyine sahip ebeveynlerin çocukları %62,7 oranında 1-3 saat internette zaman geçirirken, ikinci sırada bir saatten az zaman geçirenlerin oranı %28,8, üç saatten fazla zaman geçirenler ise %8,5’dir. Orta düzey gelire sahip ebeveynlerin çocukları %45,8 ile yine 1-3 saat internette zaman geçirirken, üç saatten fazla zaman geçirenlerin oranı ikinci sırada ve %33,3, bir saatten az zaman geçirenler

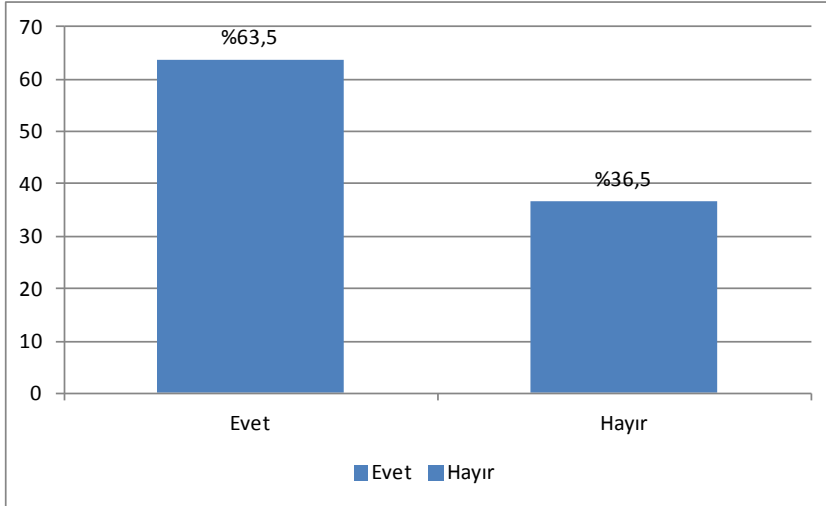
ise %20,8 oranına sahiptirler. Yüksek düzeydeki gelire sahip ebeveynlerin çocukları ilk sırada %44,4 oranında bir saatten az internette zaman geçirmektedirler. İkinci ve üçüncü sırada %42,7 ile 1-3saat, %12,8 ile üç saatten fazla zaman geçirdikleri görülmektedir. Ebeveynlerin gelir düzeylerine göre çocukların internette geçirdikleri sürelerin dağılımında ortaya çıkan bu farklılaşma istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Her gelir düzeyinde çocukların %40'dan fazlası günlerinin 1-3 saatlik bölümünü internette geçirirken, bu durum düşük gelir düzeyinde %60'ı geçmekte, gelir seviyesi yükseldikçe bu oran azalmaktadır. 1-3 saat internet kullanan düşük gelire sahip ebeveynlerin çocuklarının oranı (%62,7), yüksek gelirli aynı süre internet kullanan çocukların oranından (%42,7) istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlıdır(z test; $p<0,05$).

Orta gelir düzeyine sahip ebeveynlerin çocukları, düşük ve yüksek gelirli ebeveynlerin çocuklarına göre daha fazla oranda üç saatten fazla süre internette zaman geçirmektedirler. Bu durum istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur (z test; $p<0,05$).

Tablo XLI. Çocuğunuzun internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?

	Sayı	%
Evet	127	63,5
Hayır	73	36,5
Toplam	200	100,0

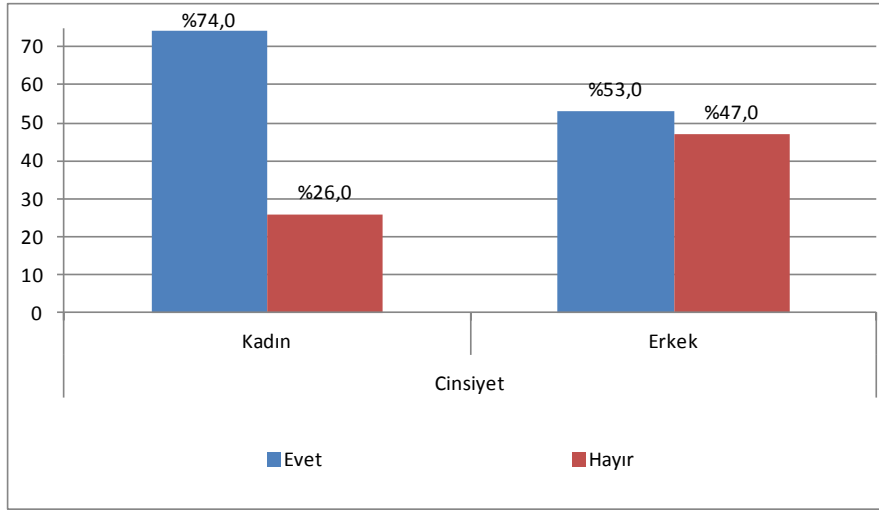
Şekil 36. Çocuğunuzun internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz? (%)

Araştırmaya katılanların %63,5'i çocuklarının internette olduğu zamanları nasıl değerlendirdiklerini ve ne yaptıklarını bildiklerini beyan etmişlerdir.

Tablo XLII. “Çocuğunuzun internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı

	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	74	74,0	53	53,0	127	63,5
Hayır	26	26,0	47	47,0	73	36,5
Toplam	100	100,0	100	100,0	200	100,0

Ki-kare= 9,514, p= 0,002

Şekil 37. “Çocuğunuzun internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı (%)

Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının internette geçirdikleri zamanı nasıl değerlendirdiklerini bilip bilmeme konusunu araştıran soruya verdikleri yanıtların ebeveynin cinsiyeti bakımından farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmış ve sonuçlar Tablo XLII. ve Şekil 37’ de verilmiştir. Bu sonuçlara göre; kadınların %74’ü bilirken, erkeklerin %53’ü bildiğini ifade etmiştir. Bu ifade farklılığı istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). Ayrıca oranların karşılaştırılması için uygulanan z testi sonucuna göre de evet diyen

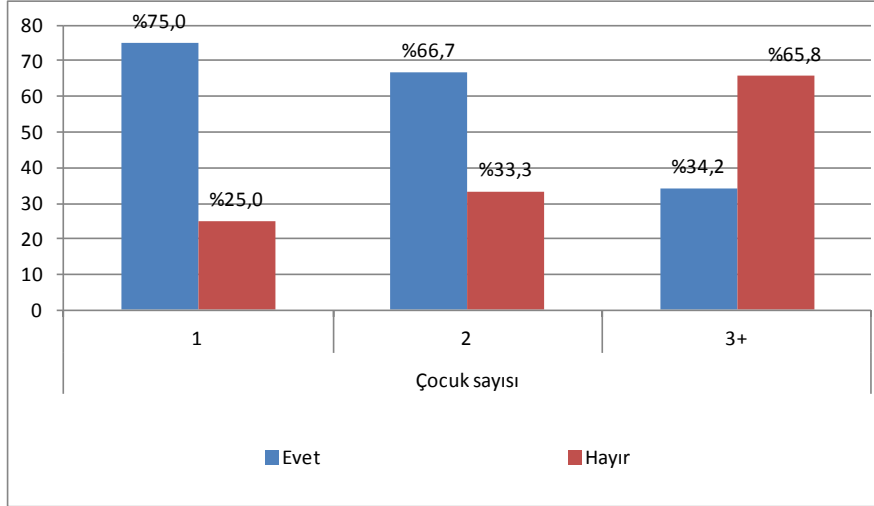
kadınların oranı erkeklerinkinden, hayır diyen erkeklerin oranı kadınlarınkinden istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur (z test; $p < 0,05$).

Kadın ebeveynler çocuklarının internette geçirdikleri süre içinde ne yaptıkları konusunda erkek ebeveynlere göre daha bilgilidirler.

Tablo XLIII. “Çocuğunuzun internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı

	Çocuk sayısı							
	1		2		3+		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	54	75,0	60	66,7	13	34,2	127	63,5
Hayır	18	25,0	30	33,3	25	65,8	73	36,5
Toplam	72	100,0	90	100,0	38	100,0	200	100,0

Ki-kare= 18,563, $p = 0,0001$

Şekil 38. “Çocuğunuzun internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı (%)

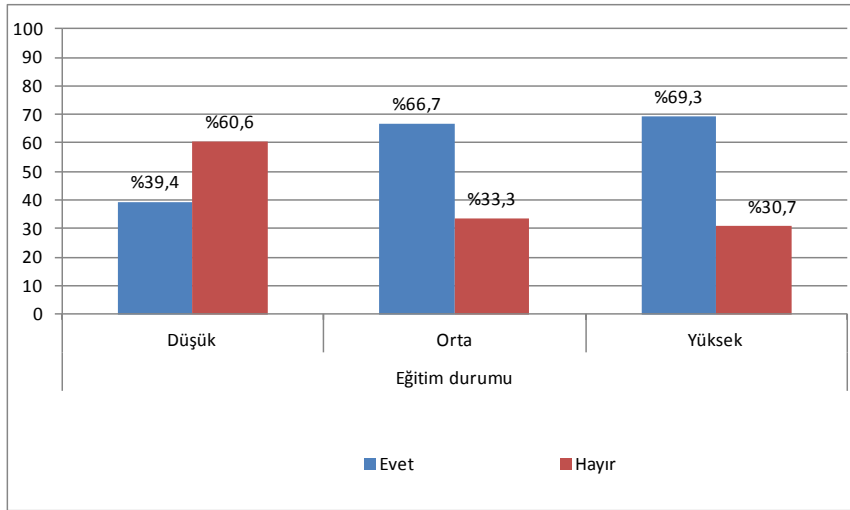
Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocukları internette iken çocuklarının ne yaptıklarını bilip bilmediklerinin sahip oldukları çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmış ve sonuçlar Tablo XLIII. ve Şekil 38’de verilmiştir. Bu sonuçlara göre; tek çocuk sahibi

olanların bilme oranı %75 iken iki çocuk sahibi olanların bilme oranı %66,7'ye gerilemiş, üç ve daha fazla çocuk sahibi olanların ise ciddi bir düşüşle %34,2'ye gerilemiştir.

Tablo XLIV. “Çocuğunuzun internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı

	Eğitim düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	13	39,4	44	66,7	70	69,3	127	63,5
Hayır	20	60,6	22	33,3	31	30,7	73	36,5
Toplam	33	100,0	66	100,0	101	100,0	200	100,0

Ki-kare= 10,029, p= 0,007

Şekil 39. “Çocuğunuzun internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı (%)

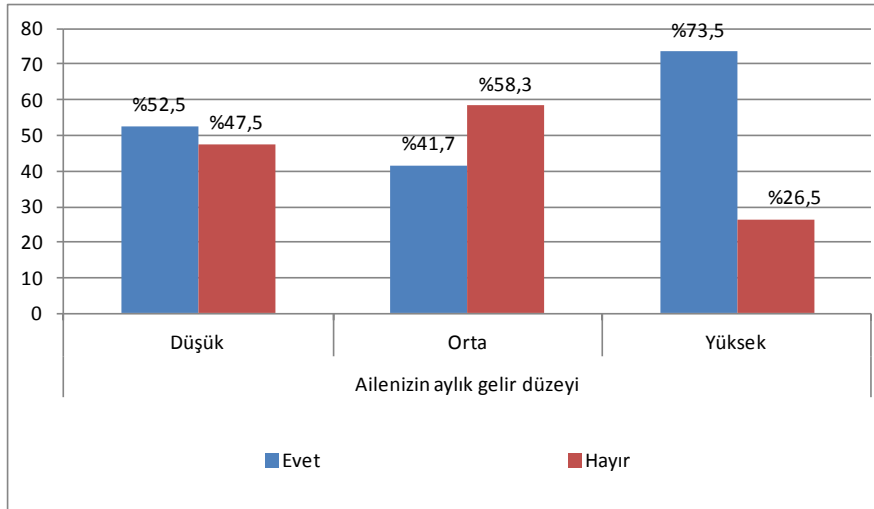
Tablo XLIV. Şekil 39’da sunulan “Çocuğunuz internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımında istatistiksel olarak 0,05 anlam düzeyinde bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Çocuklarının internette olduğu zaman içinde ne yaptığını bilenlerden orta veya yüksek eğitim seviyesinde olanların oranı düşük eğitim seviyesinde olanlardan daha yüksektir (z test; $p < 0,05$). Çocuklarının

internette olduğu zaman içinde ne yaptığını bilmeyenler incelendiğinde de düşük eğitim seviyesinde olanların oranı orta veya yüksek eğitim seviyesinde olanlardan yüksektir (z test; $p < 0,05$).

Tablo XLV. “Çocuğunuz internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı

	Aylık gelir düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	31	52,5	10	41,7	86	73,5	127	63,5
Hayır	28	47,5	14	58,3	31	26,5	73	36,5
Toplam	59	100,0	24	100,0	117	100,0	200	100,0

Ki-kare= 13,045, $p = 0,001$

Şekil 40. “Çocuğunuz internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı (%)

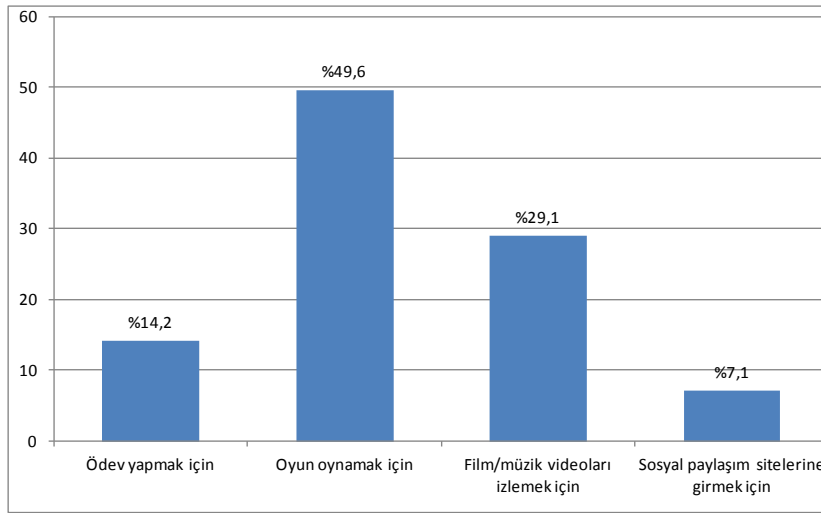
Çocukların internette oldukları süre içerisinde nelerle ilgilendiklerinin ebeveyn tarafından bilinip bilinmediği ebeveynlerin gelir düzeylerine göre istatistiksel olarak 0,05 anlam düzeyinde farklılaşmaktadır ($p < 0,05$) (Tablo XLV. Şekil 40). Düşük gelirli ebeveynlerin

“evet” diyenleri %52,5 ve orta gelirli ebeveynlerin “evet” diyenlerinin oranı %41,7 iken, yüksek gelirli ebeveynlerin “evet” diyenlerinin oranı %73,5’dir.

Sunulan tablo ve grafik incelendiğinde, yüksek gelir düzeyine sahip ebeveynler çocukları ile internet kullanımı konusunda, düşük ve orta düzeyde gelire sahip olanlardan daha dikkatlidirler. Her bir gelir düzeyinde oranlar z testi ile karşılaştırıldığında, yüksek düzey gelire sahip olanların “evet” yanıtını vermiş olanlarının oranı istatistiksel olarak 0,05 anlam düzeyinde düşük ve orta gelirli olanların “evet” diyenlerinin oranından yüksektir (z test: $p<0,05$).

Tablo XLVI. Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?

	Sayı	%
Ödev yapmak için	18	14,2
Oyun oynamak için	63	49,6
Film/müzik videoları izlemek için	37	29,1
Sosyal paylaşım sitelerine girmek için	9	7,1
Toplam	127	100,0

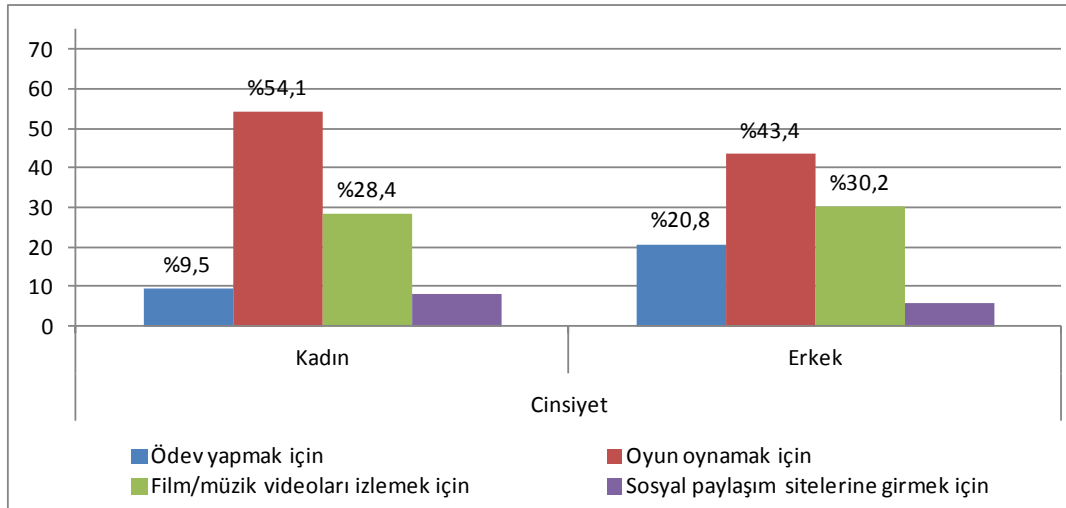
Şekil 41. Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor? (%)

Çocuklarının internette olduğu zaman diliminde onların ne yaptığını bildiklerini beyan eden ebeveynlere göre; çocuklar interneti en fazla oyun oynamak için kullanmaktadırlar (%49,6). Daha sonra sırasıyla %29,1 ile film/müzik videoları izlemek ve üçüncü sırada %14,2 ile ödev yapmak için kullanmaktadırlar. Sosyal paylaşım sitelerini kullanan çocukların oranı en düşük seviyede %7,1'dir (Tablo XLVI. Şekil 41).

Tablo XLVII. “Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı

	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ödev yapmak için	7	9,5	11	20,8	18	14,2
Oyun oynamak için	40	54,1	23	43,4	63	49,6
Film/müzik videoları izlemek için	21	28,4	16	30,2	37	29,1
Sosyal paylaşım sitelerine girmek için	6	8,1	3	5,7	9	7,1
Toplam	74	100,0	53	100,0	127	100,0

Ki-kare= 3,783, p= 0,286

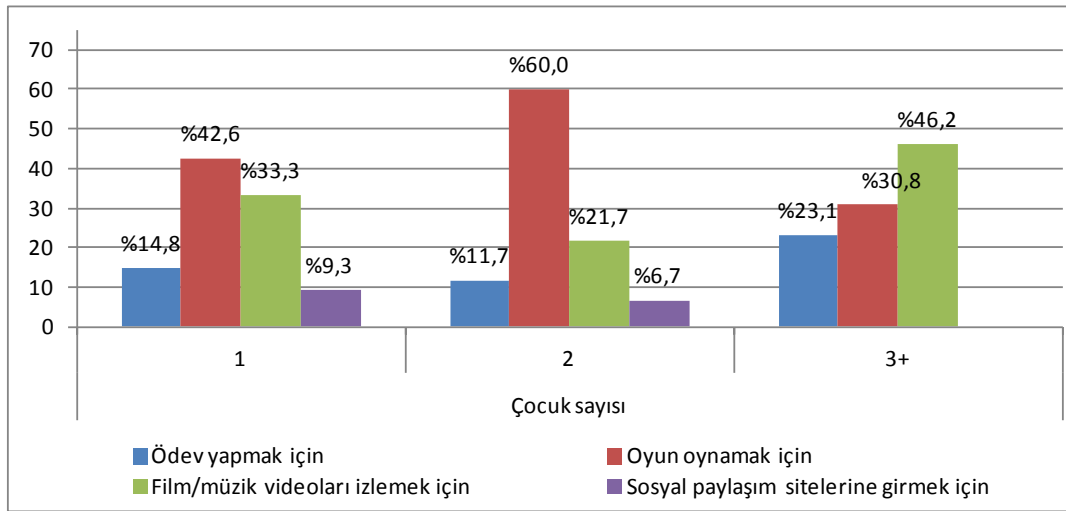
Şekil 42. “Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı

Ebeveynlerin cinsiyetine göre çocuklarının internette geçirdikleri süre içerisinde en çok ne yaptıkları konusunda genel dağılımdan farklı bir yanıt dağılımı ortaya çıkmamaktadır (Tablo XLVII. Şekil 42) ($p>0,05$).

Tablo XLVIII. “Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı

	Çocuk sayısı							
	1		2		3+		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ödev yapmak için	8	14,8	7	11,7	3	23,1	18	14,2
Oyun oynamak için	23	42,6	36	60,0	4	30,8	63	49,6
Film/müzik videoları izlemek için	18	33,3	13	21,7	6	46,2	37	29,1
Sosyal paylaşım sitelerine girmek için	5	9,3	4	6,7	0	,0	9	7,1
Toplam	54	100,0	60	100,0	13	100,0	127	100,0

Çok fazla kategoride küçük değerlerin olması nedeniyle Ki-kare testi uygulanamamıştır

Şekil 43. “Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı

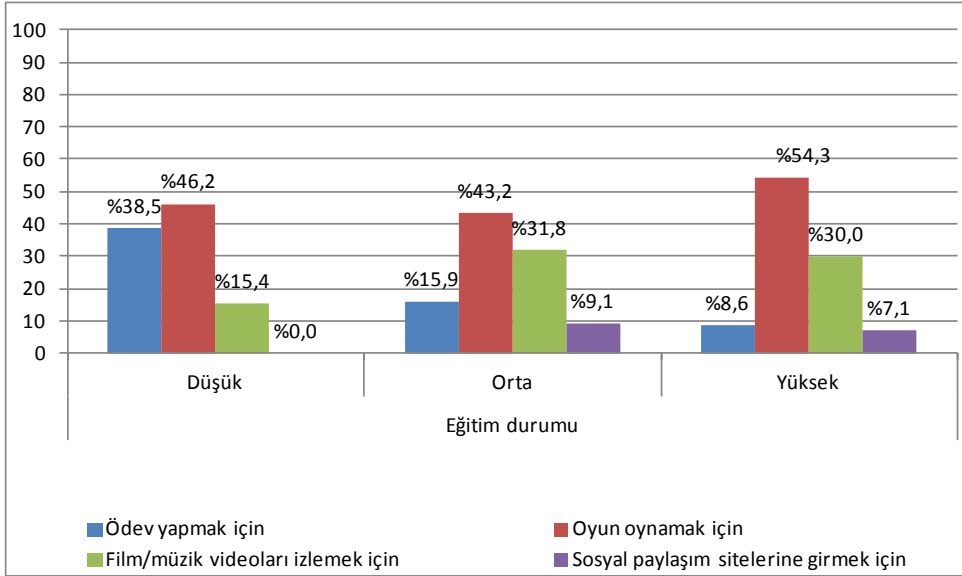
Ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısı dikkate alındığında, çocuklarının internette en fazla ne yaptıklarının incelendiği Tablo XLVIII. Şekil 43’te dağılımın gösterdiği tablonun özelliğinin yitirilmemesi için geçerli ki-kare testi yapılmasına olanak sağlamak amacıyla

herhangi bir birleştirme ya da analiz dışında bırakma işlemi yapılmamıştır. Yine de bu şekilde dağılım incelendiğinde iki çocuklu ailelerin çocukları %60 oranında internette en çok oyun oynarken, üç ve daha fazla çocuklu ailelerin çocukları internette en fazla film ve müzik videoları izlemektedirler. Ödev yapmak için interneti kullanan çocuklar en fazla üç ve daha fazla çocuklu ailelerde görülürken (%23,1), ikinci sırada tek çocuklu aileler gelmektedir (%14,8).

Tablo XLIX. “Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı

	Eğitim düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ödev yapmak için	5	38,5	7	15,9	6	8,6	18	14,2
Oyun oynamak için	6	46,2	19	43,2	38	54,3	63	49,6
Film/müzik videoları izlemek için	2	15,4	14	31,8	21	30,0	37	29,1
Sosyal paylaşım sitelerine girmek için	0	,0	4	9,1	5	7,1	9	7,1
Toplam	13	100,0	44	100,0	70	100,0	127	100,0

Çok fazla kategoride küçük değerlerin olması nedeniyle Ki-kare testi uygulanamamıştır

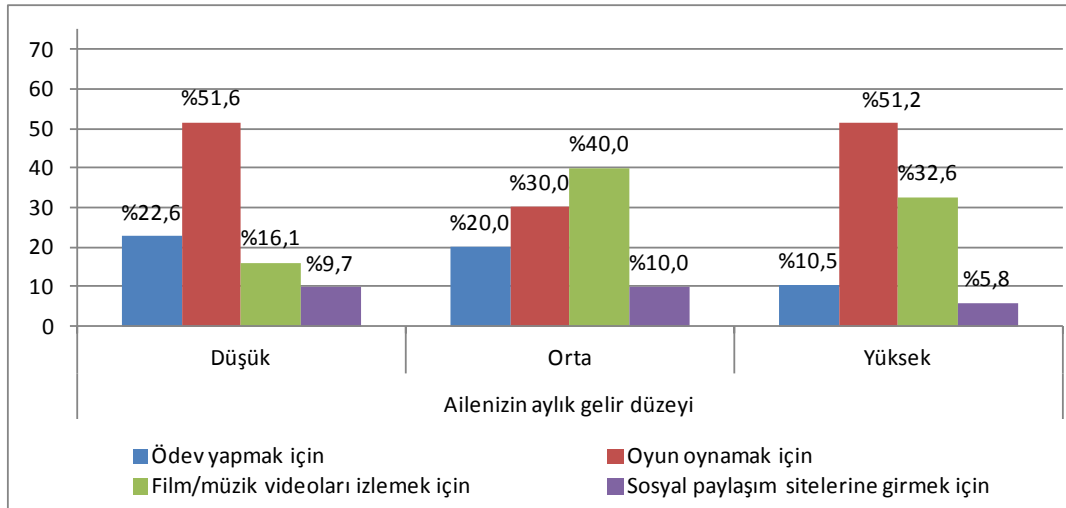
Şekil 44. “Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı (%)

Ebeveynlerin eğitim seviyesi dikkate alındığında, çocuklarının internette en fazla ne yaptıklarının incelendiği Tablo XLIX. Şekil 44'te dağılımın özelliğini yitirmemesi için geçerli ki-kare testi yapılmasına olanak sağlamak amacıyla herhangi bir birleştirme ya da analiz dışında bırakma işlemi yapılmamıştır. Ancak tablo ve grafikten de görüleceği gibi interneti ödev yapmak amacıyla kullanan çocuklar en fazla düşük eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin çocuklarıdır (%38,5) ve ebeveynlerin eğitim seviyesi yükseldikçe çocuklarının interneti ödev yapma amacıyla kullanma oranlarına düşme görülmektedir (%15,9, %8,6). Çocuklar her eğitim seviyesinde ve en fazla olarak, yaklaşık aynı oranlarda internette oyun oynamak için kullanılmaktadırlar (yüksek eğitim seviyesi:%54,3, düşük eğitim seviyesi: %46,2, orta eğitim seviyesi: %43,2). Film ve müzik videoları seyreden çocuklar en fazla oranda orta ve yüksek eğitim seviyesindeki ebeveynlerin olduğu ailelerdeki çocuklardır (%31,8, %30,0), internette film ve müzik videoları seyreden düşük eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin çocukları %15,4 oranındadır.

Tablo L. “Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı

	Aylık gelir düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ödev yapmak için	7	22,6	2	20,0	9	10,5	18	14,2
Oyun oynamak için	16	51,6	3	30,0	44	51,2	63	49,6
Film/müzik videoları izlemek için	5	16,1	4	40,0	28	32,6	37	29,1
Sosyal paylaşım sitelerine girmek için	3	9,7	1	10,0	5	5,8	9	7,1
Toplam	31	100,0	10	100,0	86	100,0	127	100,0

Çok fazla kategoride küçük değerlerin olması nedeniyle Ki-kare testi uygulanamamıştır

Şekil 45. “Çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı

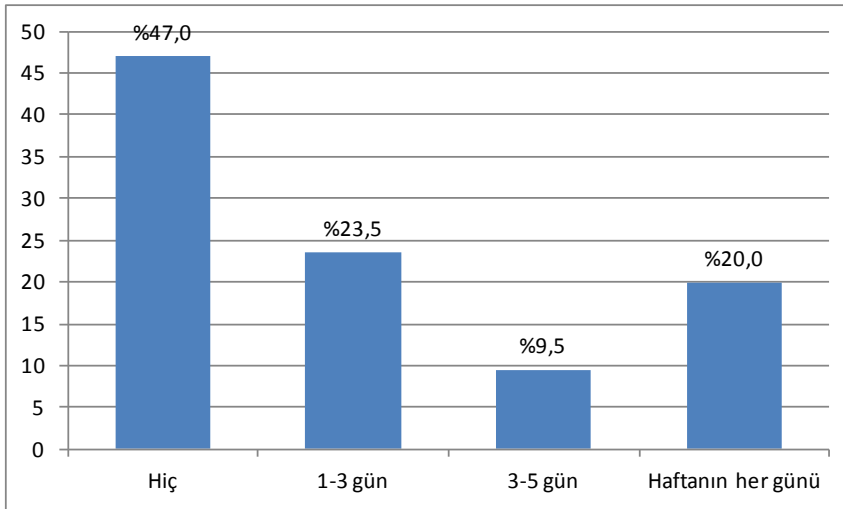
Çocukların internette en fazla ne yaptıklarının ailelerin gelir düzeyine göre incelendiği Tablo L. Şekil 45’te dağılımın gösterdiği tablonun özelliğini yitirilmemesi için geçerli ki-kare testi yapılmasına olanak sağlamak amacıyla herhangi bir birleştirme ya da analiz dışında bırakma işlemi yapılmamıştır. Tablo ve grafikten görüleceği gibi düşük ve yüksek gelir düzeyine sahip ailelerin çocukları internette en fazla oyun oynamaktadırlar (%51,6, %51,2), orta gelir

düzeyine sahip ailelerin çocuklarının internette oyun oynama oranı %30,0'dır. Film ve müzik videosu izleyen çocuklar en fazla oranda orta ve yüksek gelir düzeyine sahip ailelerin çocukları iken (%40,0, %32,6), düşük gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarının oranı %16,1'dir. Ailelerin gelir seviyesi yükseldikçe interneti ödev yapmak için kullanan çocukların oranının azaldığı görülmektedir (%22,6, %20,0, %10,5).

4.4.Gazete

Tablo LI. Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor?

	Sayı	%
Hiç	94	47,0
1-3	47	23,5
3-5	19	9,5
Haftanın her günü	40	20,0
Toplam	200	100,0

Şekil 46. Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor? (%)

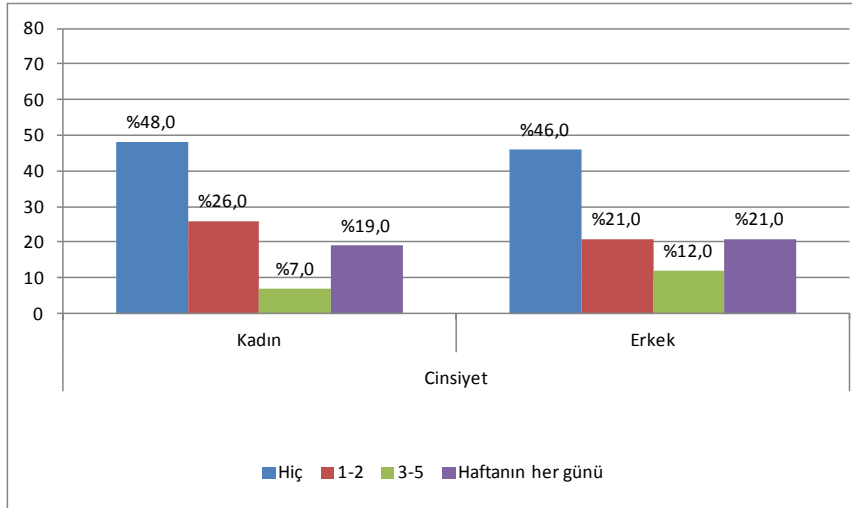
Tablo LI. Şekil 46'da ebeveynlerin %47'si evlerine günlük gazete almadıklarını ifade etmişlerdir. Haftada 1-3 gün gazete alanların oranı %23,5 iken haftanın her günü gazete alanların oranı %20'dir.

Araştırmaya dahil olan ebeveynlerin yarısından biraz fazlasının (%53) haftada en az bir gün gazete aldıkları görülmektedir.

Tablo LII. “Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor ?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı

	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç	48	48,0	46	46,0	94	47,0
1-2	26	26,0	21	21,0	47	23,5
3-5	7	7,0	12	12,0	19	9,5
Haftanın her günü	19	19,0	21	21,0	40	20,0
Toplam	100	100,0	100	100,0	200	100,0

Ki-kare= 1,990, p= 0,574

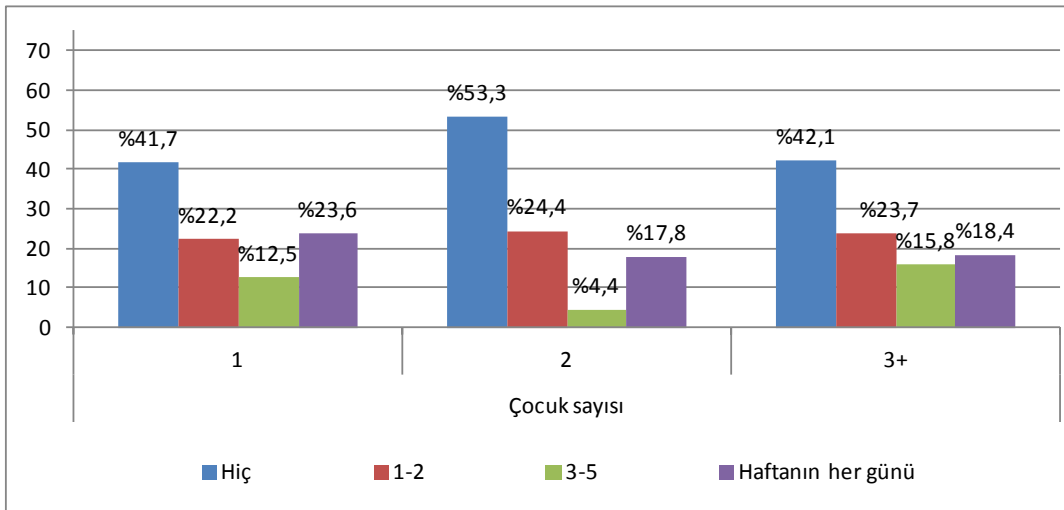
Şekil 47. “Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor ?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı (%)

Tablo LII. ve Şekil 47 incelendiğinde, bir hafta içerisinde alınan günlük gazete miktarının cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir($p>0,05$).

Tablo LIII. “Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor ?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı

	Çocuk sayısı							
	1		2		3+		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç	30	41,7	48	53,3	16	42,1	94	47,0
1-2	16	22,2	22	24,4	9	23,7	47	23,5
3-5	9	12,5	4	4,4	6	15,8	19	9,5
Haftanın her günü	17	23,6	16	17,8	7	18,4	40	20,0
Toplam	72	100,0	90	100,0	38	100,0	200	100,0

Ki-kare= 6,907, p= 0,330

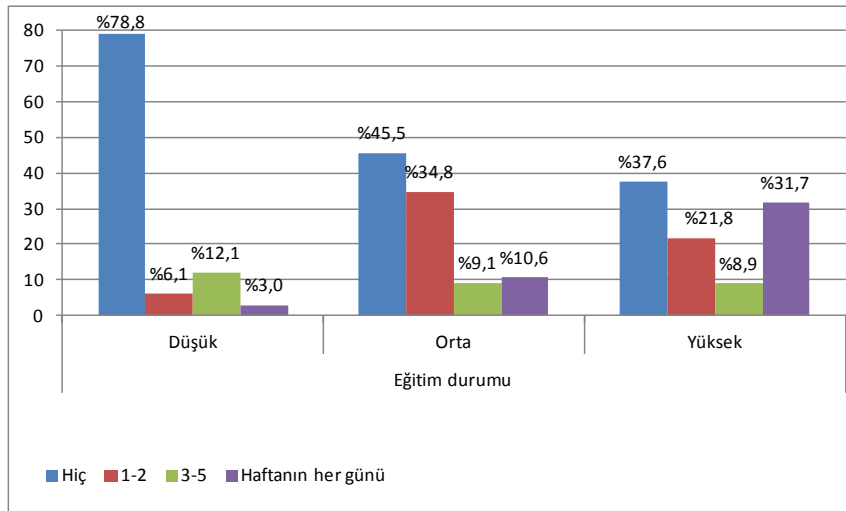
Şekil 48. “Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor ?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı (%)

Tablo LIII. ve Şekil 48’e göre haftalık gazete alma sayısı ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısına göre istatistiksel olarak 0,05 anlam düzeyinde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo LIV. “Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı

	Eğitim düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç	26	78,8	30	45,5	38	37,6	94	47,0
1-2	2	6,1	23	34,8	22	21,8	47	23,5
3-5	4	12,1	6	9,1	9	8,9	19	9,5
Haftanın her günü	1	3,0	7	10,6	32	31,7	40	20,0
Toplam	33	100,0	66	100,0	101	100,0	200	100,0

Ki-kare= 31,876, p= 0,0001

Şekil 49. “Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor ?” yanıtlarının eğitim düzeyine göre dağılımı (%)

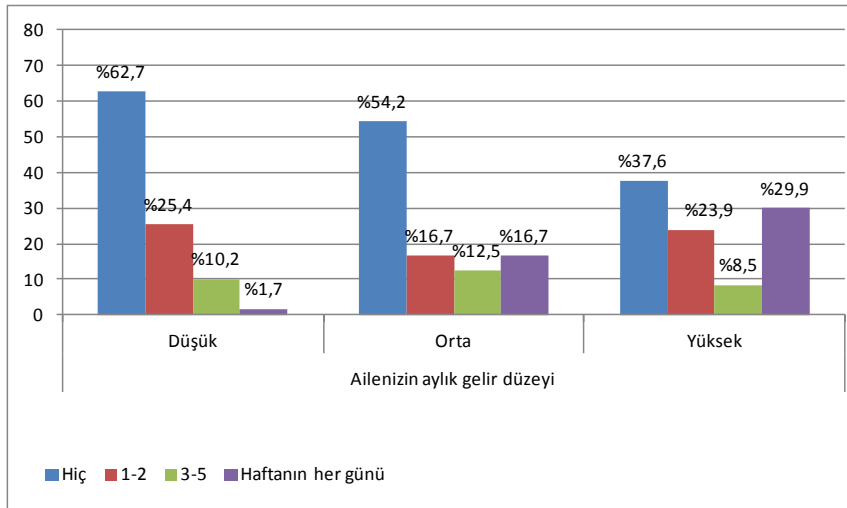
Tablo LIV. ve Şekil 49’da görüldüğü gibi, eve alınan gazete miktarı eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak 0,05 anlam düzeyinde farklılaşmaktadır ($p < 0,05$). Hiç gazete almayanlar incelendiğinde, düşük eğitim düzeyinde olanların oranı (%78,8) orta ve yüksek eğitim düzeyinde olanların oranından (%45,5, %37,6) yüksektir (z test: $p < 0,05$). Haftada 1-2 gün gazete alanlar içerisinde orta düzeyde eğitime sahip olanların oranı (%34,8) düşük düzeydekilerin oranına (%6,1) göre istatistiksel olarak anlamlı seviyede yüksektir (z test: $p < 0,05$), Haftanın her günü gazete alanlar incelendiğinde ise, yüksek eğitim düzeyine sahip

olanların oranı (%31,7) düşük ve orta eğitim düzeyinde olanların oranına (%3, %10,6) göre istatistiksel olarak anlamlı seviyede yüksektir (z test: $p < 0,05$)

Tablo LV. “Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor ?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı

	Aylık gelir düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç	37	62,7	13	54,2	44	37,6	94	47,0
1-2	15	25,4	4	16,7	28	23,9	47	23,5
3-5	6	10,2	3	12,5	10	8,5	19	9,5
Haftanın her günü	1	1,7	4	16,7	35	29,9	40	20,0
Toplam	59	100,0	24	100,0	117	100,0	200	100,0

Ki-kare= 22,272, $p = 0,001$

Şekil 50. “Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı.

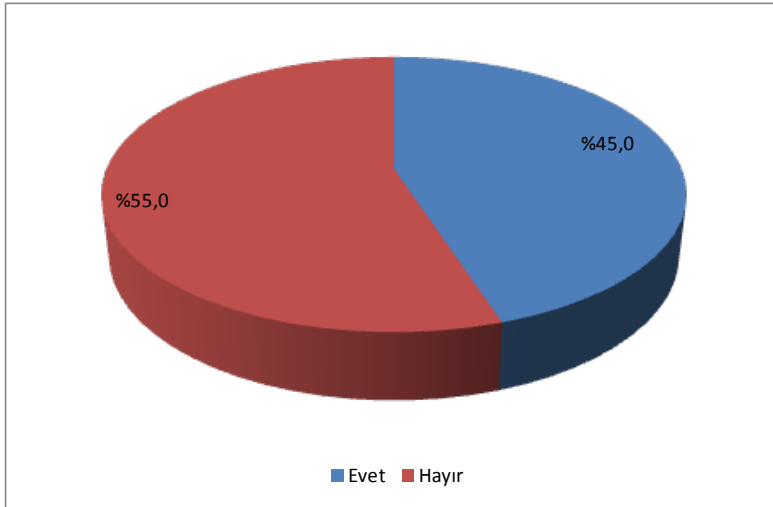
Tablo LV. ve Şekil 50 incelendiğinde, haftalık olarak alınan gazete miktarının gelir düzeyine göre istatistiksel olarak 0,05 anlam düzeyinde farklılaştığı görülmektedir ($p < 0,05$). Hiç gazete almayanlardan düşük gelir düzeyinde olanların oranı (%62,7) hiç gazete almayan yüksek gelir düzeyinde olanların oranından (%37,6), haftanın her günü gazete alanlarda ise orta ve yüksek gelir düzeyine sahip olanların oranının (%16,7, %29,9) düşük gelir düzeyinde olanların

oranından (%1,7) yüksek olduğu görülmüş ve bu durumun istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir (z test: $p < 0,05$).

4.5.Ebeveynlerin Çocukları İle Kitle İletişim Araçlarının Kullanımı Konusundaki İletişimlerine Dair Bulgular

Tablo LVI. Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?

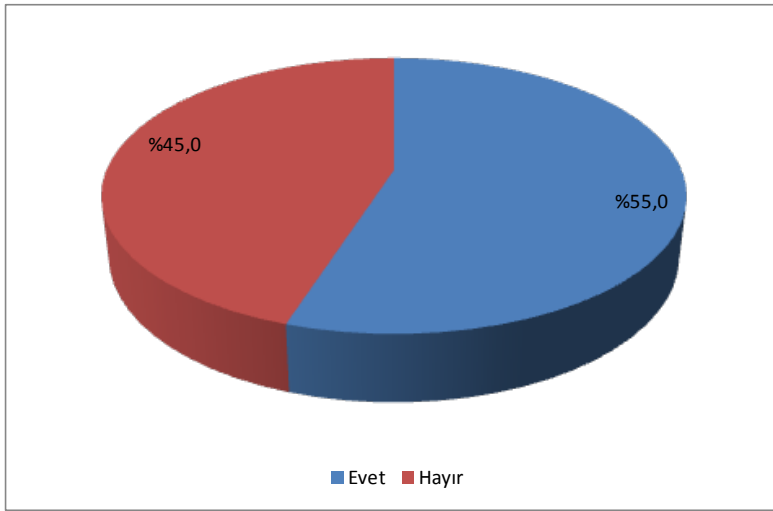
	Sayı	%
Evet	90	45,0
Hayır	110	55,0
Toplam	200	100,0

Şekil 51. Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz? (%)

Tablo LVII. Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?

	Sayı	%
Evet	110	55,0
Hayır	90	45,0
Toplam	200	100,0

Şekil 52. Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz? (%)

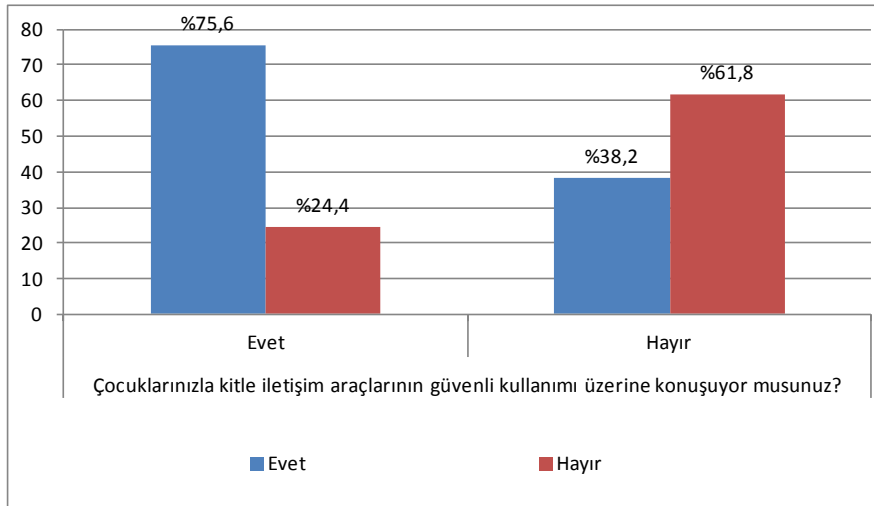
Araştırmada ebeveynlerin çocuklarıyla kitle iletişim araçları konusunda iletişim içerisinde olup olmadıkları deşifre edilmeye çalışılmış ve Tablo LVI. ve Tablo LVII. 'da sunulan dağılımlar elde edilmiştir.

Tablo ve grafiklerden de anlaşılacağı gibi araştırmaya dahil olanların %45'i çocuklarıyla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı konusunda konuşmaktadırlar. Bunun yanı sıra kitle iletişim araçlarının kullanımında sınırlama yapanların oranı %55'dir.

Tablo LVIII. “Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” yanıtlarına göre “Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?” yanıtlarının dağılımı

Sınır koyuyor musunuz	Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	68	75,6	42	38,2	110	55,0
Hayır	22	24,4	68	61,8	90	45,0
Toplam	90	100,0	110	100,0	200	100,0

Ki-kare= 27,936, p= 0,0001

Şekil 53. “Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” yanıtlarına göre “Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?” yanıtlarının dağılımı (%)

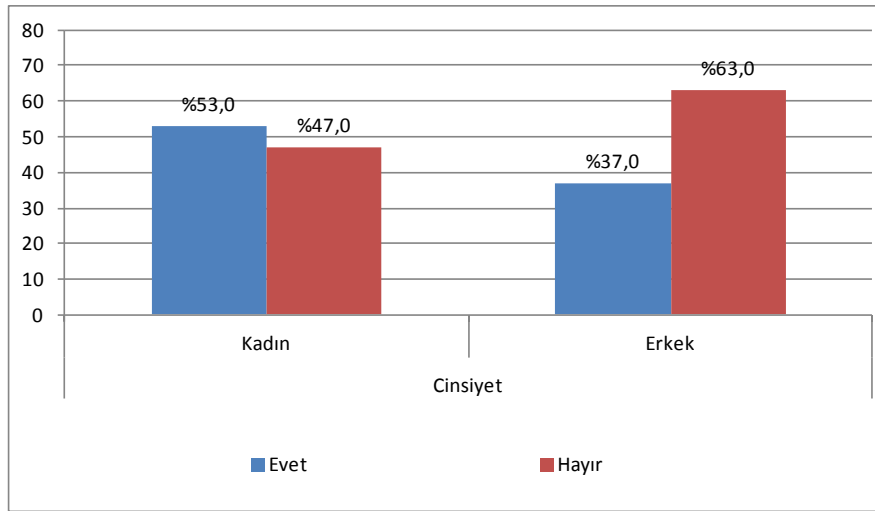
Bu şekil etiketleri nedeniyle açıklayıcı değil sınır koyanlar etiketlenmemiş

Tablo LVIII. ve Şekil 53’de çocuklarıyla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor olanlar ile çocuklarına bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyanların karşılaştırması yapılmıştır. Tablo ve grafiğe göre çocuklarıyla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşan ebeveynlerin %75,6’sı (tüm ebeveynler içinde %34) çocuklarının kitle iletişim araçları kullanımlarına sınırlama getirmektedirler.

Tablo LIX. “Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” ve “Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı

	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?						
Evet	53	53,0	37	37,0	90	45,0
Hayır	47	47,0	63	63,0	110	55,0
Toplam	100	100,0	100	100,0	200	100,0
Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?						
Evet	59	59,0	51	51,0	110	55,0
Hayır	41	41,0	49	49,0	90	45,0
Toplam	100	100,0	100	100,0	200	100,0

Ki-kare (konuşanlar)= 5,172, p= 0,023 / Ki-kare (sınır koyanlar)= 1,293, p= 0,256

Şekil 54. “Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” yanıtlarının cinsiyete göre dağılımı (%)

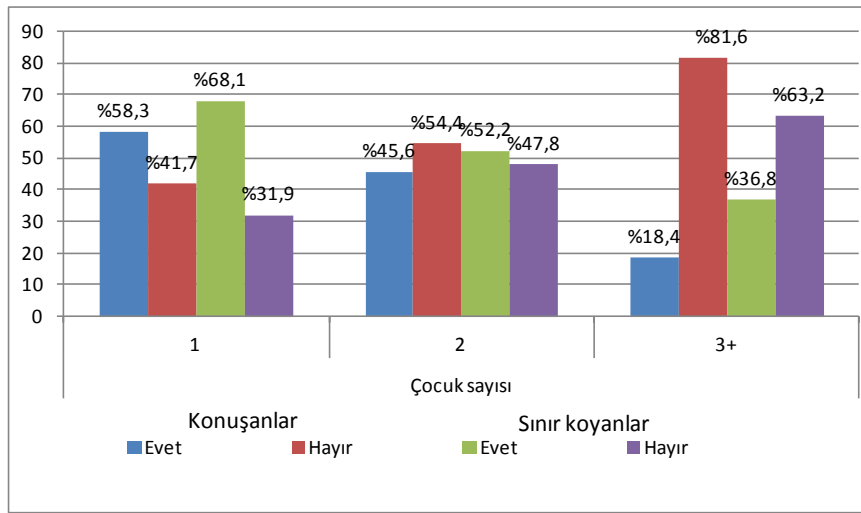
Tablo LIX. ve Şekil 54’e göre kadınların %53’ü kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı konusunda çocuklarıyla konuşurken, erkeklerin %37’si konuşmaktadır. Bu durumun istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05).

Diğer taraftan, kitle iletişim araçlarının kullanımını sınırlandırma konusunda ebeveynlerin cinsiyetleri bakımından bir farklılaşma tespit edilememiştir ($p>0,05$).

Tablo LX. “Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” ve “Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı

	Çocuk sayısı							
	1		2		3+		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?								
Evet	42	58,3	41	45,6	7	18,4	90	45,0
Hayır	30	41,7	49	54,4	31	81,6	110	55,0
Toplam	72	100,0	90	100,0	38	100,0	200	100,0
Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?								
Evet	49	68,1	47	52,2	14	36,8	110	55,0
Hayır	23	31,9	43	47,8	24	63,2	90	45,0
Toplam	72	100,0	90	100,0	38	100,0	200	100,0

Ki-kare (konuşanlar)= 16,029, $p= 0,0001$ / Ki-kare (sınır koyanlar)= 10,301, $p= 0,006$

Şekil 55. “Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” ve “Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı (%)

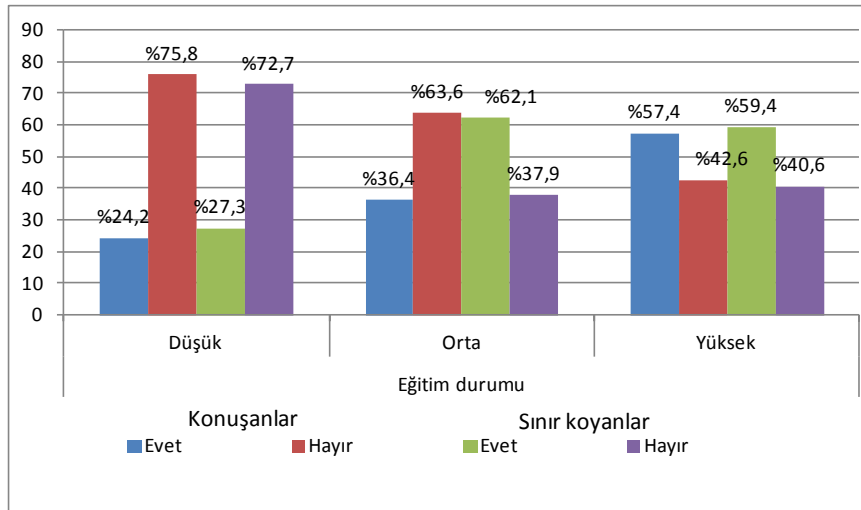
Tablo LX. Şekil 55 ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısına göre, çocuklarıyla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı hakkında konuşma ile çocuklarının bu araçları kullanımlarına sınırlama getirme durumlarının dağılımını göstermektedir.

Tabloya göre her iki durumun sorgulanmasında istatistiksel olarak 0,05 anlam düzeyinde farklılaşma olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Konuşma ve sınırlama beraber değerlendirildiğinde çocuk sayısı arttıkça güvenli kullanım konusunun konuşulması ve kullanım sınırlamasının azalmakta olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, çocuk sayısının artması durumunun çocuklarla güvenli kullanım konularının konuşulmasını azaltacak yönde daha hızlı etki ettiği tespit edilmiştir.

Tablo LXI. “Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” ve “Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?” yanıtlarının ebeveynin eğitim düzeyine göre dağılımı

	Eğitim düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?								
Evet	8	24,2	24	36,4	58	57,4	90	45,0
Hayır	25	75,8	42	63,6	43	42,6	110	55,0
Toplam	33	100,0	66	100,0	101	100,0	200	100,0
Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?								
Evet	9	27,3	41	62,1	60	59,4	110	55,0
Hayır	24	72,7	25	37,9	41	40,6	90	45,0
Toplam	33	100,0	66	100,0	101	100,0	200	100,0

Ki-kare (konuşanlar)= 14,035, p= 0,001 / Ki-kare (sınır koyanlar)= 12,395, p= 0,002

Şekil 56. “Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” yanıtlarının ebeveynin düzeyine göre dağılımı (%)

Tablo LXI. ve Şekil 56’ya göre ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarıyla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı konusunda konuşma oranları da artmaktadır. Düşük eğitim seviyesindeki ebeveynlerin %24,2’si, orta eğitim seviyesindeki ebeveynlerin %36,4’ü ve

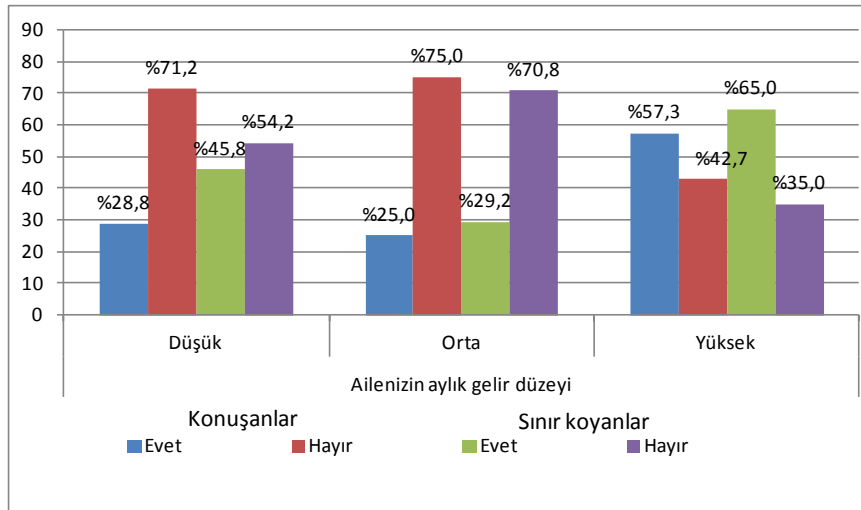
yüksek eğitim seviyesindeki ebeveynlerin %57,4'ü konuştuklarını beyan etmişlerdir. Eğitim seviyelerine göre, konuşma durumundaki farklılaşma istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Çocuklarıyla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı konusunda konuşan ve yüksek eğitim seviyesine sahip olanların oranı (%57,4) aynı kategorideki düşük (%27,3) veya orta (%36,4) düzeydeki eğitim seviyesine sahip olanların oranından yüksektir (z test: $p<0,05$).

Kullanım sınırlaması yapanlar ile yapmayanlar arasında eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak ta anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre düşük eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin (%72,7) diğerlerine göre (orta:%37,9, yüksek:%40,6) çocuklarına bu konuda daha fazla serbestlik tanıdığı görülmektedir (z test: $p<0,05$). Eğitim düzeyi orta (%62,1) ve yüksek (%59,4) olanların “kısıtlama koyuyorum” diyenlerinin oranları düşük eğitim seviyesinde olanlarıkinden (%27,3) yüksektir (z test: $p<0,05$).

Tablo LXII. “Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” ve “Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı

	Aylık gelir düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?								
Evet	17	28,8	6	25,0	67	57,3	90	45,0
Hayır	42	71,2	18	75,0	50	42,7	110	55,0
Toplam	59	100,0	24	100,0	117	100,0	200	100,0
Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?								
Evet	27	45,8	7	29,2	76	65,0	110	55,0
Hayır	32	54,2	17	70,8	41	35,0	90	45,0
Toplam	59	100,0	24	100,0	117	100,0	200	100,0

Ki-kare (konuşanlar)= 17,236, p= 0,0001 / Ki-kare (sınır koyanlar)= 13,192, p= 0,001

Şekil 57. “Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?” ve “Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı (%)

Ebeveynlerin gelir düzeylerine göre çocuklarıyla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı hakkında konuşma ve bu araçlar üzerinde kullanım sınırlaması getirme durumlarının dağılımı

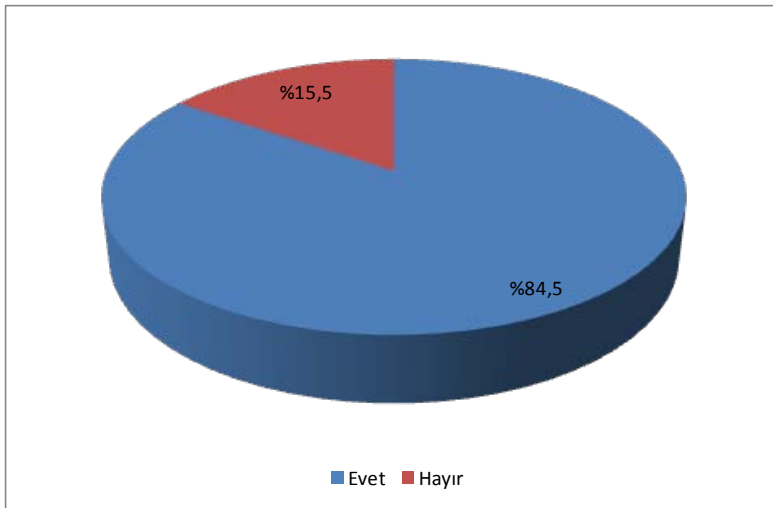
ayrı ayrı incelendiğinde her iki davranışta oluşan farklılaşmaların istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$) (Tablo LXII. Şekil 57).

Konuşma ve sınırlama beraber değerlendirildiğinde, gelir düzeyi yüksek ebeveynlerde güvenli kullanım konusunun konuşulması ve kullanım sınırlaması artmaktadır (%57,3 ve %65). Orta gelir düzeyinde çocuklarla güvenli kullanım konularının konuşulması ve kullanım sınırlaması en düşük düzeydedir (%25 ve %29,2).

4.6.Kitle İletişim Araçlarının Etkisine Yönelik Ebeveyn Görüşlerinin Dağılımları

Tablo LXIII. Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?

	Sayı	%
Evet	169	84,5
Hayır	31	15,5
Toplam	200	100,0

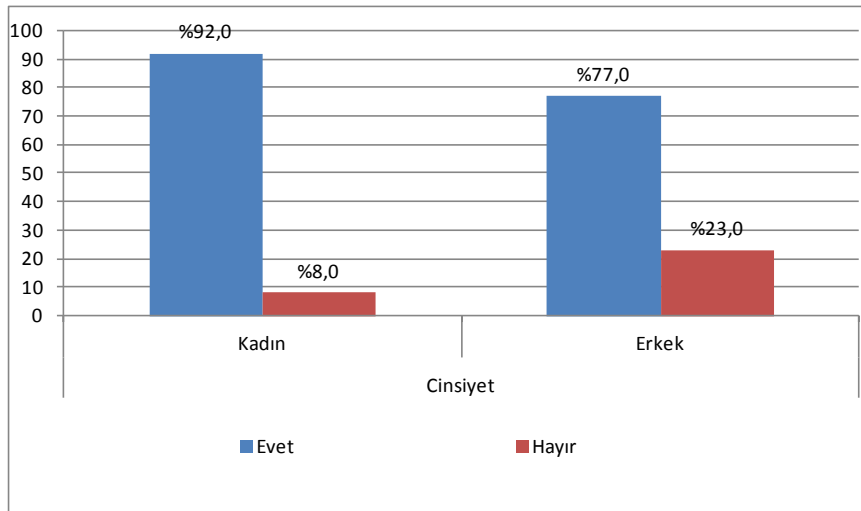
Şekil 58. Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz? (%)

Tablo LXIII. 'de görüldüğü gibi araştırmaya katılanların %84,5'i kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo LXIV. “Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” yanıtlarının ebeveynlerin cinsiyetlerine göre dağılımı

	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	92	92,0	77	77,0	169	84,5
Hayır	8	8,0	23	23,0	31	15,5
Toplam	100	100,0	100	100,0	200	100,0

Ki-kare= 8,589, p= 0,003

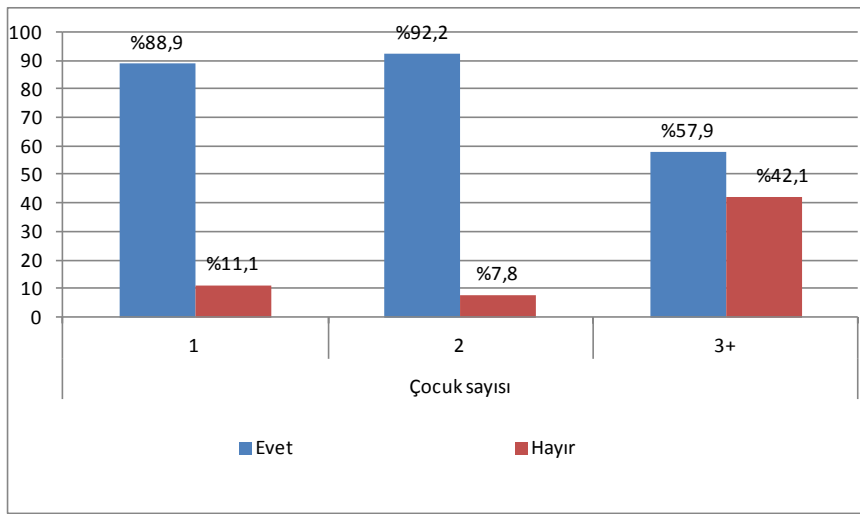
Şekil 59. “Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” yanıtlarının ebeveynlerin cinsiyetlerine göre dağılımı (%)

Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olması görüşüne kadınlar (%92) erkeklerden (%77) daha fazla katılmaktadırlar ($p < 0,05$) (Tablo LXIV. Şekil 59).

Tablo LXV. “Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı

	Çocuk sayısı							
	1		2		3+		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	64	88,9	83	92,2	22	57,9	169	84,5
Hayır	8	11,1	7	7,8	16	42,1	31	15,5
Toplam	72	100,0	90	100,0	38	100,0	200	100,0

Ki-kare= 25,693, p= 0,0001

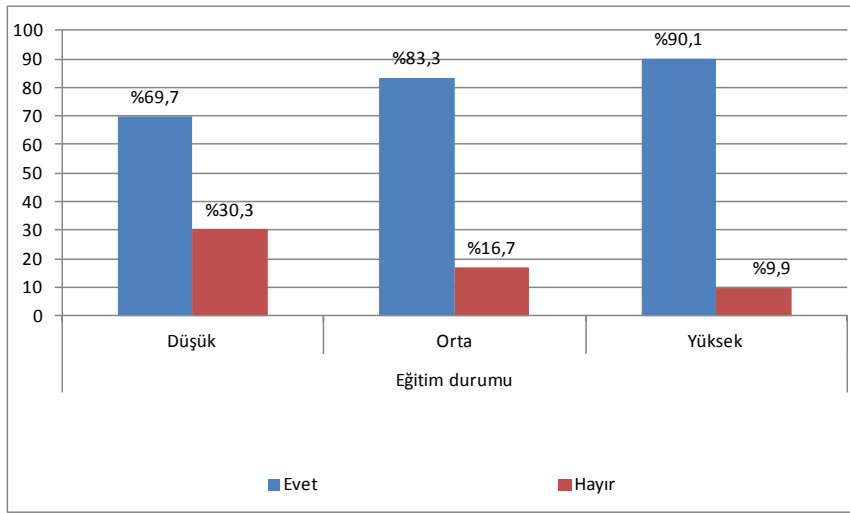
Şekil 60. “Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” yanıtlarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı (%)

Tablo LXV. ve Şekil 60’dan da anlaşılacağı gibi üç ve daha fazla çocuğu olan ebeveynler, kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğu görüşüne daha az çocuğu olan ebeveynlere oranla daha az katılmaktadırlar. En fazla katılanlar %92,2 ile iki çocuklu olan ebeveynlerdir. Bu farklılaşma istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur(p<0,05).

Tablo LXVI. “Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz? “ yanıtlarının ebeveynin eğitim düzeyine göre dağılımı

	Eğitim düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evete	23	69,7	55	83,3	91	90,1	169	84,5
Hayır	10	30,3	11	16,7	10	9,9	31	15,5
Toplam	33	100,0	66	100,0	101	100,0	200	100,0

Ki-kare= 8,007, p= 0,018

Şekil 61. “Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” yanıtlarının ebeveynin eğitim düzeyine göre dağılımı (%)

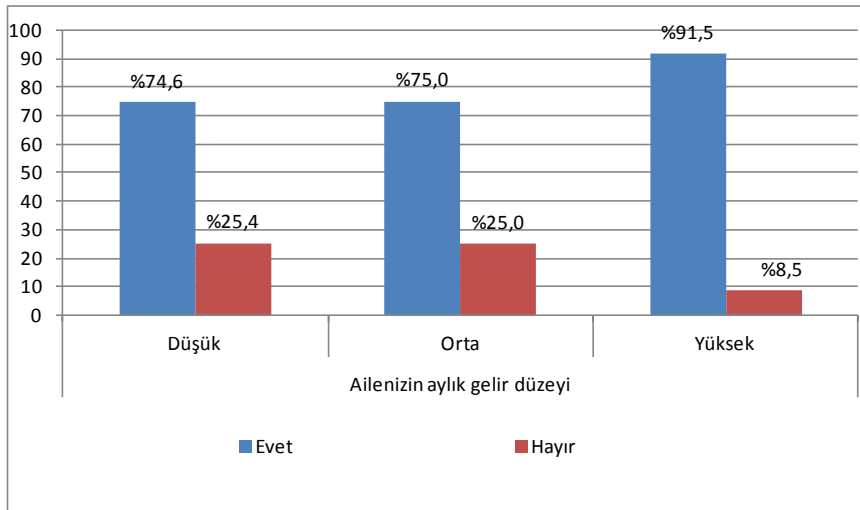
Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olması konusundaki görüş, araştırmaya katılanların eğitim düzeyine göre Tablo LXVI. Şekil 61’de incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Eğitim düzeyi arttıkça kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesi üzerinde etkisinin olduğu görüşüne katılanların oranları da artmaktadır. Yüksek

eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin oranı (%90,1) düşük eğitim seviyesine sahip olan ebeveynlerin oranından (%69,7) yüksektir (z test: $p<0,05$)

Tablo LXVII. “Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı

	Aylık gelir düzeyi							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	44	74,6	18	75,0	107	91,5	169	84,5
Hayır	15	25,4	6	25,0	10	8,5	31	15,5
Toplam	59	100,0	24	100,0	117	100,0	200	100,0

Ki-kare= 10,409, $p= 0,005$

Şekil 62. “Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” yanıtlarının aylık gelir düzeyine göre dağılımı (%)

Tablo LXVII. ve Şekil 62’de görüleceği gibi yüksek gelir düzeyine sahip ebeveynlerin “kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğu” yönündeki görüşleri düşük gelir düzeyine sahip ebeveynlere göre daha yüksektir (düşük:%74,6, orta:%75, yüksek:%91,5). Bu farklılaşmanın istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir(z test: $p<0,05$).

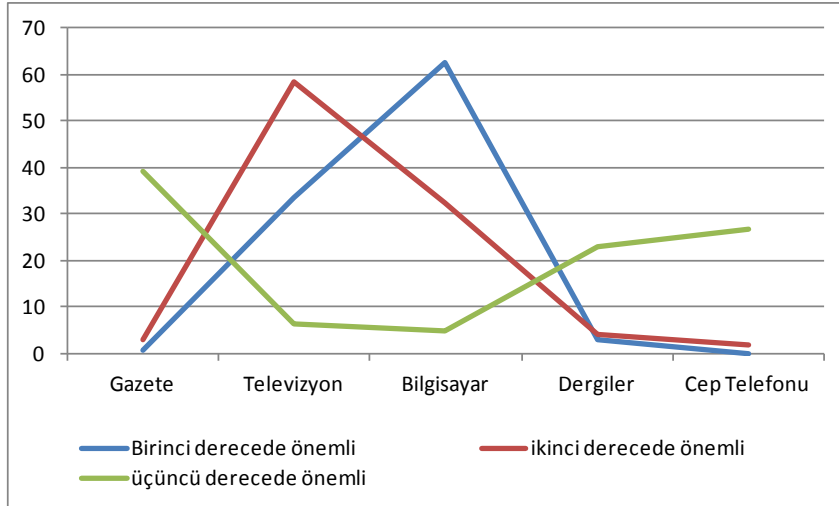
4.7.Ebeveynlere Göre Çocukların Suç Niteliğindeki Davranışlara Yönelmesinde Etkili Olduğu Düşünülen Kitle İletişim Araçlarının Değerlendirilmesi

Bu grupta ele alınan sorular kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu belirten ebeveynler (169 cevaplayıcı) tarafından yanıtlanmıştır.

Araştırmaya katılanlara anket formunda dört adet kitle iletişim aracı sunulmuş (gazete, televizyon, bilgisayar (internet) ve haftalık/aylık dergiler), ayrıca diğer seçeneği ile açık uçlu olarak listede olmayan ve kendilerince önemli buldukları kitle iletişim aracını belirtmeleri istenmiştir. Soru yanıtlanırken 1'den 3'e kadar önem derecelerini belirtmeleri de istenmiştir. Diğer seçeneğine gelen yanıtlar incelendiğinde tüm yanıtların cep telefonu olarak belirtildiği tespit edilmiştir. Cep telefonu olarak belirtilen iletişim cihazının hangi nedenle belirtildiği incelendiğinde, bunun internete bağlanma olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle analizde sunulan tablolarda cep telefonu ve internet ayrı ayrı verilmesine karşılık tek bir kitle iletişim aracı olarak cep telefonu üzerinden erişilen interneti ifade etmektedir.

Tablo LXVIII. Çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olması açısından kitle iletişim araçlarının önem deresi

	Birinci derecede önemli		İkinci derecede önemli		Üçüncü derecede önemli	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Gazete	1	,6	5	3,0	66	39,1
Televizyon	57	33,7	99	58,6	11	6,5
Bilgisayar (internet)	106	62,7	55	32,5	8	4,7
Dergiler	5	3,0	7	4,1	39	23,1
Cep Telefonu (internet)	0	,0	3	1,8	45	26,6
Toplam	169	100,0	169	100,0	169	100,0

Şekil 63. Çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olması açısından kitle iletişim araçlarının önem deresi (%)

Araştırmaya katılanların birinci derecede tehdit unsuru olarak gördükleri kitle iletişim araçları ilk sırada %62,7 ile bilgisayar aracılığı ile internete bağlanılmasıdır. İkinci sırada televizyon gelmektedir (%33,7). İkinci derecede tehdit unsuru olanlar içinde ilk sırada televizyon (%58,6), ikinci sırada bilgisayar aracılığı ile internete bağlanması (%32,5) yer almaktadır. Tehdit unsuru olarak üçüncü önem derecesine sahip olanlar içinde gazete %39,1 ile ilk sırada, cep telefonu aracılığı ile internete bağlanması %26,6 ile ikinci sırada yer almaktadır.

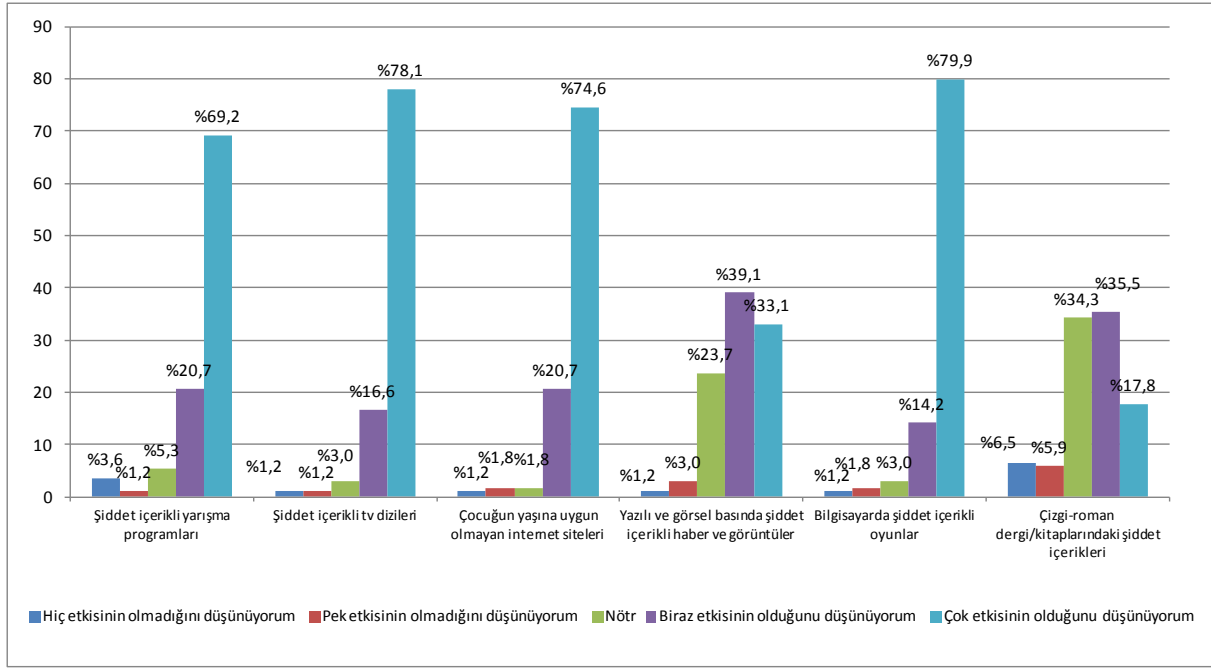
Yapılan analizlerde cinsiyet, yaş grupları, çocuk sayısı, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi ayrımlarında her bir önem derecesinde istatistiksel olarak 0,05 anlam düzeyinde genel dağılımdan farklı bir dağılım olmadığı tespit edilmiştir.

Diğer seçeneğinde cep telefonu için katılımcılar tarafından belirtilen açıklamalar içinde en fazla “kısıtlanamaz ve kontrol edilemez” olmasının kaygı verici olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan “bilgisayarın aynısı” olması ve “internete girebilmesi” de kaygı verici unsurlar olarak beyan edilmiştir.

**4.8.Kitle İletişim Araçlarının Çocukların Suç Niteliğindeki Davranışlara
Yönelmesinde Etkili Olduğunu Belirtenlerin, Kitle İletişim Aracı
İçerik Değerlendirmeleri**

Tablo LXIX. Kitle iletişim araçları içeriklerin çocuğun suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olması bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?

	Hiç etkisinin olmadığını düşünüyorum		Pek etkisinin olmadığını düşünüyorum		Nötr		Biraz etkisinin olduğunu düşünüyorum		Çok etkisinin olduğunu düşünüyorum		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Şiddet içerikli yarışma programları	6	3,6	2	1,2	9	5,3	35	20,7	117	69,2	169	100,0
Şiddet içerikli tv dizileri	2	1,2	2	1,2	5	3,0	28	16,6	132	78,1	169	100,0
Çocuğun yaşına uygun olmayan internet siteleri	2	1,2	3	1,8	3	1,8	35	20,7	126	74,6	169	100,0
Yazılı ve görsel basında şiddet içerikli haber ve görüntüler	2	1,2	5	3,0	40	23,7	66	39,1	56	33,1	169	100,0
Bilgisayarda şiddet içerikli oyunlar	2	1,2	3	1,8	5	3,0	24	14,2	135	79,9	169	100,0
Çizgi-roman dergi/kitaplarındaki şiddet içerikleri	11	6,5	10	5,9	58	34,3	60	35,5	30	17,8	169	100,0

Şekil 64. Kitle iletişim araçları içeriklerin çocuğun suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olması bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? (%)

Araştırmaya katılanlara kitle iletişim araçlarının içeriklerinde yer alan ve çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğu düşünülen ifadeler sunulmuş ve bu ifadelere katılma dereceleri değerlendirilmiştir.

Tablo LXIX. ve Şekil 64' te görüldüğü gibi “en yüksek düzeyde” etki derecesine sahip ortam olarak birinci sırada bilgisayarda çocukların erişebildiği şiddet içerikli oyunlar gelmektedir (%79,9). İkinci sırada %78,1 ile şiddet içerikli televizyon dizileri yer alırken, üçüncü sırada %69,2 ile şiddet içeren yarışma programları gelmektedir.

Ebeveynlerce “yüksek düzeyde” etkili bulunan ortam ve içerik sıralamasında birinci sırada yazılı ve görsel basındaki şiddet içerikli haber ve görüntüler (%39,1), ikinci sırada çizgi roman dergi ve kitaplardaki şiddet içerikleri (%35,5) ve üçüncü sırada çocuğun yaşına uygun olmayan içerik sunan internet siteleri ile şiddet içerikli yarışma programları (%20,7’şer) yer almaktadır.

4.9.Kitle İletişim Araçlarının İçeriklerinin Çocukların Suç Niteliğindeki Davranışlara Yönelmesinde Etkisi Yoktur Diyen Ebeveynlerin Görüşleri

Araştırmaya katılıp kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olmadığını düşünen 31 kişi mevcuttur.

Bunlardan 22 kişi “Çocukların her şeye kolay ulaşabilmesinde bir sakınca görmüyorum ve bunun tamamen faydalı olduğunu düşünüyorum” cevabını işaretlemişlerdir.

İki kişi “Çocukların zeka gelişimini tamamen olumlu yönde etkilediğini düşünüyorum” ve “Çocukların sosyal gelişimini tamamen olumlu yönde etkilediğini düşünüyorum” seçeneklerini işaret etmişlerdir. İki kişi bu soruya yanıt vermemiştir. Diğer taraftan, üç kişi “diğer” seçeneğinde uygun programların seçiminin önemli olduğunu ve bunun duygusal gelişime olumlu etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Söz konusu üç kişi her ne kadar kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olmadığını belirtmiş olsalar da böyle bir riskin oluşmaması için alınması gereken önlemlerden birisini belirtmiş olmaları nedeniyle farkındalığı olmayan ebeveynlerden ayrılmaktadırlar.

5. Tartışma ve Sonuç

Araştırmaya dahil olan 200 ebeveynin %84,5'i kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu, buna karşılık %15,5'i ise etkili olmadığını düşündüğünü beyan etmiştir. Eğitim seviyesi ve gelir düzeyi açısından ayrı ayrı bakıldığında, eğitim seviyesi ve gelir düzeyi yükseldikçe kitle iletişim araçlarının risk faktörü olduğu düşüncesinin de arttığı gözlemlenmiştir. Çalışmamızdan elde edilen veriler göstermektedir ki; ebeveynlerin eğitim seviyeleri ve gelir düzeyleri paralellik göstermektedir. Bu durum, eğitim düzeyi ve dolayısıyla gelir düzeyi yüksek ailelerin kitle iletişim araçlarının çeşitleri, içerikleri ve etkileri hususunda daha fazla bilgiye ve deneyime sahip olması, ekonomik imkânlarının daha fazla olması neticesinde fazla sayıda kitle iletişim aracına ulaşabiliyor olmalarının bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Ebeveynlerin yarısından fazlasının(%55) çocuklarıyla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşmadıkları tespit edilmiştir. Araştırmamız kapsamında 4-12 yaş grubu çocuğu olan ebeveynlerle çalışılmış olması, ancak çocuk yaşının sorulmamış olması nedeniyle konuşmadığını ifade eden ebeveynlerin % kaçının 7 yaş altı çocuğa sahip olduğu bilinmemektedir. Daha küçük yaşlardaki çocuklara güvenli internet kullanımının öğretilmesinin zor olmasına karşılık, bunun yerine filtre kullanımı gibi farklı önlemler deniyor olup olmadığı ebeveynlere sorulmamıştır. Bu nedenle ebeveynlerin tamamen bilgisiz ve ilgisiz olduğunu söylemek mümkün değildir.

Çocuklarıyla güvenli internet kullanımı üzerine konuşan ebeveynler arasında kadınların sayısının erkeklerden fazla olduğu dikkat çekmektedir. Yine dikkat çeken başka bir nokta; çocuk sayısı arttıkça güvenli kullanım konusunun konuşulmasının ve kullanımın sınırlandırılmasının azaldığıdır. Bu durumun çok çocuklu ailelerde ilginin bölünmesi ile ilgili olabileceği düşünülebilir.

Türkiye’de yapılan bir araştırmada anne babaların %70’inin çocuklarının şiddet içeren programları izlemelerini kontrol edemedikleri belirlenmiştir (Mete, 1999). Cheng ve arkadaşları tarafından 2004 yılında yapılan diğer bir araştırmada ise benzer şekilde ebeveynlerin %53’ünün şiddet içeren televizyon yayınlarını izlemeyi sınırlandırdıkları fakat buna rağmen %73’ü “ocuklarının televizyonda haftada en az 1 kez şiddet içeren görüntü seyrettiklerini düşündüklerini” belirtmişlerdir (Cheng, v.d., 2004). Türkiye’yi de içine alacak biçimde Avrupa lkelerinde internet kullanımı konusunu alışan Sonia Livingston’un yöneticiliğinde yapılan, 25 Avrupa ülkesinden 9-16 yaş arasında tesadüfi örneklem yoluyla seçilmiş 25.142 ocuk ile yapılan internet kullanımına ilişkin araştırmanın sonuçlarına göre; ebeveynlerin, çocuklarının internet kullanımına aracılık ve müdahale etme durumunun en alt düzeyde olduğu ülkelerden birisinin %73’lk oranla Türkiye olduğu grlmştir (Hasdemir, 2013). Bu bilgiler araştırma sonuçlarımızı destekler niteliktedir. Araştırmamız sonuçlarına göre de araştırmaya katılan ebeveynlerin neredeyse yarısına yakını (%45) ocuklarına kitle iletişim araçlarının kullanımı konusunda sınır koymamakta olduğu grlmştir.

Çalışmamızdan elde edilen verilere göre, araştırmaya katılan ebeveynlerin yarısından fazlası (%66) ocuklarıyla kitle iletişim araçlarının riskleri ve doğru kullanımı hakkında herhangi bir paylaşımda bulunmadıkları gibi bu araçların kullanımı ile ilgili bir sınırlamaya da gitmemektedirler. Oysaki ebeveynlerin çocuklarını bilgilendirmesi, kitle iletişim araçlarının kullanımı hususunda çocuklara rehberlik etmeleri, riskler hakkında konuşmaları ile çocukların kitle iletişim araçlarının olumsuz etkilerinden korunmaları mümkün olabilmektedir (Cheng, v.d., 2004).

Ebeveynlerin beyanları doğrultusunda en riskli kitle iletişim aracı olarak bilgisayarın işaret edilmesi son yıllardaki teknoloji gelişimine bağlı olarak bilgisayar kullanımının hızla yaygınlaşması ve televizyonda izlenebilecek içeriklere internet üzerinden de ulaşılabilir olması ile açıklanabilir. Türkiye genelinde yapılan araştırma sonuçlarına göre de 2007-2013

yılları arasında bilgisayar ve internet kullanımının artış gösterdiği tespit edilmiştir(TUİK, 2013a).

Ebeveynlerin eğitim düzeyi açısından çocukların internette geçirdikleri sürenin farklılaşmadığı gözlemlenmiş ve her iki grubun da günde 1-3 saatini internette geçirdikleri tespit edilmiştir. RTÜK tarafından 2013 yılında elde edilen verilerin araştırmamızdan elde edilen verilere yakın olduğu görülmektedir.

“Çocuğunuz internette iken ne yaptığını biliyor musunuz?” sorusuna ebeveynlerin yarısından fazlası (%63,5) “evet” yanıtını vermiştir. Çocuğu internette iken ebeveynin onun ne yaptığından haberdar olması çocuğun zararlı içeriklere maruz kalmasının önlenmesi açısından önemlidir. İnternette önemli bir yer işgal eden erotizm-pornografi siteleri, her türlü sapkınlığa, sömürü ve istismara açık, cinsel şiddet, taciz, enest ilişkiler, çocuk pornosu, teşhircilik ve sapıklık gibi birçok olumsuz unsuru sergileyebilmektedir (Tarcan, İnternet ve Toplum, 2005, s. 43). Bazen sadece oyun oynamak veya ödev yapmak gibi basit eylemlerde bile çocuklar beklenilmeyen ve istenilmeyen tehditlerle, tehlikelerle ve durumlarla karşı karşıya kalabilirler. Pornografik öge, düşmanlık, öfke ve şiddet ihtiva eden yasadışı içerik internet üzerinden maruz kalınan (Canbek & Sağıroğlu , 2007, s. 35) unsurlardan birkaç tanesidir. Özellikle oyun sitelerinde reklam linkleri üzerinden çocuklar ciddi bir tehlike ile ve karşı karşıya kalmaktadırlar. Oyun oynamak için internete giren çocuk bir anda yaşına uygun olmayan görüntülerle yüz yüze gelebilmektedir. Çocuklardaki merak dürtüsünü bir kazanç kapısı olarak istismar eden birçok internet içerik sağlayıcısı olduğu düşünüldüğünde, kontrolsüz olarak internette vakit geçiren çocuğun ciddi bir tehlike ile karşı karşıya kaldığı söylenebilir. İnternet üzerinden erişilen oyunlar ve videoların da pek masum olduğu söylenemez. Oyunlardaki ve videolardaki şiddet içeriklerini görmemek mümkün değildir. Bütün bunlar bir araya geldiğinde dikkatli olunmasını gerektiren bir tablo ortaya çıkmaktadır.

Çocuğunun internette geçirdiği sürede ne yaptığından haberdar olduğunu belirten ebeveynlerin verdikleri cevaplara bakıldığında sırasıyla ‘oyun oynamak için’(%49,6), “film/müzik videoları izlemek için”(%29,1), “ödev yapmak için”(%14,2) ve “sosyal paylaşım sitelerine görmek için”(%7,1) seçeneklerini belirttikleri görülmektedir. 2013 yılı TUIK verilerine göre 6-15 yaş grubundaki çocuklar interneti en çok %84,8 oranı ile ödev veya öğrenme amacıyla kullanırken, bunu %79,5 ile oyun oynama, %56,7 ile bilgi arama, %53,5 ile sosyal medya ağlarına katılma takip etmektedir(TUIK, 2013b). Araştırma sonuçlarımızdan elde edilen veriler söz konusu araştırmadan elde edilen verilerle kıyaslandığında ve araştırmamızın 4-12 yaş grubundaki çocukları kapsadığı göz önünde bulundurulduğunda, sosyal medya kullanım oranının düşük yaş gruplarında daha az seviyede olduğu açıkça görülmektedir. Ebeveynlerin bilgisayar üzerinden oynanan şiddet içerikli oyunların çok riskli olduğunu düşünmelerine karşılık, çocukları internette iken ne yaptığı sorulduğunda ilk iki sırada “oyun oynuyor” ve “video izliyor” cevabını belirtmiş olmaları da düşündürücüdür.

Çocukların günlük televizyon izleme süreleri onların ciddi oranda televizyon izleyicisi olduklarını ve günün boşa kalan (okul, ödev, yemek, uyku vb. dışında kalan) zamanlarının önemli oranındaki bölümünü televizyon karşısında kontrolsüz olarak geçirdiklerini göstermektedir. Oysaki yapılan araştırmalar çocukların haftada en fazla ortalama 10 saate kadar televizyon karşısında vakit geçirmesinin uygun olduğunu ortaya koymuştur (Williams, v.d, 1982).

Çocukların televizyonda izledikleri program türlerinin ebeveynlerden pek farklı olmadığı açıkça görülmektedir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından 2013 yılında tamamlanan araştırmaya göre çocuklar sırasıyla çizgi film, dizi ve yarışma programlarını izlemeyi tercih ettiklerini beyan etmişlerdir. Ülkemizde televizyon kullanımı konusunda en güvenilir araştırma kaynağı olan RTÜK’ün yapmış olduğu bu araştırmanın sonuçları araştırma sonuçlarımızla benzerlik göstermektedir. Her iki çalışmada da çocuklar ilk üç sırada çizgi

film, diziler ve yarışma programlarını tercih etmektedirler. Televizyonlarda yayınlanan şiddet içeriklerinin azımsanamayacak oranlarda olduğu (Ayrancı, v.d.,2004) dikkate alındığında ve çocukların model alma yoluyla, gözlemleyerek öğrendikleri düşünüldüğünde, söz konusu şiddet içeriklerinden etkilenme oranlarının da düşük olmayacağını söylemek mümkündür. Dizilerdeki gün yüzüne çıkmış şiddet görüntülerinin yanı sıra, çok masum görünen çizgi filmlerin içeriklerine bakıldığında da şiddet öğeleri sıklıkla görülmektedir (Doğan, v.d., 2004). Türkiye’de, televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyini araştıran bir araştırmada beş özel televizyon kanalında, hafta içi 16.00-21.30 ve hafta sonu 09.00-21.30 saatleri arasında yayınlanan 80 film, toplam 5 bin 600 saniye izlenerek analiz edilmiş ve bu filmlerdeki şiddet oranının yüzde 33.1 olduğu, toplam sürenin yüzde 13.8’ini fiziksel şiddetin (vurma, yaralama, öldürme), yüzde 10.9’unu sözel şiddetin, yüzde 8.4’ünü ise psikolojik şiddetin oluşturduğu belirlenmiştir (Ayrancı, v.d., 2004). Buradan yola çıkarak, çocukların gün içerisinde televizyon karşısında vakit geçirdikleri zaman diliminde çok sayıda şiddet öğesine kontrolsüz bir şekilde maruz kaldıklarını söylemek mümkündür.

Yarışma programlarındaki rekabet ortamı, şiddet içerikli söylemler ve görüntülerin de çocukları olumsuz etkileyebileceği aşıkardır. Günümüzde yayınlanmakta olan yarışma programlarının içeriklerine bakıldığında, programlardaki psikolojik şiddet zaman zaman yerini fiziksel şiddete de bırakmaktadır. İlköğretim öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, çocukların ilk sırada tercih ettiği yarışma programının “Survivor” isimli program olduğu tespit edilmiştir (Kaya & Tuna , 2008). Söz konusu yarışma programındaki şiddet öğelerinin yoğunluğunun dikkat çekici olmasına karşılık, bu program evdeki ortak zaman dilimlerinde, “genel izleyici kitlesi” saatlerinde çocuklar ve ebeveynlerin birlikte izlediği bir programdır.

Ebeveynlerin çocuklarıyla beraber televizyon karşısında geçirdikleri sürede ne izlediklerine bakıldığında, sırasıyla dizi-film, yarışma programları, haber programları izledikleri, çizgi film

ve çocuk programlarının en az tercih edilen programlar arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu da çocukların çizgi film ve çocuk programlarını ebeveynleriyle televizyon karşısında olmadıkları süreçte izlediklerini göstermektedir. Diğer taraftan bakılacak olursa; çocukların haber programlarını ebeveynleri izlediği için izlemek zorunda kaldıkları düşünülebilir. Fakat çocukların gündeminde de yine ilk sırada dizi-filmler bulunmaktadır. Araştırma kapsamında ebeveyn ve çocukların televizyon izleme alışkanlıkları ile ilgili yapılan tespitler sonucunda ebeveynlerin ve çocukların benzer tutumlar sergiledikleri tespit edilmiştir. Günümüzde yayınlanmakta olan dizi/filmlerin büyük oranda şiddet öğeleri barındırdıkları gerçeği göz önünde bulundurulduğunda çocukların bu içeriklere ebeveynler tarafından da maruz bırakıldıkları ya da ebeveynlerin çocukların bu içeriklere maruz kalmaları hususunda herhangi bir önlem almadıkları görülmektedir. Aynı durum yarışma programları için de geçerlidir. Haber programlarına bakıldığında, neredeyse tüm haber programlarının şiddeti açıkça sergilediği, hatta kimi zaman şiddetin tekniği ile ilgili bilgiler verdiği görülmektedir. Yapılan araştırmalar da bu görüşü destekler niteliktedir. Türkiye’de en çok izlenen 2 büyük televizyon kanalının haber programlarının analiz edilmesi sonucu elde edilen verilere göre, toplam ana haber süresi içerisinde şiddet içerikli haberlere ayrılan sürenin oldukça fazla olduğu dikkat çekmiştir. Bu türden haberlerin toplam içindeki payının yüzde 20 civarında olduğu tespit edilmiştir. Şiddet adedi de oldukça fazladır(Özer, 2005, s. 15). Ebeveynlerin bu programların çok riskli olduğunu düşünmelerine karşılık, ortak zaman dilimlerinde bu programları çocuklarıyla birlikte izliyor olmaları düşündürücüdür. Buradan yola çıkarak; çocukların yetişkinlere yönelik programların da önemli ölçüde izleyicileri durumunda oldukları sonucuna varılabilir. Bunda büyük ölçüde ebeveynlerin payı bulunmakla birlikte, televizyon içerikleri hususunda çocuklarına yönelik önlem almadıkları da görülmektedir. Çocukla birlikte, çocuğun yaşına uygun olmayan içerikler izleyerek onlara örnek oldukları da söylenebilir.

Araştırma sonuçlarından elde edilen verilere göre, cep telefonu(internet erişimli) ebeveynler tarafından riskli görünen bir diğer faktör olarak karşımıza çıkmaktadır fakat henüz ciddi bir risk faktörü olarak görülmemektedir. Akıllı telefonların hayatımıza girmesiyle birlikte cep telefonu kullanımının 18 yaş altı bireyler arasında da hızla yaygınlaştığı görülmektedir. Akıllı telefonların yaşamımıza hızlı bir şekilde girmesine bağlı olarak, bilgisayar ve televizyon üzerinden erişimi olan hemen her türlü içeriğe cep telefonları üzerinden de hızlı erişilebilir olmuştur. Bu durum ebeveynlerin de beyan ettiği gibi internet kullanımının kontrol edilebilir olmasını zorlaştırmaktadır. Araştırmamızda cep telefonunun(internet erişimli) ebeveynler tarafından henüz ciddi bir risk faktörü olarak değerlendirilmemesinin nedeni araştırmaya dahil olan ebeveynlerin çocuklarının henüz cep telefonu kullanacak yaşta olmamaları olabilir.

Araştırmaya katılanlara kitle iletişim araçlarının içeriğinde yer alan ve çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğu savunulan ifadeler sunulmuş ve bu ifadelere katılma dereceleri değerlendirilmiştir. Verilen cevaplara diğer bütün sorulardan bağımsız olarak bakıldığında ebeveynlerin kitle iletişim araçlarının risk durumları hususunda farkındalıklarının yüksek olduğu bir tablo görülmektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara bakıldığında; ebeveynlerin bilgi ve davranışlarını ölçmeye yönelik sorularda kadınların erkeklerden daha bilinçli olduğu, eğitim ve gelir düzeyi yükseldikçe bilinç düzeyinin de arttığı, sahip olunan çocuk sayısı arttıkça bilinç düzeyinin düştüğü görülmektedir. Fakat araştırmanın ikinci kısmı olan, içerik sorularının bulunduğu bölüm, çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde kitle iletişim araçlarındaki şiddet içeriklerinin etkili olduğunu düşünen ebeveynler tarafından cevaplandırıldığından cinsiyet, çocuk sayısı, eğitim ve gelir düzeyi açısından bakıldığında genel dağılımdan farklı bir dağılım ortaya çıkmamaktadır. Araştırma sonuçlarından elde edilen sonuçlar araştırmanın hipotezlerinin kısmen desteklendiğini göstermektedir.

Araştırmanın tamamına tüm bu değişkenlerden bağımsız olarak bakıldığında, kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğu konusunda ebeveynlerin bilgilerinin olduğunu fakat bu bilgileri içselleştirmemiş olduklarını söylemek mümkündür.

Araştırmaya dahil olan ebeveynlerin sahip oldukları çocukların yaşlarının alınmamış olması, ebeveynlerin meslek bilgilerinin alınmamış olması ve ebeveynlere çocuklarıyla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşma dışında herhangi bir önlem alıp almadıklarının sorulmamış olması araştırmanın sınırlılıklarındandır.

Kitle iletişim araçları ve suç ilişkisi üzerine ebeveyn bilgi düzeyi ve davranışları ile ilgili veri sunması bakımından bu araştırmanın gelecekte yapılacak olan çalışmalara katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

6. Araştırmanın Bulgularından Elde Edilen Sonuçlar

Kadınlar erkeklerden daha fazla oranda üç saatten fazla televizyon başında bulunmaktadırlar

1-3 saat televizyon izleme hanede bulunan çocuk sayılarına göre tüm kategorilerde en yüksek orana sahip olmasına rağmen istatistiksel olarak 0,05 anlam düzeyinde bir farklılık olduğu tespit edilememiştir.

Eğitim seviyesi düştükçe televizyon izleme süresi artmaktadır,

Kadınlar erkeklere göre biraz daha fazla çocukları ile televizyon başındadırlar. Ancak bu farklılaşma istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır.

Hanedeki çocuk sayısı arttıkça beraber televizyon başında geçirilen sürelerde az da olsa bir artış gözlenmektedir. Ancak bu farklılaşma istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır.

Araştırmaya katılanların eğitim düzeylerine göre, evdeki çocuklarla beraber televizyon izleme sürelerinde dikkate değer farklılaşma olmaktadır. Bu farklılaşma eğitim düzeyi yüksek olanlarda beraber televizyon izleme oranının azalması yönündedir.

Gelir düzeyi yükseldikçe ebeveynlerin çocuklarla beraber televizyon izleme süresi azalmaktadır.

Ebeveynler ile çocukların televizyon izleme alışkanlıkları beraber incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak 0,05 anlam düzeyinde birbirlerinden farklı olmadığı görülmektedir. Bir saat ve daha fazla televizyon karşısında vakit geçiren ebeveynlerin televizyon karşısındaki çocuklarının 1 saatten az zaman geçirme olasılıklarının hızlı bir şekilde azalmakta. Aynı şekilde bir saatten az televizyon karşısında olan ebeveynlerin çocuklarının televizyon karşısında geçirdikleri zaman düşük bir olasılıkla da olsa üç saatten fazla olmaktadır.

Ebeveynlerin televizyon izleme süresinin uzunluğu ile çocukları ile beraber televizyon izleme süreleri birbirleri ile ilişkilidir ve biri artarken diğeri de artmaktadır.

Üç saatten fazla çocuklarıyla beraber televizyon izleyenler bu süre içinde en fazla çocuk programları izlediklerini beyan etmişlerdir. Diğer taraftan bir saatten kısa beraber televizyon izleyenlerin %29,3 ile en fazla haber programlarını, 1-3 saat beraber televizyon izleyenlerin %54,3 ile en fazla dizi ve film izledikleri görülmektedir.

Kadın ebeveynler çocukları ile beraber dizi/film ve çizgi film/çocuk programlarını erkek ebeveynlere göre daha fazla izlemektedirler. Erkek ebeveynler ise çocuklarıyla beraber daha çok haber programlarını izlemektedirler.

Düşük eğitim seviyesine sahip ebeveynler, orta ve yüksek eğitim seviyesine sahip olanlara göre çocuklarıyla beraber daha yüksek oranda dizi ve film izlemektedirler.

Düşük ve orta gelir düzeyine sahip ailelerde ebeveynlerin çocuklarla beraber televizyon karşısında geçirilen zaman diliminde dizi ve film izleme oranları yüksek gelir düzeyindeki ailelere oranla daha yüksektir. Diğer taraftan, çocuklarıyla beraber televizyon karşısında oldukları zaman diliminde yüksek gelir düzeyine sahip ailelerdeki ebeveynler düşük gelir düzeyine sahip olanlardan daha yüksek oranda çizgi film ve çocuk programları izlemektedirler.

Çocukların televizyonda izlemeyi tercih ettikleri program türleri ebeveynin eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Haber, spor ve belgesel programları kategorilerinin birleşimi incelendiğinde, yüksek eğitim seviyesindeki ebeveynlerin çocukları orta eğitim seviyesindekilere oranla daha fazla bu programları izlemektedirler. Düşük ve orta seviye eğitime sahip ebeveynlerin çocukları (%63,6, %47,0) yüksek eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin çocuklarına göre (%21,8) daha fazla oranda dizi/film izlerken, yarışma programlarını orta (%31,8) ve yüksek (%30,7) seviyede eğitime sahip olanların çocukları

düşük seviyede eğitime sahip olanların çocuklarına göre (%9,1) daha fazla oranda izlemektedirler .

Çocukların izledikleri televizyon programlarının türleri ebeveynin gelir düzeyine göre farklılaşmaktadır. Düşük ve orta gelir düzeyine sahip ailelerin çocukları, yüksek gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarına göre daha fazla oranda dizi ve film izlemekteyken, çizgi film ve çocuk programları izleyen çocukların oranı gelir düzeyi yüksek olan ailelerde düşük gelir düzeyine sahip olanlara göre daha yüksektir.

Ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısına göre, çocuklarının televizyonda izledikleri programların çeşitliliği konusunda genel dağılımdan farklı bir durum tespit edilememiştir.

Çocukların yaklaşık yarısı (%49) internette 1-3 saat zaman geçirmektedirler.

Ebeveynlerin eğitim düzeyi hangi kategoride olursa olsun çocukların internette geçirdikleri süre genel dağılımdan farklılaşmamaktadır.

Her gelir düzeyinde çocukların %40'dan fazlası günlerinin 1-3 saatlik bölümünü internette geçirirken, bu durum düşük gelirli ailelerde %60'ı geçmekte, gelir seviyesi yükseldikçe bu oran azalmaktadır.

Ebeveynlerin çocuk sayısı arttıkça çocukların internette geçirdikleri süre de artmaktadır.

Araştırmaya katılanların %63,5'i çocuklarının internette olduğu zamanları nasıl değerlendirdiklerini, ne yaptıklarını bildiklerini beyan etmişlerdir.

Kadın ebeveynler çocuklarının internette geçirdikleri süre içinde ne yaptıkları konusunda erkek ebeveynlere göre daha dikkatlidirler.

Çocuk sayısı arttıkça çocukların internette ne yaptığı konusunda ebeveynler çarpıcı bir şekilde bihaber oldukları ortaya çıkmaktadır.

Ebeveynlerin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklarının internette olduğu zaman içinde ne yaptığını bilenlerin oranı da yükselmektedir ve bu durum istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Yüksek gelir düzeyine sahip aileler çocukları ile internet kullanımı konusunda düşük ve orta düzeydeki gelire sahip ailelerden daha dikkatlidirler

Çocuklar interneti en fazla oyun oynamak için kullanmaktadırlar. Daha sonra sırasıyla film müzik videoları izlemek ve üçüncü sırada ödev yapmak gelmektedir.

Lise ve altı eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin çocukları üniversite düzeyindeki ebeveynlere sahip olanlardan daha fazla ödev yapma amacıyla internet kullanmaktadırlar

Araştırmaya dahil olan hanelerin yarısından biraz fazlasının (%53) haftada en az bir gün evlerine gazete aldıkları anlaşılmaktadır. Haneye günlük gazete alımı incelendiğinde, ebeveynlerin cinsiyetinin bu davranışta belirleyici olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak ebeveynlerin eğitim düzeyi ve ailelerin gelir düzeyi haneye günlük gazete alımı konusunda özellikle “hiç” ve “her gün” gibi iki uç noktada belirleyici olduğu anlaşılmıştır. Eğitim ve gelir düzeyleri arttıkça günlük gazete alma oranı da artmaktadır.

Araştırmaya dahil olanların %45’i çocuklarıyla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı konusunda konuşmaktadırlar. Bunun yanı sıra kitle iletişim araçlarının kullanımında sınırlama yapanların oranı %55’dir.

Çocuklarıyla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşan ebeveynlerin %75,6’sı (tüm ebeveynler içinde %34) çocuklarıyla konuşarak kitle iletişim araçları kullanımlarına sınırlama getirmektedir.

Kadınlar kitle iletişim araçlarının bilinçli kullanımı konusunda çocuklarla konuşmada erkeklere göre daha etkindir. Diğer taraftan kitle iletişim araçları kullanımı üzerinde sınırlandırma konusunda ebeveynlerin cinsiyeti bakımından bir farklılaşma yoktur.

Konuşma ve sınırlama beraber değerlendirildiğinde çocuk sayısı arttıkça güvenli kullanım konusunun konuşulması ve kullanım sınırlaması azalmakta olduğu görülmektedir. Bununla birlikte çocuk sayısının artması çocuklarla güvenli kullanım konularının konuşulmasını daha hızlı etkilemektedir.

Çocuklarıyla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı konusunda konuşanların oranı, düşük eğitim düzeyinde en azdır.

Konuşma ve sınırlama beraber değerlendirildiğinde gelir düzeyi yüksek hanelerde güvenli kullanım konusunun konuşulması ve kullanım sınırlaması artmaktadır

Araştırmaya katılanların %84,5'i kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğu görüşüne katılan kadınların oranı erkeklerden daha fazladır.

Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğu düşüncesine katılan üç ve daha fazla çocuk bulunan hanelerde yaşayan ebeveynlerin oranı daha az çocuk bulunan hanelerdeki ebeveynlere göre daha azdır.

Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olması konusunda, bireylerin eğitim düzeyi arttıkça etkinin olduğuna katılma oranı da artmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olması konusunda, bireylerin gelir düzeyi arttıkça etkinin olduğuna katılma oranı da artmaktadır.

Araştırmaya katılanların birinci derecede tehdit unsuru olarak gördükleri kitle iletişim araçları ilk sırada bilgisayarlardır(internet kullanımının amacı ile). İkinci sırada televizyon gelmektedir. İkinci derecede tehdit unsuru olanlar içinde ilk sırada televizyon, ikinci sırada bilgisayar(internet kullanımının amacı ile) yer almaktadır. Tehdit unsuru olarak üçüncü önem derecesine sahip olanlar içinde gazete ilk sırada, cep telefonu(internet kullanımının amacı ile)

ikinci sırada yer almaktadır. Yapılan analizlerde cinsiyet, çocuk sayısı, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi ayrımlarında her bir önem derecesinde istatistiksel olarak 0,05 anlam düzeyinde genel dağılımdan farklı bir dağılım olmadığı tespit edilmiştir. Cep telefonu(internet kullanımının amacı ile) için katılımcılar tarafından belirtilen açıklamalar içinde en fazla “kısıtlanamaz ve kontrol edilemez” olmasının kaygı verici olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan “internet erişimi ile bilgisayarın aynı” olması kaygı verici unsur olarak beyan edilmiştir.

Ebeveynlerce “en yüksek düzeyde” etkili bulunan ortam ve içerik sıralamasında birinci sırada bilgisayarda çocukların erişebildiği şiddet içerikli oyunlardır. İkinci sırada şiddet içerikli televizyon dizileri yer alırken, üçüncü sırada şiddet içeren yarışma programları gelmektedir.

Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yöneltmesinde etkili olduğunu düşünen kitlenin %2,4’ü kitle iletişim araçları içeriklerinin hiç ya da pek etkisinin olmadığını düşünenlerdir.

Kitle iletişim araçları içeriğinde yer alan ve çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğu düşünülen ifadeler tek tek, çocuk sayısı, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi değişkenleriyle karşılaştırılmış ve istatistiksel olarak 0,05 anlam düzeyinde genel dağılımdan farklı bir dağılım olmadığı tespit edilmiştir.

Kitle iletişim araçlarının içeriğinin çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olmadığını düşünen kesim en fazla oranda “Çocukların her şeye kolay ulaşabilmesinde bir sakınca görmüyorum ve bunun tamamen faydalı olduğunu düşünüyorum” cevabını vermişlerdir.

7. Öneriler

Ülkemizde ve dünyada hızla gelişmekte ve yayılmakta olan yeni kitle iletişim araçlarının hızına erişmek zor olsa da hazırda dünya genelinde yapılmış çok sayıda araştırma olmasına karşılık, ülkemizdeki araştırmaların azlığı dikkat çekicidir. Kitle iletişim araçlarının etkilerini ortaya koymak ve sorunların tespit edilmesini sağlamak amacı ile daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir.

Çocuklara kitle iletişim araçlarının kullanımını konusunda yasak koymak, katı sınırlamalara gitmek halihazırda var olan sorunların çözümü için iyi bir önlem olmayacaktır. Böyle bir önlem karşısında çocuklar farklı taktikler geliştirebilir, ev dışında bu etkinliklere yönelebilirler. Bu durumda daha vahim sonuçlarla karşılaşmamak için ebeveynler katı kurallar koymaktansa çocukla bu araçların doğru ve etkin kullanımını üzerine konuşabilmeli, çocuğa rehberlik edebilmelidir.

Ebeveynlerin çocuklara kitle iletişim araçlarının kullanımını konusunda rehberlik edebilmeleri için öncelikle kendilerinin bilgi sahibi olması gerekir. Bu doğrultuda; gelişen teknolojiyi anlamaları, teknolojik aletleri ve içeriklerini yorumlayabilmelerini sağlayan eğitim programları geliştirilmeli ve ebeveynler bu programlara katılmaya teşvik edilmelidir.

Okullarda seçmeli ders olarak sunulan “Medya Okur-Yazarlığı” dersi içeriği güncellenerek zorunlu ders olarak müfredata girmelidir. Hatta gün içerisinde çocukla birlikte daha fazla vakit geçiren ebeveyn, akraba, dadı gibi kişilerin söz konusu derse katılabileceği ortak saatler düzenlenmelidir.

Çocuk internette yalnız bırakılmamalıdır. Bu noktada çocuğa her an izleniyormuş hissini yaratmadan durumun kontrolü sağlanmalıdır. Çocuğun kullandığı bilgisayarın evde görünür bir noktada olması bu kontrolün sağlanmasını kolaylaştıracaktır.

Çocuk ve ebeveynin birlikte vakit geçirebileceği aktivitelere yönelerek çocuğun dikkati kitle iletişim araçları üzerinden çekilmelidir.

Çocukların ilgisini çekebilecek, sağlıklı hobiler edinmeleri, sosyal aktivitelere katılmaları sağlanmalıdır. Bu noktada öğretmenlere ve ebeveynlere görev düşmektedir.

Çocukların internet üzerinden ne kadar oyun oynadığı, ne tür oyun oynadıkları ebeveyn tarafından bilinmelidir. Bunun olabilmesi için ebeveyn çocuk ile bilgisayar kullanımı ve içerikleri üzerine konuşabilmelidir. Gerekirse bilgisayar kullanım saatleri bir çizelgeye oturtulmalıdır. Aynı durum televizyon kullanımı için de geçerlidir.

Ebeveynlere en çok yaptıkları hatalardan olan çocukların görevlerini yerine getirmelerine karşılık, bilgisayar kullanımı ya da televizyon izleme gibi ödüllerin zararlı olduğu hususunda özellikle okullarda öğretmenler tarafından bilgilendirme yapılmalıdır. Şayet hazırlanmış bir zaman çizelgesi var ise istisnai durumlar dışında bu çizelgenin dışına çıkılmaması gerektiği bilgisi verilmelidir.

Okullarda çocukların kitle iletişim araçlarının kullanımı konusunda deneyimlerini, bilgilerini, sıkıntılarını paylaşabileceği akran eğitim modelleri geliştirilmeli ve konuyla ilgili grup çalışmaları yapılmalıdır.

Kitle iletişim araçlarının doğru kullanımı, çocuğun içeriklerden etkilenmemesi, kitle iletişim araçlarında karşılaştığı uygunsuz içerikleri ebeveyni ile paylaşabilmesi için ebeveyn ve çocuk arasında sağlıklı iletişimin kurulabilmesi önemlidir.

Güvenli İnternet uygulamasının her eve ulaşabilmesi sağlanmalı, ebeveynler bu uygulamanın içeriği ve faydaları konusunda bilgilendirilmelidir. Bu bilgilendirme okullarda öğretmenler tarafından da yapılmalıdır.

Akıllı İşaretler uygulaması çocukların uyku saatleri ve ailelerin ortak zaman dilimleri de dikkate alınarak yeniden güncellenmelidir.

Bütün bunlarla birlikte medya, özellikle televizyon içerikleri izleyici kitlesinin sadece yetişkinler olmadığı düşünülerek tekrar düzenlenmelidir. Söz konusu bu düzenlemeler için medya mensupları, çocuk ruh sağlığı alanında çalışan uzmanlar ve sivil toplum kuruluşları ile birlikte çalışmalıdırlar.

KAYNAKLAR

- Açma, B. (2005). Gecekondulaşma ve Çocuk Suçluluğu. *Kentleşme ve Çevre Sorunları* (s. 84). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Adler, A. (2003). *Yaşamın Anlamı* (1 b.). (A. T. Kapkın, Çev.) İstanbul: Payel Yayınevi.
- Akalın, N. (1999). Çocuğun suça itilmesinde toplumsallaşma öğelerinin etkisi. *1. İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı*. İstanbul: İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları.
- Akgündüz, H., Oral, B., & Avonoslu, Y. (2006). Bilgisayar Oyunları ve İnternet Sitelerinde Sanal Şiddet Öğelerinin Değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 35(171), 67–83.
- Alagöz, N. (1998). Kasten Adam Öldürme Suçuna Yönelmiş Ergenler ile Suça Yönelmiş Ergenlerin Benlik Saygısının Karşılaştırılması, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı. İstanbul.
- Alagözlü, Ç. (2012). *Türkiye'de ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Medya Okuryazarlığı*. Ankara: T.C Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzmanlık Tezi.
- American Academy of Child & Adolescent Psychiatry. (2011, Mart). *Children and Video Games: Playing with Violence*. Mart 30, 2014 tarihinde http://www.aacap.org/aacap/Families_and_Youth/Facts_for_Families/Facts_for_Families_Pages/Children_and_Video_Games_Playing_with_Violence_91.aspx. adresinden alındı
- Anderson, C. A., Berkowitz, L., Donnerstein, E., Huessman, L. R., Johnson, J., Linz, D., & Wartella, E. (2003). The influence of media violence on youth. *Psychological Science in the Public Interest*, 4(3), 81-110.
- Atamanalp, C. (1997). *Çocuk Terbiyesi ve Eğitimi Rehberi* (1 b.). Erzurum: Kültür ve Eğitim Vakfı.
- Aydın, H., & Ergenç, S. (2009). Yerel Yönetimlerin Çocuk Suçluluğunu Önlemedeki Rolü. *Denetim Dergisi*(3), 73-78.
- Balo, Y. S. (2003). *Teori ve Uygulamada Çocuk Ceza Hukuku* (1 b.). Ankara: Adil Yayınevi.
- Baltaş, A. (1993). *Eğitimin Başarısını Yükseltmede, Sağlıklı ve Mutlu İnsanlar Yetiştirmede Ailenin Rolü, Ana-Baba Okulu* (4 b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bartol, C. R., & Bartol, A. M. (2008). *Criminal Behavior: A Psychosocial Approach* (8 b.). New Jersey: Pearson Prentice Hall
- Baykara Acar, Y. (2011). *İstisnai Öyküler: Cinsel Suçtan Hüküm Giymiş Çocukların Yaşama Öyküleri* (1 b.). Ankara: Maya Akademi.

- Berkowitz, L., Anderson, C., Donnerstein, E., Huessman, L., Johnson, J., Linz, D., . . .
Wartella, E. (2003). The influence of media violence on youth. *Psychological Science In The Public Interest*, 4(3), 81-110.
- Beşmert, A. (1967). *Suçlu Çocuklar ve Yargılanması*. Artvin: Gürbüz Basımevi.
- Binbaşıoğlu, C. (2000). *Ailede ve Okulda Eğitim Sorunları*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik* (1 b.). (İ. D. Sarıoğlu, Çev.) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Bushman, J. B., & Huessman, R. L. (2006). Short-term and Long-term Effects of Violent Media on Aggression in Children and Adults. *Arch Pediatr Adolesc Med*, 160, 348-352.
- Bushmann, B. J., & Anderson, C. A. (2001). Media violence and the american public: scientific facts versus media misinformation. *American Psychologist*, 56, 477-489.
- Canbek, G., & Sağıroğlu, Ş. (2007). Çocukların ve Gençlerin Bilgisayar ve İnternet Güvenliği. *Politeknik Dergisi*, 10(1).
- Cheng, T., Brenner, R., Wright, J., Sachs, H., Moyer, P., & Rao, M. (2004). Children's Violent Television Viewing: Are Parents Monitoring? *Pediatrics*(114), 94-99.
- Cücelioğlu, D. (2002). *İnsan ve Davranışı* (11 b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Demir, A. (2012). Tarihten Günümüze Çocuk Hakları. *International Conference on Global Issues of Early Childhood Education an Children's Rights*. Gaziantep.
- Demir, E. K., & Gül Şendil. (2008). Ebeveyn Tutum Ölçeği(ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 15-25.
- Doğan, G., Subaşı, N., Çakır, B., Öztürk, P., Yılmaz, B., Hacıoğlu, E., . . . Yeğnidemir, N. (2004). Bir İlköğretim Okulu 5,6,7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin En Çok İzledikleri Televizyon Programları ve Bu Programların Şiddet İçeriği Yönünden Değerlendirilmesi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1(10-11), 64-70.
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji* (8 b.). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Erden, M., & Akman, Y. (2009). *Eğitim Psikolojisi* (18 b.). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Ericson, E. (1984). *İnsanın Sekiz Çağı* (1 b.). (B. Üstün, Çev.) Ankara: Feryal Matbaası.
- Erol, M. (1999). *Televizyon ve Toplum* (1 b.). Ankara: Kurumu Yayınları.
- Ersin, B. (2010). *Lise Öğrencilerinin Suç Eğilimleri İle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki(Beyoğlu İlçesi Örneği)*, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

- Eskişehir(İHA). (tarih yok). *POLİS, 'ÇOCUKLAR NEDEN SUÇA İTİLİR' BROŞÜRÜ HAZIRLANDI*. Mart 28, 2014 tarihinde <http://yerel.iha.com.tr/polis-e28098cocuklar-neden-suca-itolir-brosuru-hazirlandi-eskisehir-20140102AW000751>. adresinden alındı
- Franklin, B. (1993). *Çocuk Hakları* (1 b.). (A. Türker, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Freud, S. (1994). *Psikanalize Yeni Giriş Dersleri* (1 b.). (S. Budak, Çev.) Ankara: Öteki Yayınları.
- Funka, J. B., Buchmann, D. D., Jenks, J., & Bechtoldt, H. (2003). Playing Violent Video Games, Desensitization and Moral Evaluation in Children. *Applied Developmental Psychology, 24*, 413–436
- Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (2010). *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (7 b.). (B. Onur, Çev.) İmge Kitabevi Yayınları.
- Gönültaş, M. B., & Hilal, A. (2012). Çocuk Suçluluğunda Göç Faktörü: Adana Örneği. *Adli Tıp Dergisi, 26*(3), 156-164.
- Grossman, D., & Christensen, L. W. (2004). On Combat, the Psychology and Physiology of Deadly Conflict in War and in Peace. *PPCT Reasearch Publications*.
- Güngör, M. (2008). Evrensel Bir Sorun Olarak Çocuk Suçluluğu Ve Sokakta Çalışan Ve Yaşayan Çocuklar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1*(1), 25-43.
- Güvenli İnternet*. (tarih yok). Haziran 2, 2014 tarihinde http://www.guvenlinet.org/tr/menu/12-Guvenli_Internet_Hizmeti_Nedir_.html adresinden alındı
- Hancı, İ. H. (1995). Gecekondulaşma ve Çocuk suçluluğu. *Adli Tıp Dergisi, 11*, 55-62.
- Hart, A. (1991). *Understanding The Media: A Partical Guide*. London: Routledge.
- Hasdemir, T. A. (2013). Çocukların Geleneksel Medya ve Yeni Medya ile İlişkileri Üzerine Bir Çalışma. *1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı/1* (s. 449). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Hortaçsu, N. (2003). *Çocuklukta İlişkiler*. Ankara: İmge Yayınları.
- İHA.(tarih yok). mart 30, 2014 tarihinde <http://yerel.iha.com.tr/polis-e28098cocuklar-neden-suca-itolir-brosuru-hazirlandi-eskisehir-20140102AW000751>. adresinden alındı
- İnan, A. N. (1968). Çocuk Hakları Beyannamesi İlkelerinin Türk Hukuk Sistemine Etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1*(1).

- Information Office of the State Council. (2012, Ekim 11). *JUDICIAL REFORM IN CHINA*. Haziran 27, 2014 tarihinde <http://www.china-embassy.org/eng/zt/bps/t978034.htm> adresinden alındı
- İşsever, M. S. (2008). *Çizgi Filmlerdeki Şiddetin İlkokul Öğrencileri ile İlişkisi. Yüksel Lisans Tezi*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Jehle, J.-M. (2009). *Criminal Justice in Germany : Facts and Figures*. Berlin: Federal Ministry of Justice.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni İnsan ve İnsanlar* (10 b.). İstanbul: Evrim Basım-Yayım-Dağıtım.
- Kaya, K., & Tuna , M. (2008). İlköğretim Çağındaki Çocukların Sosyalleşmesinde Televizyonun Etkisi. *SDÜ Fen Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 159-182.
- Kırık, A. M. (2014). Aile ve Çocuk İlişkisinde İnternetin Yeri: Nitel Bir Araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 337-347.
- Kızmaz, Z., & Bilgin, R. (2010). Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar ve Suç: Diyarbakır Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Kocadaş, B. (2005). Kültür ve Medya. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi-Bilig*, 1(1).
- Kohlberg, L. (1976). Moral Stages and Moralization: The Cognitive Developmental Approach. R. a. Holt içinde, *Moral development and behavior: theory, research, and social issues*. New York: In T. Lickona (Ed.).
- Koptur Şen, Ş. (2008). Ortaöğretim Öğrencilerinin Suça Yönelmesinde Kitle İletişim Araçlarının Rolü(İstanbul İli Bağcılar İlçesi Örneği). İstanbul.
- Kunt, V. (2003). *Suç ve Çocuk*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Küçüköner, E. (2004). Suçlu Çocuklarla İlgili Kurumların İncelenmesi ve Bu Kurumlarda Verilen Psiko-Sosyal Hizmetlerin Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Trabzon.
- Lorenz, A. (2008). *Juvenile Delinquency in Germany*. Haziran 27, 2014 tarihinde https://www.destatis.de/EN/Publications/STATmagazin/Justice/2008_1/2008_1YouthCustody.html adresinden alındı
- McLaughlin, E., & Muncie, J. (2006). *The SAGE Dictionary of Criminology*. London: Sage Publication.
- Medya Okuryazarlığı*. (2008). mayıs 27, 2014 tarihinde <http://www.medyaoakuryazarligi.org.tr> adresinden alındı
- Mete, M. (1999). *Televizyon Yayınlarının Türk Toplumunu Üzerindeki Etkisi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.

- New Scientist. (2005). *Violent video games alter brain's response to violence*. Mart 25, 2014 tarihinde http://www.newscientist.com/article/dn8449-violent-video-games-alter-brains-response-to-violence.html#.U0bO_FV_uSo. adresinden alındı
- Oktik, N. (2013). Sosyal kontrol, Çocuk ve İnternet. *1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı/1* (s. 297-309). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Onur, B. (2005). *Anılardaki Aşklar; Çocukluğun ve Gençliğin Psikoseksüel Tarihi* (1 b.). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Özakar, S., & Koçak, C. (2012). Kitle İletişim Araçlarından Televizyonun 3-6 Yaş Grubundaki Çocukların Davranışları Üzerine Etkisi. *Yeni Symposium*, 50(1), 31-39.
- Özer, Ö. (2005). Televizyonun Yetiştirme Rolü: Ankara Çevik Kuvvet Örneği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*. Haziran 28, 2014 tarihinde <http://iletisimdergisi.gazi.edu.tr/arsiv/20.pdf> adresinden alındı.
- Özkalp, E. (2004). *Davranış Bilimlerine Giriş* (3 b.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Peker, H. (1994). *99 Soruda Çocuk ve Suç*. İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Piaget, J. (2004). *Çocukta Zihinsel Gelişim* (2 b.). (H. Portakal, Çev.) İstanbul: Cem Yayınevi.
- Piaget, J. (2005). *Çocuğun Gözüyle Dünya* (3 b.). (İ. Yerguz, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi.
- Plump, J. H. (1976). *The Great Change in Children*. Boston: In A Skolnick (Ed.).
- Polat, H. (2010). Türk Hukukunda Çocukların Cezai Sorumluluğu ve Yargılanmalarındaki Özellikler Üzerine Bir İnceleme. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*(90), 64-98
- Potter, W. J. (2005). *Media Literacy* (3 b.). Sage Publications.
- Resmi Gazete. (2007). *Resmi Gazete*. Mayıs 23, 2014 tarihinde [www.resmigazete.gov.tr: http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070523-1.htm](http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070523-1.htm) adresinden alındı
- Resmi Gazete. (2014). *Resmi Gazete*. Mayıs 23, 2014 tarihinde [www.resmigazete.org: http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/02/20140219-1.htm](http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/02/20140219-1.htm) adresinden alındı
- Robertson, J. (1981). *Sociology* (3. b.). New York: Worth Publishers.
- RTÜK. (2013). *Türkiye'de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması* (s. 34-38). İstanbul: Bizim Matbaa.
- RTÜK. (tarih yok). *Akıllı İşaretler*. Mayıs 25, 2014 tarihinde <http://www.rtukcocuk.org.tr: http://www.rtukcocuk.org.tr/akilliisaretler.php> adresinden alındı

- RTÜK. (tarih yok). *Akıllı İşaretler Uygulama Esas ve ilkeleri*. Mayıs 27, 2014 tarihinde <http://www.rtuk.org.tr/images/AkilliIsaretlerUygulamaEsasveIlkeleri.pdf>. adresinden alındı
- Sarpdağ, M. (2005). *Çocuk Suçluluğu ve Polis*. Ankara: Ahsen Matbaası.
- Saygılı, S. (2011). *Ergenlik Sorunları* (42 b.). İstanbul: Elit Kültür.
- Scramm, W., Lyle, J., & Parker, E. B. (1961). *Television in the lives of our children*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim, Kuramdan Uygulamaya* (21 b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Siegel, L. J., & Welsh, B. C. (2011). *Juvenile Delinquency: Theory, Practice, and Law* (11 b.). Belmont: Wadsworth.
- Siegel, L., & Senna, J. (1991). *Juvenile delinquency: theory, practice, and law* (4 b.). West Publication Company.
- Solak, A. (2011). *TÜRKİYE'NİN SUÇ HARİTASI "Çocuk Suçluluğu"*. Hegem Akademisi Yayınları.
- Soyaslan, D. (1996). *Kriminoloji*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Tarcan, A. (2005). *İnternet ve Toplum* (1 b.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- TBMM. (2004). Mart 21, 2014 tarihinde <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html> adresinden alındı
- Topçuoğlu, T. (2014). Çocuk Suçluluğu ve Gelişimsel (Risk-odaklı) Suç Önleme. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*(16(Özel Sayı 1)), 217-226.
- TUİK. (2013a). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2013*. Mart 28, 2014 tarihinde <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13569>. adresinden alındı
- TUİK. (2013b). Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya. *1.Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiler Kitabı/1. 1*, s. 433-444. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- TUİK. (2013). *İstatistiklerle Çocuk*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- Tuzcu, P. (2008). *Zorunlu Göç ve Küresel Dönemde Değişen Nitelikleri: Türkiye Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi*. Kocaeli.
- TÜİK. (2011). *Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türker, H. (2001). Suç Davranışında Bulunan Çocukların Sosyodemografik Özellikleri ve Olası Suça İtilme Nedenleri, Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı . Elazığ.

- Türkeri, S. (1995). *Çocuk İslahevleri Ve Çocuk Cezaevindeki Çocukların Suç İşleme Nedenleri Açısından İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- U.S. Department of Justice. (2013). *Juvenile Arrests 2011*. <http://www.ojjdp.gov/>: <http://www.ojjdp.gov/pubs/244476.pdf> adresinden alındı
- Uluğtekin, S. (1991). *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*. Ankara.
- Ünlü, S. (2002). *Aile Yapısı ve İlişkileri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Villani, S. (2001). Impact of Media on Children and Adolescents: A 10-Year Review of the Research. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 40(4), 392-401.
- Williams, P. A., Haertel, E. H., Haertel, G. D., & Walberg, H. J. (Spring 1982). The Impact of Leisure-Time Television on School Learning: A Research Synthesis. *American Educational Research Journal*, 19(1), 19-50.
- Yavuzer, H. (2006). *Çocuk ve Suç* (11 b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2012). *Çocuk Psikolojisi* (34 b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yelesdağ, H. (2006). Ceza Hukukunda Çocuk Kavramı ve Cezai Sorumluluğun Belirlenmesindeki Kriterler. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul.
- Yörükoğlu, A. (1983). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk* (1 b.). Ankara: Aydın Kitabevi.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Gençlik Çağı: Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*. İstanbul: Özgür Yayınlar.

EKLER

EK 1 PEKİN(BEIJING)KURALLARI

Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgarî Standart Kurallar

(Beijing Kuralları)

Genel Kurul'un 29 Kasım 1985 tarih ve 40/33 sayılı kararıyla kabul edilmiştir

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL İLKELER

1. Temel görüşler

1.1 Üye ülkeler, kendi temel çıkarları dairesinde, çocukların ve ailelerin daha iyiye yönlendirilmelerini sağlamalıdır.

1.2 Üye ülkeler, çocukların doğru yoldan saptırılmaya müsait yaşlarda olmaları nedeniyle, bu dönemlerinde onlara toplum içinde yararlı bir yaşam sağlamak için çaba göstermeli ve suçtan ve kabahatlerden uzak bir yaşam için çocukların içinde buldukları koşulları iyileştirmelidirler.

1.3 Çocukların refahını arttırmak amacı ile aile, gönüllüler ve öteki toplumsal gruplar yanında okullar ile diğer kurumlar da dahil olmak üzere her kaynağın harekete geçilerek elbirliği ile çalışmalarını sağlamak için gerekli özen gösterilmeli, böylece hukukun araya girmesi olabildiğince aza indirilmeli ve hukuka aykırı davranışta bulunan çocuklara etkili, hakkaniyetli ve insanca davranılması sağlanmalıdır.

1.4 Gençliğin korunması ve toplumda barış düzenin sürdürülmesi amacı ile tüm çocuklara ayrıntılı bir sosyal adalet çerçevesi içinde uygulanacak adalet, her ülkenin ulusal kalkınma sürecinin bir parçası olarak görülmelidir.

1.5 Bu Kurallar bütünüünün her üye ülkede uygulama yöntemleri o ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel koşullarına bağlıdır.

1.6 Çocuk ceza adaleti hizmetleri, hizmetteki personelin çalışma yöntemleri, yaklaşımları ve bilgileri de dahil olmak üzere sistematik olarak geliştirilmelidir.

Açıklama

Temel nitelik taşıyan bu genel ilkeler, genel olarak kapsayıcı sosyal politikaları gerektirip çocukların refah düzeylerinin mümkün olduğunca artırılmasını amaçlamaktadır. Bu sayede çocuk ceza adaleti sisteminin devreye girme gereklilikleri en aza indirilecek, böylece söz konusu uygulamaların çocuklar üzerinde yaratabileceği zararlı etkiler de azaltılmış olacaktır. Çocukların, suçun işlenmesinden önce bu tür bakım ve özenden yararlanmaları, Kurallar'ın uygulanmasına gerek bırakmayacak temel politikaları oluşturmaktadır.

1.1'den 1.3'e kadar olan kurallar, çocuklara yönelik yapıcı bir sosyal politikanın, başka şeylerin yanı sıra, çocuk suçlarının ve çocuk suçluluğunun önlenmesindeki önemli rolüne işaret etmektedir. Kural 1.4 çocuk ceza adaleti sistemini çocuklara yönelik sosyal adaletin ayrılmaz bir parçası olarak görürken, kural 1.6 çocuk ceza adaleti sisteminin sürekli olarak iyileştirilmesi, genel olarak çocuklara yönelik geliştirici bir sosyal politika çizgisinden geriye düşülmemesi ve bu arada personel hizmetlerinin sürekli geliştirilmesi gerekliliğine değinmektedir.

Kural 5.1, ise Üye Devletler'de halen mevcut koşulları dikkate alarak, belirli kuralların uygulanma tarzının ülkeden ülkeye farklılık gösterebileceğine işaret etmektedir.

2. Kurallar'ın uygulama alanları ve tanımlar

2.1 Aşağıdaki Standart Kurallar, çocuk suçlulara ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ve diğer görüşler, millî ve sosyal köken, varlık, doğum yeri vs. hiçbir ayırım gözetmeksizin uygulanacaktır.

2.2 Kurallar'ın amaçları bakımından aşağıdaki tanımlar, üye ülkelerin kendi hukuk sistemleri ile bağdaşabildiği ölçüde uygulamada kullanılacaktır.

(a) Çocuk, mevcut hukuk sistemi içinde işleyebileceği bir suçtan dolayı kendisine büyük insanlardan farklı davranılması gereken kişidir;

(b) Suç, mevcut hukuk sistemi içinde ceza verilmesini gerektirecek her türlü eylem ve ihmaldir;

(c) Çocuk suçu, suç işlediği iddia edilen ya da suç işlediği ortaya çıkan bir çocuk veya genç bir insandır.

2.3 Her hukuk sisteminde aşağıdaki amaçların gerçekleştirilmesi için özellikle çocuk suçlulara uygulanabilecek kanunlar kabul edilmeli ve çocuk ceza adaleti alanında düzenlemeler yapılmalı ve anılan kişiler için kurum ve kuruluşlar gerçekleştirilmelidir. Bu amaçlar şunlardır:

(a) Çocuk suçluların temel hakları korunurken, aynı zamanda her çeşit gereksinimlerinin karşılanması;

(b) Toplumun gereksinimlerinin karşılanması;

(c) Aşağıdaki kuralların tamamen ve hakkaniyetle uygulanması.

Açıklama

Bu Kurallar, farklı hukuk sistemlerinde uygulanmak üzere düzenlenmiş olup çocuk suçlularla ilgili her sistem ve tanım altında bu kişilere uygulanacak işlemlere ilişkin asgarî standartları içermektedir. Kurallar daima tarafsızlıkla ve hiçbir ayırım gözetmeksizin uygulanmalıdır. Dolayısıyla kural 2.1, Kurallar'ın her zaman tarafsız biçimde ve herhangi bir ayırım gözetmeksizin uygulanmasının önemine işaret etmektedir. Bu kural Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 2. ilkesinin metnine uygundur. Kural 2.2, Asgarî Standart Kurallar'ın konusunu oluşturan "çocuk", "suç" ve "çocuk suçu" kavramlarını tanımlamaktadır. (bkz. kural 3 ve 4). Şu da göz önüne alınmalıdır ki, yaş sınırı her üye ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve hukukî sistemlerine dayalı olarak farklılıklar gösterecektir. Dolayısıyla, Üye Devletler'in ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve hukukî sistemlerine gerekli saygı gösterilmektedir. Bu durumda 7 yaşından 18 yaşına (ya da daha fazlaya) kadar olan sınırlar içinde bir çocuk tanımı getirmiştir. Çok değişik hukuk sistemleri içinde farklılık kaçınılmaz olsa bile bu durum Asgarî Standart Kurallar'ın geçerliliğini ortadan kaldıracı nitelikte değildir.

Kural 2.3, Asgarî Standart Kurallar'ın millî hukuk sistemleri içinde yasal ve pratik uygulamasında özellikle bu amaca yönelik millî kanunların gerekliliğini işaret etmektedir.

3. Kurallar'ın kapsamının genişletilmesi

3.1 Bu Kurallar'ın ilgili hükümleri sadece çocuk suçlulara değil, fakat aynı zamanda büyük tarafından yapıldığı zaman suç oluşturmayacak bir eylemi gerçekleştiren herhangi bir çocuğa da uygulanmalıdır.

3.2 Kurallar'ın temel ilkelerinin, haklarında koruma ve sosyal yardım tedbirleri alınmış olan bütün çocuklara teşmil edilmesi için de çaba harcanmalıdır.

3.3 Ayrıca Kurallar'ın aynı zamanda genç (çocuk olmayan) suçlulara da teşmili için çaba harcanmalıdır.

Açıklama

Kural 3, Asgarî Standart Kurallar'ın kapsamını aşağıda belirtildiği şekilde genişletilmiştir:

(a) Değişik millî hukuklarda “statü suçları” olarak tanınan ve büyüklerden ziyade çocuklar için suç oluşturan (örneğin okuldan kaçmak, okula ve aileye itaatsizlik, toplum içinde sarhoşluk gibi) bazı eylemler anlatılmak istenmiştir (kural 3.1);

(b) Haklarında koruma ve sosyal yardım tedbirleri alınmış olan çocukları da kapsayacak şekilde bu Kurallar'ın uygulama alanları genişletilmiştir (kural 3.2);

(c) Her olay için önceden belirlenmiş yaş sınırları içindeki çocuk olmayan yetişkin suçlulara da teşmil edilmiştir (kural 3.3).

Bu Kurallar'ın bu üç alana genişletilmesi haklı sebeplere dayanır görülmektedir. Kural 3.1 bu alanda asgarî teminatlar öngörmektedir ve kural 3.2'de kanunla ihtilafa düşen çocuklar açısından daha insancıl, daha hakkaniyete dayalı ve daha doğru bir ceza adaleti getirmek açısından daha özlenen bir aşama oluşturulmaktadır.

4. Cezaî sorumluluk yaşı

4.1 Cezaî sorumluluğun alt sınırını belirleyen sistemler açısından, bu sınır çocuğun duygusal, zihinsel ve entelektüel açılarından olgunluğa eriştiği yaşın altında tutulmamalıdır.

Açıklama

Cezaî sorumluluğa ilişkin asgarî yaş sınırı, tarih ve kültüre göre değişmektedir. Bu konuda modern yaklaşım, çocuğun cezaî sorumluluğunun gerektirdiği ahlâkî ve psikolojik unsurlara uyumlu olarak cezaî sorumluluğun psikolojik ve manevî sonuçlarını kaldırmaya hazır olup olmadığıdır. Yani, çocuğun kişisel anlama ve isteme yeteneğinin anti sosyal davranışından onu sorumlu tutmaya yeterli olup olmadığıdır. Cezaî sorumluluk yaşı küçük tutulur ya da böyle bir sınır hiç konulmamış olursa sorumluluk kavramı anlamını kaybeder. Genelde suç ve kabahat oluşturan davranışlara ilişkin sorumlulukla, öteki sosyal hak ve sorumlulukların sınır yaşı arasında bir ilişki vardır (örneğin evlenme yaşı, rüşt yaşı vb.).

Bu durumda, uluslararası alanda genel kabul görebilecek makul bir yaş sınırı belirlemek üzere çaba harcanması gerekmektedir.

5. Çocuk ceza adaleti sisteminin amaçları

5.1 Çocuk ceza adaleti sisteminde daima çocuğun iyileştirilmesi ön plana alınmalıdır ve çocuk suçlulara gösterilecek tepki hem suçun hem de suçlunun içinde bulunduğu koşullarla orantılı olmalıdır.

Açıklama

Kural 5, çocuk ceza adaleti sisteminin en önemli iki hedefini açıklamaktadır. Birinci hedef çocuğun durumunun iyileştirilmesidir. Bu amaç, çocuk suçluların, çocuk mahkemelerinde yahut idarî makamlarda yargılandıkları hukuk sistemlerinde odak noktayı oluşturmaktadır. Fakat çocuğun iyileştirilmesi amacının çocukların genel mahkemelerde yargılandıkları sistemlerde de vurgulanması gereklidir.

İkinci hedef ise “oran ilkesidir”. Bu ilke genel anlamıyla suçun ağırlığı ile ilişkili olarak cezaî hükümlerin ayarlanmasıdır. Çocuk suçlular söz konusu olunca, yalnızca bu ağırlığın değil, aynı zamanda kişisel koşulların da göz önüne alınması gerekmektedir. Bu koşullar (sosyal durum, aile durumu, suçla ortaya çıkan zarar ya da kişisel koşullar üzerine etki yapan diğer

noktalar) kararı dengelenmelidir (örneğin suçlunun verdiği zararı tazmin için gösterdiği gayret ya da sağlıklı ve yararlı bir yaşama dönme arzusu gibi).

Aynı şekilde, çocuk suçlunun korunmasını amaçlayan tedbirler bazı durumlarda gerektiğinden fazla ileri gitmekte ve onun temel haklarına zarar vermektedir. Burada da olayla tepkiyi iyi ayarlamak gerekir.

Özünde Kural 5 bu haliyle genç suçlunun işlediği suça ne fazla ne de eksik bir tepki gösterilmesini istemektedir. Bu maddede düzenlenen hususlar, yeni bazı tepki tiplerinin geliştirilmesini özendirdiği gibi çocuklar üzerindeki sosyal kontrolün gereksiz yere büyümesini de önleyecek tedbirlerin de alınmasını özendirmektedir.

6. Takdir yetkisinin kapsamı

6.1 Çocuk suçluların çeşitli özel ihtiyaçları ve çeşitli uygun yaptırımlar göz önüne alındığında, yargılamanın her aşamasında, özellikle inceleme, soruşturma, muhakeme ve tedbirlerin uygulanması sırasında yeterli bir takdir yetkisi tanınmaktadır.

6.2 Anılan takdir yetkisinin her aşamada kullanılmasında bu yetkinin sorumlulukla uygulanmasının sağlanmasına çalışılacaktır.

6.3 Bu yetkiyi kullanan kişiler bunu uygulamak için özel olarak eğitilmiş ve bunu kullanacak nitelikte kimseler olacak ve bu yetkilerini görevlerine uygun titizlik ve hakkaniyetle kullanacaklardır.

Açıklama

Kurallar 6.1, 6.2 ve 6.3, çocuk ceza adaleti sisteminin etkili ve insanca uygulanabilmesi açısından konuyla ilgili bir çok hususu ortaya koymaktadır. Öncelikle takdir yetkisinin yargılamanın önemli evrelerinde kullanılmasına izin vermek suretiyle karar mercilerinin her olaya özgü, doğru karar vermelerinin sağlanması söz konusudur. Bunun yanısıra gerekli denetim ve dengelerden söz edilerek takdir yetkisinin aşırıya kaçması engellenmiştir. Bu aşırıya kaçmayı önlemenin en yerinde iki yolunun meslekten olmak ve sorumluluk taşımak olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda kalifiye meslek eğitiminin ve uzman yetiştirmenin çocuk suçlularla ilgili davalarda takdir yetkisinin adilane kullanımında yararlı olduğu belirtilmektedir. Bu metinde ayrıca takdir yetkisinin yanında, iadei muhakeme, temyiz gibi kararların yeniden incelenmesine olanak tanıyan kurallara atıfta bulunarak sorumluluğun önemi anlatılmaktadır. Bu mekanizmaların burada ayrı ayrı belirtilmesinin sebebi, değişik hukuk sistemleri olan ülkelerin göz önüne alınarak uluslararası genel bir Asgarî Kurallar dizisi getirmektedir.

7. Çocukların hakları

7.1 Masumiyet karinesi, suçlamanın bildirilmesi, konuşmama hakkı, avukatla temsil edilme hakkı, veli veya vasinin hazır bulunması hakkı, tanıklarla yüzleştirme ve tanıklara çapraz sorgu hakkı, daha üst makama temyiz hakkı ve temel usulî güvenceler yargılamanın her aşamasında güvenve altına alınmalıdır.

Açıklama

Kural 7.1, yürürlükteki insan haklarına ilişkin düzenlemelerle tanınmış olan dürüst ve hakkaniyetli yargılamanın esaslı bazı unsurlarını dile getirmektedir. Sözgelimi masumiyet karinesi aynı zamanda İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 11. maddesinde ve Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 14. maddesinde de yer almaktadır. Bu Asgarî Kurallar'ın 14. maddesi ise çocukların yargılanmasına ilişkin özel hükümler de getirmektedir.

8. Özel yaşamın gizliliğinin korunması

8.1 Her aşamada çocuğun afişe olması yahut damgalanması gibi zararlara yol açabilecek durumların ortadan kaldırılması için gizliliğe azamî özen gösterilmelidir.

8.2 İlke olarak, çocuk suçlunun kimliğine ilişkin hiçbir bilginin yayınlanmasına izin verilmemelidir.

Açıklama

Kural 8, çocuğun kimliğinin gizlenmesi hakkının korunması ilkesinin önemine işaret etmektedir. Genç insanlar “damgalanmak” konusunda özellikle çok hassastır. Kriminolojik araştırmalar, genç insanların “kabahatli” ve “suçlu” gibi sıfatlarla tanınmaktan büyük çapta ve zararlı olarak etkilendiklerini ortaya çıkarmıştır.

Bu Kural ayrıca dava hakkında kitle iletişim araçlarında yayınlanan haberlerin zararlı etkilerinden de çocukların korunmasını amaçlamaktadır. Çocuğun çıkarı, hiç değilse ilke düzeyinde korumaya alınmıştır. (8. maddenin genel olarak kapsamına aldığı şeyler 21. maddede ayrıntıları ile belirlenmiştir.)

9. Mevcut hükümlerin mahfuz tutulması

9.1 Bu Kurallar’daki hiçbir hüküm Birleşmiş Milletler’ce kabul edilen Hükümlülerin Islahı İçin Asgarî Standart Kurallar’ın ve öteki İnsan Hakları’nı düzenleyici Kurallar ile evrensel olarak tanınan çocukları korumaya yönelik standartların uygulanmasını engelleyici şekilde yorumlanmamalıdır.

Açıklama

Kural 9’un amacı, bu Kurallar’ın konuyla ilgili öteki düzenlemelerle birlikte uygulandıkları durumlarda herhangi bir yanlış anlamaya meydan verilmemesidir. Örneğin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi; Uluslararası Ekonomik, Sosyal, Kültürel Haklar Sözleşmesi, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, Çocuk Hakları Bildirgesi ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme sayılabilir. Mevcut Kurallar’ın uygulanmasında unutulmaması gerekli en önemli nokta, daha geniş hükümler içeren uluslararası düzenlemelerin uygulanmasının engellenmemesidir (bkz. madde 27).

İKİNCİ BÖLÜM

İNCELEME VE SORGULAMA

10. İlk aşama

10.1 Bir çocuk gözaltına alınır alınmaz durum derhal ebeveynlerine veya yasal veli ya da vasisine bildirilir. Durumun derhal bildirilmesi mümkün olmazsa bu bildirim mümkün olan en kısa zamanda yapılır.

10.2 Hakim ya da yetkili makam gecikmesizin çocuğun serbest bırakılma durumunu tetkik etmelidir.

10.3 Yasayı uygulamakla görevli makamlarla çocuk suçlunun ilişkileri daima çocuğun yasal durumunu gözetir tarzda ve onun iyiliği ve olayın özelliğinden dolayı zarar görmemesi esasına dayalı olarak düzenlenmelidir.

Açıklama

Kural 10.1, Hükümlülerinin Islahı İçin Asgarî Standart Kurallar’ın 92. maddesindeki ilkenin tekrarıdır.

Kural 10.2 ise hakim veya yetkili makamın vakit geçirmeksizin çocuğu serbest bırakmasını öngörmektedir. Kuralda sözü edilen yetkili makam polis de dahil olmak üzere gözaltına

alınan birini serbest bırakmaya yetkili tüm kamu kurum ve kuruluşlarını kapsamaktadır (ayrıca bkz. Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, madde 9, parag. 3).

Kural 10.3 ise usul hükümlerinin bazı yönleriyle, çocukların işledikleri suçlarla ilgili polisin davranışlarından söz etmektedir. Bu maddede geçen çocuğun zarar görmesi deyimini çok esnek bir anlatım olup meydana gelebilecek bir çok zararlı davranışı kapsamaktadır (örneğin çok sert bir dille hitap, fiziksel saldırı veya çevreye afişe etmek gibi). Adaletin çocuğa uygulanmasının bizatihi kendisi çocuğa zarar verebilir. Bu itibarla zararın önlenmesi deyimini çok geniş yorumlanmalıdır ki, ilk başta böyle davranmakla çocuğun daha fazla zarara uğraması önlenmelidir. Bu husus özellikle çocuklarla ilk temasa geçen yetkili makamlar için geçerlidir. Zira bunların davranışı çocuğun devlet ve topluma bakış açısını ve tutumunu köklü olarak etkileyebilir. Daha da ötesinde, ileride yapılacak müdahalelerin başarısı da bu ilk davranışlara bağlıdır. Merhamet ve tatlı sert davranmak bu durumlar için çok önemlidir.

11. Yargı dışı yollara başvurma

11.1 Çocuk suçlularla ilgili olarak kural 14.1'de sözü edilen yetkili makamlarca genel mahkemede yargılanmadan başka çarelerin olup olmadığı hususu göz önüne alınmalıdır.

11.2 Çocukların davalarıyla ilgili polis, savcılık veya öteki yetkili makamlar, resmî ceza usulüne başvurmaksızın, her hukuk sisteminde ve işbu Asgarî Kurallar çerçevesinde olayı halletmeye yetkili olmalıdır.

11.3 Çocuklara özgü bu yargı dışı yollara başvurma halinde, yetkili topluluk ya da kuruluşa yapılacak başvurunun çocuğun veya kanunî veli veya vasisinin rızasını içeren yargılama sonunda verilecek kararın başvuru halinde temyiz edilebilir olması gerekmektedir.

11.4 Çocuk suçluluğu olaylarının yargı mekanizması dışında hallini kolaylaştırmak için topluluk programları, geçici gözetim ve rehberlik ve suç mağdurlarının zararlarının tazmini gibi çeşitli çabalar harcanmalıdır.

Açıklama

Çocukların genel mahkemeler yerine özel kurumlarda yargılanmaları bir çok hukuk sisteminde resmî ya da gayri resmî olarak uygulama alanı bulmuştur. Bu uygulamanın çocuklar için bir avantajı da, normal bir yargılama usulünün olumsuz sonuçlarının engellenmiş olmasıdır (örneğin bir mahkumiyet ya da hüküm nedeniyle damgalanma gibi). Bir çok halde, herhangi bir müdahalede bulunmamak en iyi çözümdür. Bu durum özellikle suçun çok ciddi nitelikte olmadığı ve ailenin, okulun veya öteki gayri resmî sosyal kontrol müesseselerinin olumlu ya da yapıcı tepki göstermeye müsait olduğu durumlarda söz konusu olmaktadır.

Kural 11.2'de de belirtildiği gibi, yargı dışı diğer yollara başvurma işlemi, karar sürecinin herhangi bir aşamasında polis, savcılık ya da mahkemeler, kurullar ve konseyler gibi başka organlar tarafından gerçekleştirilebilir. Bu yetki, ilgili sistemde geçerli kurallara ve usullerle, bu belgede yer alan kurallara göre tek bir makam, birkaç makam ya da ilgili makamların hepsi tarafından gerçekleştirilebilir. Söz konusu işlemin yalnızca çocuk suçlularla sınırlı tutulmaması, bu yöntemi önemli bir araç haline getirmektedir.

Kural 11.3, çocuğun ya da veli veya vasisinin önerilen çözümü onaylamalarını öngörmektedir. (Bu onay olmaksızın toplum hizmetleri yaptırmak Angaryayı Lağveden Konvansiyona aykırı düşmektedir.) Yine de bu onay, gayri kabili rücu olmamalıdır. Çünkü bazen çocuk buna çaresizlik içinde muvafakat etmiş olabilir. Bu madde, yargı dışı çözümlerin her safhasında, zorlama ve korkutma olanaklarını en aza indirmeye gayret edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çocuklar (örneğin mahkeme önüne çıkmamak için) bir baskı hissetmemeliler ya da onay vermeye zorlanmamalıdır. Böylelikle, talep halinde yetkili mercinin, çocuk suçlularla ilgili

hükümlerin uygun olup olmadığının objektif bir değerlendirmesini yapması tavsiye edilir. (Bu yetkili mercii kural 14’de belirtilen başka bir mercii de olabilir)

Kural 11.4, Çocuklar için normal yargı prosedürünün yerini alabilecek gerçekçi çözümlerin, toplumsal programlarla düzenlenmesini önerir; özellikle mağdurdan haksız alınmış malların geri verilmesi, tazmin edilmesi veya çocuklar üzerinde geçici bir gözetim ve yönlendirme programı uygulanarak ilerde kanuna karşı gelmelerinin önlenmesi gibi. Yargı dışı tedbirlere başvurmanın gerekçeleri (daha ağır suçların işlenmiş olmaları halinde dahi) her durumun özel koşullarına göre değişir (ilk suç, bir çetenin baskısı ile suç işleme gibi).

12. Polis teşkilatında uzmanlaşma

12.1 Doğrudan doğruya çocukların suçtan korunması konusunda görevlendirilen, yahut görevleri gereği çocuk suçlularla sık sık temas etmek durumunda olan polis görevlilerinin özel olarak eğitilmesi gereklidir. Bu amaçlarda büyük kentlerde özel polis birimleri oluşturulmalıdır.

Açıklama

Kural 12, çocuk ceza adaletinin çocuklara uygulanması ile görevli tüm kanun adamlarının özel olarak eğitilmesine dikkat çekmektedir. Polisin çocuk suçlularla ilk temas noktası olduğu göz önüne alındığında, bilgili olması ve iyi davranışta bulunması büyük önem arz etmektedir.

Kentleşme ile suç arasındaki ilişkilerin karmaşık bir nitelik taşıdığı açıkken, çocuk suçlarındaki artışla kentlerin özellikle hızlı ve plansız biçimde daha da büyümesi arasında ilişki kurulmuştur. Dolayısıyla, alanlarında uzmanlaşmış polis birimlerinin varlığı, yalnızca bu belgede yer alan belirli ilkelerin (örneğin kural 1.6 gibi) uygulanması açısından değil, ayrıca daha genel olarak çocuk suçlarının önlenmesi, denetlenmesi ve çocuk suçlulara yönelik muamele açısından da vazgeçilmez olmaktadır.

13. Tutuklu yargılama

13.1 Yargılamanın tutuklu olarak yapılmasına en son çare olarak başvurulmalı ve süre mümkün olduğu kadar kısa tutulmalıdır.

13.2 Tutukluluk yerine mümkün olduğu kadar yakın gözetim, yoğun bakım veya bir aile yanına yahut eğitim kurumuna yerleştirme gibi alternatif önlemler getirilmelidir.

13.3 Tutuklu olarak yargılanmakta olan çocuklara Birleşmiş Milletler’ce kabul edilen Hükümlülerin Islahı İçin Asgarî Standart Kurallar’ın tanıdığı tüm haklar tanınmalıdır.

13.4 Tutuklu olarak yargılanmakta olan çocuklar yetişkin olan suçlulardan ayrı bir kurumda veya aynı kurum içinde ayrı bir bölümde tutulmalıdır.

13.5 Tutukluluk sırasında bütün çocuklar, yaşlarının, cinsiyetlerinin ve kişiliklerinin gerektirdiği bütün sosyal, kültürel, eğitim, psikolojik ve tıbbî yardım ve bakımlardan yararlandırılmalıdır.

Açıklama

Çocuklar bakımından “suçun sirayeti” tehlikesi hiçbir zaman göz ardı edilmemelidir. Bu tehlikeden dolayı konunun kurala bağlanması önem kazanmaktadır. Dolayısıyla, alternatif önlemlerin önemine dikkat çekmek gerekmektedir. Anılan nedenle kural 13.1’de çocuğun çıkarı için yeni bir bakış açısı getirilmiştir. Tutuklu olarak yargılanmakta olan çocuklar, Hükümlülerin Islahı İçin Asgarî Standart Kurallar’ın yanısıra, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’nin özellikle 9. ve 10. maddelerinin, 2(b). ve 3. paragrafların sağladığı garantiler kapsamına alınmaktadır.

Kural 13.4, Devletler'in, yetişkin suçluların yol açabilecekleri olumsuz sonuçlara karşı en az kuralda değinilen önlemler kadar etkili başka önlemlere başvurmalarını engellemez.

Genç suçluların çok çeşitli nedenlerden ileri gelebilecek gereksinimlerine de maddede dikkat çekilmek istenmiştir. Anılan nedenler örneğin çocuğun kız veya erkek olması, uyuşturucu madde müptelası olması, alkolik olması, akıl hastası ya da tutukluluktan ileri gelen bir hastalıktan muzdarip olması gibi çeşitli nedenler olabilir. İşte bu çok çeşitli gereksinimler, çocuk tutukluların ayrı bir kurum veya bölümde tutulmalarının haklı bir nedenini oluşturmaktadır.

Çocuk tutukluların çeşitli fiziksel ve psikolojik özellikler taşımaları alınacak önlemlerin sınıflandırılmasını gerektirebilir. Buna göre çocuklardan kimileri yargılama öncesi başkalarından ayrı tutularak kendilerine daha iyi yardım sağlanabilir ve bu çocukların daha olumsuz yönlere kaymaları önlenir.

Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı Altıncı Kongresi'nde alınan çocuk suçlulara ilişkin 4 sayılı kararda çocuklar hakkında düzenlenecek Standart Kurallar'ın yargılamanın tutuklu yapılması halinin ancak son çare olarak başvurulabilecek bir yol olduğu hususunu kapsamı gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca çocukların, yetişkin hükümlülerden gelebilecek kötü etkilerden hemen etkilenebilecek nitelikte olmaları nedeniyle, bu hususun da göz ardı edilmemesi aynı kararda vurgulanmıştır.

BÖLÜM ÜÇ

YARGILAMA VE HÜKÜM

14. Yargılamaya yetkili makam

14.1 Kural 11 uyarınca çocuğa özgü bir yargı dışı yola başvurulmamışsa çocuğun yargılamakta olduğu (mahkeme, heyet, konsey, vb.) yetkili makamda yargılamanın dürüst ve hakkaniyetle yapılması gerekir.

14.2 Yargılamalar çocuğun çıkarlarına en iyi yardımcı olacak şekilde ve onun anlayabileceği tarzda ve söylediklerini serbestçe ifade edebileceği ortamda cereyan etmelidir.

Açıklama

Hüküm veren makamın, evrensel bir tanımını yapmak oldukça zordur. "Yetkili makam", tek bir hakim veya heyet halinde çalışan mahkeme ve heyetleri ile (İskoç-İskandinav sistemlerinde olduğu gibi) idarî heyetler veya öteki gayri resmî topluluk ve hakem heyetlerini de kapsamaktadır.

Çocukların yargılanmasının da kanunun karşısında kendisini savunmak durumunda olan herkese uygulanan ve asgarî standartları içeren ve kanunî usul ilkesi olarak bilinen usuller dairesinde yapılması gerekmektedir. Bu ilkeye göre dürüst ve hakkaniyetli bir yargılama en temel güvenceleri ve masumiyet karinesini kapsamaktadır. Bunun yanında tanıkların mevcut bulundurulması ve beyan vermeleri, olağan savunma yolları, duruşmada son söz söyleme hakkı, istinaf ve temyiz hakkı vb. gibi haklar da bu ilkenin içinde yer alır (kural 7.1'de de göz önüne alınmalıdır).

15. Yasal temsilcilerin, ebeveyn ve vasilerin hazır bulunmaları

15.1 Yargılanmaları sırasında çocukların yasal danışmaları vasıtasıyla temsil edilme veya ülkede varsa adlî yardımdan yararlanmak için başvurma hakları vardır.

15.2 Ebeveynler veya yasal temsilcilere yargılamalara katılma hakkı verilmeli ve yargılayan makam, bu kişilerden çocuğun çıkarları için kendisine katkıda bulunmalarını talep

edilebilmelidir. Bununla birlikte bu kişilerin hazır bulunmamaları çocuğun çıkarına olursa, yetkili makam anılan kişilerin yargılamalarda bulunmamalarını isteyebilir.

Açıklama

Kural 15.1'in ifadesi ile Hükümlülerin İslahı İçin Asgarî Standart Kurallar'ın 93. maddesinin ifadesi aynıdır. Kural 15.2'de belirtilen ebeveynin veya yasal temsilcilerin duruşmada hazır bulunması ilkesi, çocuğa psikolojik ve duygusal yardımın bir parçası olarak görülebilir.

Yetkili makamın olayı en iyi biçimde çözüme bağlama girişimleri, özellikle, çocuk suçlunun hukukî temsilcileriyle (ya da çocuğun gerçekten güvendiği bir başka kişinin) işbirliğinden yarar sağlayabilir. Ancak, bu duyarlılık, ebeveynin ve vasilerin duruşmalarda hazır bulunmaları sırasında çocuğa karşı düşmanca bir tavır sergilemeleri halinde geri tepebilir; böyle olasılıklar söz konusu olduğunda bu kişilerin duruşmalara alınmaması sağlanmalıdır.

16. Sosyal araştırma raporları

16.1 Yargılayan makam tarafından önemsiz ve tali derecedeki suçlar dışındaki bütün vakalarda çocuğun suçu işlemeyen önceki yaşam koşulları ve suçun hangi ortam içinde işlendiği konusunda hükümden önce yeterli araştırma yapılmalıdır.

Açıklama

Çocuklara ilişkin davalarda sosyal araştırma raporları veya hüküm öncesi raporları son derece önemli ve vazgeçilmez belgelerdir. Bu belgeler sayesinde yetkili makam çocuğun sosyal ve ailevi geçmişi, okul durumu, eğitim deneyleri vb gibi konularda bilgi sahibi olmaktadır. Bu amaçlar için bazı hukuk sistemlerinde mahkemeye bağlı sosyal servisler ve personel kullanılmaktadır. Ayrıca geçici tahliye sonrası çocuğu gözaltında tutmakla görevli kimseler de bu işle görevlendirilebilir. Bu itibarla bu maddede, nitelikli sosyal araştırma raporları elde edilebilmesi için nitelikli personel kullanımının gereğine işaret edilmektedir.

17. Yargılamada ve hükümde uyulması gereken ilkeler

17.1 Yargılama yapan makama aşağıda yazılı ilkeler kılavuzluk etmelidir:

- (a) Verilecek ceza sadece suçun ağırlığı ve işleniş tarzıyla değil, çocuğun içinde bulunduğu koşullar ve ihtiyaçları ve hem de toplumun gereksinimleri ile de oranlı olmalıdır.
- (b) Çocuğun kişisel özgürlüğüne getirilecek kısıtlamalar çok dikkatli bir incelemeden sonra konulmalı ve bu kısıtlamaların mümkün olduğu kadar az olmasına özen gösterilmelidir.
- (c) Özgürlükten yoksun bırakma, suçun başka bir kişiye yönelik ciddi bir saldırı niteliğinde bulunması veya çocuğun ciddi suç işlemeyi itiyat haline getirmiş olması halleri dışında verilmemelidir.
- (d) Çocuğun ıslah edilmesi ilkesi çocuklara ilişkin davalarda yol gösterici ilke olmalıdır.

17.2 Çocuklar hakkında idam cezası verilemez.

17.3 Çocuklar hiçbir halde fiziksel bir cezaya maruz bırakılmamalıdır.

17.4 Yetkili makamın her zaman için yargılamaya ara verme yetkisi olmalıdır.

Açıklama

Çocuk suçlular hakkındaki yargılamada temel ilkelerin formüle edilmesinin en önemli güçlüğü aşağıda belirtilen hususlarda felsefi bağlamda bazı anlaşmazlıklar bulunmasıdır. Bu hususlar şunlardır:

- (a) Toplumla yeniden kazandırma mı, yoksa ceza mı?
- (b) Yardım etmek mi, yoksa baskı ve ceza mı?

(c) Her olayın özelliğine göre tepki göstermek mi, yoksa genelde toplumu korumak için gerekli görülen tepki mi?

(d) Genel yıldırma mı, yoksa bireysel savunma mı?

Yukarıda değinilen yaklaşımlar arasındaki çatışma çocuklara ilişkin davalarda yetişkinlere ilişkin davalardan daha fazladır.

Çocuk suçlarının nedenleri ve bu suçlara yönelik tepkiler çok çeşitli olduğundan, bu alternatifler de birbirinin içine geçmektedir.

Konumuz olan çocuklar için Asgarî Kurallar'ın amacı, hangi yaklaşımın daha doğru olduğunu tanımlamak değil, bu yaklaşımlardan evrensel kabul görenini açıklamaktır. Bu nedenle Kural 17.1'in özellikle (a) ve (c) altparagrafları konuya ilişkin bir ortak çıkış noktası olabilir. Şöyle ki, bu hükümlere yetkili makamlarca gerektiği kadar önem verilirse anılan hükümler, çocuk suçluların temel haklarının korunmasını güvence altına alabilirler.

Kural 17.1'in (b) altparagrafı katı cezalandırma yaklaşımlarının doğru olmadığına işaret etmektedir. Bununla birlikte yetişkinlere ilişkin davalarda olduğu gibi, çocukların işlediği ağır suçlarda da ağır cezalara hükmetmenin bazen yararlı olacağı düşünülebilir; ancak çocuklara ilişkin vakalarda çocuğun ıslahı ve geleceği gibi hususların daima verilecek cezadan önce düşünülmesi gereken hususlar olduğu açıktır.

Birleşmiş Milletler Altıncı Kongresi'nde alınan 8 sayılı karara koşut olarak; kural 17.1(b) mümkün olduğu kadar ayrıntılı yasal düzenleme yapmayı özendirici niteliktedir. Bunun nedeni, genç insanın özel gereksinimlerinin öngörülmüş olmasıdır. Bunun yanı sıra, kamunun güvenliğini de gözardı etmemek lazımdır. Şartlı salıverme, hükmün yürütülmesini durdurma vs. alternatif tahliye edici önlemler de mümkün olduğu kadar geniş derecede düşünülmelidir.

Kural 17.1(c), Altıncı Kongre'de alınan 4. karara atıfta bulunarak, çocuklara ilişkin davalarda hapsin, kamu güvenliğini sağlayacak başka bir çare kalmadığı zaman başvurulabilecek bir yol olduğunu vurgulamaktadır.

Kural 17.2, idam cezası yasaklanarak Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 6. maddesinin 5. paragrafına koşut bir hüküm getirmiştir.

Fiziksel cezanın yasaklanması ile ilgili olan kural ise, yukarıda değinilen Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 7. maddesine olduğu gibi, Herkesin İşkenceye ve Diğer Zalimce, İnsanlıkdışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Korunmasına Dair Bildirge'ye ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Tasarısı'na da uygun bir düzenlemedir.

Yargılamaya ara verilmesi yetkisini tanıyan kural 17.4 ise, yetişkinlere ilişkin davalarda bulunmayıp sadece çocuklara ilişkin davalarda olabilecek esaslı bir yetkiye işaret etmektedir. Zira her zaman yetkili makam dava hakkında yeterince aydınlanmış ve karar verecek duruma gelmiş olabilir.

18. Dava sonucunda verilebilecek çeşitli kararlar

18.1 Yargılayan makamın sadece mevzuata bağlı kalmasını sağlayabilmek ve gerekli esnekliğe sahip kılınabilmesi amacıyla dava sonucunda verilebilecek alternatif yaptırımlar üretilmelidir. Sözü edilen yaptırımlar birbiri ile kombine de edilmelidir. Anılan yaptırımlar aşağıdakileri de kapsamalıdır:

(a) Bakım, rehberlik ve gözetim düzenlemesi;

(b) Şartlı salıverme;

(c) Sosyal hizmet yaptırma kararı;

- (d) Para cezaları ve zararların tazmini;
- (e) Vasıtalı ıslah ve öteki ıslah önlemleri;
- (f) Çeşitli terapi gruplarına katılım ve benzeri etkinliklere ilişkin düzenlemeler;
- (g) Koruyucu aile yanına, toplumsal merkezlere veya başka bir eğitim merkezine yerleştirme;
- (h) Yukarıdakilere benzer düzenlemeler.

18.2 Hiç bir çocuk, davasındaki koşullar gerektirmedikçe ebeveyninin gözetiminden kısmen ya da tamamen ayrılmamalıdır.

Açıklama

Kural 18.1, çeşitli hukuk sistemlerinde şimdiye kadar uygulanıp başarılı olduğu kanıtlanmış bir kısım önlem ve düzenlemelerin listesini içermektedir. Anılan önlemlerin tümü başarı vaat eden ve geliştirilebilir seçenekler içermektedir. Bu kuralda personele ilişkin herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Zira bazı yörelerde sayılan önlemler da az sayıda personelle de uygulanabilmektedir.

Kural 18.1’de verilen örnekler kamuoyuna daha etkili önlemlerin de alınabileceği yolunda güven vermektedir. Toplumsal kökenli düzenlemeler bir çok yönüyle geleneksel niteliktedir. Bu temel üzerinde ilgili otoriteler, toplumsal kökenli hizmetler sunmaya özen göstermektedirler.

Kural 18.2, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi’nin 10. maddesinin 2. paragrafına paralel olarak ailenin önemine dikkat çekmektedir. Anılan Sözleşme kuralında aile, “toplumun doğal ve temel birimi” olarak tanımlanmış ve ebeveynin çocukların bakımı ve gözetilmesi konusunda sadece haklarının değil sorumluluklarının da bulunduğu belirtilmiştir. Bu nedenle kural 18.2, çocukların ebeveyninden ayrılmasının ancak en son çare olduğuna işaret etmektedir. Bu yola örneğin çocuğun kötüye kullanılması gibi durumlarda başvurulabilir.

19. Kurumların olabildiğince az kullanılması

19.1 Çocuğun bir kuruma kapatılması daima en son çare olmalı ve buna gerekli olan en kısa sürede son verilmelidir.

Açıklama

Gelişen kriminoloji, ıslahta kurumsal yerine kurum dışı yöntemlerin kullanılmasını savunmaktadır. Bu iki yöntem arasında pratikte hiç bir fark görülmemiştir. Ama kurumsal uygulamada ortaya çıkabilecek bazı zararlı etkilerin, normal ıslah yöntemleriyle üstesinden gelinemeyecek sonuçları olmaktadır. Bu durum özellikle olumsuz etkilere karşı oldukça hassas olan çocuklar için geçerlidir. Daha ötesinde, sadece özgürlüğünden yoksun kalmak değil, fakat normal sosyal çevreden soyutlanmak gibi anılan olumsuz etkiler, gelişmelerinin ilk basamağında bulunan kişiler için yetişkinlerden daha kötü sonuçları kesinlikle getirmektedir.

Kural 19, kurumsal ıslahı, nitelik (son çare) ve zaman (en kısa sürede son verilmesi) bakımından olmak üzere iki yönüyle kısıtlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca kural 19, çocuğun başka çare kalmadığı haller dışında hapsedilmesi hükmü ile Birleşmiş Milletler 6. Kongresi'nde alınan 4 sayılı kararın koyduğu temel ilişkiyi de yansıtmaktadır. Kural bu haliyle çocuğun bir kuruma kapatılması halinde kendisinin kişisel ihtiyaçlarının, kurumun ve hapsedilme koşullarının da iyileştirilmesi için düzenlemeler yapılması gereğini de akla getirmektedir. Kuruma yerleştirilme yoluna gidildiği takdirde önceliği kapalı kurumlar yerine açık kurumlara tanımak gereği de açıktır. Elbette bu kurumun ıslahevi veya eğitsel nitelikte olması da tercih edilmelidir.

20. Gereksiz gecikmenin önlenmesi

20.1 Her dava, başından itibaren hiçbir gecikmeye mahal vermeksizin hızla yürütülmelidir.

Açıklama

Çocuklara ilişkin davalarda resmî işlemlerin hızla yürütülmesi büyük önem taşıyan bir husustur. Aksi takdirde çeşitli düzenlemeler ve yaptırımlarla başarılmış iyi şeyler tehlikeye girer. Yaptırımların suça maddî ve psikolojik olarak bir an önce uygun hale getirilmesi geciktikçe bu durum çocuğu zora sokar.

21. Kayıtlar

21.1 Çocuk suçlulara ilişkin kayıtlar kesinlikle gizli tutulmalı ve üçüncü kişilerin bilgisine kapalı olmalıdır. Kayıtların ayrıntıları sadece davaya bakmış veya konuyla görevi gereği ilgilenmiş yetkili kişilerle sınırlı tutulmalıdır.

21.2 Çocuk suçlulara ilişkin kayıtlar aynı çocuğu ilgilendiren yetişkinlere ait davalarda kullanılmamalıdır.

Açıklama

Bu kural çocuk suçlunun çıkarlarıyla suçu kontrol altına almak durumunda bulunan polis ve savcılık kayıtları arasında bir denge kurmayı amaçlamaktadır (ayrıca bkz. kural 8). Maddede sözü edilen “yetkili kişiler” diğer kişilerin yanı sıra, araştırmacıları da kapsamına alır.

22. Profesyonellik ve eğitim ihtiyacı

22.1 Çocuk suçluların işleriyle ilgili her düzeydeki personel, meslekî eğitim, hizmet içi eğitim, yeniliklerin öğretilmesi gibi eğitim yöntemleri ile donatılmış olmalıdır.

22.2 Çocuklarla ilgili adlî yargılama personeli çeşitlilik göstermektedir. Bu adlî organlarda kadınların ve azınlıkların da eşit sayıda temsil edilmelerine gayret edilmelidir.

Açıklama

Çocukları yargılamakla görevli yetkili makamlar değişik ülkelerde farklı eğitimlerden gelmiş olabilirler (örneğin Gelenek Hukuku uygulayan Büyük Britanya Birleşik Krallığı veya Roma Hukuku'nu uygulayan öteki ülkelerde yargılama yapan kişi ve kurumlar farklı ünvan ve mesleklerden olabilirler). Bütün bu değişik kişi ve kurumların sosyoloji, psikoloji, kriminoloji ve davranış bilimleri konusunda asgarî derecede eğitilmiş olmaları arzu edilmektedir. Bu husus yargılama yapan makamın bağımsız olması ve özel bir şekilde örgütlenmesi kadar önem taşımaktadır.

Sosyal hizmet uzmanları ve gözetim görevlileri için çocuklar konusunda önceden deneyimli olmak koşulu belki en önemli husus olmayabilir ama, yine de asgarî nitelikler konusunda hizmet içi eğitim gerekmektedir.

Çocuk ceza adaleti sisteminin uygulamasında nitelikli personel istihdam edilmesi, tarafsız ve etkili çalışmanın en esaslı unsurlarından biridir. Bu bağlamda anılan ilke, çocuk ceza adaleti sistemini uygulayan kişilerin bu fonksiyonlarını en iyi şekilde yerine getirmelerini sağlamak amacıyla eğitimi, gelişimi, meslekte ilerlemelerini temin etmek için gereklidir.

Anılan personelin, bu meslekte tarafsızlığın sağlanması için, her türlü siyasi görüş, cinsiyet, ırk, din, kültür veya başka yönden ayrıma tâbi tutulmamasının gerekliliği ortadadır. Bu görüş Altıncı Kongre'de tavsiye edilmiştir. Bunun da ötesinde Altıncı Kongre'de kadın personelin çocuklarla ilgili çocuk ceza adaleti sistemi uygulamalarında daha fazla istihdam edilmeleri ve gerekli eğitimden geçirilmeleri tavsiyesinde de bulunulmuştur.

BÖLÜM DÖRT

KURUM DIŞI ISLAH

23. Kararların infaz yolları

23.1 Yukarıdaki kural 14.1'de değinilen yetkili makamın kendisinin yahut veya başka yetkili makamın verdiği kararların etkinlikle yerine getirilebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

23.2 Yukarıda değinilen düzenlemeler yetkili makamın verdiği kararların zaman zaman değiştirilebilmesi yetkisini de kapsamalıdır. Verilen kararların değiştirilebilmesi yetkisi ancak bu Kurallar'da öngörülen ilkelere uyum sağlayabilmesi amacıyla kullanılmalıdır.

Açıklama

Çocuklara ilişkin dava sonunda verilen kararlar büyüklere ilişkin olanlardan daha fazla olarak suçlunun yaşamını uzun bir süre etkilemektedir. Bu cümleden yola çıkarak, kararı veren yetkili makamın yanı sıra gözetim görevlileri, gençlik refah merkezleri vs. gibi kararın verilmesine etkili olmuş öteki kuruluşlar da verilen kararın infazının gözetimine katkıda bulunmaktadır. Bazı ülkelerde kararın infazını gözetmekle görevli bir yargıç bile görevlendirilmektedir.

Yetkili makamın oluşumu, gücü ve esnek olması gereklidir ki, bu durum kural 23'de açıklanmış olup verilen kararların geniş bir kabul görmesini sağlamaktadır.

24. Yardım sağlama hükümleri

24.1 Yargılamanın her aşamasında çocuğun iyileştirilmesine fırsat yaratmak amacıyla yerleştirme, her türlü eğitim ve iş bulma gibi yardımlar sağlanması için çaba gösterilmelidir.

Açıklama

Çocuğun iyileştirilmesi en önemli düşüncelerden biridir. Bu itibarla Kural 24 bu amaca ulaşabilmek için her türlü imkân ve hizmet ve öteki yardım ve desteklerin verilmesi gereğini vurgulamaktadır.

25. Gönüllülerin ve toplumsal hizmetlerin harekete geçirilmesi

25.1 Gönüllüler, gönüllü birlikleri, bölgesel kuruluşlar ve öteki toplumsal kaynaklar çocuğun mümkün olduğu kadar bir aile ortamında bulunması başta olmak üzere iyileştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla harekete geçirilmelidir.

Açıklama

Bu kural çocuğun ıslah ve iyileştirilmesi için yapılması gerekli çalışmalara işaret etmektedir. Yetkili makamın kararlarının etkinlikle yerine getirilmesi isteniyorsa toplumsal işbirliği zaruri olmaktadır. Gönüllüler ve gönüllü hizmetler özelde değerli kaynaklardır. Ancak henüz olabilecekleri kadar yararlı olamamaktadırlar. Bazı hallerde eski suçlularla işbirliğinden (özellikle eski uyuşturucu alışkanlığı suçlularından) de yarar umulabilir.

Kural 25, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 1.1 ile 1.6. maddelerinde öngörülen ilkelerden esinlenmektedir.

BÖLÜM BEŞ

KURUMSAL ISLAH

26. Kurumsal ıslahın amaçları

26.1 Kuruma yetiştirilen çocuğun eğitim ve ıslahının amacı, onun toplumda yapıcı ve üretici bir rol alabilmesini temin ve bunu gerçekleştirmek için de bakım, koruma, kültürel ve meslekî yetenekler elde edebilmesi için yardım etmek olmalıdır.

26.2 Kurumlarda çocuklara sosyal, kültürel, meslekî, psikolojik, tıbbî ve bedensel olmak üzere yaşlarının, cinsiyetlerinin ve kişiliklerinin gerektirdiği ve tamamen iyileşmeleri amacına yönelik yardım sağlanmalıdır.

26.3 Çocuklar yetişkinlerden ayrı kurumlarda yahut yetişkinleri de barındıran kurumların ayrı bölümlerinde tutulmalıdır.

26.4 Çocuk kız suçlulara tutuldukları kurumlarda kişisel ihtiyaçları ve sorunları ile mütenasip ihtimam gösterilmelidir. Kızlara hiçbir surette çocuk erkek suçlulara gösterilenden daha az bakım, koruma ve yardım sağlanmamalıdır.

26.5 Kuruma kapatılmış çocukların, çıkarları ve iyiliği için ebeveynlerinin veya yasal temsilcilerinin ziyaret hakkı bulunmalıdır.

26.6 Çocuğun gerekli eğitimi almaksızın kurumu terk etmesine meydan verilmemesi ve düzgün bir akademik veya meslekî eğitim alabilmesi için Bakanlıklar veya müesseseler arası işbirliği teşvik edilmelidir.

Açıklama

Kural 26.1 ve 26.6'da belirlenen kurumsal ıslahın amaçları her sistem ve kültür tarafından kabul edilebilir hususlardır. Bununla birlikte henüz her sisteme girmiş olmadıklarından bu konuda yapılması gerekli epeyce iş vardır. Tıbbî ve psikolojik yardım ve bakım, özellikle uyuşturucu madde müptelası, saldırgan ve akıl hastası genç insanlar için hayati önemi haizdir.

Çocukların masumiyetini korumak ve büyüklerden gelebilecek olumsuz etkileri önlemeyi amaçlayan kural 26.3'deki hüküm, Altıncı Kongre'de alınan 4 sayılı kararın temel kılavuz ilkelerinde biridir. Bu kural Devletler'i büyüklerden gelebilecek olumsuz etkilere karşı çocuklar için en az kuraldaki hükümler kadar etkili olabilecek başka önlemler almaktan alıkoyamaz. (Ayrıca bkz. kural 13.4)

Kural 26.4 Altıncı Kongre'de işaret edildiği üzere kız suçluların normal olarak erkek suçlulara göre daha az ihtimam gördüğü fikrinden kaynaklanmaktadır. Özellikle Altıncı Kongre'de alınan 9 sayılı kararda kız suçluların hapiste iken özel ihtiyaç ve sorunlarına daha fazla önem verilmesi çağrısında bulunmuştur. Daha da ötesinde bu kural, bu kongrenin Karakas Bildirgesi olarak bilinen ve suçluların eşit ıslahını öngören belgeye de uyumlu olduğu gibi Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne de uyumludur.

Kural 26.5'deki ziyaret hakkı bu kuralların 7.1., 10.1., 15.2., 18.2. maddelerinin hükümlerinden kaynaklanmaktadır. Kural 26.6'da öngörülen Bakanlıklar ve kuruluşlar arası işbirliği ise kurumsal ıslah ve eğitimin kalitesinin yükseltilmesi için özel önem taşımaktadır.

27. Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen hükümlülerin ıslahı için Asgarî Standart Kurallar'ın uygulanması

27.1 Yargılanmayı bekleyenler de dahil olmak üzere kurumlara yerleştirilmiş tüm çocuk suçlulara Hükümlülerin Islahı İçin Asgarî Standart Kurallar'ı uygulanabilir.

27.2 Asgarî Standart Kurallar'da öngörülen ilkelerin tamamen uygulanması ve mümkün olabildiği kadar çocukların yaşları, cinsiyetleri ve kişiliklerinin gerektirdiği ihtiyaçlarının sağlanabilmesi amacıyla çaba sarf edilmelidir.

Açıklama

Hükümlülerin Islahı İçin Asgarî Standart Kurallar Birleşmiş Milletler'in bu alanda kabul ettiği ilk belgelerinden biridir. Genel kanıya göre Kurallar'ın dünya çapında bir etkisinin olduğu kabul edilmektedir. Buna karşın cezaevlerinin insancıl ve dürüst idaresinde bu Kurallar'ın önemli etkileri bazı ülkelerde halen bir özlem niteliğindedir.

Hükümlülerin Islahı İçin Asgarî Standart Kurallar'da çocuk suçluların korunması için temel hükümler getirilmiştir. (örnek: barınma, yapı, yatak, giyinme, yıkanma, şikayet ve talepler, dış dünya ile ilişkiler, yiyecek, tıbbî bakım, dinî hizmetler, yaşlara göre ayırım, personel, çalışma vs.) Bunun yanı sıra anılan Kurallar'da ceza, disiplin ve tehlikeli suçlara uygulanacak yaptırımlar da bulunmaktadır. Anılan Asgarî Standart Kurallar'ının özellikle çocuk suçluların

tutulduğu kurumlar açısından bu Kurallar'a göre daha az etkili olduğunu düşünmek doğru olmaz.

Kural 27, kurumlarda tutulan çocukların doğal talepleri noktası üzerinde odaklanmaktadır (kural 27.1). Bunun yanı sıra kural 27.2'de ise onların yaş, cinsiyet ve kişiliklerinin gerektirdiği ihtiyaçlarına dikkat çekilmelidir. Bu haliyle kural 27 amaçları ve içeriği açısından Hükümlülerin Islahı İçin Asgarî Standart Kurallar ile uyumlu bir düzenleme getirmektedir.

28. Şartlı tahliyenin derhal ve sık sık uygulanması

28.1 Yetkili makam tarafından şartlı tahliyeye mümkün olan en kısa zamanda karar verilmeli ve bu yetki en geniş şekilde kullanılmalıdır.

28.2 Kurumlardan şartlı tahliyesine karar verilen çocuklar yetkili bir makam tarafından gözetim altında bulundurulmalı ve kendilerine toplumsal destek sağlanmalıdır.

Açıklama

Şartlı tahliyeye karar verebilme yetkisi kural 14.1'de sözü edilen yetkili makam ya da başka bir makam tarafından verilebilir. Burada önem taşıyan husus, “yetkili olan makamın” değil “doğru” olan makamın saptanabilmesidir.

Koşulların elverdiği ölçüde şartlı tahliyenin verilen hüküm müddetince sürdürülebilmesi tercih edilmelidir. Tatmin edici bir ıslah programından sonra kurumdaki tutuklulukları sırasında tehlikeli olarak bilinen suçlular bile mümkün olduğu takdirde şartlı tahliyeden yararlandırılmalıdırlar. Gözetim altında bulundurulmak koşuluyla salıverme gibi şartlı tahliye de yetkili makam tarafından tayin edilen bir süre için “iyi hal”, toplumsal programlara katılma ve yarım gün yurtlarda kalma gibi koşullarla yapılabilir.

Suçluların bir kurumdan şartlı tahliyeleri halinde gözetim memuru ya da başka bir memur tarafından (özellikle gözetim şartı ile salıvermenin henüz kabul edilmediği yerlerde) gerekli yardım sağlanmalı ve toplumsal destek özendirilmelidir.

29. Yarı kurumsal düzenlemeler

29.1 Yarım gün evlerde kalmak, eğitim veya gündüz eğitimi merkezleri gibi çocuğun toplumla yeniden bütünleşebilmesi için gerekli yarı kurumsal düzenlemelerin yapılması amacıyla çaba sarfedilmelidir.

Açıklama

Kurumsal bir ıslahtan sonraki dönemde ihtimamın önemi gözardı edilmemelidir. Bu Kural yarı kurumsal düzenlemelerin gerekliliğini vurgulamaktadır.

Bu Kural aynı zamanda çocuk suçluların topluma yeniden başarı ile intibak edebilmeleri için önemli bir adım oluşturan rehberlik ve yapısal desteğin sağlanması amacıyla yeni bir dizi imkân ve hizmetin yürürlüğe konulması gereğine işaret etmektedir.

BÖLÜM ALTI

ARAŞTIRMA, PLANLAMA, POLİTİKA ÜRETME VE DEĞERLENDİRME

30. Politika üretme, planlama ve değerlendirmenin temeli olan araştırma

30.1 Etkili planlamanın ve politika üretiminin temeli olarak gerekli araştırmanın organize edilmesi ve geliştirilmesi için çaba gösterilmelidir.

30.2 Periyodik olarak çocuklar tarafından işlenen suçların ve kabahatlerin nitelikleri, istikameti ve nedenlerinin yeniden gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi için çaba gösterilmelidir.

30.3 Sistem içinde sabit bir araştırma mekanizması kurularak çocuklarla ilgili suçlar hakkında bilgi toplamak ve bunları değerlendirmek suretiyle çocuk ceza adaleti sisteminin geliştirilmesi ve reforma tâbi tutulması için gerekli çabalar gösterilmelidir.

30.4 Çocuk ceza adaleti sisteminin sistematik olarak geliştirilmesi ve planlanması ulusal kalkınma çabalarının ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmalıdır.

Açıklama

Araştırmanın çocuk ceza adaleti politikalarında temel ve önemli bir mekanizma olarak kullanılmasının nedeni, uygulamaları günü gününe izleyerek gelişmeler hakkında bilgilendirmek suretiyle sistemin sürekli ilerlemesini ve gelişmesini sağlamaktır. Araştırma ve politika arasındaki karşılıklı etkileşim, özellikle çocuk ceza adaleti uygulamalarında çok önemlidir. Gençlerin yaşam tarzındaki hızlı ve şiddetli değişimler nedeniyle bu kişiler tarafından işlenen suçların şekil ve boyutlarında da değişimler olmakta ve bu yüzden toplum ve adalet sistemi bu değişime kısa sürede yanıt verememektedir.

Belirtilen nedenlerle kural 30, çocuk ceza adaleti sistemi uygulamalarında ve politika saptanmasında araştırmayı sistemin bir parçası olarak öngörmüştür. Kural, planlama yapmanın ve düzenli olarak değerlendirmede bulunmanın her türlü kalkınma amaçları arasında en geniş yeri tuttuğuna dikkat çekmektedir.

Çocukların sorun ve ihtiyaçları ile çocuklar tarafından işlenen suçların istikametinin sabit bir şekilde değerlendirmeye alınması, doğru politikalar saptanması ve yeni yöntemler geliştirilmesinin hem resmî hem de kuruluşlar tarafından yapılacak araştırmalarda sadece adalet sistemi ile yüz yüze gelen çocukların değil, tüm çocukların da fikirlerinin alınması ilginç olur.

Planlama süreci, gerekli hizmetlerin oluşturulması için etkili ve adil bir sistemin gereğini vurgulamalıdır. Bu amaca ulaşabilmesi için çocukların gereksinimleri ve sorunları ile kesin önceliklerin tanımlanması bakımından geniş çerçeveli ve düzenli bir değerlendirme mekanizması gerekmektedir. Bu cümleden olmak üzere, özel yöntemler geliştirmek, geliştirilen bu yöntemlerin uygulanmasını denetlemek amacıyla çeşitli kaynaklar arasında işbirliği yapılmalı ve kamuoyu desteği sağlanmalıdır.

EK 2- RIYAD İLKELERİ

I. TEMEL İLKELER

1. Çocuk suçluluğunun önlenmesi suçun önlenmesinin özlü bir ögesidir. Gençler toplumda yasaya uygun ve yararlı etkinliklere kendilerini adayarak, bu tavra ve insancıl görünümlü bir yaşama uygun uğraş edinerek, suç üretmeye yönelik olmayan bir anlayış kazanabilirler.
2. Çocuk suçluluğunun önlenmesi çabalarının ürünlerini vermesi için, tüm toplumca, ergenlik çağındakilerin, kişilikleri göz önüne alınarak yetişen körpe çocukluklarından itibaren coşkularını, yaşama sevinçlerini dışa vurmaları hoş görülerek ve desteklenerek uyum içinde gelişmelerinin sağlanması gerekir.
3. İşbu yönlendirici ilkelerin yorumları sonrasında çocuğa yönelik bir yönelim kalıbının kabulü isabetli olur. Gençler; toplumda etkin bir taraf rolü üstlenmelidirler. Toplumsallaştırma ve denetim önlemlerinin basit nesnelere olarak görülmemelidirler.
4. Yönlendirici ilkeleri uygulamaya geçirmek için tüm önleme programı ulusal adalet sistemlerine, uygun olarak, küçük çocuklardan başlayarak gençlerin esenliğine yönelik olmalıdır.
5. Yeni suçluluk önleme politikalarının kabulünün zorunluluğu ve önemini teslim etmek kadar, çocuğun yetişmesine ağır olumsuz bir etkiye neden olmayacak ve başkası için bir zarar taşımayan bir davranışı suçlama ve cezalandırmadan kaçınılmasını hedefleyen önlemlerin sistemli olarak incelenmesi ve işlenmesi de gerekmektedir. Bu politikalar ve önlemler, aşağıda sıralanan öğeleri içermelidirler:
 - (a) Özellikle eğitim konusunda, gençlerin çeşitli gereksinimlerini karşılamaya dönük ve tüm gençlerin, özellikle “tehlikede bulunduğu” aşikar olan ya da “sosyal risk” durumundaki ve özel bir dikkat ve koruma gereksinimi gösterenlerin kişisel gelişimlerini güvenceye alacak bir destek kadrosu tesisini öngören hükümler;
 - (b) Suçluluğun önlenmesi için özel olarak uyarlanmış görüşler ve mevzuat metinleri, idarî usuller, kurumlar, kuruluşlarla yasa ihlallerine yol açan güdüleri, gereksinimleri ve suça yönelmiş azaltmayı ve bu davranışı ortaya çıkaran koşulları bertaraf etmeyi hedefleyen bir hizmetler ağı aracılığı ile somutlaştırılmış kavramlar ve yöntemler kabulü;
 - (c) Temel hedef olan çocuğun yararı uğruna icra edilen ve adalet ve nasafetten esinlenen resmî müdahale;
 - (d) Gençlerin esenliğinin, gelişmesinin, haklarının ve çıkarlarının korunması;
 - (e) Bir gencin davranış ya da yöneliminin genel toplum kurallarına ve değerlerine uygun olmadığı bilincinin çoğu kez olgunlaşma ve büyüme sürecinde kendini göstermeye başladığı ve bireylerin çoğunda ergenlik çağına geçişle bu olumsuzlukların kendiliğinden kaybolma eğilimi gösterdiğinin bilincine varılması;
 - (f) Uzmanlar arasında egemen olan görüşe göre, bir genci “yoldan çıkmış”, “topluma zararlı” ya da “topluma zarar vermeğe eğimli” olarak nitelemenin, çoğu kez bu sınıflandırmaya girenlerden sonuncusu nezdinde cezayı gerektiren bir davranışın sistematik olarak gelişmesinde payı olduğunun bilincine varılması.
6. Çocuk suçluluğunu önlemede yerel topluluk hizmet ve programlarının özellikle klasik tipte hiçbir hizmetin bulunmadığı yerlerde işlerlik kazanması ve toplumsal denetimin klasik çarelerine en son çare olarak başvurulması uygun olur.

II. YÖNLENDİRİCİ İLKELERİN KAPSAMI

7. İşbu Yönlendirici İlkeler, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin, Uluslararası Ekonomik,

Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin, Çocuk Hakları Bildirgesi'nin ve Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgarî Standart Kurallar'ın (Beijing Kuralları) olduğu kadar tüm çocukların ve tüm gençlerin hakları, yararları ve esenliklerini ilgilendiren diğer belgeler ve kuralların genel çerçevesi içinde yorumlanacak ve uygulanacaktır. 8. İşbu Yönlendirici İlkeler her Üye Devlet'e özgü ekonomik, sosyal ve kültürel yapının içeriği içinde uygulanacaktır.

III. GENEL ÖNLEM

9. Kamusal yönetimin her basamağında, özellikle aşağıdaki konuları öngören eksiksiz bir önleyici önlemler planı kurmak gerekmektedir.
- (a) Sorunun derinliğine çözümlenmeleri ve mevcut programlar, hizmetler, donanımlar ve kaynakların envanteri;
 - (b) Önleme etkinliklerinde görevli kurum ve kuruluşlara olduğu kadar bunların personeline açıklıkla belirlenmiş sorumluluklar verilmesi;
 - (c) Resmî ve hükümet dışı kuruluşlar arasında, önleme faaliyetlerinin eşgüdümü mekanizmalarının varlığı;
 - (d) Tanısal çözümlenmelere dayanan, uygulamaları sırasında ısrarla izlenmeleri ve özenle değerlendirilmeleri gereken politikalar, programlar ve stratejilerin belirlenmesi;
 - (e) Suç işlenmesi olasılıklarını etkin bir biçimde azaltılacak yöntemlerin kabulü;
 - (f) Geniş bir hizmetler ve programlar dizisi yoluyla toplumun katılımı;
 - (g) Çocuk suçluluğunun önlenmesinde elbirliği ile yürütülen etkinliklerin düzene konması için, özel sektöre, hedef topluluğun ileri gelenlerine ve çalışma sorumlularından, çocuklara gösterilecek ihtimamdan sorumlu kuruluşlara ve keza yargı kademelerine çağrı yapmak suretiyle merkezî iktidar, ara yönetimler (eyalet, federe devlet, bölge ve il yönetimleri), yerel yönetimler arasında karşılıklı disipline dayalı sınırlı bir işbirliği;
 - (h) Özellikle, toplumsal kaynakları, gençler arasında yardımlaşmayı ve mağdurlar lehine tazminat ve yardım programlarını da devreye sokarak, gençlerin, suçluluğu önleme politikalarına ve sürecine katılımı;
 - (i) Her düzeyde uzmanlaşmış personel toplanması.

IV. TOPLUMSALLAŞTIRMA SÜRECİ

10. Özellikle, aile, toplum, "akran" grupları, okul, meslekî oluşma ve iş dünyasının dolaşık yolundan ve hayır kurumlarına yapılacak başvurularla, tüm çocukların ve tüm gençlerin başarılı şekilde toplumsallaştırılmasını ve bütünleştirilmesini kolaylaştıracak tipte önleme programlarına çok önem vermek gerekir. Toplumsallaştırma ve bütünleştirme süreci içinde eksiksiz olarak, eşit partner olarak tanınmaları gereken çocuk ve gençlerin kişisel özgüven ve mutluluklarına gereken dikkat ve önemin gösterilmesi zorunludur.

A. Aile

11. Her toplum ailenin ve onun tüm üyelerinin gereksinimlerine ve esenliğine büyük önem vermelidir.

12. Aile, çocuğun ilk basamak toplumsallaştırmasından sorumlu merkezî bir birim olduğundan kamu otoriteleri ve sosyal şlar tarafından geniş aile de dahil, ailenin bütünlüğünü sürdürecektir çabalar harcanmalıdır. Toplum, aileye çocuklar için özen ve koruma sağlamada ve

- onların ve zihinsel esnekliklerini güvenceye alınmasında yardım etmekle sorumludur. Yeterli sayıda ana okulu temini öngörülmektedir.
13. Devlet, çocukların istikrarlı ve huzurlu bir aile ortamında yetişmesi için gerekli önlemleri almalıdır. Özellikle ebeveynlere, istikrarsızlık ve geçimsizlik hallerinin üstesinden gelebilmeleri için zorunlu sosyal yardımı sağlanmalıdır.
14. Bir yandan, istikrarlı ve huzurlu bir aile ortamı yaratılmadığı, öte yandan toplumun ana-babaya gerekli yardımı sağlama çabaları başarısızlığa uğradığı ve bu bakımdan geniş aile çevresine de güvenilmeyeceği zaman ikame aile ocaklarına (koruyucu ya da evlat edinen ebeveyn) başvurma öngörülmelidir. Bunlar istikrarlı ve huzurlu bir aile atmosferini olabildiğince en yetkin şekilde yaratılmalı ve çocuğa, onu, bir aile ocağından diğerine “dolaştırıp durma” duygusundan uzaklaştıracak “süreklilik” izlenimini sağlamalıdır.
15. Ekonomik, sosyal ve kültürel durumun hızlı ve düzensiz evriminden etkilenmiş ailelerin çocuklarına, özellikle yerli azınlık ailelerin ve göçmen ve sığınmacı ailelerin çocuklarına özel bir özen gösterilmelidir. Bu evrim, çoğu kez, toplumdaki itibar ve kültür anlaşmalıkları yüzünden çocukların geleneksel eğitimi bakımından ailenin toplumsal gücü için darbe olasılığı taşıdığından çocukların toplumsallaştırılmasında yenileştirici ve toplumsal açıdan yapıcı özel olanak ve koşullar aranmalıdır.
16. Gerekli programları ve etkinlikleri başlatarak, aileleri ve çocukların bakımı ve gelişmesini ilgilendiren rolleri ve görevleri ile kaynaştırma kıvamına getirmek ebeveyn ile çocuklar arasındaki olumlu ilişkilerin tesisini harekete getirmek, çocukların ve gençlerin kaygı ve dertlerine karşı ebeveynlerini duyarlı kılmak ve aile ve toplum etkinliklerine gençlerin katılımını özendirmek gerekir.
17. Devlet aile bağlantısı ve uyumunu geliştirme, çocuğun esenliği ve geleceği açısından uygun düşmedikçe ailesinden ayrılmasını önleme çabası içinde olmalıdır.
18. Ailenin ve geniş ailenin toplumsallaştırma işlevi üzerinde ısrarla durmak önemlidir. Eşit haklara sahip taraflar olarak gençlerin katılımını, dolayısıyla onların toplumdaki gelecek rol ve sorumluluklarını tanımak daha az önemli değildir.
19. Tatmin edici bir toplumsallaştırma çocuğun hakkını güvenceye almak için, devlet ve diğer yetki kademeleri, salt mevcut toplumsal ve adlî kuruluşlara başvurmakla kalmamalı, aynı zamanda geleneksel kuruluşlar ve törelerin işlevsiz kaldığı hallerde yeni tip önlemler yaratılmalı ya da öngörülmelidir.

B. Eğitim

- 20.Devlet tüm gençlerin resmî eğitime alınmalarını sağlamak yükümlülüğü altındadır.
21. Eğitim sistemleri öğretim ve meslekî formasyon verme ötesinde, özellikle şu noktalara kendilerini adanmalıdır:
- (a) Çocuğa temel değerleri ve kendisine ait kültürel kimlik ve geleneklere, yaşadığı ülkenin değerlerine, kendi tarihinin değişik uygarlıklarına kendi uygarlığından farklı diğer uygarlıklara, insan hakları ile temel özgürlüklere saygı tavrı kazandırma;
- (b) Gençlerin kişilikleri, zihinsel ve bedensel yetenek ve eğilimleri doğrultusunda tanım olarak kendilerini gerçekleştirmelerini sağlama;
- (c) Eğitim sürecini gençlere bilgi dikte etmekle sınırlandırmak yerine, onları etkin ve yapıcı tarza sevk etmek;
- (d) Gençlerde okula ve topluma ait olma ve kimlik duygusunu geliştirecek etkinlikleri destekleme;
- (e) Gençler nezdinde, değişik görüş ve düşüncelere olduğu kadar kültür ve başka değer farklılıklarına saygı ve anlayışın özendirilmesi;

- (f) Gençlere meslekî formasyon hakkında bilgi ve danışma, iş olanakları ve meslek hakkında görüşler sağlama;
- (g) Gençlere manevî destek verme, onlara psikolojik kötü muamele uygulamama;
- (h) Sert disiplin önlemlerinden, özellikle fiziksel cezalardan kaçınma.
22. Eğitim sistemlerinin, ana-baba, gençlerin etkinlikleriyle ilgilenen yerel topluluk örgütlenmeleri ve kuruluşlarla işbirliği araması gerekir.
23. Gençlere ve ailelerine, hukuku olduğu kadar, yasa karşısında haklarını ve sorumluluklarını ve evrensel değerler sistemini, özellikle Birleşmiş Milletler Belgeleri'ni tanıtmak gerekir.
24. Eğitim sistemlerinin özellikle ilgi odağı “toplumsal tehlike” durumundaki gençler olmalıdır. Bu konu üzerinde, özel olarak uyarlanmış önleme programlarını, pedagojik yöntem ve araçları dikkatle incelemek ve tümüyle kullanmak gerekir.
25. Gençlerin alkole, uyuşturucu ilaçlara ve benzer maddelere alıştırılmasının önlenmesi, toplu politika ve stratejilerle sürekli olarak gerçekleştirilmeye çalışılmalıdır. Öğretmenler ve diğer eğitim görevlileri bu sorunları önleme ve çözümleme için ekipler oluşturmalıdırlar. Okul ve üniversite topluluklarına, alkol de dahil olmak üzere uyuşturucuların tüketimi ve kötüye kullanılması hakkında bilgiler sağlanmalıdır.
26. Okul; gençler, özellikle kendilerine özgü gereksinimleri olan kötü muamele ve eziyet gören, ihmal ve istismar edilenler için tıbbî özen, danışma ve diğer hizmetlerin sağlanmasına yarayacak haberleşme ve uygulama merkezî olma görevini üstlenmelidir.
27. Çeşitli eğitimsel etkinlikler ile, öğretmenleri ve diğer erginleri olduğu kadar öğrenci topluluğunu da gençlerin özellikle yetenezsiz, sorunlu ve az gelirli gruplara ya da etnik ya da diğer azınlık gruplarına mensup olanların sorunları, gereksinimleri ve toplu temsiller için duyarlı kılma çabası içinde olmalıdır.
28. Okul ve öğretim sistemleri, didaktik ve pedagoji programlar, yöntem ve yaklaşımlar ve keza eleman toplama, nitelikli öğretim görevlisi yetiştirme konularında en yüksek düzeyi ve yetkili meslekî kuruluşlar ve kademeler aracılığı ile sürekli bir denetim ve değerlendirmenin sağlanmasını hedeflemelidir.
29. Okul, toplumdaki grupların işbirliği ile, gençlerin ilgi alanlarına uygun program dışı etkinlikler hazırlayıp yönetmeyi de görevleri içine almalıdır.
30. Okula devam kurallarına uymakta güçlük çeken, keza aynı nedenden öğrenimlerini terk eden çocuk ve gençlere özellikle yardımcı olmak gerekir.
31. Okul adil ve eşitliğe dayanan politikalar ve kurallar geliştirmelidir ve öğrenciler okul politikasını, özellikle disiplin ve karar alma politikasını belirlemekle görevli karar organlarında temsil edilmelidir.

C. Yerel Toplum

32. Gençlere ve ailelerine verilecek, onların gereksinim ve beklentilerini yanıtlayacak olup, yerel toplum desteğine dayanan uygun bilgilendirme ve danışma hizmetleri zaman geçirmeden devreye konmalı ya da zaten mevcutsa güçlendirilmelidir.
33. Yerel toplumun “sosyal tehlike” durumundaki çocuklar için toplumsal gelişme, eğlenme ve dinlenme donanımı ve özel sorunlar için verilmeye hazır hizmetler merkezleri gibi gençlere toplumsal destek sağlayacak çok çeşitli araçları ortaya koyması, varsa bunları takviye etmesi gerekir. Bunu yaparken bireyin haklarını gözden uzak tutmamalıdır.
34. Aile ocağında artık barınamayan ya da hiç yuvası bulunmayan gençleri kusursuzca barındıracak özel mahalleler düzenlenmelidir.
35. Gençlerin ergenlik çağından sorunsuzca geçişlerini sağlayacak bir yardımcı hizmetler ve önlemler bütününe işlerliğe koymak gerekir. Özellikle uyuşturucu madde tutkunu gençlerin yararına işlev olarak tedavinin hedef alındığı vurgulanan danışma ve müdahaleler özel

- programı düzenlenmelidir.
36. Gençlik konusunda uğraş veren hayır örgütlenmeleri, Devlet'ten ve diğer kuruluşlardan parasal ve başka yardımlar almalıdırlar.
37. Yerel gençlik kuruluşları yapılandırılmalı, varsa bunlar güçlendirilmeli ve bunlara toplumsal sorunların izlenmesi ve yönlendirilmesi işlevinde tam bir katılımcı statüsü kazandırılmalıdır. Bu örgütlenmeler toplu hayır etkinlikleri, özellikle yardım gereksinimi olan gençler yararına projeler üretme girişimine özendirilmelidir.
38. Kamu kuruluşları ilk olarak yuvasız ya da sokaklarda yaşayan çocukları ilgi odağı yapmalı ve onlara gerekli hizmeti sağlamalı, özellikle gençler günlük çekmeden barınma donanımları, araçları hakkında bilgi, iş bulma olanakları ve diğer yardım kaynaklarını yerel düzeyde elde edebilmelidirler.
39. Gençlere kolaylıkla ulaşabilecekleri, özel ilgi konusu oluşturan geniş bir dinlendirici ve eğlendirici donanımlar ve hizmetler yelpazesi yaratılmalıdır.

D.Kitle iletişim araçları

40. Kitle iletişim araçları, gençlerin, çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bilgi ve belgelere ulaşmalarını sağlamaya özendirilmelidir.
41. Kitle iletişim araçları, gençlerin toplumdaki olumlu rolünü belirginleştirmeye özendirilmelidir.
42. Kitle iletişim araçları, toplumda gençler için sunulan hizmetler ve olanaklar hakkında istihbarat yayınlamaya özendirilmelidir.
43. Genelde kitle iletişim ve özelde de televizyon ve sinemayı pornografi, uyuşturucu ve şiddete az yer vermeye, şiddet ve istismarın sunumunu çocuk için olumsuz açıdan vermeye, özellikle çocuklar, kadınlar ve kişisel ilişkiler söz konusu olduğunda gurur incitici ve aşağılayıcı sahnelerin gösterilmesinden kaçınmaya ve eşitlik ilkelerini ve eşitliğe dayanan örnekleri işlemeye yönlendirmelidir.
44. Kitle iletişim araçları, toplumsal plan üzerindeki rolleri ve sorumluluklarının öneminin, keza gençler üzerindeki uyuşturucu ve alkol istismarı ile ilgili mesajları ile yaratacakları etkinin bilincinde olmalıdırlar. Bu etkiyi, mesajlarını tutarlı ve yansız biçimde yayınlamak bu istismarı önleme hizmetine adanmalıdırlar. Tüm düzeylerde uyuşturucu sorununa karşı duyarlılık kazandıracak etkili kampanyalar düzenlemeyi özendirilmelidirler.

V. TOPLUMSAL POLİTİKA

45. Kamu otoriteleri gençler için hazırlanmış plan ve programlara ve tıbbî bakım, akıl sağlığı, beslenme, yerleştirme, alkol ve uyuşturucu istismarının önlenmesi ve uyuşturucu kullananların tedavisi vb. konusunda hizmetler, donanım ve personelin finansmanı için yeterli kredi tahsisine öncelikle önem vermelidirler ve bu yardımdan fiilen gençlerin yararlanmasına özen göstermelidirler.
46. Çocukların kurumlara yerleştirilmesi son çare olmadıkça devreye girmeyecektir ve kesinlikle zorunlu süreyi aşmayacaktır. Bu durumda temel düşünce çocuğun yararı olacaktır. Bu tür resmî müdahalelere sığınma ölçütleri kesinlikle belirlenecek, normal olarak aşağıda sıralanan hallerle sınırlandırılacaktır:
- (a) Çocuk ya da ergen, ana-babası ya da vasinin verdiği ağır eziyet altındadır;
- (b) Çocuk ya da ergen, ana-babası ya da vasileri tarafından cinsel, bedensel ya da duygusal şiddete maruz bırakılmıştır;

(c) Çocuk ya da ergen, ana-babası ya da vasileri tarafından ihmal, terk ya da istismar edilmiştir;

(d) Çocuk ya da ergen ana-babası ya da vasilerinin davranışı ile bedensel ya da ruhsal olarak tehdit altındadır;

(e) Çocuk ya da ergen, kendine özgü bir davranışı yüzünden bedensel ya da fizyolojik ağır bir tehlikeye maruzdur ve ilgili kurum dışında ne kendisi, ne ana-babası ya da vasileri, ne de yerel toplum hizmetleri, kuruma yerleştirmekten başka araçlarla tehlikeyi bertaraf edebilecektir.

47. Kamu kuruluşları, ana-baba ya da vasilerinin bu görevi üstlenmeye güçleri olmadığı durumda devletçe finanse edilerek, gençlere tam zamanlı öğretimi izleme ve meslek sahibi olma olanağı sunacaktır.

48. Ciddi bilimsel araştırmalar sonucuna dayanan suçluluğu önleme programlarını işlerliğe koymak, sonra uygulamayı düzenli aralıklarla gözden geçirmek ve değerlendirmek ya da gerekiyorsa değiştirmek gerekir.

49. Gençleri bedensel ya da tinsel mağdur haline getirerek ve istismar edilmelerine neden olacak ya da böyle bir durumun belirtisini teşkil eden davranış ve koşul tipi üzerine hazırlanmış bilimsel istihbaratı uzmanlara ve kamuya yaymak gerekir.

50. Genel olarak plan ve programlara katılım gönüllü olmalıdır ve gençlerin kendilerinin bu plan ve programların tasarlanmasında, ele alınmasında ve icrasında yer almaları gerekir.

51. Hükümetler, mağduru çocuklar olan aile içi kavga ve şiddeti bertaraf etmek ve çocuklara hakkaniyete uygun muamele edilmesini sağlamak için ceza hukuku sisteminin içinde olsun olmasın önlemleri ve stratejileri tasarlamaya, işlemeye ve uygulamaya başlamalı ya da bu etkinlikleri sürdürmelidir.

VI. YASAL DÜZENLEMELER VE ÇOCUK CEZA ADALETİ SİSTEMİNİN YÖNETİMİ

52. Hükümetler tüm gençlerin haklarını ve esenliklerini geliştirmeyi ve korumayı hedefleyen yasalar ve yönetmelikler kabul etmeli ve uygulamalıdır.

53. Gençlerin kötü muamele ve istismara maruz kalmalarını ve suç işlemede kullanılmalarını yasaklayacak yasal düzenlemeleri kabul etmeli ve uygulamalıdır.

54. Hiçbir çocuk ya da genç, evde, okulda ya da başka yerlerde sert ve aşağılayıcı ceza ve ıslah tedbirlerinin konusu olmamalıdır.

55. Çocukların ve gençlerin her tür silaha ulaşmasını kısıtlamayı ve denetim altına almayı öngören yasal metinlerin kabul ve uygulamasının öngörülmesi gerekir.

56. Gençlerin daha sonradan suça, lekeli ve ezik bir yaşama itilmelerini önlemek için bir yetişkin tarafından işlendiğinde suç niteliğinde kabul edilmeyen ya da ceza konusu olmayan fiiller bir genç tarafından işlenirse yaptırıma bağlanmamasını öngören yasal metinler kabul edilmelidir.

57. Gençlerin statüsünün, haklarının ve yararlarının korunup korunmadığını ilgililerin özgüledikleri hizmetlere kusursuz olarak sevk edilip edilmediklerini denetleyecek bir aracı memuriyet ya da benzeri işlevlerle görevlendirilmiş bir organ oluşturulması öngörülmelidir. Atanmış olan aracı ya da başka bir organ aynı zamanda Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Yönlendirici Riyad İlkeleri'nin, Beijing Kuralları'nın uygulanmasını denetleyecektir. Aracı düzenli aralıklarla bu belgelerin uygulanma sürecinde elde edilen gelişmeler için, savaşını savunmakla görevli birimler kurulmalıdır.

58. Görevli organların kadın-erkek tüm personeline yasa ve diğer yetkili organlarına uyma ve saygı anlayışını gençlerin özel gereksinimlerine yanıt vermeyi bilmeleri ve gençleri yargı sistemi dışına taşılabilmeyi hedefleyen olanak ve programları tanımaları ve olabildiğince

kullanmaları için gerekli formasyon verilmelidir.
 59. Çocukları ve gençleri uyuşturucu kullanımı ve alış verişine karşı korumayı öngören yasal düzenlemelerin kesinlikle kabulü ve uygulanması gerekir.

VII. ARAŞTIRMA, POLİTİKA GELİŞTİRME VE İŞBİRLİĞİ

60. Özellikle uygun düzenlemelerle oluşturulmuş mekanizmalar yoluyla, ekonomi, toplum, eğitim ve sağlık kuruluşları ve servisleri, yargı sistemi, gençlik için kuruluşlar, yerel toplumsal kuruluşlar ve kalkınma kuruluşları ve diğer kurumlar arasında gerekli ilişki ve sektörler arası ve çok yanlı disipline dayanan işbirliğinin geliştirilmesine odaklanmak gerekir.

61. Çocuk suçluluğu, suçluluğun önlenmesi ve çocuklar için yargı konusunda projeler, programlar, etkinlikler ve girişimler için bilgilendirmeyi, deneyim kazanmış uzmanlık alış verişini; ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde yoğunlaştırmak gerekir.

62. Uygulamacıların, uzmanların ve karar organlarının ortak çalışmaları ile genç suçluluğu, suçluluğun önlenmesi ve çocuk ceza adaleti konusunda bölgesel ve uluslararası işbirliği yaratmak ve takviye etmek gerekir.

63. Suçluluğun önlenmesi konusunda, onun uygulamalı aşamaları veya özellikle formasyon kazandırıcı etkinlikler ve pilot projeler ya da tanıtıcı gösteriler yöntemi hakkındaki ya da genç suçluluğunun önlenmesi ve gençlerin toplumsal suçluluğu ile ilgili açık temaları içeren büyük çaptaki uygulamalar üzerindeki teknik ve bilimsel işbirliği tüm Hükümetler'in Birleşmiş Milletler sisteminin ve diğer ilgili kuruluşların çok güçlü bir desteğinden yararlanmalıdır.

64. Çocuk suçluluğun ve gençliğin topluma zararlarının önlenmesi yolunda etkili özel koşullar yaratılması üzerine ortak bilimsel araştırma çalışmalarının gerçekleşmesini ve bunların sonuçlarının geniş çapta yayınlanmasını özendirmek gerekir.

65. Birleşmiş Milletler organları, kurumları, kuruluşları ve yetkili büroları çocuklar, çocuk ceza adaleti sistemi ve suçluluğun önlenmesi ile ilgili çeşitli sorunlar üzerinde çok sıkı bir işbirliği ve eşgüdüm sürdüremelidirler.

66. Birleşmiş Milletler Örgütü Sekreterliği, mevcut yönlendirici ilkeler temelinde ve ilgili kuruluşların işbirliği ile, suçluluğun önlenmesinin etkili özel koşulları üzerinde araştırmada, bilimsel işbirliğine ve bunun uygulanmasının sürekli incelenmesi ve denetimi sonucu önemli başka seçenekler oluşturulmasında etkin rol almalı ve bunları yaparken güvenilir istihbarat kaynağı olmalıdır.

EK 3- HAVANA KURALLARI

Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları

(Havana Kuralları)

Genel Kurul'un 14 Aralık 1990 tarih ve 45/113 sayılı kararıyla kabul edilmiştir

I. TEMEL KOŞULLAR

1. Çocuk ceza adaleti sistemi, çocukların haklarının ve güvenliğinin lehinde davranır ve onların fiziksel ve ruhsal sağlıklarına destek olur. Bir çocuğun hapsedilmesi, başvurulacak en son tedbirdir.
2. Çocuklar ancak, bu Kurallar ile, Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgarî Standart Kurallar'da (Beijing Kuralları) yer alan ilkelere ve usullere göre özgürlüklerinden yoksun bırakılabilir. Bir çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılması, başvurulabilecek en son tedbirdir; bu tedbir istisnaî hallerde ve zorunlu asgarî bir süre için kullanılabilir. Özgürlükten yoksun bırakma süresinin uzunluğuna yetkili yargı makamları tarafından karar verilir; bu karar çocuğun daha erken salıverilmesi ihtimalini ortadan kaldırmaz.
3. Bu Kurallar, insan haklarına ve temel özgürlüklere uygun olarak, bütün tutma türlerinin zararlı sonuçlarını bertaraf etme ve çocuğun toplumla bütünleşmesini kolaylaştırma düşüncesiyle, herhangi bir biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların korunması için Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen asgarî standartları oluşturmayı amaçlamaktadır.
4. Bu Kurallar, ırk, renk, cinsiyet, yaş, dil, din, milliyet, siyasi veya başka bir fikir, kültürel inanç veya uygulama, mülkiyet, doğum veya aile statüsü, etnik veya toplumsal köken ve özgürlük gibi sebeple ayrımcılık yapılmaksızın, tarafsızlıkla uygulanır. Çocukların dinî ve kültürel inançlarına, bunları uygulamalarına ve manevî değerlerine saygı gösterilir.
5. Bu Kurallar, başvurulabilecek uygun standartlar olarak işlev görmesi ve çocuk ceza adaleti sistemi işleyişiyle meşgul olan meslek adamlarına yardım etmesi ve yön göstermesi için düzenlenmiştir.
6. Bu Kurallar, çocuk ceza adaleti sistemi içindeki personelin ulusal diline çevrilerek hemen kullanımına sunulur. Tutma kurumunda çalışan personel tarafından konuşulan dili iyi bilmeyen çocuklar, gerekli olduğu her zaman ve özellikle sağlık muayeneleri ve disiplin yargılaması sırasında bir çevirmenden ücretsiz yararlanma hakkına sahiptir.
7. Devletler, uygun gördükleri takdirde bu Kurallar'ı kendi mevzuatlarına içselleştirir veya mevzuatlarını bu Kurallar'a göre değiştirir. Devletler, çocuğa verilen zarardan dolayı tazminat ödenmesi de dahil, bu Kurallar'ın ihlâl edilmesine karşı etkili iç hukuk yolları sağlar. Devletler ayrıca bu Kurallar'ın uygulanmasını kontrol eder.
8. Yetkili makamlar, tutulan çocukların bakımının ve topluma dönüş hazırlanmalarının önemli bir sosyal hizmet olduğu konusunda kamuoyunun ilgisini yükseltmek için sürekli çaba harcar; bu amaçla, çocuklar ile çevre halkı arasında yakın ilişki kurulmasını kolaylaştırmak için gerekli tedbirler alınır.
9. Bu Kurallar'daki hiçbir hüküm çocukların, küçüklerin ve bütün gençlerin hakları, bakımları ve korunmaları açısından onların daha yararına olan, uluslararası toplum tarafından tanınmış

ilgili Birleşmiş Milletler insan hakları belgeleri ve standartlarının uygulanmasını önleyici şekilde yorumlanamaz.

10. Bu Kurallar'ın ikinci bölümünden beşinci bölümüne kadar olan bölümlerinde yer alan bazı hükümlerin uygulanması sırasında herhangi bir hükmün bu bölümdeki hükümlerden biriyle çelişmesi halinde, bu bölümdeki hükümlere üstünlük verilir.

II. KURALLAR'IN KAPSAMI VE UYGULANMASI

11. Bu Kurallar bakımından aşağıdaki tanımlar uygulanır:

(a) On sekiz yaşın altındaki herkes çocuk sayılır. Çocuklar için özgürlükten yoksun bırakma kararı verilmeyecek daha düşük bir yaş sınırı kanunla tespit edilir.

(b) Özgürlükten yoksun bırakma, bir kimsenin yargısal, idarî veya başka bir kamu makamının kararıyla tutulması, hapsedilmesi veya bu kimsenin kendi iradesiyle çıkamadığı resmî veya özel bir nezaret yerine konulması demektir.

12. Özgürlükten yoksun bırakma, çocukların insanî haklarına saygı gösterilmesinin sağlandığı şartlarda ve ortamlarda yerine getirilir. Islah evlerinde tutulan çocukların sağlıklı ve özsaygılı yaşamalarına yardım ve destek olacak, sorumluluk duygularının gelişmesini arttıracak ve toplumun bir üyesi olarak potansiyellerini geliştirmelerinde yardımcı olan davranış ve yeteneklere sahip olmalarını teşvik edecek türden faaliyet ve programlardan yararlanmaları sağlanır.

13. Özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocuklar, ulusal veya uluslararası hukuka göre sahip oldukları ve özgürlükten yoksun kalma durumunda da kullanılabilen kişisel, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel haklardan, bu durumları ile ilgili nedenlerle mahrum edilemezler.

14. Tutma tedbirlerinin uygulanmasında yasallığa özel bir dikkat gösterilerek, çocukların kişisel haklarının korunması yetkili makamlarca güvence altına alınır; aynı zamanda çocukları ziyaret etme yetkisine sahip olup usulüne göre oluşturulmuş bulunan ve ıslahevine bağlı olmayan heyetlerce uluslararası standartların, ulusal yasalara ve hukukî düzenlemelere uygun teftişler ve diğer denetimlerin yapılması suretiyle sosyal bütünleşme amacı da yerine getirilir.

15. Bu Kurallar, çocukların özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları her tür ve biçimdeki kuruma uygulanır. Kurallar'ın I., II., IV. ve V. bölümleri çocukların tutulu buldukları bütün kurumsal yerlere, III. Bölümü ise sadece gözaltına alınmış olan veya tutuklanmış bulunan çocuklara uygulanır.

16. Bu Kurallar, her bir Üye Devlet'te geçerli olan ekonomik, sosyal ve kültürel şartlar çerçevesinde uygulanır.

III. GÖZALTINDA OLAN VEYA TUTUKLU BULUNAN ÇOCUKLAR

17. Gözaltında olan veya muhakeme devam ederken tutuklu bulunan ("yargılanmamış") çocuklar masum sayılır ve buna göre muamele görürler. Çocukları tutuklamaktan mümkün olduğu kadar kaçınılır ve istisnaî hallerle sınırlı olarak tutuklama kararı verilir. Bu suretle alternatif tedbirlerin uygulanması için her türlü çaba gösterilir. Her nasılsa tutuklama kararı verilmiş ise, soruşturma organları ve çocuk mahkemeleri, tutma süresini mümkün olan en kısa süreye indirmek için, bu işlemlerin süratle yapılmasına öncelik verirler. Tutuklu çocuklar, hükümlü çocuklardan ayrı yerlerde tutulur.

18. Bir tutuklu çocuk, aşağıda belirtilen Kurallar'a ek olarak masumiyet karinesinin, tutma süresinin uzunluğunun, çocuğun hukukî statüsünün ve içinde bulunduğu şartların gerekleri dikkate alınarak getirilen özel hükümlere uygun olan şartlarda tutulur. Bu hükümler aşağıdaki hakları içerir; ancak bu haklardan ibaret sayılmaz:

(a) Çocuklar avukatlık hizmetlerinden yararlanma hakkına sahip olup, ücretsiz adli yardımın sağlandığı hallerde adli yardımdan yararlanmak için başvurabilirler; çocuklar avukatlarıyla düzenli olarak irtibat kurabilirler. Bu tür irtibatın mahremiyeti ve gizliliği korunur;

(b) Mümkün olduğu takdirde çocuklara ücret alabilecekleri bir işte çalışma, eğitim ve öğretimlerine devam etme imkânları sağlanır; ancak çocuklar çalışmaya ve eğitim görmeye zorlanamazlar. Çalışma, eğitim veya öğretim görme tutukluluğun sürdürülmesi için bir sebep olamaz.

(c) Çocuklar, adalet sisteminin gereklerine aykırı düşmeyecek şekilde dinlenmeleri ve eğlenmeleri için gerekli araçları edinebilir ve bunları kullanabilirler.

IV. ÇOCUKLARIN TUTULDUKLARI KURUMLARIN İDARESİ

A. Belgeler

19. Hukukî belgeler, sağlık belgeleri ve disiplin işlemi belgeleri de dahil çocuklara yapılan muamelelerin biçimi, içeriği ve ayrıntıları ile ilgili bütün belgeler, gizli bir şahsî dosyada saklanır; günü gününe tutulan bu dosya sadece yetkili kişilere açıktır; dosyanın içindeki belgeler, kolaylıkla anlaşılabilir bir şekilde yerleştirilir. Gerektiği takdirde her çocuk, kendi dosyasının içinde yer alan gerçekdışı, temelsiz veya haksız beyanların düzeltilmesine imkân sağlamak için itiraz etmek hakkına sahiptir. Çocukların bu haklarını kullanabilmeleri için, uygun bir üçüncü kişinin talebi halinde bu dosyaya ulaşmasına ve inceleyebilmesine imkân veren usuller konur. Çocuğun salıverilmesinden sonra çocuk hakkındaki bu dosya mühürlenir ve uygun bir zamanda iptal edilir.

20. Yargı organı, idarî veya başka bir kamu makamı tarafından verilmiş geçerli bir karar bulunmadıkça, hiçbir çocuk herhangi bir tutma kurumuna alınamaz. Bu tutma kararının ayrıntıları derhal kayda geçirilir. Bu tür bir kayıt bulunmadıkça, hiçbir çocuk bir tutma kurumunda tutulamaz.

B. Giriş, kayıt, hareket ve nakil

21. Çocukların tutulduğu her yerde ve bu yere getirilen her çocuk hakkında, aşağıdaki bilgileri içeren tam ve güvenli bir kayıt tutulur:

(a) Çocuğun kimliği hakkında bilgiler;

(b) Çocuk hakkında kararı veren makam ile kararın esası ve gerekçeleri;

(c) Girişin yapıldığı, nakledildiği ve salıverildiği gün ve saat;

(d) Çocuğun her girişi, nakli ve salıverilmesi ile ilgili olarak ana-babasına ve kararın verildiği tarihte çocuğun gözetimi altında olduğu vasisine verilen bilginin ayrıntıları;

(e) Çocuğun uyuşturucu ve alkol bağımlılığı da dahil, bilinen diğer fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlarının ayrıntıları.

22. Çocuğun kuruma girişi, tutulduğu yer, nakledildiği yer ve salıverilmesi hakkında, hiç vakit geçirmeden ana-babasına ve vasisine veya en yakın akrabalarına bilgi verilir.

23. Çocuğun kuruma girişi yapıldıktan sonra en kısa süre içinde, kişisel durumu ve içinde bulunduğu şartlar konusunda gerekli bilgileri içeren tam bir rapor hazırlanır ve kurum idaresine sunulur.

24. Çocukların kuruma girişi yapılırken, tutuldukları kurumun düzeni ile ilgili kuralların bir kopyası, sahip oldukları hakları ve yükümlülükleri anlayabilecekleri bir dilde anlatan bir yazı ile birlikte, yapacakları şikayetleri inceleyecek yetkili makamların adresleri ve ayrıca kendilerine hukukî yardım sağlayacak kamu ve özel kuruluşların adresleri verilir. Okuma

yazması olmayan veya yazılı metinlerin dilinden anlayamayan çocuklara, bu konuları tam olarak anlayabilecekleri bir tarzda kendilerine bilgi verilir.

25. Bütün çocukların, tutuldukları kurumun iç yapısını düzenleyen kurallarını, kendilerine verilen bakımın bedellerini ve uygulama metodunu, disiplin hükümlerini ve uygulama usullerini, bilgi edinme ve şikayet etme usulleri ile, tutuldukları süre içinde sahip oldukları hakları ve yükümlülükleri tam olarak kavramalarını sağlayacak konuları anlayabilmeleri için kendilerine yardım edilir.

26. Çocuklar, yeterli havalandırma ve ışıklandırması bulunan, hiçbir şekilde sıkıntı çekmelerine veya üzüntü duymalarına sebep olmayacak türden araçlarla nakledilirler; nakil giderleri idare tarafından karşılanır. Çocuklar keyfî sebeplerle bir kurumdan diğerine nakledilemezler.

C. Sınıflandırma ve yerleştirme

27. Girişi yapıldığı andan itibaren mümkün olan en kısa süre içinde, her çocukla bir görüşme yapılır ve çocuğun ihtiyaç duyduğu bakım tarzı ile kendisine uygulanacak programın özelliği ve düzeyi konusunda bütün faktörleri gösteren bir psikolojik ve sosyal rapor hazırlanır. Bu rapor ile birlikte kuruma girişinden sonra çocuğu muayene eden sağlık görevlisinin hazırladığı rapor, çocuğun kurumda yerleştirilebileceği en uygun yerin tespit edilmesi ve çocuğun ihtiyaç duyduğu bakım ve programın özelliği ve düzeyi hakkında karar verilebilmesi amacıyla kurum müdürüne iletilir. Çocuk için özel bir rehabilite şekline gerek bulunması ve çocuğun kurumda kalış süresinin buna imkân vermesi halinde, kurumun yetkili personeli, uygulanacak muamelenin amaçlarını, uygulanma süresi ile, amaçlara yaklaşırken kullanılacak vasıtaları, aşamaları ve gecikmeleri gösteren yazılı bir davranış planı hazırlar.

28. Çocuklar ancak, kendilerinin özel ihtiyaçları ve statüleri ile, yaşlarının, kişiliklerinin, cinsiyetlerinin ve işledikleri cezaî fiil tipinin özel gerekleri ve ayrıca ruhsal ve fiziksel sağlık durumları ile, kendilerini zararlı etkilenmelere ve tehlikeli durumlara karşı koruyacak şartlar tam olarak dikkate alındıktan sonra tutulabilirler. Özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocukların farklı kategorilere ayrılmalari konusunda uygulanacak başlıca kriter, bu çocukların özel ihtiyaçlarına en iyi şekilde uyacak bakım türünün sağlanması ve onların fiziksel, ruhsal ve ahlâkî bütünlükleri ve sağlıklarının korunmasıdır.

29. Çocuklar, büyüklerle aynı ailenin mensubu olmadıkça, bütün tutma kurumlarında yetişkinlerden ayrı yerlerde tutulurlar. Çocuklar, kendileri için yararlı olacağı kanıtlanmış özel bir program içinde, özenle seçilmiş büyükler ile kontrol altında bir araya getirilebilirler.

30. Çocuklar için açık tutma kurumları kurulur. Açık tutma kurumları güvenlik tedbirlerinin ya hiç alınmadığı ya da asgarî ölçüde alındığı yerlerdir. Bu tür tutma kurumlarında mümkün olduğu kadar az sayıda çocuk tutulmalıdır. Kapalı kurumlarda tutulan çocukların sayısı, kendilerine bireysel muamele yapılmasına imkân verecek asgarî ölçüde olur. Çocuklar için farklı yerlerde tutma kurumları açılır; bu kurumlar ailelerin çocuklarına ulaşabilecekleri ve çocuklarıyla aralarında ilişki kurabilecekleri büyüklükte olur. Küçük ölçekte tutma kurumları yapılır ve bunların toplumsal, ekonomik ve kültürel çevre ile bütünleşmeleri sağlanır.

D. Fiziksel çevre ve kalma yerleri

31. Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların insan onurunun ve sağlığının gerektirdiği bütün imkân ve hizmetlerden yararlanma hakları vardır.

32. Çocukların tutuldukları kurumların planı ve fiziksel çevresi, yatışlı ıslahın rehabilite amacına uygun olarak, çocukların mahremiyetini, duygusal uyarımlarını, akranlarıyla ilişki kurmalarını ve sporla, beden eğitimiyle ve boş zamanlarla ilgili faaliyetlere katılmaya olan ihtiyaçlarını dikkate alır. Çocukların tutuldukları kurumların planları ve yapıları yangın

tehlikesini asgarîye indirecek ve binalardan güvenli bir biçimde tahliye edilmelerine imkân verecek şekilde yapılır. Yangın çıkması durumunda hemen çalıştırılabilecek bir alarm sistemi bulunur ve çocukların güvenliğini sağlamak için getirilen usuller ciddî biçimde talim ettirilir. Tutma kurumları, sağlığı tehdit ettiği veya herhangi bir biçimde çocuklar için tehlike oluşturduğu bilinen yerlere kurulamaz.

33. Çocukların içinde uyuyacakları yerler, o bölgenin standartları da göz önünde tutularak, genellikle küçük koşullardan veya tek kişilik yatak odalarından meydana gelir. Uykuda buldukları saatlerde çocukların korunmalarını sağlamak için tek kişilik odalar ve koşullar da dahil, uyuma mekanları düzenli ve aralıklı olarak denetlenir. Her çocuğa bölgesel ve ulusal standartlara uygun ayrı bir yatak temin edilir; çocuğa verilen yatak sağlam ve temiz olur; yatağın temizliğinin korunması için sık sık değiştirilir.

34. Tutma kurumlarında her çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını mahrem ve temiz bir şekilde ve uygun bir tarzda karşılamasını sağlamasına yetecek sayıda ve uygun yerlerde sıhî tesis bulunur.

35. Kişisel eşya bulundurma, mahremiyet hakkının temel bir unsuru olup, çocukların psikolojik sağlıkları için esastır. Her çocuğun kişisel eşya bulundurma hakkı ve bu eşyaları saklamak için uygun araçlara sahip olma hakkı tam olarak tanınır ve bu haklara saygı gösterilir. Çocuğun taşımak istemediği veya el konulan kişisel eşyaları güvenli bir yerde saklanır. Çocuğun bu eşyalarını gösteren bir liste çocuk tarafından imzalanır. Çocuğun kişisel eşyalarının uygun koşullarda saklanması için gerekli tedbirler alınır. Çocuk salıverildiği zaman, tutulurken harcamasına izin verilen parası ve kurum dışına göndermesine izin verilen eşyası dışında, kurumdaki bütün eşya ve parası kendisine geri verilir. Eğer çocuk bir ilaç alıyorsa veya bulundurduğu anlaşılırsa, sağlık görevlisi bu ilacın nasıl kullanılacağına karar verir.

36. Çocukların kendi giysilerini giyme haklarını kullanmaları mümkün olduğu kadar sağlanır. Tutma kurumları her çocuğun sağlığını koruyacak ve hiçbir şekilde onur kırıcı veya küçük düşürücü olmayan, iklim şartlarına uygun ve yeterli miktarda kişisel giysilere sahip olmalarını sağlarlar. Tutma kurumundan herhangi bir biçimde çıkarılan veya ayrılan çocuğun kendi giysilerini giymesine izin verilir.

37. Her tutma kurumunda bütün çocuklara normal yemek zamanlarında, beslenme, temizlik ve sağlık standartlarına uygun şartlarda hazırlanan, yeterli kalite ve miktarda sunulan ve mümkün olduğu kadar çocukların dinî ve kültürel gereklerine uygun bulunan yemekler verilir. Her çocuğun istediği her an içebileceği kadar temiz içme suyu bulunur.

E. Eğitim, meslekî öğrenim ve çalışma

38. Zorunlu okul çağındaki her çocuğun ihtiyaçlarına ve kabiliyetlerine uygun ve kendisini topluma dönüştürmek için tasarlanmış bir eğitim almaya hakkı vardır. Çocukların bu tür bir eğitimi, mümkün olduğu takdirde, islahevi dışındaki kamu okullarında almaları sağlanır; bu eğitim, çocuğun salıverildikten sonra güçlük çekmeden eğitimine devam edebilmesini sağlamak amacıyla, ülkenin genel eğitim sistemi ile bütünleşmiş bir okulda ve nitelikli öğretmenler tarafından verilir. Yabancı kökenli olan veya ayrı bir kültürel ya da etnik şartları bulunan çocukların eğitimine kurum idaresi tarafından özel bir dikkat gösterilir. Okuma yazması olmayan veya anlama ya da öğrenme güçlüğü bulunan çocukların özel bir eğitim görmeye hakları vardır.

39. Yukarıda sözü edilen zorunlu eğitimin yanı sıra, okul çağındaki çocuklardan eğitimlerini daha sonra sürdürmek isteyenlere gerekli izin verilir ve kendileri buna teşvik edilir; ayrıca bu çocukların kendilerine uygun okullara gitmeleri için çaba gösterilir.

40. Çocukların tutuklu buldukları sırada aldıkları diplomalarda veya öğretim belgelerinde, tutma kurumunda kaldıkları herhangi bir biçimde ima edilemez.
41. Tutma kurumlarındaki çocuklar okumaya ve kurumdaki kitaplıkları kullanmaya teşvik edilir; her kurumda kullanıma tam olarak açık, çocuklar için eğitimleri ve eğlenmeleri için yeterli sayıda kitap ve süreli yayının yer aldığı bir kütüphane bulunur.
42. Her çocuğun gelecekteki çalışma yaşamına kendisini hazırlamaya elverişli alanlarda meslekî öğrenim görme hakkı vardır.
43. Kurumun idarî gerekleri ve seçilebilecek meslekler dikkate alınarak, çocuklara çalışmak istedikleri işin türünü seçme imkânı tanınır.
44. Çalışan çocuklara ve genç işçilere uygulanan koruyucu nitelikteki bütün ulusal ve uluslararası standartlar, özgürlüğünden yoksun bırakılmış çocuklara da uygulanır.
45. Mümkün olduğu takdirde çocuklara ücret karşılığında çalışabilecekleri bir iş bulunur; eğer mümkünse, çocuğa toplum içine döndüğü zaman uygun bir iş bulması imkânı yaratmak için verilen meslekî öğrenimin tamamlayıcısı olarak, kurum dışındaki bir işyerinde çalıştırılır. Çocukları normal meslek yaşamının şartlarına hazırlamak amacıyla, tutma kurumlarının içinde çalıştıkları işin organizasyonu ve metodu, mümkün olduğu kadar dışarıdaki çalışma yaşamının şartlarına uygun olur.
46. Çalışan her çocuğun adil bir ücret almaya hakkı vardır. Çocukların menfaatleri ve meslekî öğrenimleri, tutma kurumunun veya üçüncü kişilerin kâr sağlama amaçlarına tâbi kılınamaz. Çocuğun çalışarak kazandıklarının bir kısmı, salıverildiği zaman kendisine verilmek üzere bir birikim oluşturulması için ayrılır. Çocuğun çalışarak kazandıklarının kalan kısmıyla, kendisi için eşya satın almak veya işlediği fiilinden zarar gören mağdurun zararını karşılamak veya ailesine ya da kurum dışındaki diğer kimselere göndermek hakkı vardır.

F. Eğlenme

47. Her çocuğun eğlenebilmesi ve beden eğitimi yapabilmesi amacıyla kendisine tanınan zaman içinde, hava şartlarının müsait olduğu zamanlarda açık havada serbestçe oynayabilmesi için gerektiği kadar zamana sahip olma hakkı vardır. Bu faaliyetler için gerekli mekan, tesis ve araç sağlanır. Her çocuk günlük boş zaman faaliyetlerinde bulunabilmek için ek bir zamana sahip olur; bu zamanın bir kısmı, çocuğun istemesi halinde sanata ve el becerilerini geliştirmesine ayrılır. Tutma kurumları her çocuğun, kendisine sunulan fiziksel eğitim programlarına katılması için, fiziksel olarak yeterli duruma gelmesini sağlar ihtiyacı bulunan çocuklara sağlık kontrolü altında fiziksel eğitim tedavisi ve terapi uygulanır.

G. Din

48. Her çocuğun tutma kurumlarında verilen dinî hizmetlere veya toplantılara katılması veya dinî görevlerini yerine getirmesi sağlanarak veya kendi mezhebi bakımından eğitimi ve ibadeti için gerekli kitapları ya da araçları edinmesine izin verilerek, dinî ve ruhsal yaşamının ihtiyaçlarını karşılayabilmesine imkân tanınır. Bir tutma kurumunda belirli bir dinden yeterli sayıda çocuğun bulunması halinde, bu kuruma o dinden bir veya birden fazla din adamı atanır veya seçimleri onaylanır; din adamlarının düzenli olarak hizmet vermelerine ve çocukların talep etmeleri halinde din adamlarıyla baş başa görüşmelerine izin verilir. Her çocuğun mensup olduğu dinden kendi istediği bir din adamı tarafından ziyaret edilme hakkı vardır; çocukların, dinî hizmetlere katılmama ve din eğitiminden, öğretiminden veya dinî faaliyetten serbestçe ayrılma hakkı vardır.

H. Sağlık bakımı

49. Her çocuğa diş, göz ve ruh sağlığı bakımı da dahil, hem önleyici ve hem de tedavi edici nitelikte yeterli sağlık hizmetleri ile, çocuğun sağlığı bakımından gerekli görülen ilaçlar verilir ve gerekirse özel beslenme rejimi uygulanır. Tutulan çocuklara bütün bu sağlık hizmetleri, çocuğun damgalanmışlık hissini engellemek ve çocuğun özsaygısını ve toplumla bütünleşmesini ilerletmek için, mümkün olduğu takdirde, tutma kurumunun bulunduğu çevredeki uygun sağlık kurumu veya kuruluşu vasıtasıyla verilir.

50. Her çocuk, tutma kurumuna girişinden hemen sonra, girişten önce görmüş olabileceği kötü muamelenin belgelenmesi ve tıbbî özen gerektiren fiziksel veya ruhsal rahatsızlığı olup olmadığının tespiti amacıyla, doktor tarafından muayene edilme hakkına sahiptir.

51. Çocuklara verilen sağlık hizmetleri, çocuğun fiziksel veya ruhsal bir rahatsızlığını, istismar edilmesini veya çocuğun toplumla bütünleşmesini engelleyen diğer bir durumunu teşhis ve tedavi etmeye çalışır. Her kurumda kalan çocukların sayısı ve ihtiyaçları ile orantılı, hemen ulaşılabilecek yeterli tıbbî imkân ve donanım ile, önleyici sağlık hizmetlerinde eğitim görmüş ve acil tıbbî durumlara müdahale edebilecek sağlık görevlileri bulunur. Hasta olan, hastalıktan şikayet eden veya fiziksel veya ruhsal sıkıntıların belirtilerini gösteren her çocuk, derhal bir sağlık görevlisi tarafından muayene edilir.

52. Sürekli tutulmanın, bir açlık grevinin veya tutma şartlarından birinin çocuğun fiziksel veya ruhsal sağlığına zarar verdiğine veya zarar verebileceğine inanmak için nedenleri bulunan bir sağlık görevlisi, bu durumu hemen o kurum müdürüne ve çocuğun sağlığını korunmasından sorumlu olan bağımsız yetkililere haber verir.

53. Ruhsal hastalıktan şikayeti bulunan bir çocuk, sağlık açısından bağımsız bir şekilde yönetilen uzman bir kuruluşta tedavi görür. Salıverildikten sonra çocuğun ruhsal sağlığı konusunda gerekli bakımın devam etmesini sağlamak üzere ilgili kuruluşların işbirliği yapması için tedbirler alınır.

54. Tutma kurumlarında uyuşturucu bağımlılığını engellemek ve bağımlı olanları rehabilite etmek için, nitelikli personelin uygulayacağı özel programlar düzenler. Bu programlar bağımlılığı olan çocukların yaşına, cinsiyetine ve diğer ihtiyaçlarına göre uyarlanır; - uyuşturucu veya alkol- bağımlısı çocuklara, bu konunun eğitimini almış personel tarafından toksinlerden arındırma imkânları ve hizmetleri verilir.

55. Çocuklara sadece sağlık hizmetleriyle ve tedavi amacıyla ilaç verilir; bu ilaçlar mümkünse, çocuk bilgilendirilip rızası alındıktan sonra verilir. Özellikle çocuktan bilgi alma veya itiraf edinme amacıyla, veya cezaî bir uygulamanın veya çocuğu kısıtlamanın vasıtası olarak ilaç verilmez. Hiçbir zaman uyuşturucu ilaçlarının denenmesinde veya tedavide çocuklar birer denek olarak kullanılamaz. Çocuğa uyuşturucu ilaç verilmesi her zaman nitelikli sağlık personelin iznine tâbidir ve bu ilaçlar bu personel tarafından kullanılır.

I. Hastalığın, kazanın ve ölümün bildirilmesi

56. Çocuğun ailesi veya vasisi ile çocuğun isimlerini verdiği diğer kişiler, çocuğun sağlık durumu hakkında bilgi isteme ve çocuğun sağlığında önemli bir değişme meydana gelmesi halinde bu konuda bilgilendirilme hakkına sahiptirler. Tutma kurumu müdürü çocuğun ölümü, çocuğun kurum dışında bir sağlık merkezine sevk edilmesini gerektiren bir hastalığının çıkması veya 48 saatten fazla bir süre kurum içinde klinik tedavisi görmesini gerektiren bir durumun meydana gelmesi halinde, durumu hemen çocuğun ailesine veya vasisi ile ismi verilen diğer kişilere bildirir. Yabancı çocuğun durumu, vatandaşı olduğu Devlet'in konsolosluğuna da bildirilir.

57. Bir çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakıldığı süre içinde ölmesi halinde, çocuğun en yakın akrabaları çocuğun ölüm raporunu inceleme, cesedini görme ve cenazenin nasıl

kaldırılacağını tespit etme hakkına sahiptir. Bir çocuğun tutulduğu sırada ölmesi halinde, ölüm sebebi hakkında bağımsız bir araştırma yapılır; çocuğun en yakın akrabası bu araştırma raporunu edinebilir. Çocuğun tutma kurumundan salıverilmesinden sonra ilk altı ay içinde ölmesi ve ölümünün çocuğun tutulduğu dönem ile ilişkili olduğuna inanmak için sebepler bulunması halinde de aynı araştırma yapılır.

58. Çocuklar, aile yakınlarından bir kimsenin ölümünden, onların ciddi rahatsızlığından veya geçirdikleri kazadan mümkün olan en kısa süre içinde haberdar edilirler; çocuğun ölen yakınının cenaze törenine katılmasına ve ağır hasta olan yakınına ziyaret etmesine izin verilir.

J. Dış dünya ile ilişkiler

59. Adil ve insanî bir muamele görme hakkının bütünleyici bir parçası ve çocukların topluma yeniden kazandırılmalarında esaslı bir unsur olarak, çocukların dış dünya ile yeterli bir iletişim kurmaları için her türlü imkân sağlanır. Çocukların aileleriyle, arkadaşlarıyla ve diğer kimselerle veya saygın sivil toplum örgütlerinin temsilcileriyle iletişim kurmalarına, evlerini ve ailelerini ziyaret etmeleri için kurumdan ayrılmalarına ve eğitim, meslekî veya diğer önemli nedenlerle tutma kurumlarından çıkmalarına, özel izin almalarına imkân tanınır. Çocuğun bir hapis cezasını çekiyor olması halinde, cezaevi dışında geçirdiği süre, çektiği cezasından sayılır.

60. Her çocuğun sık sık ve düzenli bir biçimde, kural olarak haftada bir kez ve her ay en az bir kez ailesi ve savunma avukatı tarafından ziyaret edilmeye hakkı olup, bu ziyaretler sırasında çocuğun mahremiyetine, ziyaretçilerle temas kurma ve sınırsız olarak iletişimde bulunma ihtiyaçlarına saygı gösterilir.

61. Kanunen kısıtlanmadıkça, her çocuğun kendi istediği bir kimse ile haftada en az iki kez yazılı olarak veya telefon vasıtasıyla iletişim kurma hakkı vardır; her çocuğun bu haktan etkili bir biçimde yararlanabilmesi için kendisine gerekli yardım gösterilir. Her çocuğun kendisine gönderilen mektupları alma hakkı vardır.

62. Çocuklara, düzenli bir biçimde gazete, dergi ve diğer yayınları okuyabilmelerine, radyodaki ve televizyondaki programları ve filmleri izlemelerine, ilgi duydukları yasal dernek veya örgüt temsilcileriyle görüşmeler yapmalarına ve bu suretle kendilerini dış dünyadan haberdar kılmalarına imkân tanınır.

K. Fiziksel kısıtlamanın ve zor kullanmanın sınırları

63. Aşağıda Kural 64'de belirtilen haller hariç, herhangi bir amaçla çocuklara kısıtlama ve zor kullanma yöntemleri uygulanması yasaktır.

64. Kısıtlama ve zor kullanma yöntemleri ancak kanunda ve hukukî düzenlemelerde açıkça belirtilip yetki verildiği ve diğer bütün denetim yöntemleri tüketilip de sonuç alınmadığı istisnaî hallerde kullanılabilir. Bu yöntemler, çocukları aşağılamadan ve onurlarını kırmadan, sadece zorunlu hallerde ve mümkün olan en kısa süre için kullanılabilir. Bu yöntemlere çocuğun kendisini veya başkalarını yaralamasını veya ciddi bir biçimde maddî zarar vermesini engellemek için, idarî amirin emriyle başvurulabilir. Bu gibi durumlarda müdür ilk önce sağlık personeline ve diğer ilgili personele danışır ve durum hakkında en yüksek idarî makama bilgi verir.

65. Çocukların tutuldukları kurumların herhangi birinde personel tarafından silah taşınması ve kullanılması yasaktır.

EK 4- ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ

I. KISIM

Madde 1

Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Madde 2

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırımı veya cezaya tabi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemleri alırlar.

Madde 3

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların; hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

Madde 4

Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar.

Madde 5

Taraf Devletler, bu Sözleşmenin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babasının, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.

Madde 6

1. Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.
2. Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 7

1. Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.
2. Taraf Devletler, özellikle çocuğun tabiiyetsiz kalması söz konusu olduğunda kendi ulusal hukuklarına ve ilgili uluslararası belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülüklerine uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt ederler.

Madde 8

1. Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dahil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.
2. Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarında veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, Taraf Devletler çocuğun kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunurlar.

Madde 9

1. Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmasını güvence altına alırlar. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmal edilmesi durumlarında ya da ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgahının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir.
2. Bu Maddenin birinci fıkrası uyarınca girişilen her işlemde, ilgili bütün taraflara işleme katılma ve görüşlerini bildirme olanağı tanınır.
3. Taraf Devletler, ana-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, ana-babanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler.
4. Böyle bir ayrılık, bir Taraf Devlet tarafından girişilen ve çocuğun kendisinin ana veya babasının veya her ikisinin birden tutuklanmasını, hapsini, sürgün, sınır dışı edilmesini veya ölümünü (ki buna devletin gözetimi altında iken nedeni ne olursa olsun meydana gelen ölüm dahildir) tevlit eden herhangi benzer bir işlem sonucu olmuşsa, bu Taraf Devlet, istek üzerine ve çocuğun esenliğine zarar vermemek koşulu ile; ana-babaya, çocuğa veya uygun olursa, ailenin bir başka üyesine, söz konusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında gereken bilgiyi verecektir. Taraf Devletler, böyle bir istemin başlı başına sunulmasının ilgili kişi veya kişiler bakımından aleyhe hiç bir sonuç yaratmamasını ayrıca taahhüt ederler.

Madde 10

1. 9 uncu Maddenin 1 inci fıkrası uyarınca Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terk etme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu,

insani ve ivedi bir tutumla ele alınacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir başvuru yapılmasının başvuru sahipleri veya aile üyeleri aleyhine sonuçlar yaratmamasını taahhüt ederler.

2. Ana-babası, ayrı devletlerde oturan bir çocuk olağanüstü durumlar hariç, hem ana hem de babası ile düzenli biçimde kişisel ilişkiler kurma ve doğrudan görüşme hakkına sahiptir. Bu nedenle ve 9 uncu Maddenin 1 inci fıkrasına göre Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, Taraf Devletler çocuğun ve ana-babasının Taraf Devletlerinin ülkeleri dahil herhangi bir ülkeyi terk etme ve kendi ülkelerine dönme hakkına saygı gösterirler. Herhangi bir ülkeyi terk etme hakkı, yalnızca yasada öngörüldüğü gibi ve ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığı ve ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacı ile ve işbu Sözleşme ile tanınan öteki haklarla bağdaştığı ölçüde kısıtlamalara konu olabilir.

Madde 11

1. Taraf Devletler, çocukların yasa dışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.

2. Bu amaçla Taraf Devletler iki ya da çok taraflı anlaşmalar yapılmasını ya da mevcut anlaşmalara katılmayı teşvik ederler.

Madde 12

1. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

Madde 13

1. Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak ülke sınırları ile bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

2. Bu hakkın kullanılması yalnızca:

a) Başkasının haklarına ve itibarına saygı,

b) Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

Madde 14

1. Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.

2. Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.

3. Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, düzeni, sağlık ya da ahlaki ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

Madde 15

1. Taraf Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler.

2. Bu hakların kullanılması, ancak yasayla zorunlu kılınan ve demokratik bir toplumda gerekli olan ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeni yararına olarak ya da kamu sağlığı ve ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılan sınırlamalardan başkalarıyla kısıtlandırılamaz.

Madde 16

1. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.

2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 17

Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar. Bu amaçla Taraf Devletler:

- a) Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;
- b) Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;
- c) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;
- d) Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;
- e) 13 ve 18 inci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

Madde 18

1. Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler.

2. Bu Sözleşmede belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.

3. Taraf Devletler, çalışan ana-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 19

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

2. Bu tür koruyucu önlemler ; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe

el koymasý olduđu kadar durumun gereklerine göre çocuĐa ve onun bakýmını üstlenen kiřilere, gereken desteĐi saĐlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Madde 20

1. Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her ocuk, Devletten zel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır.
2. Taraf Devletler bu durumdaki bir ocuk için kendi ulusal yasalarına göre, uygun olan bakımı sağlayacaklardır.
3. Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında, bakıcı aile yanına verme, İslam Hukukunda kefalet (kafalah), evlat edinme ya da gerekiyorsa ocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. zmler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken sayĐı gösterilecektir.

Madde 21

Evlat edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarının temel düşünce olduğunu kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir:

- a) Bir çocuğun evlat edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir yasa ve usullere göre ve güvenilir tüm bilgilerin ışığında; çocuğun, ana-babası, yakınları ve yasal vasisine göre durumunu göz önüne alarak ve gereken durumlarda tüm ilgiler ile yapılacak görüşme sonucu onların da evlat edinme konusundaki onaylarını alma zorunluluğuna uyarak, kararını verir.
- b) Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlat edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bulunmadığı takdirde, ülkelerarası evlat edinmenin çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğunu kabul ederler.
- c) Başka bir ülkede evlat edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlat edinme durumuyla eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlarlar.
- d) Ülkelerarası evlat edinmede, yerleştirmenin ilgililer bakımından yasadışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün önlemleri alırlar.
- e) Bu maddedeki amaçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok taraflı düzenleme veya anlaşmalarla teşvik ederler ve bu çerçevede, çocuğun başka bir ülkede yerleştirilmesinin yetkili makam veya organlar tarafından yürütülmesini güvenceye almak için çaba gösterirler.

Madde 22

1. Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve söz konusu Devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar .

2. Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetler arası ve hükümet dışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden bir araya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşmeye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunamayan çocuğa da tanınacaktır.

Madde 23

1. Taraf devletler, zihinsel ya da bedensel engeli olan çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, engeli olan çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde buldukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.

3. Engeli olan çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2 nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları göz önüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardım; engeli olan çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.

4. Taraf Devletler, uluslararası işbirliği ruhu içinde, engeli olan çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, geliştirmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle göz önüne alınır.

Madde 24

1. Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.

2. Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak uygulanmasını takip ederler ve özellikle:

a) Bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi;

b) Bütün çocuklara gerekli tıbbi yardımın ve tıbbi bakımın; temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilerek sağlanması;

c) Temel sağlık hizmetleri çerçevesinde ve başka olanakların yanısıra, kolayca bulunabilen tekniklerin kullanılması ve besleyici yiyecekler ve temiz içme suyu sağlanması yoluyla ve çevre kirlenmesinin tehlike ve zararlarını göz önüne alarak, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi;

d) Anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması;

e) Bütün toplum kesimlerinin özellikle ana-babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konusunda temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması;

f) Koruyucu sağlık bakımlarının, ana-babaya rehberliğini, aile planlaması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi; amaçlarıyla uygun önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alırlar.

4. Taraf Devletler, bu maddede tanınan hakkın tam olarak gerçekleştirilmesini tedricen sağlamak amacıyla uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda karşılıklı olarak söz verirler. Bu konuda geliştirmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 25

Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alma, bedensel ya da ruhsal tedavi amaçlarıyla hakkında bir yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun, gördüğü tedaviyi ve

yerleştirilmesine bağı diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

Madde 26

1. Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dahil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkını tanırlar ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alırlar.
2. Sosyal Güvenlik, çocuğun ve çocuğun bakımından sorumlu olanların kaynakları ve koşulları göz önüne alınarak ve çocuk tarafından ya da onun adına yapılan sosyal güvenlikten yararlanma başvurusuna ilişkin başkaca durumlar da göz önünde tutularak sağlanır.

Madde 27

1. Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.
2. Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkanlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.
3. Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, ana-babaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygularlar.
4. Taraf Devletler, Taraf Devlet ülkesinde veya başka ülkede bulunsun; ana-babası veya çocuğa karşı mali sorumluluğu bulunan diğer kişiler tarafından, çocuğun bakım giderlerinin karşılanmasını sağlamak amacıyla her türlü uygun önlemi alırlar. Özellikle çocuğa karşı mali sorumluluğu olan kişinin, çocuğun ülkesinden başka bir ülkede yaşamaya halinde, Taraf Devletler bu konuya ilişkin uluslararası anlaşmalara katılmayı veya bu tür anlaşmalar akdinin yanısıra başkaca uygun düzenlemelerin yapılmasını teşvik ederler.

Madde 28

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

- a) İlk öğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;
- b) Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;
- c) Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;
- d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;
- e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygıyla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 29

1. Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler;

- a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;
- b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;
- c) Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;
- d) Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;
- e) Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi,

2. Bu maddenin veya 28 inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 30

Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların varolduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 31

1. Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.

2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Madde 32

1. Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitime zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

- İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tespit ederler;
- Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar;
- Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

Madde 33

Taraf Devletler, çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımladığı biçimde uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlemek amacıyla, yasal, sosyal ve eğitsel niteliktekiler de dahil olmak üzere, her türlü uygun önlemleri alırlar.

Madde 34

Taraf Devletler, çocuğu her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

- Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;
- Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurularak sömürülmesini;
- Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemedeki kullanılarak sömürülmesini;

önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

Madde 35

Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

Madde 36

Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

Madde 37

Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

a) Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tabi tutulmayacaktır. Onsekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.

b) Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.

c) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.

d) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır .

Madde 38

1. Taraf Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan insani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.

2. Taraf Devletler, onbeş yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, özellikle onbeş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Taraf Devletler, onbeş ile onsekiz yaş arasındaki çocukların silah altına alınmaları gereken durumlarda, önceliği yaşça büyük olanlara vermek için çaba gösterirler.

4. Silahlı çatışmalarda sivil halkın korunmasına ilişkin uluslararası insani hukuk kuralları tarafından öngörülen yükümlülüklerine uygun olarak, Taraf Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 39

Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar . Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

Madde 40

1. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlal ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma

kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları göz önünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler .

2. Bu amaçla ve uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak Taraf Devletler özellikle, şunları sağlarlar:

a) İşlendiği zaman ulusal ya da uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem ya da ihmal nedeniyle hiçbir çocuk hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ya da ithamı öne sürülemeyeceği gibi böyle bir ihlalde bulunduğu da kabul edilmeyecektir.

b) Hakkında ceza kanununu ihlal iddiası veya ithamı bulunan her çocuk aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:

i) Haklarındaki suçlama yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmak;

ii) Haklarındaki suçlamalardan kendilerinin hemen ve doğrudan doğruya; ya da uygun düşen durumlarda ana-babaları ya da yasal vasileri kanalı ile haberli kılınmak ve savunmalarının hazırlanıp sunulmasında gerekli yasal ya da uygun olan başka yardımdan yararlanmak;

iii) Yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde adli ya da başkaca uygun yardımdan yararlanarak ve özellikle çocuğun yaşı ve durumu göz önüne alınmak suretiyle kendisinin yüksek yararına aykırı olduğu saptanmadığı sürece, ana-babası veya yasal vasisi de hazır bulundurularak yasaya uygun biçimde adil bir duruşma ile konunun gecikmeksizin karara bağlanmasının sağlanması;

iv) Tanıklık etmek ya da suç ikrarında bulunmak için zorlanmamak; aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya sorguya çekmiş olmak ve lehine olan tanıkların hazır bulunmasının ve sorgulanmasının eşit koşullarda sağlanması;

v) Ceza yasasını ihlal ettiği sonucuna varılması halinde, bu kararın ve bunun sonucu olarak alınan önlemlerin daha yüksek yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde yasaya uygun olarak incelenmesi;

vi) Kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanması;

vii) Kovuşturmanın her aşamasında özel hayatının gizliliğine tam saygı gösterilmesine hakkı olmak;

3. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlal ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:

a) Ceza Yasasını ihlal konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığını kabulü;

b) Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, insan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlemlerin alınması.

4. Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır.

Madde 41

Bu Sözleşmede yer alan hiçbir husus, çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan ve;

a) bir Taraf Devletin yasasında; veya

b) bu Devlet bakımından yürürlükte olan uluslararası hukukta yer alan hükümleri etkilemeyecektir.

II. KISIM

Madde 42

Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

Madde 43

1. Taraf Devletlerin bu Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek amacıyla, görevleri aşağıda belirtilen bir Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur.

2. Komite bu Sözleşme ile hükme bağlanan alanda yetenekleriyle tanınmış ve yüksek ahlak sahibi on uzmandan oluşur. Komite üyeleri Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından ve kişisel olarak görev yapmak üzere, adil bir coğrafi dağılımı sağlama gereği ve başlıca hukuk sistemleri gözönünde tutularak seçilirler.

3. Komite üyeleri, Taraf devletlerce gösterilen kişiler listesinden gizli oyla seçilirler. Her Taraf Devlet, vatandaşları arasından bir uzmanı aday gösterebilir.

4. Komite için ilk seçim, bu Sözleşmenin yürürlüğe girişini izleyen altı ay içinde yapılır. Sonraki seçimler iki yılda bir yapılır. Her seçim tarihinden en az dört ay önce, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, Taraf Devletleri iki ay içinde adaylarını göstermeye yazılı olarak davet eder. Daha sonra Genel Sekreter böylece belirlenen kişilerden, kendilerini gösteren Taraf Devletleri de işaret ederek, alfabetik sıraya göre oluşturduğu bir listeyi, Taraf Devletlere bildirir.

5. Seçimler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde, Genel Sekreter tarafından davet edilen Taraf Devletler toplantılarında yapılır. Nisabı, Taraf Devletlerin üçte ikisinin oluşturduğu bu toplantılarda, hazır bulunan ve oy kullanan Devletlerin salt çoğunluğuyla en fazla oy alan kişiler Komiteye seçilir.

6. Komite üyeleri dört yıl için seçilir. Aday gösterildikleri takdirde yeniden seçilebilirler. İlk seçimde seçilmiş olan beş üyenin görevi iki yıl sonra sona erer, bu beş üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra toplantı başkanı tarafından çekilen kura ile belirlenir.

7. Bir Komite üyesinin ölmesi veya çekilmesi ya da başka herhangi bir nedenle bir üyenin Komitedeki görevlerini yapamaz hale gelmesi durumunda adaylığını öneren Taraf Devlet, Komitenin onaylaması koşuluyla, böylece boşalan yerdeki görev süresi doluncaya kadar, kendi vatandaşları arasından başka bir uzmanı atayabilir.

8. Komite, iç tüzüğünü kendisi belirler.

9. Komite, memurlarını iki yıllık bir süre için seçer.

10. Komite toplantıları olağan olarak Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde ya da Komite tarafından belirlenecek başka uygun bir yerde yapılır. Komite olağan olarak her yıl toplanır. Komite toplantılarının süresi, gerektiğinde, Genel Kurulca onaylanmak koşuluyla, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin bir toplantısıyla belirlenir veya değiştirilir.

11. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri gerekli maddi araçları ve personeli bu Sözleşme ile kendisine verilen görevleri etkili biçimde görebilmesi amacıyla, Komite emrine verir.

12. Bu Sözleşme uyarınca oluşturulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun onayı ile, Birleşmiş Milletler Teşkilatının kaynaklarından karşılanmak üzere, Genel Kurulca saptanan şart ve koşullar çerçevesinde kararlaştırılan ücreti alırlar.

Madde 44

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakları yürürlüğe koymak için, aldıkları önlemleri ve bu haklardan yararlanma konusunda gerçekleştirilen ilerlemeye ilişkin raporları:

a) Bu Sözleşmenin, ilgili Taraf Devlet bakımından yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içinde,

b) Daha sonra beş yılda bir,

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığı ile Komiteye sunmayı taahhüt ederler.

2. Bu madde uyarınca hazırlanan raporlarda, bu Sözleşmeye göre üstlenilen sorumlulukların, şayet varsa, yerine getirilmesini etkileyen nedenler ve güçlükler belirtilecektir. Raporlarda ayrıca, ilgili ülkede Sözleşmenin uygulanması hakkında Komiteyi etraflıca aydınlatacak biçimde yeterli bilgi de bulunacaktır.

3. Komiteye etraflı bilgi içeren bir ilk rapor sunmuş olan Taraf Devlet, bu maddenin 1 (b) bendi gereğince sunacağı sonraki raporlarında daha önce verilmiş olan temel bilgileri tekrarlamayacaktır.

4. Komite, Taraf Devletlerden Sözleşmenin uygulamasına ilişkin her türlü ek bilgi isteminde bulunabilir.

5. Komite, iki yılda bir Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığı ile Genel Kurula faaliyetleri hakkında bir rapor sunar.

6. Taraf Devletler kendi raporlarının ülkelerinde geniş biçimde yayımını sağlarlar.

Madde 45

Sözleşmenin etkili biçimde uygulanmasını geliştirme ve Sözleşme kapsamına giren alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek amacıyla:

a) Uzmanlaşmış kurumlar, UNICEF ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organları, bu Sözleşmenin kendi yetki alanlarına ilişkin olan hükümlerinin uygulamasının incelenmesi sırasında, temsil edilmek hakkına sahiptirler. Komite; uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve uygun bulduğu öteki yetkili kuruluşları, kendi yetki alanlarını ilgilendiren konularda uzman olarak görüş vermeye davet edebilir. Komite, uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organlarını kendi faaliyet alanlarına ilişkin kesimlerde Sözleşmenin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir;

b) Komite, uygun bulduğu takdirde, Taraf Devletlerce sunulmuş, bir istem içeren ya da teknik danışma veya yardım ihtiyacını belirten her raporu, gerekiyorsa Komitenin bu istek veya ihtiyaca ilişkin tavsiye ve gözlemlerini de ekleyerek, uzmanlaşmış kurumlara, UNICEF'e ve öteki yetkili kuruluşlara gönderir;

c) Komite, Genel Kurula Genel Sekreterden Komite adına çocuk haklarına ilişkin sorunlarda incelemeler yaptırması isteğinde bulunulmasını, tavsiye edebilir;

d) Komite, bu Sözleşmenin 44 ve 45 inci maddeleri uyarınca alınan bilgilere dayanarak, telkin ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Bu telkin ve genel nitelikteki tavsiyeler, ilgili olan

her Taraf Devlete gönderilir ve şayet varsa Taraf Devletlerin yorumları ile birlikte Genel Kurulun dikkatine sunulur.

III. KISIM

Madde 46

Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.

Madde 47

Bu Sözleşme onaylamaya bağlı tutulmuştur. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 48

Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açık olacaktır. Katılma belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 49

1. Bu Sözleşme, yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi tarihini izleyen otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.
2. Yirminci onay ya da katılma belgesinin tevdiinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayacak ya da ona katılacak Devletlerin her biri için, bu Sözleşme, söz konusu Devletin onay ya da katılma belgesini tevdi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 50

1. Bu Sözleşmeye Taraf herhangi bir Devlet bir değişiklik önerisinde bulunabilir ve buna ilişkin metni Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edebilir. Genel Sekreter bunun üzerine değişiklik önerisini Taraf Devletlere, önerinin incelenmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler Konferansı oluşturulmasını isteyip istemediklerini kendisine bildirmeleri kaydıyla, iletir. Böyle bir duyuru tarihini izleyen dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte biri söz konusu konferansın toplanmasından yana olduklarını ifade ederlerse Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler Teşkilatı çerçevesinde bu konferansı düzenler. Konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen her değişiklik, onay için Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunulur.
2. Bu Maddenin 1 inci fıkrasında yer alan hükümlere uygun olarak kabul edilen bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca onaylandığı ve bu sözleşmeye Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildiği zaman yürürlüğe girer.
3. Bir değişiklik yürürlüğe girdiği zaman, onu kabul eden Taraf Devletler bakımından bağlayıcılık taşır. Öteki Taraf Devletler bu Sözleşme hükümleri ve daha önce kabul ettikleri her değişiklikle bağlı kalırlar.

Madde 51

1. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, onay ya da katılma anında yapılabilecek çekincelerin metnini alacak ve bütün Devletlere bildirecektir.
2. Bu Sözleşmenin amacı ve konusu ile bağdaşmayan hiçbir çekinceye izin verilmeyecektir.
3. Çekinceler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterince, geri alınacağına ilişkin bildirimde bulunma yoluyla her zaman geri alınabilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, bütün devletleri haberdar eder. Böyle bir bildirim, Genel Sekreter tarafından alındığı tarihte işlerlik kazanır.

Madde 52

Bir Taraf Devlet, bu Sözleşmeyi, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterine vereceği yazılı bildirim yoluyla feshedebilir. Fesih, bildirim Genel Sekreter tarafından alınması tarihinden bir yıl sonra geçerli olur.

Madde 53

Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, bu Sözleşmenin tevdi makamı olarak belirlenmiştir.

Madde 54

İngilizce, Arapça, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça metinleri de aynı derecede geçerli olan bu sözleşmenin özgün metni, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir. Hükümetleri tarafından tam yetkili kılınan aşağıda imzaları bulunan Temsilciler, yukarıdaki kuralların ışığında, bu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

“İhtirazi Kayıt:

Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17, 29 ve 30. Maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmaktadır.”

EK 5- ÇOCUK KORUMA KANUNU

ÇOCUK KORUMA KANUNU

Kanun Numarası : 5395

Kanun Kabul Tarihi : 03/07/2005

Resmi Gazete Tarihi : 15/07/2005

Resmi Gazete Sayısı : 25876

BİRİNCİ KISIM : AMAÇ, KAPSAM, TEMEL İLKELER, KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ

TEDBİRLER

BİRİNCİ BÖLÜM : AMAÇ, KAPSAM, TANIMLAR VE TEMEL İLKELER

AMAÇ

Madde 1 - (1) Bu Kanunun amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir.

KAPSAM

Madde 2 - (1) Bu Kanun, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usûl ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri kapsar.

TANIMLAR

Madde 3 - (1) Bu Kanunun uygulanmasında;

- a) Çocuk: Daha erken yasta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda,
1. Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu,
 2. Suça sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili islediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da islediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu,
- b) Mahkeme: Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerini,
- c) Çocuk hâkimi: Hakkında kovuşturma baslatılmış olanlar hariç, suça sürüklenen çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında uygulanacak tedbir kararlarını veren çocuk mahkemesi hâkimini,
- d) Kurum: Bu Kanun kapsamındaki çocuğun bakılıp gözetildiği, hakkında verilen tedbir kararlarının yerine getirildiği resmî veya özel kurumları,
- e) Sosyal çalışma görevlisi: Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensuplarını, ifade eder.

TEMEL İLKELER

Madde 4 - (1) Bu Kanunun uygulanmasında, çocuğun haklarının korunması amacıyla;

- a) Çocuğun yasama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,

- b) Çocugun yarar ve esenliginin gözetilmesi,
- c) Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması,
- d) Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,
- e) Çocugun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları,
- f) İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usûl izlenmesi,
- g) Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,
- h) Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,
- i) Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,
- j) Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- k) Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetekinlerden ayrı tutulmaları,
- l) Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin baskaları tarafından belirlenmemesine yönelik önlemler alınması, İlkeleri gözetilir.

İKİNCİ BÖLÜM : KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİRLER

KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİRLER

Madde 5 - (1) Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan;

- a) Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetistirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,
- b) Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,
- c) Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,
- d) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan Maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,
- e) Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya,

Yönelik tedbirdir.

(2) Hakkında, birinci fıkranın (e) bendinde tanımlanan barınma tedbiri uygulanan kimselerin, talepleri hâlinde kimlikleri ve adresleri gizli tutulur.

(3) Tehlike altında bulunmadığının tespiti ya da tehlike altında bulunmakla birlikte veli veya vasisinin ya da bakım ve gözetiminden sorumlu kimsenin desteklenmesi suretiyle tehlikenin bertaraf edileceğinin anlaşılmaması hâlinde; çocuk, bu kişilere teslim edilir. Bu fıkranın uygulanmasında, çocuk hakkında birinci fıkrada belirtilen tedbirlerden birisine de karar verilebilir.

KURUMA BASVURU

Madde 6 - (1) Adlî ve idarî merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür. Çocuk ile çocuğun bakımından sorumlu kişiler çocuğun korunma altına alınması amacıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna başvurabilir.

(2) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kendisine bildirilen olaylarla ilgili olarak gerekli araştırmayı derhâl yapar.

KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİR KARARI ALINMASI

Madde 7 - (1) Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen çocuk hâkimi tarafından alınabilir.

(2) Tedbir kararı verilmeden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılabilir.

(3) Tedbirin türü kararda gösterilir. Bir veya birden fazla tedbire karar verilebilir.

(4) Hâkim, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbire karar verdiği çocuğun denetim altına alınmasına da karar verebilir.

(5) Hâkim, çocuğun gelişimini göz önünde bulundurarak koruyucu ve destekleyici tedbirin kaldırılmasına veya degistirilmesine karar verebilir. Bu karar acele hâllerde, çocuğun bulunduğu yer hâkimi tarafından da verilebilir. Ancak bu durumda karar, önceki kararı alan hâkim veya mahkemeye bildirilir.

(6) Tedbirin uygulanması, onsekiz yaşın doldurulmasıyla kendiliginden sona erer. Ancak hâkim, eğitim ve öğrenimine devam edebilmesi için ve rızası alınmak suretiyle tedbirin uygulanmasına belli bir süre daha devam edilmesine karar verebilir.

(7) Mahkeme, korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kisisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir.

TEDBİRLERDE YETKİ

Madde 8 - (1) Korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun menfaatleri bakımından kendisinin, ana, baba, vasisi veya birlikte yaşadığı kimselerin bulunduğu yerdeki çocuk hâkimince alınır.

(2) Tedbir kararlarının uygulanması, kararı veren hâkim veya mahkemece en geç üçer aylık sürelerle incelettirilir.

(3) Hâkim veya mahkeme; denetim memurları, çocuğun velisi, vasisi, bakım ve gözetimini üstlenen kimselerin, tedbir kararını yerine getiren kişi ve kuruluşun temsilcisi ile Cumhuriyet savcısının talebi üzerine veya re'sen çocuğa uygulanan tedbirin sonuçlarını inceleyerek kaldırabilir, süresini uzatabilir veya degistirebilir.

ACİL KORUNMA KARARI ALINMASI

Madde 9 - (1) Derhâl korunma altına alınmasını gerektiren bir durumun varlığı hâlinde çocuk, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından bakım ve gözetim altına alındıktan sonra acil korunma kararının alınması için Kurum tarafından çocuğun Kuruma geldiği tarihten itibaren en geç bes gün içinde çocuk hâkimine müracaat edilir. Hâkim tarafından, üç gün içinde talep hakkında karar verilir. Hâkim, çocuğun bulunduğu yerin gizli tutulmasına ve gerektiğinde kişisel ilişkinin tesisine karar verebilir.

(2) Acil korunma kararı en fazla otuz günlük süre ile sınırlı olmak üzere verilebilir. Bu süre içinde Kurumca çocuk hakkında sosyal inceleme yapılır. Kurum, yaptığı inceleme sonucunda, tedbir kararı alınmasının gerekmediği sonucuna varırsa bu yöndeki görüşünü ve sağlayacağı hizmetleri hâkime bildirir. Çocuğun, ailesine teslim edilip edilmeyeceğine veya uygun görülen baskaca bir tedbire hâkim tarafından karar verilir.

(3) Kurum, çocuk hakkında tedbir kararı alınması gerektiği sonucuna varırsa hâkimden koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesini talep eder.

BAKIM VE BARINMA KARARLARININ YERİNE GETİRİLMESİ

Madde 10 - (1) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından, kendisine intikal eden olaylarda gerekli önlemler derhâl alınarak çocuk, resmî veya özel kuruluşlara yerleştirilir.

ÇOCUKLARA ÖZGÜ GÜVENLİK TEDBİRİ

Madde 11 - (1) Bu Kanunda düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirler, suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından, çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak anlaşılr.

AKIL HASTALIGI

Madde 12 - (1) Suça sürüklenen çocuğun aynı zamanda akıl hastası olması hâlinde, 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 31 inci Maddesinin birinci ve ikinci fıkraları kapsamına giren çocuklar hakkında, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanır.

TEDBİR KARARLARINDA USÛL

Madde 13 - (1) Bu Kanunun 7 nci Maddesinin yedinci fıkrasında öngörülen durumlar hariç olmak üzere, suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında duruşma yapılmaksızın tedbir kararı verilir. Ancak, hâkim zaruret gördüğü hâllerde duruşma yapılabilir.

(2) Tedbir kararının verilmesinden önce yeterli idrak gücüne sahip olan çocuğun görüşü alınır, ilgililer dinlenebilir, çocuk hakkında sosyal inceleme raporu düzenlenmesi istenebilir.

KANUN YOLU

Madde 14 - (1) Bu Kanun hükümlerine göre, çocuk hâkimi tarafından alınan tedbir kararlarına karşı itiraz yolu açıktır. İtiraz, 4.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun itiraza ilişkin hükümlerine göre en yakın çocuk mahkemesine yapılır.

İKİNCİ KISIM : SORUSTURMA VE KOVUSTURMA

BİRİNCİ BÖLÜM : SORUSTURMA

SORUSTURMA

Madde 15 - (1) Suça sürüklenen çocuk hakkındaki sorusturma çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılır.

(2) Çocugun ifadesinin alınması veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında, çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir.

(3) Cumhuriyet savcısı sorusturma sırasında gerekli görüldüğünde çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını çocuk hâkiminden isteyebilir.

ÇOCUGUN GÖZALTINDA TUTULMASI

Madde 16 - (1) Gözaltına alınan çocuklar, kollugun çocuk biriminde tutulur.

(2) Kollugun çocuk biriminin bulunmadığı yerlerde çocuklar, gözaltına alınan yetişkinlerden ayrı bir yerde tutulur.

İSTİRAK HÂLİNDE İSLENEN SUÇLAR

Madde 17 - (1) Çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi hâlinde, sorusturma ve kovusturma ayrı yürütülür.

(2) Bu hâlde de çocuklar hakkında gerekli tedbirler uygulanmakla beraber, mahkeme lüzum gördüğü takdirde çocuk hakkındaki yargılamayı genel mahkemedeki davanın sonucuna kadar bekletebilir.

(3) Davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu görülmesi hâlinde, genel mahkemelerde, yargılamanın her aşamasında, mahkemelerin uygun bulması şartıyla birleştirme kararı verilebilir. Bu takdirde birleştirilen davalar genel mahkemelerde görülür.

ÇOCUGUN NAKLİ

Madde 18 - (1) Çocuklara zincir, kelepçe ve benzeri aletler takılamaz. Ancak; zorunlu hâllerde çocuğun kaçmasını, kendisinin veya baskalarının hayat veya beden bütünlükleri bakımından dogabilecek tehlikeleri önlemek için kolluk tarafından gerekli önlem alınabilir.

KAMU DAVASININ AÇILMASININ ERTELENMESİ

Madde 19 - (1) Fiil için kanunda öngörülen cezanın üst sınırı üç aydan fazla ve iki yıla kadar (iki yıl dâhil) hapis cezasını veya adli para cezasını gerektirir ise, Cumhuriyet savcısı tarafından deliller toplandıktan sonra süpheli hakkında açılacak kamu davası;

a) Çocugun daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması,

b) Yapılan sorusturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi hâlinde süphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi,

c) Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, süpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması,

d) Suçun islenmesiyle magdurun veya kamunun ugradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi,

Kosullarının birlikte gerçekleşmesi hâlinde, bes yıl süreyle ertelenebilir. Bu fıkranın (d) bendindeki koşul çocuğun ailesinin veya kendisinin ekonomik durumunun elverişli olmaması hâlinde aranmayabilir.

(2) Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararın uygulanması, çocuk hâkiminin onamasına bağlıdır. Bu husustaki karar bes gün içinde verilir.

(3) Erteleme süresi içinde islediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm olmadığı takdirde, kovuşturmayla yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içinde islediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde kamu davası açılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez.

(4) Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi hâlinde, bu Maddede belirtilen amaç için kullanılabilir.

(5) Fiili islediği sırada onbes yaşını doldurmamış çocuk bakımından, birinci fıkrada öngörülen hapis cezasının üst sınırı üç yıl (üç yıl dâhil) olarak uygulanır.

ADLÎ KONTROL

Madde 20 - (1) Suça sürüklenen çocuklar hakkında soruşturma veya kovuşturma evrelerinde adlî kontrol tedbiri olarak Ceza Muhakemesi Kanununun 109 uncu Maddesinde sayılanlar ile aşağıdaki tedbirlerden bir ya da birkaçına karar verilebilir:

- a) Belirlenen çevre sınırları dışına çıkmamak.
- b) Belirlenen bazı yerlere gidememek veya ancak bazı yerlere gidebilmek.
- c) Belirlenen kişi ve kuruluşlarla ilişki kurmamak.

(2) Ancak bu tedbirlerden sonuç alınamaması, sonuç alınamayacağının anlaşılması veya tedbirlere uyulmaması durumunda tutuklama kararı verilebilir.

TUTUKLAMA YASAGI

Madde 21 - (1) Onbes yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı bes yılı asmayan hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı tutuklama kararı verilemez.

İKİNCİ BÖLÜM : KOVUSTURMA

DURUSMA

Madde 22 - (1) Çocuk, velisi, vasisi, mahkemece görevlendirilmiş sosyal çalışma görevlisi, çocuğun bakımını üstlenen aile ve kurumda bakılıyorsa kurumun temsilcisi durusmada hazır bulunabilir.

(2) Mahkeme veya hâkim, çocuğun sorgusu veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurabilir.

(3) Durusmalarda hazır bulunan çocuk, yararı gerektirdiği takdirde durusma salonundan çıkarılabileceği gibi sorgusu yapılmış çocuğun durusmada hazır bulundurulmasına da gerek görülmeyebilir.

HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASI

Madde 23 - (1) Çocuga yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda belirlenen ceza, en çok üç yıla kadar (üç yıl dâhil) hapis veya adlî para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir.

(2) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilebilmesi için gerekli koşullar şunlardır:

- a) Çocuğun daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması.

- b) Çocugun yeniden suç islemeyecegi hususunda kanaat gelmiş olması.
- c) Çocuk hakkında, kişilik özellikleri ile durusmadaki tutum ve davranışları itibarıyla bir cezaya hükmedilmesine gerek görülmemesi.
- d) Suçun islenmesiyle mağdurun veya kamunun ugradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi. Suçun islenmesiyle kamunun ugradığı zarar miktarının belirlenememesi hâlinde, mahkemece takdir edilecek bir miktarda paranın bir defada Maliye veznesine yatırılması. Ancak bu kosul, çocugun ailesinin veya kendisinin ekonomik durumunun elverişli olmaması hâlinde aranmayabilir.
- (3) Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi hâlinde, çocuk, bes yıl süreyle denetimli serbestlik tedbirine tâbi tutulur. Bu süre içinde çocugun bir eğitim kurumuna devam etmesine, belli yerlere gitmekten yasaklanmasına, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine karar verilebilir. Denetim süresi içinde dava zamanasını durur.
- (4) İkinci fıkranın (d) bendinde belirtilen kosulun yerine getirilememesi hâlinde; denetimli serbestlik süresince sanığa aşağıdaki yükümlülüklerden biri yüklenerek, hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir:
- a) Suçun islenmesiyle mağdurun veya kamunun ugradığı zararın, aylık taksitler hâlinde ödenerek tamamen giderilmesi.
- b) Suçun islenmesiyle kamunun ugradığı zarar miktarının belirlenememesi hâlinde, mahkemece takdir edilecek miktarda paranın aylık taksitler hâlinde Maliye veznesine yatırılması.
- (5) Denetimli serbestlik süresi içinde islediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm olmadığı ve yükümlülüklerine uygun davranıldığı takdirde, davanın düşmesine karar verilir.
- (6) Çocugun denetimli serbestlik süresi içinde islediği hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç nedeniyle mahkûm olması veya yükümlülüklerine aykırı davranması hâlinde, mahkeme geri bıraktığı hükümü açıklar. Ancak mahkeme, yükümlülüklerin yerine getirilme durumunu göz önünde bulundurarak, çocuk hakkında belirlenen cezada yarı oranına kadar indirim yapabilir.
- (7) Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilebilir.
- (8) Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi hâlinde, bu Maddede belirtilen amaç için kullanılabilir.

UZLASMA

Madde 24 - (1) Suça sürüklenen çocuklarla ilgili olarak uzlasma, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan veya kasten islenen ve alt sınırı iki yılı aşmayan hapis veya adlî para cezasını gerektiren ya da taksirle islenen suçlarda uygulanır.

(2) Suç tarihinde onbes yaşını doldurmayan çocuklar bakımından, birinci fıkrada öngörülen hapis cezasının alt sınırı üç yıl olarak uygulanır.

ÜÇÜNCÜ KISIM : MAHKEMELER VE CUMHURİYET SAVCILIGI

BİRİNCİ BÖLÜM : MAHKEMELERİN KURULUS, GÖREV VE YETKİSİ

MAHKEMELERİN KURULUSU

Madde 25 - (1) Çocuk mahkemesi, tek hâkimden oluşur. Bu mahkemeler her il merkezinde kurulur.

Ayrıca, bölgelerin coğrafi durumları ve is yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak kurulabilir. İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde çocuk mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu daireler numaralandırılır. Çocuk mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısı bulunmaz. Mahkemelerin bulunduğu yerlerdeki Cumhuriyet savcıları, çocuk mahkemeleri kararlarına karşı kanun yoluna başvurabilirler.

(2) Çocuk ağır ceza mahkemelerinde bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur ve mahkeme bir başkan ve iki üye ile toplanır. Bu mahkemeler bölgelerin coğrafi durumları ve is yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen yerlerde Hâkimler ve avcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak kurulur. İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde çocuk ağır ceza mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu daireler numaralandırılır.

MAHKEMELERİN GÖREVİ

Madde 26 - (1) Çocuk mahkemesi, asliye ceza mahkemesi ile sulh ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar bakımından, suça sürüklenen çocuklar hakkında açılacak davalara bakar.

(2) Çocuk ağır ceza mahkemesi, çocuklar tarafından islenen ve ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlarla ilgili davalara bakar.

(3) Mahkemeler ve çocuk hâkimi, bu Kanunda ve diğer kanunlarda yer alan tedbirleri almakla görevlidir.

(4) Çocuklar hakkında açılan kamu davaları, Kanunun 17 nci Maddesi hükümleri saklı kalmak kaydıyla bu Kanunla kurulan mahkemelerde görülür.

MAHKEMELERİN YARGI ÇEVRESİ

Madde 27 - (1) Çocuk mahkemelerinin yargı çevresi, kurulduğu il ve ilçenin mülkî sınırlarıyla belirlenir.

(2) Çocuk ağır ceza mahkemelerinin yargı çevresi, buldukları il merkezi ve ilçeler ile bunlara adlî yönden bağlanan ilçelerin idarî sınırlarıdır.

(3) Coğrafi durum ve is yoğunluğu göz önünde tutularak çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerinin yargı çevresinin belirlenmesine veya degistirilmesine Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verilir.

HÂKİMLERİN ATANMALARI

Madde 28 - (1) Mahkemelere, atanacakları bölgeye veya bir alt bölgeye hak kazanmış, adlî yargıda görevli, tercihan çocuk hukuku alanında uzmanlaşmış, çocuk psikolojisi ve sosyal hizmet alanlarında eğitim almış olan hâkimler ve Cumhuriyet savcılar arasında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca atama yapılır.

(2) Atamalarda istekli olanlarla daha önce bu görevlerde bulunmuş olanlara öncelik tanınır.

(3) Herhangi bir nedenle görevine gelemeyen hâkimin yerine bu hâkim görevine baslayıncaya veya

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yetkilendirme yapıncaya kadar o yerdeki hâkimlerden hangisinin bakacağı, birinci fıkrada aranan nitelikler de gözetilerek adlî yargı adalet komisyonu başkanınca belirlenir.

İKİNCİ BÖLÜM : CUMHURİYET SAVCILIGI VE KOLLUK

CUMHURİYET SAVCILIGI ÇOCUK BÜROSU

Madde 29 - (1) Cumhuriyet bassavcılıklarında bir çocuk bürosu kurulur. Cumhuriyet bassavcısınınca 28 inci Maddenin birinci fıkrasında öngörülen nitelikleri haiz olanlar arasından yeterli sayıda Cumhuriyet savcısı, bu büroda görevlendirilir.

ÇOCUK BÜROSUNUN GÖREVLERİ

Madde 30 - (1) Çocuk bürosunun görevleri;

a) Suça sürüklenen çocuklar hakkındaki soruşturma işlemlerini yürütmek,

b) Çocuklar hakkında tedbir alınması gereken durumlarda, gecikmeksizin tedbir alınmasını sağlamak,

c) Korunma ihtiyacı olan, suç mağduru veya suça sürüklenen çocuklardan yardıma, eğitime, ise, barınmaya ihtiyacı olan veya uyum güçlüğü çekenlere ihtiyaç duydukları destek hizmetlerini sağlamak üzere, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde çalışmak, bu gibi durumları çocukları korumakla görevli kurum ve kuruluşlara bildirmek,

d) Bu Kanunla ve diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getirmektir.

(2) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, bu görevler çocuk bürosunda görevli olmayan Cumhuriyet savcılar tarafından da yerine getirilebilir.

KOLLUGUN ÇOCUK BİRİMİ

Madde 31 - (1) Çocuklarla ilgili kolluk görevi, öncelikle kollugun çocuk birimleri tarafından yerine getirilir.

(2) Kollugun çocuk birimi, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında isleme baslandığında durumu, çocuğun veli veya vasisine veya çocuğun bakımını üstlenen kimseye, baroya ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna, çocuk resmî bir kurumda kalıyorsa ayrıca kurum temsilcisine bildirir. Ancak, çocuğu suça azmettirdiğinden veya istismar ettiğinden şüphelenilen yakınlarına bilgi verilmez.

(3) Çocuk, kollukta bulunduğu sırada yanında yakınlarından birinin bulunmasına imkân sağlanır.

(4) Kollugun çocuk birimlerindeki personeline, kendi kurumları tarafından çocuk hukuku, çocuk suçluluğunun önlenmesi, çocuk gelişimi ve psikolojisi, sosyal hizmet gibi konularda eğitim verilir.

(5) Çocuğun korunma ihtiyacı içinde bulunduğunun bildirim ya da tespiti veya hakkında acil korunma kararı almak için beklemenin, çocuğun yararına aykırı olacağını gösteren nedenlerin varlığı hâlinde kollugun çocuk birimi, durumun gerektirdiği önlemleri almak suretiyle çocuğun güvenliğini sağlar ve mümkün olan en kısa sürede Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna teslim eder.

GÖREVLİLERİN EĞİTİMLERİ

Madde 32 - (1) Mahkemelerde görevlendirilecek hâkimler ve Cumhuriyet savcıları ile sosyal çalışma görevlilerine ve denetimli serbestlik ve yardım merkezi sube müdürlüğünde görevli denetim görevlilerine, adaylık dönemlerinde Adalet Bakanlığınca belirlenen esaslara uygun çocuk hukuku, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve psikolojisi gibi konularda eğitim verilir.

(2) Mahkemelere atananların, görevleri süresince, alanlarında uzmanlaşmalarını sağlama ve kendilerini geliştirmelerine yönelik hizmet içi eğitim almaları sağlanır.

(3) Hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimin usûl ve esasları yönetmelikle belirlenir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM : SOSYAL İNCELEME

SOSYAL ÇALIŞMA GÖREVLİLERİ

Madde 33 - (1) Adalet Bakanlığınca mahkemelere, en az lisans öğrenimi görmüş olanlar arasından yeterli sayıda sosyal çalışma görevlisi atanır. Atamada; çocuk ve aile sorunları ile çocuk hukuku ve çocuk suçluluğunun önlenmesi alanlarında lisansüstü eğitim yapmış olanlar tercih edilir.

(2) Mahkemelere atanan ve bu Kanun kapsamındaki tedbirleri uygulayan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda görevli sosyal çalışma görevlilerine almakta oldukları aylıklarının brüt tutarının yüzde ellisi oranında ödenek verilir.

(3) Bu görevlilerin bulunmaması, görevin bunlar tarafından yapılmasında fiilî veya hukukî bir engel bulunması ya da başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması gibi durumlarda, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar ile serbest meslek icra eden birinci fıkrada öngörülen nitelikleri haiz kimseler de sosyal çalışma görevlisi olarak görevlendirilebilirler.

(4) Hakkında sosyal inceleme yapılacak çocuğun, incelemeye tâbi tutulacak çevresi mahkemenin yetki alanı dışında ise, davayı gören mahkemenin talimatına bağlı olarak çocuğun bulunduğu yerdeki mahkemece inceleme yaptırılır. Büyükşehir belediye sınırları içinde kalan yerlerde bu inceleme, davayı gören mahkemeye bağlı olarak çalışan sosyal çalışma görevlilerince yapılabilir.

SOSYAL ÇALIŞMA GÖREVLİLERİNİN GÖREVLERİ

Madde 34 - (1) Sosyal çalışma görevlilerinin görevi;

- a) Görevlendirildikleri çocuk hakkında derhâl sosyal inceleme yapmak, hazırladıkları raporları kendilerini görevlendiren mercie sunmak,
- b) Suça sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması veya sorgusu sırasında yanında bulunmak,
- c) Bu Kanun kapsamında mahkemeler ve çocuk hâkimleri tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmektir.

(2) İlgililer, sosyal çalışma görevlilerinin çalışmaları sırasında kendilerine yardımcı olmak ve çocuk hakkında istenen bilgileri vermek zorundadır.

(3) Sosyal çalışma görevlilerinin, görevleri sırasında yaptıkları ve hâkim tarafından takdir edilen masrafları Cumhuriyet bassavcılığının suçüstü ödeneginden ödenir.

SOSYAL İNCELEME

Madde 35 - (1) Bu Kanun kapsamındaki çocuklar hakkında mahkemeler, çocuk hâkimleri veya Cumhuriyet savcılarınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılır. Sosyal inceleme raporu, çocuğun, islediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur.

(2) Derhâl tedbir alınmasını gerektiren durumlarda sosyal inceleme daha sonra da yaptırılabilir.

(3) Mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılmaması hâlinde, gerekçesi kararda gösterilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM : DENETİM

DENETİM ALTINA ALMA KARARI

Madde 36 - (1) Hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı onanan, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verilebilir.

DENETİM GÖREVLİSİNİN GÖREVLENDİRİLMESİ

Madde 37 - (1) Denetim altına alınan çocukla ilgili olarak denetimli serbestlik ve yardım merkezi sube müdürlüğü tarafından bir denetim görevlisi görevlendirilir. Ancak, korunma ihtiyacı olan çocuklar veya suç tarihinde oniki yasını bitirmemiş suça sürüklenen çocuklar ile çocuğun aileye teslimi yönünde karar verilmesi hâlinde, bu çocuklar hakkında denetim görevi gözetim esaslarına göre Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yerine getirilir.

(2) Görevlendirme sırasında çocuğun kişisel özellik ve ihtiyaçları dikkate alınır ve çocuğa kolay ulaşabilecek olanlar tercih edilir.

DENETİM GÖREVLİSİNİN GÖREVLERİ

Madde 38 - (1) Denetim görevlisinin görevleri şunlardır:

- a) Kararla ulaşılmak istenen amacın gerçekleşmesi için çocuğun eğitim, aile, kurum, iş ve sosyal çevreye uyumunu sağlamak üzere onu desteklemek, yardımcı olmak, gerektiğinde önerilerde bulunmak.
- b) Çocuğa eğitim, iş, destek alabileceği kurumlar, hakları ve haklarını kullanma konularında rehberlik etmek.
- c) İhtiyaç duyacağı hizmetlerden yararlanmasında çocuğa yardımcı olmak.

d) Kaldığı yerleri ve ilişki kurduğu kişileri ziyaret ederek çocuğun içinde yaşadığı şartları, ailesi ve çevresiyle ilişkilerini, eğitim ve iş durumunu, boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerini yerinde incelemek.

e) Alınan kararın uygulanmasını, bu uygulamanın sonuçlarını ve çocuk üzerindeki etkilerini izlemek, tâbi tutulduğu yükümlülüklerin yerine getirilmesini denetlemek.

f) Çocuğun gelişimi hakkında, üçer aylık sürelerle Cumhuriyet savcısı veya mahkemeye rapor vermek.

(2) Denetim görevlisi, görevini yerine getirirken gerektiğinde çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse ve öğretmenleriyle işbirliği yapar.

(3) Çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse çocuğun devam ettiği okul, işyeri veya çocukla ilgili bilgiye sahip kurumların yetkilileri, denetim görevlisine yardımcı olmak, görevi gereğince istediği bilgileri vermek zorundadırlar.

(4) Çocuğun yakınları denetim görevlisinin yetkilerine müdahale edemezler.

DENETİM PLÂNI VE RAPORU

Madde 39 - (1) Çocuğa uygulanacak denetimin yöntemi, denetim görevlisince, sosyal incelemeyi yapan uzman veya mahkeme nezdindeki sosyal çalışma görevlisi ile birlikte, görevlendirmeyi takip eden on gün içinde hazırlanacak bir plânla belirlenir.

(2) Denetim plânı hazırlanırken;

a) Çocuk hakkında alınan tedbirin amacı, niteliği ve süresi,

b) Çocuğun ihtiyaçları,

c) Çocuğun içinde bulunduğu tehlike hâlinin ciddiyeti,

d) Çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse tarafından çocuğa verilen desteğin derecesi,

e) Suça sürüklenmesi sebebiyle tedbir alınmış ise suç teşkil eden fiilin mahiyeti,

f) Çocuğun görüşü,

Dikkate alınır.

(3) Denetim plânı, mahkeme veya çocuk hâkimince onaylandıktan sonra derhâl uygulanır. Denetim görevlisi, kararın uygulama biçimi, çocuk üzerindeki etkileri ile çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimselerin veya kurumların çocuğa karşı sorumluluklarını gereğince yerine getirip getirmediği, kararın değiştirilmesini gerektirir bir durum olup olmadığı ve istenen diğer hususlarda her ay, ayrıca talep hâlinde mahkeme veya çocuk hâkimine rapor verir.

DENETİMİN SONA ERMESİ

Madde 40 - (1) Denetim, kararda öngörülen sürenin dolmasıyla sona erer. Tedbirden beklenen yararın elde edilmesi hâlinde denetim, sürenin dolmasından önce de kaldırılabilir.

(2) Denetim, çocuğun başka bir suçtan dolayı tutuklanması veya cezasının yerine getirilmesine başlanmakla sona erer.

SOSYAL İNCELEME VE DENETİM RAPORLARI HAKKINDA BİLGİ EDİNME

Madde 41 - (1) Sosyal inceleme raporu ile denetim plânı ve raporunun birer örneğini çocuğun avukatı veya yasal temsilcisi Cumhuriyet savcısından, mahkemeden veya çocuk hâkiminden alabilir. Çocuğa raporun içeriği hakkında bilgi verilir.

(2) Ancak, çocuk ve avukatı hariç olmak üzere birinci fıkrada gösterilen kişilerin sosyal inceleme raporu ile denetim plânı ve raporu hakkında bilgi sahibi olmasının çocuğun yararına aykırı olduğuna kanaat getirilirse, bunların incelenmesi kısmen veya tamamen yasaklanabilir.

DÖRDÜNCÜ KISIM : ÇESİTLİ HÜKÜMLER

UYGULANACAK HÜKÜMLER

Madde 42 - (1) Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde Ceza Muhakemesi Kanunu, Türk Medenî Kanunu, 18.6.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile 24.5.1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu hükümleri uygulanır.

(2) Denetim konusunda bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu hükümleri uygulanır.

ÇOCUGUN GİDERLERİ

Madde 43 - (1) Çocuk hakkında verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının giderleri devletçe ödenir. Ödenecek miktar mahkemece verilecek bir karar ile tespit edilir.

(2) Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre çocuğa bakmakla yükümlü olan kimsenin malî durumunun müsait olması hâlinde, Devletçe ödenen meblagın tahsili için ilgililere rücu edilir.

KAMU GÖREVLİSİ

Madde 44 - (1) Bu Kanun kapsamına giren görevlerle bağlantılı olarak kamu görevlileri hakkında 2.12.1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanmaz.

KURUMLAR

Madde 45 - (1) Bu Kanunun 5 inci Maddesinde yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerden;

a) (a) ve (e) bentlerinde yazılı danışmanlık ve barınma tedbirleri Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve yerel yönetimler,

b) (b) bendinde yazılı eğitim tedbiri Milli Eğitim Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı,

c) (c) bendinde yazılı bakım tedbiri Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu,

d) (d) bendinde yazılı sağlık tedbiri Sağlık Bakanlığı,

Tarafından yerine getirilir.

(2) Bakım ve barınma tedbirlerinin yerine getirilmesi sırasında ihtiyaç duyulan kolluk hizmetlerinin yerine getirilmesi, çocukların rehabilitasyonu, eğitimi ve diğer bakanlıkların görev alanına giren diğer hususlarla ilgili olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yapılan her türlü yardım ve destek talepleri Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, ilgili diğer bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından geciktirilmeksizin yerine getirilir.

(3) Bu tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların koordinasyonu Adalet Bakanlığınca sağlanır.

KADROLAR

Madde 46 - (1) Bu Kanun gereğince kurulacak mahkemelerin kuruluş ve çalışmaları için gerekli sınıflardan yeteri kadar kadro temin edilir.

YÖNETMELİK

Madde 47 - (1) Bu Kanunun 5 ve 10 uncu Maddelerinin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar, Adalet Bakanlığı ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından müstereken, diğer maddelerin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar ise Adalet Bakanlığı tarafından altı ay içinde çıkarılacak yönetmeliklerle düzenlenir.

YÜRÜRLÜKTEN KALDIRILAN HÜKÜMLER

Madde 48 - (1) 7.11.1979 tarihli ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

(2) Mevzuatta, yürürlükten kaldırılan 7.11.1979 tarihli ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanuna yapılan yollamalar, bu Kanunun ilgili hükümlerine yapılmış sayılır.

GEÇİCİ Madde 1 - (1) 2253 sayılı Kanun gereğince kurulan çocuk mahkemelerinde derdest bulunan ve bu Kanun ile kurulan çocuk mahkemesinin görevine giren dava ve işler, bu mahkemeler faaliyete geçtiğinde çocuk mahkemesine devredilir.

(2) Genel ceza mahkemelerinde görülmekte olan ve bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte onsekiz yaşını doldurmuş olan sanıklar hakkındaki dava ve işler çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerine devredilmez.

(3) Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemeleri bulunmayan yerlerde, bu mahkemeler kurulup göreve başlayıncaya kadar çocuklar tarafından işlenen suçlara ait soruşturma ve kovuşturmalar Cumhuriyet savcılığı ve görevli mahkemelerce bu Kanun hükümlerine göre yapılır.

(4) Çocuk mahkemesi bulunmayan yerlerde, bu mahkeme kurulup göreve başlayıncaya kadar korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında tedbir kararları görevli aile veya asliye hukuk mahkemelerince alınır.

(5) Adalet Bakanlığının koordinatörlüğünde ilgili bakanlıklar ve bağlı kuruluşlar bu Kanunun yürürlüğü tarihinden itibaren altı ay içinde koruyucu ve destekleyici tedbirleri yerine getirmek üzere gerekli tedbirleri alır. Ayrıca, ilgili bakanlıklar ve bağlı kuruluşlar bu amaçla sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğine gidebilirler.

YÜRÜRLÜK

Madde 49 - (1) Bu Kanunun;

a) Suça sürüklenen ve hakkında bakım tedbiri uygulanan çocuklar hakkında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yerine getirilecek hizmetlere ilişkin hükümler ile 5 inci Maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi yayımı tarihinden itibaren altı ay sonra,

b) 37 nci Maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ile 5 inci Maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi yayımı tarihinden itibaren bir yıl sonra,

c) Diğer hükümleri yayımı tarihinde,

Yürürlüğe girer.

YÜRÜTME

Madde 50 - (1) Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

EK 6- ARAŞTIRMADA KULLANILAN SORU FORMU

Tarih: ___/___/___

No: _____

Sayın katılımcı, birinci bölümdeki kişisel bilgi formu ve ikinci bölümde bulunan ankete vereceğiniz yanıtlar bir yüksek lisans tezi için kullanılacaktır. Sorularda doğru ya da yanlış cevap yoktur, sizin ne düşündüğünüz önemlidir. Tüm soruları yanıtlamak yaklaşık olarak 30 dakika sürmektedir. Bu çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmadan elde edilen bilgiler toplu halde değerlendirilecek ve sadece bilimsel çalışmalarda kullanılacaktır. Size ait bilgiler gizli tutulacaktır. Form ve anketi cevaplarırken sorular karşısında herhangi bir rahatsızlık duyarsanız anketi yarıda bırakabilirsiniz. Rahatsızlığınızla ilgili görüşmek isterseniz araştırmacıya başvurabilirsiniz. Soruları eksiksiz biçimde ve içtenlikle doldurmanız sağlıklı veri toplanabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Çalışmaya katılmak için gönüllü değilseniz formları araştırmacıya geri verebilirsiniz. Gönüllüyseniz, lütfen her bölümü, başındaki açıklamayı okuduktan sonra cevaplamaya başlayınız. Katkınız için teşekkür ederim.

Psikolojik Danışman Serap Duygu DEMİRKAN
İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü
Sosyal Bilimler Anabilim Dalı / İstanbul

GÖRÜŞME KATILIMCI ONAYI

“Katılımcılar için hazırlanmış olan bilgilendirme notunu okudum. Bunlar hakkında bana yazılı ve sözlü açıklamalar yapıldı. Çalışmanın herhangi bir mali getirisi veya yükü olmayacağını, çalışmada şahımdan alınan her türlü bilginin araştırma hedefleri doğrultusunda kullanılacağını, sorun olduğunda ismi geçen kişiye başvurabileceğimi biliyorum.”

Bu koşullarda, hiçbir baskı-zorlama olmaksızın, söz konusu araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

KATILIMCININ

Adı Soyadı:..... Tarih:..... İmza:.....

ARAŞTIRMACININ

Adı Soyadı:..... Tarih:..... İmza:.....

I. Bölüm

1.Cinsiyetiniz :

Kadın Erkek

2.Yaşınız :.....

3. Medeni durumunuz

Evli Bekar Diğer

4.Çocuğunuz var mı?

Evet Hayır

5. Bir önceki soruya cevabınız evet ise kaç çocuğunuz olduğunu belirtiniz.....

6.Doğum Yeriniz :

il İlçe Köy Başka bir ülke Diğer.....

7.Şu anda yaşadığınız yer?.....

il İlçe Köy Başka bir ülke Diğer.....

8.Eğitim Durumunuz?

Hiç okula gitmedim İlkokul Ortaokul Lise Üniversite

9.Ailenizin aylık gelir düzeyi

Düşük Orta Yüksek

10. Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?

0-1 1-3 3-5 5 veya daha fazla

11.Çocuğunuz günlük ortalama kaç saatini internette geçiriyor?

0-1 1-3 3-5 5 veya daha fazla

12. Çocuğunuzun internette olduğu zaman diliminde ne yaptığını biliyor musunuz?

Evet Hayır

13. Bir önceki soruya cevabınız evet ise çocuğunuz interneti en çok ne için kullanıyor?

Ödev yapmak için

Oyun oynamak için

Film /Müzik videoları izlemek için

Sosyal paylaşım sitelerine girmek için

Diğer

14. Çocuklarınızla birlikte günlük ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyorsunuz?

0-1 1-3 3-5 5 veya daha fazla

15. Çocuklarınızla birlikte televizyon karşısında geçirdiğiniz zaman diliminde genellikle ne izliyorsunuz?

Dizi /Film

Haber programları

Yarışma programları

Belgesel

Diğer

16. Çocuğunuz/çocuklarınız günde ortalama kaç saatinizi televizyon karşısında geçiriyor?

0-1 1-3 3-5 5 veya daha fazla

17. Çocuğunuz/çocuklarınız televizyon karşısında geçirdiği zaman diliminde genellikle ne izliyor?

Dizi / Film

Haber programları

Yarışma programları

Çizgi film

Diğer

18. Evinize haftada kaç gün günlük gazete alınıyor ?

- Hiç
 1-3 gün
 3-5 gün
 Haftanın her günü

19. Çocuklarınızla kitle iletişim araçlarının güvenli kullanımı üzerine konuşuyor musunuz?

- Evet Hayır

20. Çocuklarınıza bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda sınır koyuyor musunuz?

- Evet Hayır

II. Bölüm

(Kitle iletişim araçları; gazete, dergi, internet, televizyon, sinema gibi kitlelere ulaşan ve amacı düşünce, fikir, haberleri geniş kitlelere kısa zamanda ulaştırabilmek olan araçlardır.)

18 yaşın altındaki her birey “çocuk” olarak tanımlanır.

1.Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?

- Evet Hayır

Sorunuzun cevabı “evet” ise ikinciye soruya, eğer cevabınız “hayır” ise beşinci soruya geçiniz.

2. Aşağıda belirtilen kitle iletişim araçlarından çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olması bakımından en önemli üç tanesini önem sırasına göre belirtiniz.

- Gazete
 Televizyon
 Bilgisayar
 Haftalık/Aylık dergiler
 Diğer (belirtiniz)

3. Yukarıda verilen maddelerde diğer seçeneğini işaretlediyseniz, bu seçenekte belirttiğiniz kitle iletişim aracının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesi hususunda ne gibi riskleri vardır?

4.Aşağıda verilen ifadeleri çocuğun suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili olması bakımından değerlendirerek, size göre önem düzeyini yansıtmaları açısından 1 ile 5 arasında değerlendiriniz.

- 1.Hiç etkisinin olmadığını düşünüyorum
- 2.Pek etkisinin olmadığını düşünüyorum
- 3.Nötr (etkisi ne vardır ne yoktur)
- 4.Biraz etkisinin olduğunu düşünüyorum
- 5.Çok etkisinin olduğunu düşünüyorum.

4.1.Şiddet içerikli yarışma programları(boks .. vs gibi) çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili bir faktördür.

- (1) (2) (3) (4) (5)

4.2.Şiddet içerikli diziler(mafya dizileri .. vs. gibi) çocuğun suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili bir faktördür.

- (1) (2) (3) (4) (5)

4.3.Çocuğun yaşına uygun olmayan sosyal ağlara ve bilgilere(porno siteler, suç çeteleri... vs gibi) internet üzerinden kolay erişebilir olması suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili bir faktördür.

- (1) (2) (3) (4) (5)

4.4.Yazılı ve görsel basında yayınlanan şiddet içerikli haber ve görüntüler çocuğun suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili bir faktördür.

(1) (2) (3) (4) (5)

4.5.Bilgisayarda oynanan şiddet içerikli oyunlar çocuğun suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili bir faktördür.

(1) (2) (3) (4) (5)

4.6.Haftalık veya aylık olarak yayınlanan çizgi-roman dergi/kitaplarındaki şiddet içerikleri çocuğun suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkili bir faktördür.

(1) (2) (3) (4) (5)

5. Kitle iletişim araçlarının çocukların suç niteliğindeki davranışlara yönelmesinde etkisinin olmadığını düşünüyorum çünkü ;

(size en uygun ifadeyi seçiniz ve seçeneklerden yalnızca bir tanesini işaretleyiniz)

- Çocukların sosyal gelişimini tamamen olumlu yönde etkilediğini düşünüyorum.
- Çocukların psikolojik gelişimini tamamen olumlu yönde etkilediğini düşünüyorum.
- Çocukların zeka gelişimini tamamen olumlu yönde etkilediğini düşünüyorum.
- Çocukların her şeye kolaylıkla ulaşabilmesinde bir sakınca görmüyorum ve bunun tamamen faydalı olduğunu düşünüyorum.
- Diğer

ÖZGEÇMİŞ

1983 yılında Giresun'da doğdum. Ortaöğretimi Özel Ordu Koleji'nde, lise öğrenimimi de Giresun Hamdi Bozbağ Anadolu Lisesi'nde tamamladıktan sonra 2007 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü'nden mezun oldum. 2010 yılında İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimime başladım.

Üniversite yıllarımdan bu yana çeşitli sivil toplum kuruluşlarının çocuklar ve gençler hakkında yürüttüğü gençlerde madde kullanım alışkanlıkları, çocuk hakları, suça sürüklenen çocuklar, aile içi şiddet, çocuklarda afet sonrası psikolojisi, kadın hakları ile ilgili projelerde çalıştım. Profesyonel iş yaşamıma da proje odaklı olarak devam etmekteyim.